HERMANN HESSE

HERMANN HESSE

Narcis şi Gură-de-Aur

CAPITOLUL I.

În faţa arcadei susţinute de mici coloane duble de la intrarea mănăstirii din Mariabronn, foarte aproape de drum, se afla un castan, odraslă însingurată a sudului, adus odinioară de un pelerin sosit de la Roma, un castan nobil, cu trunchi vânjos; coroana sa rotundă se întindea, mângâietoare, deasupra drumului, respirând cu tot pieptul în vânt, iar primăvara, când de jur împrejur totul era înverzit şi până şi nucii mănăstirii înfrunzeau roşietic, tinereşte, el îşi mai lăsa multă vreme aşteptate frunzele, apoi, la vremea celor mai scurte nopţi, împungea, dintre mănunchiurile de frunze, razele mate, alb-verzui ale florilor sale exotice, care miroseau atât de pătrunzător, asemenea unei prevestiri neliniştitoare şi grave; şi în octombrie, după ce poamele şi via fuseseră culese, scutura din coroana sa îngălbenită, în vântul de toamnă, fructele ţepoase, care nu apucau a se coace în fiece an, fructe pentru care băieţii din mănăstire se încăierau şi pe care subpriorul Gregor, originar din ţara italică, le prăjea în odaia lui, la focul din cămin. Străin şi delicat, frumosul copac îşi fremăta coroana deasupra intrării mănăstirii, un musafir de pe alte meleaguri, cu firea gingaşă, răbdând cu greu frigul, legat, tainică rudenie, cu micile, zveltele coloane împerecheate, de gresie, ale portalului şi cu dantelăria de piatră ce înflorea în arcadele ferestrelor, pe cornişe şi pe stâlpi, iubit de francezi şi de latini, privit cu uimire de băştinaşi, ca un străin ce se afla.

Nu puţine generaţii de elevi ai mănăstirii trecuseră pe sub arborele pripăşit aici din ţări străine; cu tăbliţele la subsuoară, sporovăind, râzând, jucându-se şi certându-se, desculţi sau încălţaţi, după anotimp, cu o floare în gură, o nucă între dinţi sau un bulgăre de zăpadă în mână. Veneau mereu alţii noi, la câţiva ani chipurile se reînnoiau, cele mai multe semănând între ele: blonde şi cu părul cârlionţat. Unii rămâneau locului, deveneau novici, deveneau călugări, primeau tonsura, purtau rasa şi cingătoarea de frânghie, citeau din cărţi, îi instruiau pe băieţi, îmbătrâneau, mureau. Alţii, după ce le treceau anii de şcoală, erau luaţi acasă de părinţi, în castelele cavalerilor, în casele negustorilor şi meseriaşilor, cutreierau lumea, făcându-şi mendrele şi meseriile, mai veneau câteodată în vizită la mănăstire, bărbaţi în toată firea, îşi aduceau fecioraşii şi-i lăsau aici, elevi la cuvioşii părinţi, ridicau privirea spre castan, zâmbind, căzuţi pe gânduri, şi-apoi se pierdeau din nou în lume. În chiliile şi sălile mănăstirii, printre arcadele rotunde, grele, ale ferestrelor şi vânjoasele coloane duble, cinstea şi perfidia, înţelepciunea evangheliilor şi înţelepciunea elinilor, magia albă şi cea neagră, toate înfloreau aici câte puţin, era loc pentru toate; era loc pentru sihăstrie şi mătăniile de penitenţă, ca şi pentru tovărăşie şi trai plăcut; depindea întotdeauna de persoana abatelui şi de curentul dominant al vremii, dacă precumpănea şi stăpânea una sau alta. Mănăstirea devenea vestită şi căutată când pentru exorciştii şi demonologii ei, când pentru muzica ei excelentă, când pentru un sfânt părinte care lecuia şi făcea minuni, când pentru ciorba ei de ştiucă şi pateul de ficat de cerb, fiecare la vremea sa. Şi mereu s-a găsit în ceata călugărilor şi elevilor, a celor cuvioşi şi a celor fără ardoare, a celor slăbiţi de post şi a celor mai rotofei, mereu s-a găsit printre cei mulţi care veneau, trăiau şi mureau aici, unul singuratic şi deosebit, unul pe care toţi îl iubeau sau de care toţi se temeau, unul

care părea ales, unul despre care se mai vorbea încă mult timp după ce contemporanii săi erau daţi uitării.

Şi acum se aflau la mănăstirea Mariabronn doi singuratici şi deosebiţi, unul bătrân şi unul tânăr. Printre fraţii numeroşi al căror roi împânzea dormitoarele, bisericile şi sălile de clasă, se aflau doi, pe care toţi îi ştiau şi îi priveau cu respect. Se afla abatele Daniel, bătrânul, şi elevul Narcis, tânărul, care abia îşi începuse noviciatul, dar care, din pricina darurilor sale deosebite şi împotriva tuturor obiceiurilor vechi, era folosit încă de pe acuma ca dascăl, îndeosebi de elină. Aceştia doi, abatele şi novicele, aveau trecere, erau luaţi în seamă şi trezeau curiozitate, erau admiraţi şi invidiaţi şi, de asemenea, bârfiţi în taină.

Cei mai mulţi îl iubeau pe abate, el nu avea duşmani, era plin de bunătate, de simplitate, de smerenie. Doar învăţaţii mănăstirii amestecau în dragostea lor o notă de condescendenţă, căci abatele Daniel putea fi un sfânt, dar un cărturar nu era nicidecum. Îi era proprie acea simplitate care e însăşi înţelepciunea, dar latineasca lui era modestă, iar elina n-o cunoştea defel.

Acei, puţini, care ocazional mai zâmbeau pe seama simplităţii abatelui, erau însă cu atât mai vrăjiţi de Narcis, copilul-minune, frumosul adolescent cu elina lui elegantă, cu purtarea sa impecabil de cavalerească, privirea liniştită şi pătrunzătoare, de cugetător, şi cu buzele subţiri, frumos şi sever desenate. Era îndrăgit de cărturari pentru că stăpânea minunat elina; era iubit de toţi ceilalţi, ba unii erau chiar de-a dreptul fermecaţi de nobleţea şi de fineţea sa. Erau şi unii care îi luau în nume de rău faptul că era atât de tăcut şi de stăpânit şi avea asemenea maniere de curtean.

Abatele şi novicele îşi purtau fiecare în felul său destinul ales, dominând în felul său şi suferind în felul său. Fiecare dintre cei doi se simţea mai înrudit cu celălalt, mai atras de el decât de tot restul poporului din mănăstire: totuşi nu găseau calea unul spre altul, nu se puteau încălzi, unul

alături de celălalt. Abatele îl trata pe tânăr cu cea mai mare atenţie, cu cea mâi mare consideraţie, îi purta de grijă ca unui frate rar, gingaş, poate pretimpuriu pârguit, poate primejduit. Tânărul primea fiece poruncă, fiece sfat, fiece laudă a abatelui cu o ţinută desăvârşită, nu-l contrazicea vreodată, nu era nicicând supărat şi dacă judecata abatelui despre el era dreaptă şi singurul lui viciu era trufia, atunci ştia să ascundă minunat acest viciu. Nu se putea spune nimic împotriva lui, era desăvârşit, era superior tuturora. Numai că în afară de cărturari, puţini îi deveneau într-adevăr prieteni, căci nobleţea sa îl împrejmuia ca un suflu de aer îngheţat.

— Narcis, îi zise abatele după o confesiune, mă recunosc vinovat de o judecată aspră pe seama ta. Adeseori te-am socotit trufaş şi poate că astfel te-am nedreptăţit. Eşti foarte singur, tinere frate, eşti singuratic, ai admiratori, dar nu prieteni. Tare aş fi vrut să am pricină a te dojeni din când în când, dar nu am pricină. Tare aş fi vrut să fii câteodată necuviincios, cum sunt îndeobşte oamenii tineri, de vârsta ta. Tu însă nu eşti niciodată necuviincios. Uneori sunt îngrijorat din cauza ta, Narcis.

Tânărul îşi ridică ochii întunecoşi spre bătrân.

— Din suflet aş dori să nu vă pricinuiesc griji, milostive părinte. Se prea poate să fiu trufaş, milostive părinte. Vă rog să mă pedepsiţi pentru asta. Eu însumi simt câteodată dorinţa de a mă pedepsi. Trimiteţi-mă într-o sihăstrie, părinte, sau puneţi-mă la treburi grosolane.

— Pentru amândouă eşti prea tânăr, iubite frate, zise abatele. În afară de asta eşti în mod deosebit dotat pentru limbi străine şi pentru gândire, fiule; ar fi o risipă a acestor daruri de la Dumnezeu, dacă te-aş pune la treburi inferioare. Probabil că vei deveni dascăl şi cărturar. Nu este asta şi dorinţa ta?

— Iertaţi-mă, părinte, dar dorinţele mele nu-mi sunt încă atât de limpezi. Ştiinţele mă vor încânta întotdeauna, căci cum ar putea altminteri? Dar nu cred că ştiinţele vor fi

singura mea preocupare. Şi-apoi, nu întotdeauna dorinţele hotărăsc soarta şi menirea unui om, ci altceva, ceva predestinat.

Abatele luă aminte şi deveni serios. Totuşi, pe chipul său bătrân stăruia un zâmbet, când răspunse:

— În măsura în care am ajuns să cunosc oamenii, cu toţii suntem puţin înclinaţi, mai ales în tinereţe, să confundăm providenţa cu dorinţele noastre. Dar cum tu crezi că-ţi cunoşti dinainte chemarea, spune-mi un cuvânt în privinţa aceasta. Pentru ce crezi că eşti chemat?

Narcis îşi închise pe jumătate ochii întunecoşi, încât dispărură sub genele lungi, negre. Tăcu.

— Vorbeşte, fiule, îl îndemnă abatele după o lungă aşteptare. Cu voce înceată şi ochii plecaţi Narcis, începu să vorbească.

— Mi se pare a şti, milostive părinte, că înainte de toate sunt chemat către viaţa monahală. Voi deveni călugăr, aşa cred, voi deveni preot, subprior şi poate abate. Nu cred acest lucru pentru că-l doresc. Dorinţa mea nu ţinteşte funcţii. Dar ele îmi vor fi impuse.

Tăcură amândoi, vreme îndelungată.

— De ce nutreşti această credinţă? întrebă, şovăind, bătrânul. Ce însuşire a ta, în afară de cărturărie, ar fi cea care se exprimă în această credinţă?

— Este acea însuşire, zise Narcis încet, care mă înzestrează cu un simţ pentru firea şi chemarea oamenilor, nu numai pentru ale mele proprii, ci şi pentru ale celorlalţi. Această însuşire mă sileşte să-i slujesc pe ceilalţi dominându-i. Dacă nu m-aş fi născut pentru viaţa monahală, aş fi fost nevoit să devin judecător sau om de stat.

— S-ar putea, încuviinţă abatele, dând din cap. Ţi-ai încercat asupra unor exemple aptitudinea de a recunoaşte oamenii şi destinul lor?

— Am încercat-o.

— Eşti gata să-mi dai o pildă?

— Sunt gata.

— Bine. Cum nu aş vrea să pătrund în tainele fraţilor noştri, fără ştirea lor, poate ai vrea să-mi spui ce crezi că ştii despre mine, abatele tău Daniel.

Narcis îşi ridică pleoapele şi se uită în ochii abatelui.

— Este porunca voastră, milostive părinte?

— Porunca mea.

— Îmi vine greu să vorbesc, părinte.

— Şi mie-mi vine greu să te silesc să vorbeşti, tinere frate. Şi totuşi, o fac. Vorbeşte!

Narcis îşi plecă fruntea şi zise, şoptind:

— Ştiu prea puţin despre dumneavoastră, cinstite părinte. Ştiu că sunteţi un slujitor al lui Dumnezeu, căruia i-ar fi mai drag să vegheze caprele sau să tragă clopoţelul într-o sihăstrie şi să asculte spovedaniile ţăranilor decât să conducă o mare mănăstire. Ştiu că nutriţi o deosebită dragoste faţă de Sfânta Maică a Domnului şi că ei vă rugaţi cel mai des. Uneori vă rugaţi ca elina şi celelalte ştiinţe care se cultivă în această mănăstire să nu devină sminteală şi primejdie pentru sufletele celor daţi în paza voastră. Uneori vă rugaţi ca să nu vă pierdeţi răbdarea faţă de subpriorul Gregor. Uneori vă rugaţi pentru un sfârşit blând. Şi veţi fi, cred eu, ascultat şi veţi avea un sfârşit blând.

Se lăsă tăcere în micul vorbitor al abatelui. În cele din urmă, bătrânul glăsui:

— Eşti un visător şi ai viziuni, zise cu bunăvoinţă venerabilul domn. Dar şi viziunile cucernice ori prietenoase pot amăgi; nu te încrede în ele, cum nici eu nu mă încred. Poţi vedea, frate visător, ce gând nutresc în inima mea, în privinţa aceasta?

— Pot vedea că gândiţi cu multă prietenie la lucrul acesta. Iată ce gândiţi: „Acest tânăr ucenic este puţin primejduit, are viziuni, poate că a meditat prea mult. Aş putea, să-i impun o penitenţă, nu-i va strica. Dar penitenţa pe care i-o voi impune lui, o voi lua totodată asupra-mi.” Asta e ceea ce gândiţi chiar acuma.

Abatele se ridică. Zâmbind, îi făcu semn novicelui să plece.

— Ei bine, zise el. Nu-ţi lua viziunile prea în serios, tinere frate; Dumnezeu cere de la noi multe altele, în afară de viziuni. Să presupunem că ai măgulit un om bătrân făgăduindu-i o moarte uşoară. Să presupunem că bătrânul a avut plăcere, vreme de o clipă, ascultând această făgăduinţă. Acum însă ajunge. Să reciţi un rozariu, mâine după slujba din zori, să-l rosteşti cu umilinţă şi dăruire şi nu din vârful buzelor; şi eu voi face la fel. Du-te acum, Narcis, am vorbit destul!

După fiecare nouă convorbire urmau zile de tăcere supărată şi îmbufnare, până ce Narcis, îndemnat de sentimentul că are dreptate, deschidea iarăşi discuţia. Până la urmă, pater Lorenz zise, întrucâtva jignit:

— Ei bine, Narcis, să curmăm cearta. Doar ştii că hotărârea atârnă de mine, şi nu de tine, căci nu eşti colegul, ci ajutorul meu şi trebuie să-mi dai ascultare. Dar cum pricina pare să aibă pentru tine atâta importanţă iar eu îţi sunt într-adevăr superior în funcţie şi putere, dar nu în cunoştinţe şi daruri, nu vreau să hotărăsc eu însumi, ci vom supune disputa părintelui nostru abate şi-l vom lăsa să hotărască el.

Astfel şi procedară până la urmă, iar abatele Daniel ascultă cu răbdare şi bunăvoinţă cearta celor doi cărturari cu vederi deosebite în ceea ce priveşte predarea gramaticii. După ce amândoi îşi expuseră şi îşi argumentară temeinic părerile, bătrânul se uită la ei înveselit, clătină puţin capul cărunt şi vorbi:

— Fraţii mei dragi, nici unul, nici altul nu credeţi, fireşte, că eu m-aş pricepe la lucrurile acestea la fel de bine ca voi. E lăudabil din partea lui Narcis că ţine atât de mult la şcoală şi că năzuieşte a îmbunătăţi programul de învăţătură. Dacă însă superiorul său este de altă părere, atunci Narcis trebuie să tacă şi să-i dea ascultare, căci toate îmbunătăţirile aduse şcolii n-ar putea cumpăni atât, încât ordinea şi ascultarea să se tulbure în casa aceasta, din pricina lor. Îl dojenesc pe Narcis că n-a ştiut să cedeze. Şi

vouă, amândurora, tineri cărturari, vă doresc să nu duceţi niciodată lipsă de superiori mai proşti ca voi; nimic nu-i mai de folos împotriva trufiei!

Cu această glumă blajină îi trimise la ale lor. Dar în zilele următoare nu uită să urmărească din priviri dacă între cei doi dascăli s-a restabilit buna înţelegere.

Şi iată că se întâmplă să apară o faţă nouă în mănăstirea în care veneau şi plecau atâţia, şi această nouă faţă nu era dintre cele ce trec neobservate şi sunt repede date uitării. Era un tânăr care, anunţat de tatăl său cu mult înainte, sosi într-o zi de primăvară, ca să înveţe la şcoala mănăstirii. Îşi legară caii de castan, tânărul şi tatăl său şi, de sub boltă, fratele portar le ieşi în întâmpinare.

Băiatul îşi ridică privirea spre copacul, încă pleşuv din iarnă.

— Un astfel de copac, zise el, n-am mai văzut până acum. Un copac frumos şi ciudat. Aş vrea să ştiu cum se numeşte.

Tatăl, un domn mai în vârstă, cu faţa brăzdată de griji şi parcă de nepătruns, nu luă în seamă cuvintele tânărului. Portarul în schimb, căruia băiatul îi plăcuse numaidecât, îi dădu lămurirea. Tânărul mulţumi frumos, îi întinse mâna şi-i zise:

— Mi se spune Gură-de-Aur şi urmează să învăţ aici, la şcoală.

Bărbatul îi zâmbi cu prietenie după care o luă înaintea noilor veniţi, conducându-i prin portal, apoi în sus, pe scările largi, de piatră, şi Gură-de-Aur păşi în mănăstire fără teamă, cu sentimentul că în locurile acestea a şi întâlnit două fiinţe cărora le putea fi prieten: copacul şi fratele portar.

Noii veniţi fură primiţi mai întâi de părintele director al şcolii, iar spre seară de însuşi abatele. De fiecare dată, tatăl, funcţionar imperial, îl prezentă pe fiul său Gură-de-Aur şi fu poftit să mai zăbovească un timp, ca musafir al casei. Dar el apelă numai preţ de o noapte la ospitalitatea oferită, spunând că e nevoit să pornească îndărăt, la drum,

chiar a doua zi. Oferi mănăstirii, în dar, unul din cei doi cai ai săi şi darul fu primit. Discuţia cu feţele bisericeşti fu politicoasă şi rece: dar atât abatele cât şi părintele priviră cu bucurie la Gură-de-Aur, care tăcea respectuos; tânărul frumos şi delicat le plăcu de la bun început. Fără regrete îl lăsară pe tată să purceadă a doua zi la drum, iar pe fiu îl păstrară cu plăcere.

Gură-de-Aur fu prezentat dascălilor şi primi un pat în dormitorul elevilor. Respectuos şi cu faţa întristată îşi luă rămas bun de la tatăl său, care pornea călare, rămase locului şi privi în urma lui până ce dispăru, între hambarul de cereale şi moară, sub arcada porţii înguste a curţii exterioare. O lacrimă îi atârna în genele lungi şi blonde, când se întoarse; dar fratele portar îl şi luă în primire, bătându-l drăgăstos pe umăr.

— Tinere domn, zise el ca să-l consoleze, nu trebuie să fii trist. Cei mai mulţi tânjesc la început după casă, după tată şi mamă, după fraţii lor. Dar ai să vezi şi încă destul de repede, că se trăieşte şi aici, şi nu prea rău.

— Mulţumesc, frate portar, zise tânărul. Eu nu am nici fraţi, nici mamă, îl am numai pe tata.

— În schimb aici găseşti camarazi şi cărturărie, şi muzică şi jocuri noi, pe care încă nu le cunoşti, şi câte şi mai câte, ai să vezi! Iar dacă vei avea nevoie de cineva, care-ţi vrea binele, nu trebuie decât să vii la mine.

Gură-de-Aur îi zâmbi:

— Oh, vă mulţumesc frumos. Şi dacă vreţi să-mi faceţi o bucurie, vă rog să-mi arătaţi cât se poate de repede unde se află căluţul nostru, cel pe care tata l-a lăsat aici. Aş vrea să-l salut şi să văd dacă îi merge bine şi lui.

Fratele portar îl luă de îndată şi-l conduse la grajdul cailor, lângă hambarul de cereale. În penumbra călduţă, mirosea iute a cai, a gunoi şi ovăz şi într-una din despărţituri Gură-de-Aur descoperi calul murg, care-l adusese acolo. Cuprinse cu amândouă mâinile gâtul animalului, care-l recunoscuse şi-şi întindea cât putea capul spre el, îşi lipi obrazul de

fruntea lată, cu pete albe, îl mângâie drăgăstos şi-i şopti la ureche:

— Bine te-am găsit, Bless, căluţul meu, viteazul meu, îţi merge bine? Mă mai iubeşti? Ai şi tu de mâncare? Te mai gândeşti acasă? Bless, căluţule, flăcăiaşule, ce bine că ai rămas aici, am să vin adesea să văd cum o duci!

Trase din manşeta hainei o felie de pâine, ascunsă încă de la dejun, o rupse în bucăţi şi o dădu animalului, s-o mănânce. Apoi îşi luă rămas bun, îl urmă pe fratele portar de-a curmezişul curţii, care era largă cât oborul unui mare oraş şi în parte plantată cu tei. La poarta interioară îi mulţumi fratelui portar şi-i întinse mâna, apoi îşi dădu seama că nu mai cunoaşte drumul spre clasă, care-i fusese arătat încă de ieri, râse uşor, şi se îmbujora, îl rugă pe fratele portar să-l conducă şi acesta îl însoţi cu plăcere. Apoi pătrunse în clasă, unde o duzină de copii şi de tineri şedeau în bănci, iar ajutorul de dascăl, Narcis, se întoarse spre el.

— Eu sunt Gură-de-Aur, zise el, elevul cel nou.

Narcis salută scurt, fără a zâmbi, îi indică un loc în banca din fund şi-şi continuă, fără zăbavă, lecţia.

Gură-de-Aur se aşează. Era mirat că dăduse peste un dascăl atât de tânăr, abia cu câţiva ani mai în vârstă ca el, era mirat şi nespus de bucuros să-l găsească pe acest tânăr dascăl atât de frumos, de distins, serios şi-n acelaşi timp cuceritor şi demn de afecţiune. Fratele portar fusese prevenitor cu el, abatele îl întâmpinase prietenos, dincolo, în grajd, se afla Bless, o fărâmă din lumea de acasă, iar acuma, iată-l şi pe acest dascăl uimitor de tânăr, grav ca un cărturar şi delicat ca un prinţ, cu vocea sa stăpânită, rece, obiectivă, convingătoare! Ascultă cu gratitudine, desigur fără a înţelege de la început, despre ce era vorba. Dintr-odată se simţi bine. Venise la oameni buni, demni de dragoste, era gata să-i iubească şi să se străduiască pentru a le dobândi prietenia. Dimineaţa, în pat, după deşteptare, simţise o strângere de inimă şi încă oboseală după călătoria

cea lungă, iar la despărţirea de tatăl său plânsese puţin. Dar acum totul se schimbase în bine, era mulţumit. Privirea îi stăruia îndelung şi se întorcea mereu la dascălul cel tânăr, îi plăcea statura lui zveltă şi dreaptă, ochii care fulgerau reci, buzele severe, care formulau silabele limpede şi răspicat, vocea neostoită, plină de elan.

Dar când ora se isprăvi şi elevii se ridicară cu zgomot, Gură-de-Aur tresări şi observă, cam ruşinat, că dormise o bună bucată de vreme. Şi nu numai el ci şi vecinii de bancă băgaseră de seamă şi comunicaseră descoperirea mai departe, în şoaptă. Abia părăsise dascălul cel tânăr clasa, şi colegii începură să-l ciupească şi să-l îmbrâncească pe Gură-de-Aur din toate părţile.

— Te-ai săturat de somn? întrebă unul şi rânji.

— Grozav elev! îşi bătu joc altul. Asta o să fie o lumină a bisericii. Să tragi aghioase, chiar din prima oră!

— Duceţi-l la culcare pe mititel, propuse unul şi îl apucară de mâini şi de picioare, ca să-l care de acolo, în mijlocul unor hohote de râs.

Trezit brusc, în felul acesta, Gură-de-Aur se înfurie; începu să izbească în jurul său, încercă să se elibereze, primi câţiva ghionti şi până la urmă îl lăsară să cadă, în vreme ce unul continua să-l ţină de un picior. Se desprinse printr-o zvâcnire violentă şi se azvârli la nimereală, asupra celui dintâi care primi lupta, încăierându-se cu el, într-o bătălie crâncenă. Adversarul său era un flăcău avură timp să dispară, că intră pater Martin, directorul şcolii şi se opri în faţa lui Gură-de-Aur, care rămăsese singur locului. Se uită, cu uimire, la băiatul ai cărui ochi albaştri îl priveau încurcaţi, dintr-o faţă învăpăiată şi cam răvăşită de buimăceală.

— Ei, dar ce-i cu tine? întrebă el. Tu eşti Gură-de-Aur, nu-i aşa? Ţi-au făcut ceva, haimanalele?

— O, nu, zise băiatul, am scos-o la capăt.

— Cu cine?

— Nu ştiu. Încă nu cunosc pe nici unul. Unul dintre ei s-a bătut cu mine.

— Aşa? El a început?

— Nu ştiu. Nu, cred că am început chiar eu. M-au luat în râs şi atunci m-am mâniat.

— Ei, ce să zic, frumos începi, băiete. Ţine însă minte: dacă te mai încaieri o dată aici, în clasă, urmează pedeapsa. Şi acum, vezi să ajungi la gustarea de după-masă; hai, du-te.

Zâmbind, privi în urma lui Gură-de-Aur, cum pleacă în fugă copleşit de ruşine şi în drum se străduieşte să-şi pieptene cu degetele părul blond-deschis, ciufulit.

Gură-de-Aur era şi el de părere că prima lui ispravă din noua viaţă monahală fusese foarte necuviincioasă şi neroadă; destul de mâhnit îi căută şi-i găsi pe colegii săi de clasă, la gustarea de după-masă. Dar fu primit cu respect şi prietenie, nu întârzie să se împace cavalereşte cu inamicul său şi începând din ceasul acela se simţi bine în cercul lor.

CAPITOLUL II.

Deşi trăia în bună prietenie cu toţi, nu găsi totuşi prea curând un prieten adevărat; printre colegii de şcoală nu se afla nici unul de care să se fi simţit deosebit de apropiat sau îmbiat. Ei, în schimb, erau uimiţi să descopere în persoana aprigului luptător cu pumnii, pe care fuseseră înclinaţi să-l creadă un bătăuş simpatic, un coleg foarte paşnic, ce părea mai degrabă a năzui la faima de elev-model.

Doi oameni se aflau în mănăstire, către care inima lui Gură-de-Aur se simţea atrasă, care-i plăceau, care-i ocupau gândurile, faţă de care simţea admiraţie, dragoste şi respect: abatele Daniel şi ajutorul de dascăl Narcis. Pe abate înclina să-l socotească un sfânt, simplitatea şi bunătatea lui, privirea limpede şi grijulie, felul său de a porunci şi a conduce cu umilinţa cu care şi-ar fi îndeplinit o îndatorire, purtările sale frumoase, liniştite, toate îl atrăgeau cu putere. Cel mai mult i-ar fi plăcut să devină slujitorul acestui pios, să fie mereu în preajma lui supunându-se şi slujindu-l, să-i ofere, ca un prinos permanent, tot imboldul său copilăros spre devoţiune şi dăruire şi să înveţe de la el o viaţă pură, nobilă, cumpănită

în sfinţenia ei. Pentru că Gură-de-Aur avea de gând nu numai să absolve şcoala mănăstirească ci, pe cât era cu putinţă, să rămâie pentru totdeauna în mănăstire şi să-şi închine viaţa lui Dumnezeu; aceasta era vrerea lui, aceasta era dorinţa şi porunca tatălui său şi probabil că aşa era statornicit şi cerut de însuşi Dumnezeu. Privind băiatul chipeş, strălucitor, nimeni nu-şi putea da seama că, totuşi, apăsa o povară asupra lui, o povară a originii, o chemare tainică spre ispăşire, spre sacrificiu. Nici abatele nu o întrezărea, deşi tatăl lui Gură-de-Aur îi făcuse unele aluzii şi-şi exprimase răspicat dorinţa ca fiul său să rămână pentru totdeauna la mănăstire. Un tainic stigmat părea să pecetluiască naşterea lui Gură-de-Aur, ceva trecut sub tăcere părea să pretindă ispăşire. Dar tatăl îi plăcuse prea puţin abatelui, el îi întâmpinase cuvintele şi întreg felul de a fi, încercările de a-şi da importanţă, cu o răceală politicoasă şi nu atribuise o însemnătate deosebită aluziilor sale.

Cel de-al doilea care trezise dragostea lui Gură-de-Aur vedea mai limpede şi bănuia mai mult, dar se reţinea. Narcis observase fireşte ce superbă pasăre cu pene de aur venise, în zbor, să i se aşeze pe umăr. El, cel însingurat în distincţia lui, recunoscuse în Gură-de-Aur un frate al său, deşi în toate privinţele părea să-i fie contrariul. Pe cât se înfăţişa Narcis de întunecat şi uscăţiv, pe-atât era Gură-de-Aur de luminos şi înfloritor. Pe cât era Narcis un gânditor şi un analist, pe atât părea Gură-de-Aur să fie un visător şi un suflet copilăros. Dar un fel de destin comun se arcuia deasupra contrastelor; amândoi erau oameni nobili, amândoi erau, însemnaţi prin daruri şi semne vizibile care-i distingeau de ceilalţi şi amândoi fuseseră învestiţi de soartă cu o vocaţie deosebită.

Narcis se plecă înflăcărat spre acest suflet tânăr, ale cărui soi şi chemare le recunoscu repede. Gură-de-Aur îl admira cu ardoare pe învăţătorul său cel frumos şi cu mult mai învăţat ca el. Însă Gură-de-Aur era timid; nu găsea alt mod de a-l cuceri pe Narcis, decât să se străduiască până la

epuizare ca să devină un elev atent şi studios. Şi nu singură timiditatea îl reţinea. Îl mai reţinea presimţirea că Narcis ar reprezenta o primejdie pentru el. Nu şi-l putea alege drept ideal şi exemplu pe abatele cel bun şi umil, şi totodată pe eruditul, pe lucidul Narcis. Totuşi, jinduia cu toate puterile tinereţii după amândouă aceste idealuri neîmpăcate, ceea ce adesea îl făcea să sufere. Câteodată, în primele luni de şcoală, Gură-de-Aur îşi simţea inima atât de tulburată şi pătrunsă de sfâşietoare îndoieli, încât era teribil de ispitit să fugă sau să-şi descarce necazul şi mânia lăuntrică în raporturile sale cu colegii. Adeseori el, blajinul, se dezlănţuia pe neaşteptate, o glumă sau vreo mică obrăznicie a unui şcolar îl făcea atât de năprasnic, de sălbatec şi de rău, încât nu se mai putea stăpâni decât cu preţul unei încordări extreme şi atunci întorcea spatele celui din faţa lui, fără o vorbă, cu ochii închişi şi palid de moarte. Apoi îl căuta în grajd pe căluţul său Bless, îşi rezema capul de gâtul lui, îl săruta şi plângea lângă el. Încetul cu încetul, suferinţa lui spori şi deveni evidentă. Obrajii i se subţiau, privirea îi era stinsă, râsul lui, îndrăgit de toţi, devenea tot mai rar.

El însuşi nu-şi dădea seama de starea sa. Dorinţa şi voinţa lui sinceră era să ajungă un elev bun, să fie admis în curând la noviciat şi apoi, să devină un frate credincios şi liniştit al călugărilor; credea, într-adevăr, că toate puterile şi darurile sale năzuiesc spre această ţintă pioasă, blândă, de alte năzuinţi nu avea cunoştinţă. Oricât de straniu şi trist i se părea, aşadar, să fie nevoit să constate că această ţintă simplă şi frumoasă este atât de greu de atins. Cât de descurajat şi uimit era, descoperind din când în când în sine tendinţe şi însuşiri condamnabile: neatenţie şi silă de învăţătură, visare şi plăsmuire de fantome sau chiar somnolenţă în timpul lecţiilor, răzvrătire şi repulsie împotriva dascălului de latină, iritare şi nerăbdare mânioasă faţă de colegii de şcoală. Dar cel mai tulburător rămânea faptul că dragostea pentru Narcis se lăsa atât de

greu împăcată cu dragostea pentru abatele Daniel. Totuşi, câteodată credea că simte, cu cea mai intimă certitudine, că şi Narcis îl iubeşte, se interesează de el şi-l aşteaptă.

Gândurile lui Narcis îi erau închinate mult mai mult decât ar fi bănuit băiatul. Şi-l dorea prieten pe tânărul acela frumuşel, luminos şi fermecător, bănuia în el contrariul şi completarea sa, ar fi vrut să-l ia pe lângă dânsul, să-l conducă, să-l instruiască, să-l înalţe şi să-l aducă la înflorire. Dar se reţinea. Proceda astfel din mai multe motive fiind în mare parte conştient de ele. Mai întâi îl împiedica şi îl paraliza dezgustul resimţit faţă de acei dascăli şi călugări, nu puţini, care se îndrăgosteau de elevi, sau de novici. Prea des simţise el însuşi, cu oroare, ochii pofticioşi ai unor bărbaţi mai bătrâni zăbovind asupra lui, prea des întâmpinase el însuşi cu repulsie mută, gesturile lor drăgăstoase şi alintătoare. Acum îi înţelegea mai bine – se vedea şi el ispitit să-l iubească pe frumosul Gură-de-Aur, să-i stârnească râsul drăgălaş, să-şi treacă mâna cu gingăşie, prin părul lui blond-deschis. Dar niciodată el nu s-ar purta astfel, niciodată. Afară de asta, ca ajutor de dascăl, care, fără a fi învestit cu funcţia şi autoritatea unui dascăl plin, avea totuşi rangul acestuia, era obişnuit cu o prudenţă şi o vigilenţă deosebită. Era obişnuit să stea în faţa celor cu câţiva ani mai tineri ca el, parcă ar fi fost cu douăzeci de ani mai în vârstă, era obişnuit să-şi interzică sever orice părtinire a vreunui elev, impunându-şi dreptate şi grijă deosebită cu atât mai mult faţă de un elev, care îi repugna. Slujba lui era o slujbă a spiritului, acestuia îi era închinată viaţa lui austeră şi numai în taină, în clipele cele mai puţin supravegheate, îşi îngăduia savoarea trufiei, orgoliul celui superior în erudiţie, în inteligenţă. Nu, prietenia cu Gură-de-Aur, oricât ar fi fost de ispititoare, constituia o primejdie şi nu putea îngădui ca însuşi miezul vieţii sale să fie atins de ea. Miezul şi sensul vieţii sale erau slujirea spiritului, slujirea cuvântului, îndrumarea tăcută, superioară,

dezinteresată a elevilor săi – şi nu numai a elevilor săi – spre ţinte spirituale înalte.

Un an şi mai bine trecuse de când Gură-de-Aur era elev la mănăstirea din Mariabronn, de o sută de ori jucase cu camarazii săi sub teii din curte şi sub frumosul castan, jocuri de şcolar, jocuri de-a prinselea, jocuri cu mingea, jocuri de-a bandiţii, bătălii cu bulgări de zăpadă; acum era primăvară, dar Gură-de-Aur era obosit şi se simţea parcă bolnav, deseori îl durea capul şi, la şcoală, trebuia să depună un efort pentru a se menţine treaz şi atent.

Iată că într-o seară se apropie de el Adolf, acelaşi elev, care la prima întâlnire îi prilejuise acea bătaie cu pumnii şi cu care începuse, în iarna aceasta, să-l studieze pe Euclid. Era la ceasul de după cină, un ceas liber, când erau îngăduite jocul în dormitoare, sporovăială în sălile de clasă, chiar şi plimbarea în curtea exterioară a mănăstirii.

— Gură-de-Aur, – zise el, trăgându-l în jos, pe scări, – am ceva să-ţi povestesc, ceva vesel. Însă tu eşti un băiat-model, vrei, fără îndoială, să devii cândva episcop, întâi dă-mi cuvântul că ai să respecţi camaraderia şi n-ai să mă denunţi dascălilor.

Gură-de-Aur îşi dădu, fără ezitare, cuvântul. Exista o onoare a mănăstirii şi exista o onoare de elev şi cele două intrau câteodată în conflict, dar ca pretutindeni, legile nescrise erau mai puternice decât cele scrise şi niciodată, câtă vreme era elev, nu s-ar fi sustras legilor şi principiilor de onoare ale elevilor.

Şuşotind Adolf îl trase afară, dincolo de portal, până sub copaci. Se află aici, îi spuse, câţiva colegi buni, curajoşi, printre care se număra şi el, care au preluat de la generaţiile anterioare obiceiul de a-şi aminti din când în când că de fapt ei nu sunt călugări, de a părăsi pentru câte o seară mănăstirea şi a merge în sat. E o glumă, o aventură de care un băiat de nădejde nu s-ar lipsi, iar noaptea se vor întoarce.

— Bine, dar atunci poarta-i închisă, obiectă Gură-de-Aur.

Desigur, fireşte că va fi închisă, dar tocmai ăsta-i hazul. Ei ştiu însă cum să intre neobservaţi, pe căi secrete, şi apoi n-o făceau pentru întâia oară.

Gură-de-Aur îşi aduse aminte. Vorba aceasta, „a merge în sat”, o mai auzise, prin ea se înţelegeau excursiile nocturne ale elevilor, în căutarea a tot soiul de plăceri şi aventuri misterioase iar legea mănăstirii le interzicea sub ameninţarea cu pedepse grele. Se sperie. „A merge în sat” era un păcat, era interzis. Dar pricepu prea bine că tocmai de aceea în ochii „băieţilor de nădejde” înfruntarea primejdiei putea face parte din „onoarea de elev”, şi că a fi poftit la o asemenea aventură însemna o favoare specială.

Ar fi preferat să spună nu, să fugă îndărăt şi să se culce în pat. Era atât de obosit şi se simţea atât de rău, toată după-amiaza îl duruse capul. Dar îi era puţin ruşine de Adolf. Şi cine ştie, poate acolo, afară, în toiul aventurii, va găsi ceva frumos şi nou, ceva ce l-ar face să uite durerea de cap şi toropeala şi deznădejdea. Era o ieşire în lume, ce-i drept, tainică şi interzisă, nu prea lăudabilă, dar poate totuşi o descătuşare, un eveniment. Stătea şovăind, în vreme ce Adolf îi vorbea, căutând să-l convingă şi deodată izbucni în râs şi zise da.

Se pierdu, neobservat, cu Adolf pe sub tei, prin curtea largă, peste care se şi lăsase întunericul şi a cărei poartă exterioară era închisă la ceasul acela. Camaradul îl conduse la moara mănăstirii, unde, sub ocrotirea crepusculului şi în uruitul continuu al roţilor era uşor să te strecori neauzit şi nevăzut. Printr-o fereastră se ajungea, în beznă desăvârşită, pe o stivă umedă şi lunecoasă de grinzi de lemn, dintre care una trebuia desprinsă şi aşezată de-a curmezişul, peste pârâu, pentru a ajunge dincolo. Iar acum se aflau afară pe şoseaua alburie, ce se topea în întunericul pădurii. Toate acestea erau captivante şi pline de taină şi-i plăceau grozav băiatului.

La marginea pădurii îl întâlniră pe Konrad, iar după ce aşteptară vreme îndelungată, mai veni cu pas apăsat şi

lunganul Eberhard. În patru, tinerii străbătură pădurea, păsări de noapte îşi luau zborul peste capetele lor, câteva stele licăreau senin-umede, printre norii liniştiţi. Konrad flecărea şi glumea, din când în când ceilalţi râdeau şi ei, totuşi plutea deasupra lor misterul nopţii neliniştit şi solemn şi inimile le băteau mai repede.

Dincolo de pădure, după un ceas de drum, ajunseră în sat. Aici, totul părea adormit, acoperişurile scunde ale caselor luceau palide, crestate de coastele întunecoase ale grinzilor, nicăieri nu se zărea vreo lumină. Adolf mergea în faţă, înconjurară tiptil şi în tăcere câteva case, se căţărară peste un gard, nimeriră într-o grădină, călcară în ţarina moale a unor straturi, se împleticiră pe nişte trepte, se opriră lângă un perete. Adolf bătu în oblon, aşteptă, bătu încă o dată, înăuntru se stârni zgomot şi curând licări o lumină, oblonul se deschise şi ei se căţărară unul după altul intrând într-o bucătărie cu horn negru şi cu lut pe jos. Pe vatră, într-o lampă de ulei, cu o feştilă subţire, ardea, pâlpâind, o flacără slabă. Aici îi întâmpină o fată, o ţărăncuţă, firavă, care dădu mâna cu cei sosiţi; din spatele ei, din întuneric, apăru o a doua copilă, cu cozi lungi, negre. Adolf adusese, plocon, o jumătate de pâine albă, mănăstirească şi ceva într-o pungă de hârtie, Gură-de-Aur bănui că trebuie să fi fost puţină tămâie furată, sau ceară de luminare, ori ceva asemănător. Cea mai tânără, codana, ieşi pe bâjbâite, fără a se folosi de lumină, zăbovi afară vreme îndelungată şi se întoarse cu un ulcior de lut cenuşiu, împodobit cu o floare albastră, pe care-l întinse lui Konrad. El bău şi-l dădu mai departe, băură toţi, era un cidru tare.

La lumina flăcării mici a lămpii se aşezară, fetele pe taburete scunde, tari, iar împrejurul lor, pe jos, şcolarii. Se vorbea pe şoptite şi se bea cidru. Adolf şi Konrad conduceau discuţia. La răstimpuri, câte unul se scula şi mângâia fata cea slăbuţă pe păr şi pe ceafă, îi şoptea câte ceva la ureche, de cea mică nu se atingea nimeni. Probabil, gândi Gură-de-Aur, cea mare era slujnica, cea mică şi frumoasă, copila

gospodarului. De altminteri nu avea nici o importanţă, pe el nu-l privea nimic din toate acestea, căci nu se va mai întoarce niciodată aici. Evadarea tainică şi marşul în toiul nopţii prin pădure, acestea fuseseră frumoase, fuseseră neobişnuite, captivante şi, totuşi, neprimejdioase. Adevărat, erau interzise, dar încălcarea interdicţiei nu împovăra prea greu conştiinţa. Însă ceea ce se petrecea aici, această vizită nocturnă la fete, era mai mult decât un lucru interzis, simţea el, era un păcat. Pentru ceilalţi, poate că şi asta era numai o mică escapadă, pentru el însă nu; lui, care se ştia destinat vieţii monahale şi ascezei, nu-i era îngăduit nici un fel de joc cu fetele. Nu, niciodată nu s-ar mai întoarce aici. Dar inima îi bătea tare şi speriată în zarea de lumină a lămpii din bucătăria sărăcăcioasă.

Colegii săi se grozăveau faţă de fete şi-şi dădeau aere, cu întorsături latineşti pe care le amestecau în discuţie. Toţi trei păreau a se bucura de favorurile slujnicei, se apropiau când şi când de ea, cu alintări scurte şi stângace, dintre care cea mai îndrăzneaţă era câte o sărutare sfioasă. Păreau a şti exact cât le era îngăduit. Şi cum discuţia trebuia în întregime purtată pe şoptite, scena dobândise de fapt un aer comic, dar Gură-de-Aur n-o percepu astfel. Şedea nemişcat, pe duşumeaua de lut, şi privea fix în flăcăruia feştilei, fără a rosti vreun cuvânt. Uneori prindea, cu o privire piezişă, cam pofticioasă, câte una din giugiulelile cu care se încântau ceilalţi. Rigid, îşi ţinea privirea aţintită drept înainte. Cel mai mult i-ar fi plăcut să n-o piardă din ochi pe codana mititică, dar tocmai asta îşi interzise. Ori de câte ori voinţa lui ceda şi privirea îi rătăcea într-acolo, spre chipul blând şi dulce al fetei, întâlnea fără greş ochii ei negri aţintiţi asupra chipului său, uitându-se la el ca vrăjită.

Trecu poate o oră – niciodată nu trăise Gură-de-Aur o oră atât de lungă – până ce vorbele şi gingăşiile elevilor se sfârşiră; se lăsă tăcere, şi toţi şedeau cam stingheriţi. Eberhard începu să caşte. Slujnica dădu atunci semnalul

plecării. Se ridicară cu toţii, dădură mâna cu slujnica, ultimul fu Gură-de-Aur. Apoi Konrad ieşi pe fereastră cel dintâi, după el Eberhard şi Adolf. Pe când se căţăra, Gură-de-Aur simţi o mână pe umăr care-l trăgea înapoi. Nu se putu opri; abia după ce ajunse afară cu tălpile proptite în pământ, se întoarse, şovăitor. Micuţa codană se aplecă spre el peste marginea ferestrei.

— Gură-de-Aur! şopti ea. El se opri. Te mai întorci vreodată? îl întrebă. Vocea ei sfioasă era numai o adiere.

Gură-de-Aur îşi scutură fruntea. Ea întinse amândouă mâinile, îi prinse capul, şi el simţi, fierbinţi, mâinile mici pe tâmplele sale. Ea se aplecă adânc, până ce ochii ei negri ajunseră foarte aproape de ai săi.

— Mai vino! şopti ea şi gura ei o atinse pe a lui, într-o căutare copilăroasă.

Fugi repede după ceilalţi prin grădina micuţă, trecu, împleticin – du-se, peste straturi, adulmecă ţărâna reavănă şi bălegarul îşi răni mâna de o tufă de trandafir, sări gardul şi zori în urma celorlalţi, ieşind din sat, spre pădure. „Nu mai vin niciodată”, rosti, poruncitor, voinţa lui. „Mâine”, imploră, suspinând, inima.

Pe drum hoinarii nocturni nu întâlniră pe nimeni, ajunseră nestingheriţi îndărăt, la Mariabronn, peste pârâu, prin moară, prin curtea cu tei şi pe căi ascunse, peste streşini şi prin ferestrele susţinute la mijloc de coloane, pătrunseră în mănăstire şi apoi în dormitor.

Dimineaţa fu nevoie de ghionturi pentru a-l trezi pe lunganul Eberhard, atât de greu îi era somnul. Toţi ajunseră la timp la missa matinală, la gustarea de dimineaţă şi apoi în clasă, dar Gură-de-Aur arăta rău, atât de rău încât pater Martin îl întrebă dacă e cumva bolnav. Adolf îi aruncă o privire semnificativă, pentru a-l avertiza, şi el răspunse că nu are nimic. La elină, însă, spre amiază, Narcis nu-l slăbi din ochi. Văzu şi el că Gură-de-Aur e bolnav, însă tăcu şi-l observă cu luare aminte. La sfârşitul lecţiei îl chemă la el.

Pentru a nu atrage atenţia elevilor, îl trimise, cu o însărcinare, la bibliotecă. Îl urmă acolo.

— Gură-de-Aur, zise el, te pot ajuta? Văd că ai un necaz. Poate eşti bolnav. În cazul acesta te culcăm în pat şi-ţi trimitem o supă uşoară şi un pahar de vin. Nu-ţi stă astăzi capul la elină!

Aşteptă câtăva vreme un răspuns. Băiatul palid îl privi cu ochi tulburi, plecă fruntea, o înălţă din nou, buzele îi tresăriră, voia să vorbească, nu putea. Deodată se lăsă într-o parte, îşi răzimă fruntea de unul din pupitrele de lectură, între cele două capete de îngeraşi cioplite în lemn de stejar, care-l încadrau şi izbucni într-un asemenea plâns, încât Narcis se simţi stingherit şi îşi întoarse pentru un timp privirea, apoi îl luă şi îl ridică pe cel ce nu contenea să hohotească.

— Ei da, zise el mai prietenos decât îl auzise Gură-de-Aur vreodată, ei da, amice, plângi în voie, curând te vei simţi mai bine. Aşa, aşează-te, nu trebuie să vorbeşti. Văd că ai ajuns la capătul puterilor; bănuiesc că toată dimineaţa te-ai străduit să faci faţă şi să te porţi în aşa fel încât să nu se vadă nimic, ai fost într-adevăr foarte curajos. Plângi acum cât îţi cere inima, e cel mai bun lucru pe care îl poţi face. Nu? Ai şi isprăvit? Eşti iar în picioare? Bine, atunci ne ducem la camera bolnavilor şi te culci în pat şi deseară o să te simţi mult mai bine! Haide!

Îl conduse, ocolind odăile elevilor, într-o cameră destinată bolnavilor, îi indică unul din cele două paturi goale, iar când băiatul, ascultător, începu să se dezbrace, el ieşi pentru a anunţa îmbolnăvirea lui Gură-de-Aur superiorului. De asemenea comandă pentru el la bucătărie precum promisese, o supă şi un pahar de vin. Aceste două beneficia, obişnuite în mănăstire, erau foarte îndrăgite de cei mai mulţi dintre cei uşor bolnavi.

Gură-de-Aur zăcea în pat şi încerca să-şi revină din zăpăceală. Acum un ceas poate că ar mai fi izbutit să-şi dea singur seama ce anume îl obosea într-atât astăzi, ce fel de

încordare mortală, peste puteri, a sufletului, era cea care-i seca mintea şi-i dogorea ochii. Era sforţarea violentă, în fiecare minut reînnoită, în fiecare minut eşuată, de a uita seara de ieri – mai precis nu seara, nu fuga nebunească şi frumoasă din mănăstirea zăvorită, nu hoinăreala prin pădure, nici puntea improvizată şi lunecoasă peste pârâul negru, la moară, sau căţăratul peste garduri, intrarea şi ieşirea prin ferestre şi coridoare, ci singură clipa de la fereastra întunecoasă a bucătăriei, respiraţia şi cuvintele fetei, prinsoarea mâinilor ei, sărutarea buzelor ei.

Dar acum se mai adăuga ceva, o nouă spaimă, o nouă cutremurare. Narcis se interesase de el, Narcis îl iubea, Narcis se străduise să-l ajute – el, cel delicat, distins, inteligent, cel cu buze subţiri, uşor batjocoritoare. Iar el, Gură-de-Aur şi-a dat în petec, stând înaintea lui ruşinat, bâlbâindu-se şi până la urmă plângând în hohote! În loc de a cuceri acest spirit superior cu armele cele mai nobile, cu elina, filozofia, cu eroism spiritual şi stoicism demn, se prăbuşise în faţa lui, slab şi jalnic! Niciodată nu-şi va ierta slăbiciunea, niciodată nu-l va putea privi în ochi pe Narcis fără a se ruşina.

Dar o dată cu plânsul tensiunea cea mare se descărcase, iar singurătatea tihnită a odăii, patul cel bun îi priiră, puterea deznădejdii se spulberase în cea mai mare parte.

După un ceas, intră în odaie un frate slujitor, aducând o supă de făină, o felie de pâine albă şi, alături, un păhărel cu vin roşu, de care altminteri elevii aveau parte numai în zile de sărbătoare, şi Gură-de-Aur mâncă şi bău, goli farfuria pe jumătate, o puse de-o parte, se strădui din nou să gândească, dar nu putu; luă iarăşi farfuria în mână, mai înghiţi câteva linguri. Şi când, mai târziu, uşa se deschise încet şi Narcis intră, ca să vadă de bolnav, acesta dormea liniştit, având iarăşi bujori în obraji. Narcis îl privi îndelung, cu dragoste, cu iscoditoare curiozitate şi chiar cu puţină invidie. Gură-de-Aur nu era bolnav, vedea bine asta, mâine nu va mai trebui să-i trimită vin. Şi mai ştia că vraja nefastă

era ruptă, că vor deveni prieteni. Prea bine, Gură-de-Aur să fie astăzi cel care are nevoie de el, căruia îi putea fi de folos. Altă dată va fi, poate, el însuşi cel slab, cel ce va avea nevoie de ajutor, de dragoste. Şi le-ar putea primi de la acest băiat, dacă va fi să fie cândva.

CAPITOLUL III.

Era ciudată prietenia care se înfiripă între Narcis şi Gură-de-Aur; prea puţini erau cei cărora le era pe plac şi câteodată s-ar fi zis că displace chiar şi celor doi.

La început Narcis, gânditorul, avu de purtat povara cea mai grea. Pentru el totul era spirit, chiar şi dragostea; nu-i era dat să-şi abandoneze gândurile, lăsându-se în voia unei atracţii. El era, în această prietenie, spiritul conducător şi vreme îndelungată fu singurul conştient de destinul, amploarea şi sensul ei. Vreme îndelungată rămase însingurat chiar şi în iubire, dându-şi seama că prietenul îi va aparţine într-adevăr abia când îl va fi condus spre cunoaştere. Gură-de-Aur se dăruia vieţii celei noi; sincer şi plin de ardoare, jucăuş şi nesocotit Narcis primea înaltul destin lucid şi responsabil.

Pentru Gură-de-Aur fu întâi o mântuire şi o tămăduire. Deunăzi, la vederea şi la sărutul unei fete drăgălaşe, proaspăta lui sete de dragoste fusese tocmai trezită, cu vigoare, şi în acelaşi timp iremediabil descurajată. Pentru că, şi asta o simţea până în adâncul sufletului, întreg visul său de viaţă, nutrit până acuma, toate în câte crezuse, toate câte i se păruseră a-i fi destin şi chemare, fuseseră primejduite în fiinţa lor de acel sărut dat prin fereastră, de privirea acelor ochi negri. Destinat de tatăl său vieţii monahale, acceptând cu toată puterea voinţei această soartă, aplecat cu toată ardoarea primei aprinderi tinereşti către idealul pios şi ascetic-eroic, simţise fără putinţă de tăgadă, la prima întâlnire fugară, la primul apel al vieţii către simţurile sale, la prima adiere a feminităţii, că aici stă la pândă duşmanul şi demonul său, că femeia constituie pentru el primejdia. Iar acum, soarta îi oferea o salvare,

acum, în mijlocul ameninţării celei mai imediate, îi venea în întâmpinare această prietenie, oferind gândului său o grădină înfloritoare, veneraţiei sale un nou altar. Aici îi era îngăduit să iubească, îi era îngăduit să se dăruiască fără de păcat, să-şi ofere inima unui prieten admirat, mai în vârstă, mai înţelept, să prefacă flăcările primejdioase ale simţurilor în nobile focuri de jertfă, spiritualizându-le.

Însă din zorii cei dintâi ai acestei prietenii dădu peste oprelişti ciudate, peste neaşteptate, misterioase răceli, peste exigenţe ce-l înspăimântau. Căci el era departe de a-şi imagina pe prieten drept polul opus, reversul personalităţii sale. I se părea că e nevoie numai de dragoste, numai de dăruire sinceră, pentru a face din doi unul, pentru a şterge deosebirile şi a netezi contradicţiile. Dar cât de aspru şi sigur, cât de limpede şi de riguros era acest Narcis! Se părea că lui îi era deopotrivă necunoscută şi nedorită o inocentă dăruire de sine, hoinăreala comună şi plină de gratitudine, prin ţara prieteniei. Părea a nu cunoaşte şi nici a îngădui drumurile fără de ţintă, rătăcirile visătoare. Ce-i drept, când Gură-de-Aur păruse bolnav, se arătase îngrijorat ce-i drept, îi stătea credincios alături, îl ajuta şi-l sfătuia, în tot ce avea legătură cu şcoala şi învăţătura, îi desluşea pasajele grele din cărţi, îi deschidea orizonturi pe tărâmul gramaticii, logicii, teologiei; dar nici o dată nu părea a fi cu totul mulţumit de prietenul său şi de acord cu el, ba chiar destul de des părea a zâmbi pe seama lui şi a nu-l lua în serios. Gură-de-Aur simţea într-adevăr că toate acestea nu erau simple atitudini de dascăl, nu erau numai pretenţii de autoritate ale celui mai vârstnic şi mai inteligent, că dincolo de ele, se afla altceva, ceva mai profund, mai de seamă. Dar nu era în stare a înţelege acest ceva mai profund, aşa că această prietenie îl întrista adesea şi-l lăsa nedumerit.

În realitate, Narcis ştia prea bine cum stăteau lucrurile cu prietenul său, nu era orb în faţa înfloritoarei sale frumuseţi, nici a vitalităţii atât de naturale şi a plenitudinii biruitoare.

Nu era nicidecum dascălul care să hrănească un suflet tânăr, dogoritor, cu elina, şi să răspundă la o dragoste nevinovată cu precepte de logică. Mai de grabă îl iubea prea mult pe tânărul cel blond, iar faptul constituia o primejdie, deoarece iubirea nu era pentru el o stare firească, ci un miracol. Nu avea voie să se îndrăgostească, să se desfete cu fermecătoarea imagine a acestor ochi drăgălaşi, cu apropierea acestui copil blond, senin, înfloritor, nu avea voie să îngăduie acestei iubiri a zăbovi pe tărâmul simţurilor, chiar şi numai o clipă. Căci dacă Gură-de-Aur se simţea chemat spre călugărie şi asceză, spre o viaţă închinată aspiraţiei de a dobândi sfinţenia – Narcis era cel într-adevăr chemat la o asemenea viaţă. Lui îi era îngăduit a iubi într-o singură formă, în cea mai înaltă. Iar în chemarea lui Gură-de-Aur către asceză, Narcis nu credea. Se pricepea să citească în oameni mai limpede decât oricare altul, şi aici, unde iubea, citea cu sporită limpezime. Desluşea firea lui Gură-de-Aur, pe care, în ciuda antagonismului, o înţelegea până în adâncurile ei, căci era jumătatea cealaltă, cea pierdută, a propriei sale firi. Vedea cum această fire este învelită într-o armură apăsătoare, alcătuită din închipuiri, greşeli de educaţie, cuvinte părinteşti şi bănuia de mult întreaga taină, de altminteri nu prea complicată, a acestei vieţi tinere. Sarcina sa îi apărea limpede: a dezvălui taina purtătorului ei, a-l scoate din această armură, a-i reda adevărata, propria lui fire. Va fi o misiune grea, iar lucrul cel mai greu va fi că împlinind-o, ar putea să-şi piardă prietenul.

Cu nesfârşită încetineală el înainta către această ţintă. Trecură luni, până ce fu cu putinţă un atac decisiv, o discuţie cu implicaţii mai profunde între cei doi. Atât de departe erau unul de celălalt, în ciuda prieteniei lor, atât de amplă era deschiderea arcului încordat între ei. Unul văzător şi unul nevăzător, astfel înaintau alături, umăr la umăr; şi faptul că orbul nu ştia defel că e orb era o uşurare doar pentru el însuşi.

Prima breşă o făcu Narcis, cercetând întâmplarea care atunci, în acel ceas de slăbiciune, îl mânase pe băiat, răvăşit cum fusese, spre el. Cercetarea se dovedi mai puţin dificilă decât ar fi crezut. Gură-de-Aur simţea de mult nevoia de a mărturisi ce se întâmplase cu el în noaptea aceea; dar, în afară de abate, nu exista nimeni în care să fi avut destulă încredere, iar abatele nu era confesorul său. Aşadar, când Narcis, la un ceas care i se păru potrivit, îi aminti acel prim început al legăturii lor şi atinse cu delicateţe taina prietenului, acesta zise fără ocolişuri:

— Păcat că încă nu eşti hirotonisit şi nu poţi asculta confesiuni; aş fi dorit să mă eliberez prin mărturisire de apăsarea acelei întâmplări şi să primesc un canon ca ispăşire. Dar părintelui meu confesor nu i-am putut-o împărtăşi.

Prudent, cu viclenie, Narcis sapă mai departe, o dată ce făgaşul fusese descoperit:

— Îţi aduci aminte, încercă el, de dimineaţa aceea, în care păreai a fi bolnav; nu ai uitat-o, căci atunci am devenit prieteni. Adesea m-am simţit îndemnat să mă gândesc la ea. Poate nu ai băgat de seamă, dar eu am fost atunci de-a dreptul neajutorat.

— Tu, neajutorat? strigă neîncrezător prietenul. Dar eu eram cel neajutorat! Eu eram cel ce stătea locului şi înghiţea în sec şi nu era în stare să scoată un cuvânt şi până la urmă a început să plângă, asemenea unui copil! Ptiu, şi astăzi încă mi-e ruşine din pricina acelui ceas; am crezut că niciodată nu voi mai putea da ochii cu tine. Că m-ai văzut atât de jalnic de slab!

Narcis înainta, pipăind:

— Înţeleg, zise el, că ţi-a fost neplăcut. Un flăcău aşa de tare şi de viteaz ca tine, să plângă în faţa unui străin şi încă a unui dascăl, asta, într-adevăr, nu ţi se potrivea. Ei bine, atunci te socoteam într-adevăr bolnav. Când îl scutură febra, până şi un Aristotel se poate purta altfel decât îi e firea. Dar tu atunci de fapt, nici nu erai bolnav. Nici nu aveai

febră! Şi tocmai de asta îţi era ruşine. Nimeni nu se ruşinează, pentru că e răpus de febră, nu-i aşa? Ţie îţi era ruşine, pentru că te copleşise altceva, pentru că ceva te învinsese. Oare se întâmplase ceva deosebit?

Gură-de-Aur şovăi puţin, apoi zise încet:

— Da, se întâmplase ceva deosebit. Hai să spunem că ai fi părintele meu confesor; odată şi odată tot trebuie mărturisit.

Cu capul plecat el povesti prietenului istoria acelei nopţi.

Narcis îi răspunse zâmbind:

— Ei da, a „merge în sat” e într-adevăr oprit. Dar poţi făptui multe din câte sunt oprite şi poţi râde apoi sau poţi mărturisi şi cu asta totu-i isprăvit şi nu te mai priveşte. De ce nu ai comite şi tu o dată, ca mai toţi elevii, una din aceste prostii mărunte? E chiar atât de grav?

De astă-dată, Gură-de-Aur se dezlănţui mânios:

— Vorbeşti într-adevăr ca un dascăl! Doar ştii prea bine despre ce este vorba! Fireşte că nu văd un mare păcat în a ocoli o dată regulile mănăstirii şi a participa la o poznă şcolărească, deşi asta nu ţine chiar de exerciţiile pregătitoare pentru viaţa monahală.

— Stai! strigă Narcis tăios. Nu ştii, prietene, că pentru mulţi cuvioşi părinţi, tocmai aceste exerciţii de pregătire au fost necesare? Nu ştii că unul din drumurile cele mai scurte către viaţa sfinţită poate fi viaţa uşuratică?

— Ah, nu vorbi! se apără Gură-de-Aur. Voiam să spun că nu acea mică nesupunere mi-a împovărat conştiinţa. Altceva a fost. A fost fata. A fost un sentiment pe care nu ţi-l pot zugrăvi! Sentimentul că dacă cedez acestei ispite, dacă întind doar mâna, ca să ating fata, nu mai am vreodată cale de întoarcere, că păcatul mă va înghiţi precum o gură de iad şi niciodată nu-mi va mai da drumul. Că atunci s-a isprăvit cu toate visele frumoase, cu toate virtuţile, cu toată dragostea faţă de Dumnezeu şi faţă de Bine.

Narcis încuviinţă acum îngândurat de-a-binelea.

— Dragostea faţă de Dumnezeu, zise el încet, căutându-şi cuvintele, nu este întotdeauna una şi aceeaşi cu dragostea faţă de Bine. Ah, de-ar fi atât de simplu! Ce este bine, ştim, căci e cuprins în porunci. Dar Dumnezeu nu este numai în porunci, ascultă ce-ţi spun, poruncile nu sunt decât fărâma cea mai măruntă din fiinţa lui. Se prea poate să împlineşti, întocmai, poruncile, şi să fii foarte departe de Dumnezeu.

— Dar, nu mă înţelegi? se jelui Gură-de-Aur.

— Fireşte că te înţeleg. Tu simţi în femeie, în sex, conţinutul însuşi a tot ce numeşti „lume” şi „păcat”. Toate celelalte păcate, aşa ţi se pare, fie că nu eşti în stare să le săvârşeşti, fie că, dacă le-ai săvârşi, nu te-ar strivi, s-ar lăsa mărturisite şi îndreptate. Numai acest păcat nu!

— Da, aşa-i, chiar astfel simt!

— Precum vezi, te înţeleg. Şi apoi nici nu greşeşti prea mult, povestea Evei şi a şarpelui, într-adevăr, nu este o simplă fabulă, fără rost. Şi totuşi, nu ai dreptate, dragule. Ai avea, dacă ai fi abatele Daniel sau sfântul al cărui nume îl porţi, sfântul Hrisostom, dacă ai fi episcop ori preot sau chiar măcar un simplu călugăraş. Dar nu eşti. Eşti elev, şi chiar dacă nutreşti dorinţa de a rămâne pentru totdeauna în mănăstire, sau dacă tatăl tău nutreşte această dorinţă pentru tine, nu ai făcut încă legământ, nu ai fost hirotonisit. Dacă azi sau mâine ai fi sedus de o fată frumoasă şi ai ceda ispitei, nu ai trăda nici un jurământ, nu ai călca nici un legământ!

— Nu un legământ scris! strigă Gură-de-Aur, pradă unei puternice emoţii. Dar unul nescris, da, şi încă cel mai sfânt din câte port în mine. De ce nu eşti în stare să vezi, că ce poate fi valabil pentru mulţi alţii, nu este valabil şi pentru mine? Doar nici tu nu ai fost încă hirotonisit, nu ai făcut încă nici un legământ şi totuşi, niciodată nu ţi-ai îngădui să te atingi de o femeie! Ori poate mă înşel în privinţa aceasta? Nu eşti astfel? Nu eşti cel ce crezusem eu că eşti? Jurământul pe care încă nu l-ai depus în cuvinte în faţa superiorilor, oare nu l-ai pecetluit şi tu, de mult, în inima ta

şi nu te simţi legat de el, pentru totdeauna? Nu eşti şi tu asemenea mie?

— Nu, Gură-de-Aur, nu sunt asemenea ţie, nu aşa cum crezi tu. Într-adevăr, respect şi eu un legământ nerostit, în privinţa aceasta ai dreptate. Dar nu sunt defel asemenea ţie. Iţi spun astăzi o vorbă de care-ţi vei aduce aminte odată: prietenia noastră nu are altă ţintă şi alt sens, decât de a-ţi arăta că eşti cu desăvârşire diferit de mine.

Gură-de-Aur încremeni, izbit de ce-i fusese dat să audă; Narcis vorbise cu acea privire şi acel ton care nu admiteau contrazicere. Tăcu. Dar de ce rostise Narcis asemenea cuvinte? De ce ar fi legământul nerostit al lui Narcis mai sacru decât al său? Nu-l lua oare defel în serios, vedea în el numai un copil? Confuziile şi tristeţile acestei neobişnuite prietenii reîncepeau.

Narcis nu mai avea nici o îndoială în ce priveşte natura tainei lui Gură-de-Aur. În spatele ei se ascundea Eva, Mama originară. Dar cum era cu putinţă ca într-un tânăr atât de frumos, de sănătos, de înfloritor, sexul în curs de trezire să dea peste o atât de acerbă duşmănie? Trebuie să fi fost isprava unui demon, a unui duşman ascuns, care izbutise să scindeze acest om superb, învrăjbindu-l cu instinctele sale primare. Bine, aşadar, demonul trebuie descoperit, adus Ia suprafaţă şi dezvăluit privirilor, numai astfel va putea fi biruit.

Între timp, Gură-de-Aur fusese din ce în ce mai ocolit de colegi, părăsit, sau, mai degrabă, ei se simţiseră părăsiţi de Gură-de-Aur şi, într-un fel, trădaţi. Nimeni nu vedea cu ochi buni prietenia lui cu Narcis. Cei perfizi o discreditau, ca fiind potrivnică firii, şi anume tocmai cei ce fuseseră ei înşişi îndrăgostiţi de unul din cei doi tineri. Însă şi ceilalţi, pentru care era evident că aici nu se putea bănui nici un viciu, clătinau din cap. Nimeni nu se bucura să-i vadă pe aceşti doi oameni împreună; prin alianţa lor, păreau a se fi separat trufaş, ca nişte aristocraţi, de toţi ceilalţi, pe care nu-i

preţuiau îndeajuns; nu era o atitudine colegială, nici monahală, nici creştinească.

Abatelui Daniel îi ajunseră la ureche tot soiul de vorbe despre cei doi, zvonuri, învinuiri, defăimări. În mai bine de patruzeci de ani de viaţă monahală, el văzuse multe prietenii între tineri, făceau parte din însăşi imaginea mănăstirii, erau un adaos plăcut, uneori o distracţie, alteori o primejdie. El se ţinuse departe, cu ochii deschişi, fără a se amesteca. O prietenie de asemenea intensitate şi exclusivitate era ceva rar, fără îndoială nu lipsit de primejdii, dar cum nici o clipă nu-i pusese la îndoială puritatea, o lăsă în voia ei. Dacă Narcis n-ar fi avut o poziţie excepţională printre elevi şi dascăli, abatele n-ar fi şovăit să ordone anumite măsuri de separare a celor doi. Nu era bine pentru Gură-de-Aur să se retragă din mijlocul colegilor de şcoală şi să cultive, exclusiv, raporturi apropiate cu cineva mai vârstnic, cu un dascăl. Însă Narcis, neobişnuitul, prea înzestratul, cel considerat de toţi dascălii ca egalul, ba chiar superiorul lor, putea fi oare tulburat în cariera sa privilegiată şi scos din activitatea de dascăl? Dacă Narcis nu ar fi corespuns ca dascăl, dacă prietenia aceasta a lui l-ar fi făcut neglijent sau părtinitor, abatele l-ar fi revocat imediat Dar nu i se putea imputa nimic, nimic decât zvonuri, nimic decât neîncrederea geloasă a celorlalţi. Afară de asta, abatele nu ignora darurile deosebite ale lui Narcis, cunoaşterea lui de oameni straniu de pătrunzătoare, poate puţin arogantă. Nu preţuia peste măsură asemenea însuşiri, i-ar fi plăcut să le vadă înlocuite cu altele; dar nu se îndoia defel că Narcis remarcase la elevul Gură-de-Aur ceva deosebit şi-l cunoştea cu mult mai bine decât el sau oricare altul. Lui însuşi, abatelui, în afară de graţia cuceritoare a făpturii lui Gură-de-Aur nu-i atrăsese atenţia, decât un anume zel prematur, cu care încă de pe acum, ca simplu şcolar şi musafir, băiatul părea să simtă că aparţine mănăstirii, ca unul dintre fraţi. Socotea că nu era nimic de temut, dacă Narcis va ocroti şi stimula şi mai mult acest zel

mişcător dar imatur. Mai degrabă era de temut pentru Gură-de-Aur ca prietenul lui să-l molipsească de o anumită înfumurare spirituală şi trufie cărturărească; dar primejdia nu i se părea prea mare, în cazul acestui elev, deci lucrurile puteau fi lăsate să-şi urmeze cursul. Gândindu-se cu mult mai simplu, mai liniştit şi mai comod pentru un superior să guverneze oameni mediocri, în loc de firi profunde şi puternice, îi veni să ofteze şi să zâmbească totodată. Nu, nu voia să se lase molipsit de neîncredere, nu voia să se arate ingrat pentru că-i fuseseră încredinţaţi doi oameni ieşiţi din tiparele comune.

Narcis medita mult pe seama prietenului său. Darul lui special, de a întrezări firea şi chemarea oamenilor, de a le recunoaşte prin intuiţie, îi dăduse de mult răspunsul, în privinţa lui Gură-de-Aur. Tot ce era viu şi strălucitor la tânărul acesta, grăia cât se poate de limpede: se vedeau în el toate semnele unui om puternic, bogat înzestrat în ce priveşte simţurile şi sufletul, ale unui artist poate, în orice caz ale unui om cu o mare putere de a iubi, a cărui vocaţie şi fericire consta în capacitatea de a se putea înflăcăra şi dărui. Ei bine, de ce acest om al iubirii, acest om cu simţurile delicate, exuberante, care putea percepe şi iubi atât de adânc un parfum de floare, soarele în zori, un cal, un zbor de pasăre, de ce se înverşuna el atât să devină un om al spiritului, un ascet? Narcis cugeta îndelung la toate acestea. Ştia că tatăl lui Gură-de-Aur încurajase această încrâncenare. Dar oare el s-o fi provocat? Cu ce vrăji îşi fermecase fiul, încât îl făcuse să creadă într-o asemenea chemare şi datorie? Ce fel de om să fi fost acest tată? Deşi în mod intenţionat aducea adeseori vorba despre el şi Gură-de-Aur îi povestea multe, totuşi Narcis nu şi-l putea închipui pe acest tată, nu-şi putea făuri imaginea lui. Nu era un lucru ciudat şi suspect? Când Gură-de-Aur vorbea despre un păstrăv pe care-l prinsese în frageda sa copilărie, când descria un fluture, imita cântecul unei păsări, povestea despre un camarad, un câine sau un cerşetor, se năşteau

imagini, se vedea ceva. Când vorbea despre tatăl său, nu se vedea nimic. Nu, dacă tatăl ar fi fost într-adevăr o figură atât de însemnată, de dominantă în viaţa lui Gură-de-Aur, băiatul ar fi fost în stare să-l descrie altminteri, să evoce alte imagini ale lui! Narcis nu-l preţuia prea mult pe acest tată, omul nu-i plăcea; câteodată chiar se îndoia că este într-adevăr tatăl lui Gură-de-Aur. Era un idol găunos. Dar de unde avea asemenea putere? Cum de fusese în stare să încarce sufletul băiatului de vise, atât de străine de esenţa acestui suflet?

Şi Gură-de-Aur despica deseori firul în patru. Deşi dragostea devotată a prietenului său i se părea sigură, avea mereu sentimentul stingheritor că nu e luat în serios de el pe cât s-ar fi cuvenit şi că e mereu tratat oarecum ca un copil. Şi apoi ce însemnau vorbele prin care prietenul îi dădea mereu a înţelege că nu e asemenea lui?

Totuşi reflecţiile acestea nu umpleau zilele lui Gură-de-Aur. Nu era în stare să se cufunde în gânduri pentru mult timp. Cât era ziua de lungă, erau altele de făcut. Şedea adeseori la fratele portar, cu acesta se înţelegea foarte bine. Mereu dobândea prin rugăminţi şi prin tot felul de viclenii, prilejul de a călări o oră sau două pe calul Bless şi era foarte iubit de cei câţiva locuitori din preajma mânăstirii, mai ales de morar, cu argatul acestuia, stătea adesea la pândă după vidre, ori coceau împreună lipii din făină albă, special măcinată pentru feţele bisericeşti, pe care Gură-de-Aur o recunoştea cu ochii închişi, după miros, dintre toate soiurile de făină. Chiar dacă petrecea multă vreme cu Narcis, îi rămâneau totuşi destule ceasuri pentru a se lăsa în voia vechilor sale obiceiuri şi bucurii. Şi serviciile divine erau, de cele mai multe ori, o bucurie pentru el, cânta cu plăcere în corul şcolarilor, rostea cu plăcere un rozariu în faţa altarului îndrăgit, asculta latina frumoasă, solemnă, a liturghiei, vedea scânteind, în norul de fum de tămâie, aurul odoarelor din altar şi al odăjdiilor şi figurile liniştite şi

venerabile ale sfinţilor, înălţate pe coloane, pe evanghelişti cu animalele, pe Iacob, cu pălăria şi desaga de pelerin.

De aceste chipuri se simţea atras, îi făcea plăcere să pună aceste figuri de piatră şi lemn, într-o tainică relaţie cu persoana sa, bunăoară ca patroni, ocrotitori şi îndrumători, eterni şi atotştiutori ai vieţii sale. Tot aşa simţea dragoste, o legătură tainică, încântătoare, cu coloanele şi capitelurile ferestrelor şi uşilor, cu ornamentele altarelor, acele stinghii şi coroane frumos profilate, cu acele flori şi frunze, stufoase, care năpădeau precum buruienile piatra coloanelor şi se desfăşurau atât de grăitor şi de sugestiv. I se părea o taină preţioasă, profundă, faptul că pe lângă natură, pe lângă plantele şi animalele ei, mai exista şi această a doua natură, mută, plămădită de om, aceşti oameni, animale şi plante de piatră şi lemn. Nu rareori petrecea câte o oră liberă, făcând desene după aceste chipuri, capete de animale sau mănunchiuri de frunze şi câteodată încerca să deseneze şi flori adevărate, cai adevăraţi, chipuri de oameni vii.

Iubea foarte mult cântul bisericesc, mai ales imnurile marianice. Iubea linia fermă, severă a acestor cântece, rugile şi osanalele care se repetau întruna. Putea urmări sensul lor cucernic, cuprins de adoraţie el însuşi sau uitând sensul, putea, la fel, iubi numai cadenţa solemnă a acestor versuri, lăsându-se pătruns de tonurile joase, prelungite, de vocalele sonore, de repetările pioase. În cel mai adânc ungher al inimii sale el nu iubea cărturăria, nici gramatica sau logica, deşi aveau şi acestea frumuseţea lor, ci iubea cel mai mult lumea de imagini şi de sunete a liturghiei.

Mereu izbutea să învingă, măcar pentru câteva clipe, înstrăinarea dintre el şi colegii săi de şcoală. Cu timpul îi devenea supărător şi plicticos să fie înconjurat de adversitate şi răceală; adeseori îl făcea pe câte un vecin de pupitru, îmbufnat, să râdă, pe câte un vecin de pat, tăcut, să flecărească, se străduia, o oră întreagă, încerca să cucerească, îşi folosea farmecul şi recâştiga vremelnic

câteva priviri, câteva feţe, câteva inimi. Datorită unor asemenea apropieri, izbuti cu totul împotriva intenţiilor sale, să fie poftit iarăşi în două rânduri „a merge în sat”. Dar de ambele daţi se sperie şi dădu brusc îndărăt. Nu, nu se mai duse în sat şi reuşi s-o uite pe codană, reuşi să nu se mai gândească la ea niciodată sau aproape niciodată.

CAPITOLUL IV.

Vreme îndelungată tentativele de asediere ale lui Narcis nu izbutiră să dezghioace din învelişul ei taina lui Gură-de-Aur. Vreme îndelungată el se strădui, aparent zadarnic, să-l trezească, să-l înveţe graiul în care taina s-ar fi putut împărtăşi.

Povestirile prietenului despre obârşia şi patria lui, nu se închegaseră într-o imagine. Exista în ele un tată, un fel de umbră fără chip, venerată totuşi, apoi mitul unei mame, de multă vreme dispărută sau prăpădită, din care nu mai era decât un nume palid. Treptat, Narcis, versat în desluşirea sufletelor, îşi dădu seama că prietenul său era unul dintre oamenii cărora o parte din propria viaţă li se sustrage, care sub apăsarea unei primejdii sau a unei vrăji au trebuit să se deprindă a uita o parte din trecutul lor. Recunoştea că simplele întrebări şi poveţe erau aici inutile; recunoştea, de asemenea, că acordase prea multă încredere puterii raţiunii şi că zadarnic vorbise atât de mult.

În schimb, rămaseră zadarnice dragostea ce-l lega de prieten şi obişnuinţa de a fi împreună. În ciuda deosebirilor profunde dintre firile lor, amândoi învăţaseră mult unul de la celălalt; se plămădise cu încetul, între ei, alături de limbajul raţiunii, şi un limbaj al sufletului şi al semnelor, astfel cum între două aşezări omeneşti se poate dura un drum larg, pe care trec căruţele şi călăreţii, însă alături de el mai apar numeroase alte făgaşuri lăturalnice, de joacă sau de taină; drumeaguri ale copiilor, poteci pentru îndrăgostiţi, cărări abia luate în seamă ale câinilor şi pisicilor, încetul cu încetul, însufleţită imaginaţie a lui Gură-de-Aur se strecurase pe căi magice în gândurile prietenului

său şi în expresia lor, iar acesta, la rândul său, îşi însuşise ceva din felul lui Gură-de-Aur de a înţelege şi a intui fără cuvinte. Se pârguiau încet, la lumina iubirii, noi legături de la suflet la suflet, cuvintele veneau abia la urmă. Aşa se închegă într-o zi, neaşteptată de nici unul din ei, o discuţie între cei doi prieteni, într-o zi fără cursuri, în bibliotecă – o discuţie care le puse în faţă dintr-o dată chiar miezul şi rostul prieteniei lor şi aruncă noi lumini asupra unor perspective îndepărtate.

Vorbiseră despre astrologie, care nu se cultiva în mănăstire şi era interzisă, iar Narcis spusese că astrologia este o încercare de a ordona şi a sistematiza multele feluri de oameni, destine şi chemări, deosebite între ele. Aici Gură-de-Aur interveni:

— Vorbeşti mereu despre deosebiri – cu timpul mi-am dat seama că aceasta este însuşirea ta principală. Când vorbeşti despre marea deosebire care, bunăoară, ar exista între tine şi mine, atunci îmi pare că ea nu constă în nimic altceva decât tocmai în ciudata ta obsesie de a găsi deosebiri!

Narcis:

— Fireşte, ai pus punctul pe i. În fapt, pentru tine, deosebirile nu sunt prea importante, pe când mie mi se par singurul lucru important. Eu sunt, după fire, cărturar, chemarea mea este ştiinţa. Şi ştiinţa nu este nimic alta decât pentru a cita cuvintele tale, „obsesia de a găsi deosebiri”. Nici nu i s-ar putea defini mai bine esenţa. Pentru noi, oameni ai ştiinţei, nimic nu este important decât constatarea unei deosebiri, ştiinţă înseamnă arta de a deosebi. De pildă, a găsi la fiecare om trăsăturile care-i deosebesc de ceilalţi, înseamnă a-l cunoaşte.

Gură-de-Aur:

— Ei, da. Unul poartă încălţări ţărăneşti şi e ţăran, celălalt poartă coroană şi e rege. Acestea sunt, într-adevăr, deosebiri. Dar le pot vedea şi copiii fără nici un fel de ştiinţă.

Narcis:

— Dar dacă ţăranul şi regele poartă aceleaşi straie, copilul nu-i mai deosebeşte.

Gură-de-Aur:

— Nici ştiinţa.

Narcis:

— Ba poate că da. Admit că, ea nu e mai deşteaptă decât copilul, are însă răbdare mai multă, nu se opreşte la acele caracteristici care sar în ochi.

Gură-de-Aur:

— Aşa procedează şi orice copil inteligent. Îl va recunoaşte pe rege după priviri sau după ţinută. Pe scurt, voi, învăţaţii, sunteţi trufaşi, ne socotiţi mereu mai proşti pe noi, ceilalţi. Poţi fi foarte deştept chiar dacă te lipseşti de ştiinţă.

Narcis:

— Mă bucur că începi să înţelegi lucrul acesta. În curând vei mai înţelege, că nu la inteligenţă mă refer când vorbesc de deosebirea dintre tine şi mine. Nu spun: eşti mai inteligent sau mai prost, mai bun sau mai rău. Spun doar: eşti altfel.

Gură-de-Aur:

— Asta-i uşor de priceput. Dar tu nu vorbeşti numai despre deosebiri în ce priveşte însuşirile, vorbeşti adeseori şi despre deosebiri între destinele, între chemările noastre. De ce, de pildă, ai avea tu altă chemare decât mine? Eşti, la fel ca mine, creştin, te-ai hotărât, la fel ca mine, pentru viaţa monahală, eşti, la fel ca mine, un copil al tatălui milostiv din ceruri. Scopul nostru, al amândurora, e comun: mântuirea veşnică. Şi chemarea noastră e comună: întoarcerea la Dumnezeu.

Narcis:

— Foarte bine. În manualul de dogmatică, bineînţeles că fiecare om este aidoma celuilalt, în viaţă însă nu. Mi se pare mie, sau apostolul preferat al Mântuitorului, la pieptul căruia se odihnea, şi celălalt apostol, care l-a trădat-nu puteau avea, amândoi, aceeaşi chemare?

Gură-de-Aur:

— Eşti un sofist, Narcis! Pe calea aceasta nu ne apropiem nicidecum unul de altul.

Narcis:

— Noi nu ne apropiem unul de altul pe nici o cale.

Gură-de-Aur:

— Nu vorbi astfel!

Narcis:

— O spun serios. Nu este de datoria noastră să ne apropiem unul de altul, tot aşa cum nu se apropie soarele şi luna sau marea şi uscatul. Noi doi, dragă prietene, suntem soare şi lună, suntem mare şi uscat. Scopul nostru nu este de a ne contopi unul într-altul, ci a ne recunoaşte reciproc şi a învăţa să vedem şi să respectăm fiecare în celălalt ceea ce e contrariul şi completarea sa.

Impresionat, Gură-de-Aur rămase cu fruntea plecată, faţa i se întristase.

În sfârşit, zise:

— Aceasta-i pricina pentru care, de atâtea ori, nu-mi iei gândurile în serios?

Narcis şovăi puţin cu răspunsul. Apoi zise cu voce limpede şi dură:

— Aceasta este. Trebuie să te obişnuieşti, dragă Gură-de-Aur, cu faptul că nu te iau în serios decât pe tine. Crede-mă, iau în serios fiecare nuanţă a glasului tău, fiecare gest, fiecare zâmbet. Dar gândurile tale le iau mai puţin în serios. Iau în serios, la tine, ceea ce recunosc a fi esenţial şi necesar. De ce anume, ţii neapărat să se acorde atenţie deosebită gândurilor tale, când ai atâtea alte daruri?

Gură-de-Aur zâmbi amar:

— Am spus-o doar, dintotdeauna m-ai socotit un copil!

Narcis rămase ferm:

— O parte din gândurile tale le socotesc gânduri de copil. Adu-ţi aminte, adineauri am convenit că un copil deştept nu trebuie defel socotit mai prost decât un cărturar. Însă când un copil vrea să aibă un cuvânt de spus despre ştiinţă, cărturarul bineînţeles că nu-l va lua în serios.

Gură-de-Aur strigă impetuos:

— Chiar şi când nu vorbim despre ştiinţă, zâmbeşti pe seama mea! Te porţi mereu de parcă toată evlavia, toate strădaniile mele pentru a progresa la învăţătură, dorinţa mea de a îmbrăca rasa monahală ar fi simple copilării!

Narcis, îl privi sever:

— Te iau în serios, atunci când eşti Gură-de-Aur. Dar tu nu eşti întotdeauna Gură-de-Aur. Nu-mi doresc nimic altceva decât să devii Gură-de-Aur pe de-a întregul. Tu nu eşti cărturar, nu eşti călugăr – un cărturar sau un călugăr se pot făuri dintr-un lemn mai puţin preţios. Tu crezi c-ai fi prea puţin învăţat pentru gustul meu, prea puţin logician sau prea puţin pios. Ei nu, pentru mine eşti prea puţin tu însuţi!

Deşi după această discuţie Gură-de-Aur se retrăsese afectat, ba chiar jignit, totuşi curând, doar după trecerea câtorva zile, el însuşi vădi dorinţa de a o continua. De astă dată însă Narcis izbuti a-i da o imagine a deosebirilor dintre felul lor de a fi, pe el care o putu desluşi mai uşor.

Narcis se încălzise, vorbind, simţea că astăzi Gură-de-Aur se deschide mai binevoitor cuvintelor sale, că are putere asupra lui. Succesul, îl seduse îndemnându-l să spună mai mult decât intenţionase, se lăsă purtat de propriile sale cuvinte.

— Uită-te, zise el, există un singur punct în care-ţi sunt superior: eu sunt treaz, în vreme ce tu eşti abia pe jumătate treaz, iar câteodată eşti adormit de-a binelea. Treaz îl numesc pe acela care, folosind raţiunea şi conştiinţa, se cunoaşte pe sine, îşi cunoaşte forţele, impulsurile şi slăbiciunile cele mai intime, neraţionale şi ştie să ţină seamă de ele. A învăţa asta, iată rostul pe care-l poate dobândi pentru tine întâlnirea noastră. La tine, Gură-de-Aur, spiritul şi natura, conştiinţa şi lumea viselor sunt foarte depărtate unul de altul. Tu ţi-ai uitat copilăria, ea caută să te recâştige din adâncurile sufletului tău. Te va face să suferi până îi vei da ascultare. Ajunge! Precum ţi-am spus, sunt mult mai treaz ca tine, în privinţa aceasta îţi sunt superior şi de

aceea îţi pot fi de folos. În toate celelalte, dragule, îmi eşti tu superior – mai precis îmi vei fi superior, îndată ce te vei găsi pe tine însuţi.

Gură-de-Aur ascultase uimit, dar la cuvintele „ţi-ai uitat copilăria” tresări ca lovit de o săgeată, fără ca Narcis să observe, căci avea obiceiul ca în timp ce vorbea să-şi ţină uneori ochii o vreme închişi sau să privească ţintă, undeva, drept în faţă, de parcă astfel şi-ar fi găsit mai uşor cuvintele. Nu văzu cum faţa lui Gură-de-Aur tresare deodată şi începe a se albi.

— Superior eu, ţie! bolborosi Gură-de-Aur, numai ca să spună ceva; era parcă paralizat.

— Fireşte, continuă Narcis să vorbească. Firile de felul tău, cei cu simţurile viguroase şi delicate, cei însufleţiţi, visătorii, poeţii, afectuoşii, ne sunt, mai totdeauna, superiori nouă, gânditorilor. Originea voastră este maternă. Voi trăiţi în împlinire, vouă vă este dată puterea de a iubi şi a putea participa cu întreg sufletul la trăirile voastre. Noi, gânditorii, deşi părem adesea a vă îndruma şi conduce, nu trăim în plenitudine, noi trăim în uscăciune. Vouă vă aparţine belşugul vieţii, vouă sucul poamelor, vouă grădina iubirii, ţara frumoasă a artei. Patria voastră este pământul, a noastră ideea. Pe voi vă ameninţă înecul în lumea simţurilor, pe noi de sufocarea într-un spaţiu fără de aer. Tu eşti artist, eu cugetător. Tu dormi la sânul mamei, eu veghez în deşert.

Mie-mi străluceşte soarele, ţie luna şi stelele, tu visezi la fete, eu la băieţi.

Cu ochii larg deschişi, Gură-de-Aur îl ascultase pe Narcis, care vorbise cuprins de o euforie retorică, pe care singur şi-o produsese. Unele din cuvintele lui îl loviseră ca nişte spade: la ultimele păli şi închise ochii şi când Narcis băgă de seamă şi-l întrebă, speriat, băiatul palid de moarte îi răspunse cu voce stinsă:

— Mi s-a întâmplat o dată să mă prăbuşesc în faţa ta şi să fiu nevoit să plâng – îţi aduci aminte. Nu trebuie să se mai

întâmple, nu mi-aş ierta-o niciodată – şi nici ţie! Pleacă acum repede şi lasă-mă singur, mi-ai spus lucruri îngrozitoare!

Narcis era foarte descumpănit. Se lăsase dus de propriile lui cuvinte, avusese sentimentul că vorbeşte mai bine decât de obicei. Acum vedea însă cu consternare că, din tot ce spusese, ceva îi cutremurase adânc prietenul, că, undeva, nimerise în carne vie. Îi venea greu să-I lase singur în această clipă, şovăi câteva secunde, dar fruntea încreţită a lui Gură-de-Aur i se păru un avertisment, aşa încât, zăpăcit, plecă în grabă, pentru a-i îngădui prietenului solitudinea de care avea nevoie.

De astă dată încordarea extremă din sufletul lui Gură-de-Aur nu se topi în lacrimi. Cu senzaţia unei răni profunde şi fără leac, de parcă prietenul i-ar fi înfipt dintr-o dată un pumnal în piept, rămase ţintuit locului, respirând greu, simţind o strângere de inimă mortală, alb la faţă ca ceara, cu mâinile amorţite. Era aceeaşi deznădejde ca data trecută, dar sporită ai câteva măsuri, era aceeaşi sugrumare lăuntrică, sentimentul că este silit să înfrunte ceva teribil, ceva de-a dreptul insuportabil. Dar nici un hohot de plâns mântuitor nu-l mai ajuta, de astă dată, pentru a trece de clipa cumplită. Sfântă Maică a Domnului, ce era asta? Se întâmplase ceva? Fusese asasinat? Ucisese el? Ce lucru îngrozitor se rostise?

Gâfâind, suflă aerul afară din piept, asemenea unui om otrăvit era cuprins, până la sfâşiere, de senzaţia că trebuie să se elibereze de ceva ucigător, care se cuibărise adânc în el. Mişcând braţele ca un înotător, se năpusti din odaie, alergă fără să-şi dea seama spre locurile cele mai liniştite şi mai pustii ale mănăstirii, pe coridoare, peste trepte, afară, la aer. Nimerise în refugiul cel mai intim al mânăstirii, în patio, deasupra câtorva straturi verzi se boltea limpede cerul însorit, aerul răcoros, pietros, de pivniţă, era străbătut de dulcile şi şovăielnicele fire de parfum ale trandafirilor.

Involuntar, Narcis făptuise în ceasul acesta ceea ce fusese ţinta lui atâta vreme râvnită: invocase numele demonului de care era stăpânit prietenul său, îl silise la înfruntare. Taina din inima lui Gură-de-Aur fusese atinsă de unul din cuvintele sale, şi se răzvrătise cu turbată durere. Multă vreme rătăci Narcis prin mânăstire, căutându-şi prietenul, dar nu-l găsi nicăieri.

Gură-de-Aur stătea sub una din arcadele grele, de piatră, care duceau din coridoare în grădiniţa din patio; de pe fiecare din coloanele arcadei priveau câte trei capete de animale, capetele de câini sau de lupi, cioplite din piatră, se holbau la el, în jos. Rana îl răscolea înfiorător, nu vedea nici o cale spre lumină, nici o cale spre raţiune. Frica de moarte îi sugruma beregata şi-i strângea stomacul. Ridicându-şi mecanic privirea, văzu deasupra sa unul din capitelurile cu cele trei dihănii şi avu dintr-o dată senzaţia că acele trei capete se holbează şi latră undeva înăuntru, în măruntaiele lui.

— Acum va trebui să mor – simţi el, înfiorat. Şi îndată după aceea, tremurând de frică, simţi:

— Acum mi se întunecă mintea, acum mă sfâşie şi mă înfulecă jivinile lacome.

Tresărind spasmodic lunecă la piciorul coloanei, durerea era prea mare, ajunsese la limita extremă. Un leşin îl învălui; se cufundă, cu trăsăturile feţei descompuse, în neantul pe care şi-l dorea.

Abatele Daniel avusese o zi defel îmbucurătoare, doi dintre călugării mai bătrâni veniseră astăzi la el, scoşi din fire, ciorovăindu-se, acuzându-se, certaţi iarăşi, până la furie, din pricina unor vechi, neînsemnate gelozii. El îi ascultase, chiar prea pe îndelete, îi dojenise, dar fără succes, până la urmă îi concediase cu severitate, impunându-i fiecăruia câte un canon destul de aspru şi păstrase în inimă sentimentul că strădania lui fusese inutilă. Istovit se retrăsese în capela criptei, se rugase, apoi se sculase, fără a se simţi întremat. Acum, atras de mireasma

de trandafir, care adia sfios spre el, păşi în patio, ca să respire o clipă aer proaspăt. Aici îl găsi pe elevul Gură-de-Aur zăcând leşinat pe dale. Îl privi întristat, speriat de paloarea ca de cenuşă a chipului tânăr, altminteri atât de frumos. Hotărât, astăzi nu era o zi bună, pe deasupra şi întâmplarea de acum! Încercă să-l ridice pe tânăr, dar nu era destul de voinic pentru aceasta. Oftând adânc, bătrânul merse să cheme pe doi dintre fraţii mai tineri, ca să-l ducă pe băiat sus şi-l mai trimise şi pe părintele Anselmus, care stăpânea meşteşugul tămăduirii. Totodată trimise după Narcis, care fu repede găsit şi apăru în faţa lui.

— Ai aflat? îl întrebă el.

— Despre Gură-de-Aur? Da, milostive părinte, am auzit adineauri că ar fi bolnav ori s-ar fi accidentat, a fost purtat pe braţe până sus.

— Da, l-am găsit zăcând în patio, unde, de fapt, nu are ce căuta. Nu e accidentat, e leşinat. Nu-mi place! Mi se pare că trebuie să ai un amestec în toată întâmplarea, sau, cel puţin, să ştii ceva, este doar prietenul tău. De asta te-am chemat. Vorbeşte.

Narcis, cu ţinuta şi vorba stăpânite ca întotdeauna, relată pe scurt despre convorbirea de astăzi cu Gură-de-Aur şi cât de surprinzător de violent fusese efectul asupra lui. Abatele clătină din cap, nu fără supărare.

— Ciudate convorbiri sunt acestea, zise el şi se sili să-şi păstreze cumpătul. Ceea ce mi-ai descris adineauri, este o convorbire care ar putea fi considerată iscodire într-un suflet străin, este, aş putea spune, o convorbire între un duhovnic şi învăţăcelul său. Dar tu nu eşti duhovnicul lui Gură-de-Aur. Tu, de altfel, nu eşti duhovnicul nimănui, încă n-ai fost hirotonisit. Cum se poate să vorbeşti cu un elev pe tonul unui sfătuitor, despre lucruri care îl privesc numai pe păstorul lui sufletesc? Urmările, precum vezi, au fost nefaste.

— Urmările, zise Narcis pe un ton blând dar sigur, încă nu le cunoaştem, milostive părinte. Am fost puţin cam speriat

de efectul violent, dar nu pun la îndoială că urmările convorbirii noastre vor fi bune pentru Gură-de-Aur.

— Vom vedea urmările. Nu de ele vorbesc acum, ci despre fapta ta. Ce te-a îndemnat să porţi asemenea convorbiri cu Gură-de-Aur?

— Precum ştiţi, este prietenul meu. Am o afecţiune deosebită pentru el şi cred că-l înţeleg deosebit de bine.

Dumneavoastră numiţi atitudinea mea faţă de dânsul duhovnicească. Nu mi-am însuşit nici un fel de autoritate spirituală, am crezut numai că-l cunosc ceva mai bine decât se cunoaşte el singur.

Abatele ridică din umeri.

— Ştiu, aceasta este specialitatea ta. Să nădăjduim că nu ai făcut o ispravă rea. Dar Gură-de-Aur e de fapt bolnav? Vreau să spun, suferă de ceva? E debil? Doarme rău? Nu mănâncă? Îl doare ceva?

— Nu, până astăzi a fost sănătos. Sănătos la trup.

— Şi altminteri?

— La suflet este într-adevăr bolnav. Ştiţi, este la vârsta la care încep luptele cu instinctul sexual.

— Ştiu. Are şaptesprezece ani?

— Are optsprezece.

— Optsprezece. Ei da! Destul de târziu. Dar luptele acestea sunt fireşti, prin ele trebuie să treacă fiecare. Nu-i un motiv pentru a socoti că băiatul are sufletul bolnav.

— Nu, milostive părinte, lucrul ăsta, sigur, nu este un motiv. Însă Gură-de-Aur a fost bolnav sufleteşte dinainte, încă de multă vreme, de aceea luptele acestea sunt pentru el mai primejdioase decât pentru alţii. Suferinţa constă, după cum cred eu, în aceea că şi-a uitat o parte a trecutului.

— Aşa? Ce fel de parte?

— Mama lui şi tot ce are legătură cu dânsa. Nici eu nu ştiu nimic în privinţa aceasta, ştiu numai că acolo trebuie să se afle izvorul bolii sale. Căci Gură-de-Aur pretinde că nu ştie nimic despre mama lui, decât că a pierdut-o de timpuriu.

Lasă însă impresia, că i-ar fi ruşine din pricina ei. Totuşi, de la ea trebuie să fi moştenit cele mai multe din darurile sale, căci ceea ce are de povestit despre tatăl său nu ni-l înfăţişează pe acesta ca pe omul care poate avea un fiu atât de frumos, atât de generos înzestrat şi de ieşit din comun. Toate acestea nu le cunosc din povestiri, ci le deduc numai din semne.

Abatele, care la început zâmbise în sinea lui pe seama acestor cuvinte socotindu-le prea îndrăzneţe şi înfumurate, şi pe care întreaga întâmplare îl stingherea şi îl obosea, începu să reflecteze. Îşi aduse aminte de tatăl lui Gură-de-Aur, de bărbatul acela ascuns, care stârnea neîncredere şi îşi mai aminti deodată, acum, când îşi răscolea memoria, şi de unele cuvinte pe care omul i le spusese, cu privire la mama lui Gură-de-Aur. Ea l-a acoperit de ruşine şi a fugit de la el, spusese omul, iar el se străduise să reprime în băieţel amintirea mamei şi viciile pe care le-ar fi putut, eventual, moşteni de la ea. Izbutise într-adevăr şi băiatul era doritor, întru ispăşirea celor făptuite de mamă, să-şi închine viaţa lui Dumnezeu.

Niciodată Narcis nu-i plăcuse abatelui aşa de puţin ca astăzi. Şi totuşi – cât de bine ghicise acest gânditor, cât de bine părea într-adevăr a-l cunoaşte pe Gură-de-Aur!

La urmă întrebat încă o dată despre cele petrecute, Narcis zise:

— N-am intenţionat să provoc cutremurarea violentă care l-a cuprins azi pe Gură-de-Aur. I-am adus aminte că nu se cunoaşte pe sine, că şi-a uitat copilăria şi mama. Unul din cuvintele mele trebuie să-l fi lovit şi să fi pătruns în întunericul împotriva căruia lupt, de atâta vreme. Era parcă rătăcit, mă privea ca şi cum nu m-ar mai fi văzut vreodată şi n-ar mai fi ştiut de sine. Îi spusesem adeseori că doarme, că nu e treaz cu adevărat. Acum a fost trezit, de asta nu mă îndoiesc.

Fu concediat fără mustrare, dar cu interdicţia provizorie de a-l vizita pe bolnav.

Între timp pater Anselmus poruncise ca Gură-de-Aur să fie culcat într-un pat şi şedea alături de el. Nu i se părea potrivit a-l readuce la cunoştinţă cu mijloace violente, brusc şi speriindu-l. Băiatul arăta mult prea rău. Bătrânul, cu faţa zbârcită, blajină, îl privi pe adolescent cu bunăvoinţă. Deocamdată cercetă pulsul şi ascultă inima. Fără îndoială, se gândi el, flăcăul mâncase vreo aiureală, un pumn de măcriş iepuresc sau altă prostie, ştim noi cu cine avem de-a face. Limba nu i-o putea vedea. Îi plăcea Gură-de-Aur, dar pe prietenul său, pe acest dascăl tinerel, mult prea învăţat pentru vârsta lui, nu-l putea suferi. Şi acum, poftim! Bineînţeles că Narcis trebuie să aibă partea lui de vină în istoria asta stupidă. Ce nevoie avea un tânăr atât de proaspăt, cu ochi atât de senini, unui asemenea copil drăgălaş al naturii, să se amestece tocmai cu acest cărturar trufaş, cu acest grămătic orgolios, pentru care elina sa e mai importantă decât tot ce-i viu în lume?

Când, după vreme îndelungată, uşa se deschise şi intră abatele, pater Anselmus continua să şadă locului, privind faţa celui leşinat. Ce faţă drăgălaşă, tânără, încrezătoare, şi iată, stai alături, ar trebui să-l ajuţi şi probabil că n-o să poţi. Sigur, pricina poate fi şi o colică, îi va prescrie vin fiert, poate revent. Dar cu cât privea mai îndelung faţa palid-verzuie, trasă, cu atât mai mult bănuielile sale înclinau în altă direcţie, mai gravă. Pater Anselmus avea experienţă. De mai multe ori în decursul lungii sale vieţi, văzuse posedaţi. Şovăi să-şi rostească bănuiala, chiar şi faţă de el însuşi. Va aştepta şi va observa. Dar, cugetă el înverşunat, dacă bietul băiat a fost într-adevăr vrăjit, vinovatul nu va trebui căutat departe şi nici nu-i va merge bine.

Abatele se apropie, îl privi pe bolnav, îi ridică încet o pleoapă.

— Poate fi trezit? întrebă el.

— Aş mai aştepta. Inima e sănătoasă. Nu trebuie să îngăduim nimănui să vină la el.

— E în pericol?

— Nu cred. Nicăieri nu sunt răni, nici vreo urmă de lovitură sau cădere. E leşinat, poate l-a apucat vreo colică. La dureri foarte intense, ne pierdem cunoştinţa. Dacă s-ar fi otrăvit, ar avea febră. Nu, se va trezi şi va trăi!

— Nu poate fi urmarea a ceva sufletesc?

— Nu vreau să neg. Dar nu se ştie nimic? Poate că s-a speriat foarte tare? Vestea unei morţi? O ceartă violentă, o jignire? În cazul acesta totul ar fi uşor de explicat.

— Nu ştim. Aveţi grijă, să nu fie nimeni primit aici! Vă rog, părinte, rămâneţi lângă el, până se trezeşte. Dacă situaţia se înrăutăţeşte, chemaţi-mă, chiar dacă-i noapte.

Înainte de a pleca, bătrânul se mai aplecă o dată peste bolnav; se gândi la tatăl acestuia şi de asemenea la ziua când îi fusese adusă această mutrişoară blondă, frumoasă şi veselă şi cum dintr-o dată o îndrăgiseră cu toţii. Şi lui îi plăcuse băiatul. Dar în punctul acesta, Narcis avea într-adevăr dreptate; Gură-de-Aur nu semăna în nici o privinţă cu tatăl său! Ah, câte griji, pretutindeni, câte neajunsuri în toate faptele noastre! Oare nu neglijase ceva, în privinţa acestui biet băieţaş? I se dăduse confesorul cel mai potrivit? Era în regulă faptul că nimeni dintre cei ai casei nu-l cunoştea atât de amănunţit pe acest elev, ca Narcis? Îl putea ajuta oare Narcis, care mai era în noviciat, nici frate nu era, nici hirotonisit nu fusese şi ale cărui gânduri şi păreri aveau, toate, ceva neplăcut de superior, aproape duşmănos? Dumnezeu ştie, dacă n-a fost multă vreme rău călăuzit şi Narcis? Dumnezeu ştie, dacă nu ascunde sub masca supuşeniei ceva rău, dacă nu-i cumva un păgân? Şi pentru tot ce vor deveni vreodată aceşti doi oameni tineri, va purta şi el o parte de răspundere.

Când Gură-de-Aur îşi reveni, era întuneric. Îşi simţea capul gol şi ameţit. Văzu că e întins într-un pat, nu ştia unde se găseşte, nici nu încerca să afle, îi era indiferent. Dar unde fusese? De unde venea, de pe ce străine meleaguri ale plăsmuirilor sufletului? Fusese undeva, foarte departe, văzuse ceva, ceva extraordinar, ceva superb, ceva teribil

totodată şi de neuitat – şi totuşi, uitase. Unde era acel ceva? Ce anume se înălţase în faţa lui, venind din adâncuri atât de mare, de dureros, de aducător de fericire şi dispăruse iarăşi?

Pândi adânc în sine, acolo unde azi izbucnise ceva, se petrecuse ceva – dar ce anume? Tulburătoare mănunchiuri de imagini se rostogoliră spre el, vedea capete de câini, trei capete de câini şi mirosea parfumul de trandafiri. Oh, cât îl duruse! închise ochii. Oh, cât de îngrozitor îl duruse! Adormi iarăşi.

Din nou se trezi şi tocmai în secunda când lumea de vis dispărea lunecând grabnic spre depărtări, regăsi imaginea, şi tresări, ca într-o voluptate dureroasă. Vedea, dobândise darul vederii. O vedea pe Ea. Vedea femeia înaltă, strălucitoare, cu buze pline, înfloritoare, cu părul luminos. O vedea pe mama lui. În acelaşi timp, i se păru că aude o voce: „Ţi-ai uitat copilăria.” Dar a cui voce era aceasta? Ascultă, cugetă şi descoperi. Era Narcis. Narcis? într-o clipă, într-un cutremur, totul revenise: îşi aducea aminte, era ştiutor. O, mamă, mamă! Munţi de moloz, mări de uitare dispăruseră cu ochi regeşti, senin-albaştri îl privi din nou ea, cea pierdută, cea nespus de iubită.

Pater Anselmus, care aţipise în jilţul de lângă pat se trezi. Îl auzi pe bolnav mişcându-se, îl auzi respirând. Se ridică, prudent.

— E cineva aici? întrebă Gură-de-Aur.

— Sunt eu, fii fără grijă, fac lumină.

Aprinse lampa, lumina căzu peste faţa lui brăzdată, binevoitoare.

— Sunt bolnav? întrebă tânărul.

— Ţi-ai pierdut cunoştinţa, fiul meu. Dă-mi mâna, să vedem pulsul. Cum te simţi?

— Bine. Vă mulţumesc, pater Anselmus, sunteţi foarte bun. Nu mai am nimic, sunt numai ostenit.

— Fireşte că eşti ostenit. Curând vei dormi iarăşi. Ia întâi o gură de vin fierbinte, e gata pregătit. Să golim împreună un

pahar, băiete, în cinstea bunei noastre înţelegeri.

Grijuliu, ţinuse pregătită o căniţă de vin fiert, cufundată într-o oală cu apă fierbinte.

— Iată că am dormit amândoi o bucată de vreme, râse medicul. Straşnic îngrijitor de bolnavi, care nu-i în stare să rămână treaz trebuie că-ţi spui tu în sinea ta. Ei da, suntem oameni. Hai să bem puţin din licoarea asta vrăjită, băiatule, nimic nu-i mai plăcut decât un asemenea chefuleţ făcut în taină, în miez de noapte. Va să zică, prosit!

Gură-de-Aur râse, ciocni şi gustă. Vinul fierbinte era aromat cu scorţişoară şi cuişoare şi îndulcit cu zahăr, niciodată nu mai gustase asemenea băutură. Îşi aduse aminte că mai fusese o dată bolnav, atunci îl îngrijise Narcis. De astă dată pater Anselmus, se purta drăguţ cu el. Îi plăcea foarte, era nespus de bine şi de ciudat, să stea culcat, la flacăra lămpii şi să bea în toiul nopţii, cu bătrânul pater, un pahar de vin dulce, fierbinte.

— Te doare burta? întrebă bătrânul.

— Nu.

— Crezusem că ai colici, Gură-de-Aur. Va să zică nici vorbă de asta. Arată limba. Ei, e bine, încă o dată bătrânul vostru Anselmus habar n-a avut ce se întâmplă. Mâine să stai culcat, am să vin să te consult. Cu vinul ai şi isprăvit? Bravo, să-ţi fie de bine! Ia să văd dacă a mai rămas ceva. Pentru câte o jumătate de pahar de fiecare mai ajunge, dacă facem împărţeală dreaptă. Grozav ne-ai mai speriat, Gură de Aur! Zăceai acolo, în patio, ca un mort. Într-adevăr nu te doare burta?

Râseră şi făcură împărţeală dreaptă cu restul vinului, părintele îşi înşiră glumele şi Gură-de-Aur îl privi plin de gratitudine şi amuzat, cu ochii din nou înseninaţi. Apoi, bătrânul plecă la culcare.

Gură-de-Aur mai stătu o vreme treaz, încetul cu încetul de undeva din adâncul fiinţei sale imaginile răsăriră din nou, cuvintele prietenului izbucniră iarăşi, asemenea unor flăcări şi din nou apăru în sufletul său femeia blondă,

strălucitoare, mama; ca suflarea vântului de primăvară trecu imaginea prin el, ca un nor de viaţă, de căldură, de gingăşie, ca cea mai profundă chemare şi aducere-aminte. O, mamă! Cum a fost posibil, cum a putut-o uita!

CAPITOLUL V.

Gură-de-Aur ştiuse şi până acum câte ceva despre mama lui, dar numai din povestirile altora; imaginea ei n-o mai păstra şi din puţinul pe care crezuse că-l ştie despre dânsa, cele mai multe lucruri le trecuse sub tăcere faţă de Narcis. Mama era ceva despre care nu era îngăduit să vorbeşti, ceva de ruşine. Fusese o dansatoare, o femeie frumoasa, sălbatică, de origine nobilă, dar necurată şi păgână; tatăl lui Gură-de-Aur o culesese, povestea el, din sărăcie şi ocară; cum nu ştiuse dacă nu era cumva păgână, pusese să fie botezată şi instruită într-ale religiei; o luase în căsătorie şi făcuse din ea o femeie respectată. Ea însă, după câţiva ani de cuminţenie şi viaţă ordonată, îşi adusese din nou aminte de vechile ei talente şi obiceiuri, pricinuise necazuri, sedusese bărbaţi, lipsise zile şi săptămâni de acasă, dobândise renumele unei vrăjitoare şi până la urmă, după ce bărbatul o strânsese în mai multe rânduri de pe drumuri şi o luase iarăşi la el, dispăruse pentru totdeauna. Faima ei mai stăruise câtva timp, o faimă rea, pâlpâind ca o coadă de cometă, pentru ca apoi să se stingă. Soţul îşi reveni încetul cu încetul, după anii de nelinişte, spaimă, ruşine şi surprize permanente, pe care i le oferise ea; în locul femeii denaturate, se ocupă el de creşterea băieţelului, care semăna leit cu mama la trup şi la chip; omul se acri, deveni bisericos şi sădi în Gură-de-Aur credinţa că trebuie să-şi închine viaţa lui Dumnezeu, pentru a ispăşi păcatele mamei.

Cam atât povestea de obicei tatăl lui Gură-de-Aur despre nevasta sa pierdută, deşi nu abătea cu plăcere discuţia spre acest subiect; unele aluzii făcuse şi abatelui, când îl adusese pe Gură-de-Aur la mânăstire; şi toate astea erau cunoscute şi fiului, ca o teribilă legendă, deşi el se deprinsese să le dea deoparte, aproape să le uite însă.

Cu desăvârşire uitase şi pierduse imaginea reală a mamei, acea imagine complet alta, nu cea alcătuită din povestirile tatălui şi ale servitorilor, sau din zvonuri tenebroase, nesăbuite. Propria sa amintire, cea aievea trăită despre mama sa, o uitase. Acum însă imaginea aceasta, steaua celor dintâi ani ai vieţii sale, răsărise din nou.

— Este de neînţeles cum de-am putut-o uita, zise el către prietenul său. Niciodată în viaţă n-am iubit pe cineva atât de mult ca pe mama, atât de total şi de arzător, niciodată nu am venerat, nu am admirat pe nimeni atât de mult, ea a fost soarele şi luna mea. Dumnezeu ştie cum a fost cu putinţă să întunec în sufletul meu această imagine luminoasă şi s-o prefac încetul cu încetul în acea vrăjitoare rea şi palidă, cum a devenit ea de mulţi ani, în ochii tatii şi ai mei.

Narcis îşi isprăvise de curând, noviciatul şi îmbrăcase rasa. În mod ciudat se schimbă şi purtarea lui faţă de Gură-de-Aur. Căci Gură-de-Aur, care înainte refuzase adeseori observaţiile şi avertismentele prietenului ca pe o pretenţie supărătoare de a şti şi a vrea mai mult decât alţii, era, începând de la marea întâmplare, uluit de admiraţie faţă de înţelepciunea prietenului său. Cum i se împliniseră cuvintele, asemenea unor profeţii, cât de adânc privise acest om tulburător în el, cât de precis ghicise taina vieţii sale, rana ascunsă, cât de înţelept îl tămăduise!

Căci tânărul părea a fi tămăduit. Nu numai că acel leşin rămase fără urmări nefaste; dar se topise parcă şi ceea ce făcuse jucăuş, precoce, neautentic, în firea lui Gură-de-Aur, acea prematură atitudine monahală, credinţa că e obligat să-l slujească pe Dumnezeu într-un chip deosebit. Tânărul părea întinerit şi îmbătrânit totodată, de când găsise calea spre sine. Toate acestea i le datora lui Narcis.

Narcis, în schimb, se purta de la o vreme ciudat de prudent cu prietenul său; îl privea cu un fel de modestie, fără urmă de superioritate sau tendinţă de a-l dăscăli, în vreme ce prietenul îl admira tot mai mult. Vedea cum Gură-de-Aur se hrăneşte cu puteri din tainice izvoare, care lui îi

erau străine; putuse favoriza creşterea lor, dar nu avea parte de ele. Cu bucurie îl vedea pe prietenul său eliberându-se de sub îndrumarea sa şi totuşi, câteodată, era trist. Se percepea pe sine ca o treaptă depăşită, ca o coajă azvârlită deoparte; întrezărea apropiatul sfârşit al acestei prietenii, care însemnase atât de mult pentru el. Chiar şi acum ştia despre Gură-de-Aur mai multe decât el însuşi; căci Gură-de-Aur într-adevăr îşi regăsise sufletul şi era gata a-i urma chemarea, dar încă nu presimţea încotro îl va duce. Narcis o presimţea şi era neputincios; calea preferatului său ducea spre meleaguri pe care el însuşi nu le va călca niciodată.

Setea de ştiinţă a lui Gură-de-Aur scăzu mult. Îi trecuse şi pofta de dispute prieteneşti, se ruşina, amintindu-şi de multe dintre discuţiile lor de odinioară, între timp, în Narcis, în vremea din urmă, fie datorită terminării noviciatului, fie întâmplărilor legate de Gură-de-Aur, se trezise nevoia de a se retrage, nevoia de asceză şi exerciţii spirituale, o înclinaţie spre post şi rugăciuni îndelungate, spre confesiuni dese, canoane voluntare şi Gură-de-Aur înţelegea această înclinaţie, aproape o şi împărtăşea. De la tămăduirea lui, instinctul i se ascuţise mult; chiar dacă nu ştia încă nimic în privinţa ţintelor sale din viitor, simţea totuşi cu puternică şi deseori înspăimântătoare pregnanţă că soarta lui se pregătea acum, că un anume timp cruţător al nevinovăţiei şi liniştii s-a încheiat şi totul în el stătea încordat şi pregătit; adeseori presimţirea era de natură a-l ferici, îl ţinea câte o jumătate de noapte treaz, asemenea unei dulci îndrăgostiri; dar adeseori era sumbră, profund apăsătoare. Revenise la el mama, cea de mult pierdută; era o imensă fericire. Dar unde-l conducea chemarea ei ispititoare? Spre nesiguranţă, spre încurcăturile vieţii, spre suferinţă, poate spre moarte. Nicidecum spre linişte, spre blândeţe, spre certitudini, spre chilia de călugăr şi comunitatea mânăstirii, care ţinea cât o viaţă de om, chemarea ei nu avea nimic de-a face cu acele porunci

părinteşti, pe care atâta vreme le confundase cu propriile sale dorinţe. Din acest sentiment, care de multe ori devenea puternic, neliniştit şi arzător ca o violentă senzaţie trupească, se nutrea evlavia lui Gură-de-Aur. Repetând îndelungi rugăciuni adresate Sfintei Maici a Domnului el lăsa să se reverse preaplinul de simţire, care-l atrăgea spre propria sa mamă. În dese rânduri însă rugăciunile sale se isprăveau iarăşi cu acele vise stranii, superbe, care-l bântuiau acum atât de des: vise primite cu ochii deschişi, cu simţurile pe jumătate treze, vise despre dânsa, la care luau parte toate simţurile sale. În asemenea clipe, lumea maternă îl învăluia cu parfumul ei, îl privea întunecat, cu ochii misterioşi ai dragostei, chema adânc precum marea şi paradisul, îngâna, alintător sunete, fără sens, mai de grabă sunete alintătoare încărcate de sensuri, avea gust de dulce şi gust de sărat, trecea, mângâietoare, un păr mătăsos, peste însetate buze şi ochi. În fiinţa mamei era nu numai tot ce este frumos, nu numai dulcea, albastra privire de dragoste, zâmbetul splendid, care făgăduia fericire, nu numai alinarea dezmierdătoare; în ea se mai afla, sub atrăgătoare învelişuri, şi tot ce este îngrozitor şi tenebros, toată pofta, toată frica, toate păcatele, toată jalea, naşterea, întreagă fatalitatea morţii.

Adânc se cufunda tânărul în aceste vise, în păienjenişul acestor năluciri ale simţurilor însufleţite. În ele nu reînvia numai, fermecător, un trecut îndrăgit: copilărie şi dragoste maternă, un răsărit ai vieţii strălucitor, auriu; se înălţa la orizont şi un viitor ameninţător, plin de promisiuni, de ispite şi de primejdii. Uneori visele acestea, în care mama, Madona şi iubita erau una şi aceeaşi, i se păreau ulterior crime îngrozitoare, blasfemii la adresa lui Dumnezeu, păcate de moarte, ce nu se pot ispăşi nicicând; altădată descoperea în ele toată mântuirea, toată armonia. Viaţa plină de mistere îl privea în ochi, o lume sumbră, impenetrabilă, o pădure încremenită, plină de spini şi primejdii fantastice – dar erau tainele mamei, de la ea

veneau, către ea duceau, erau micul cerc întunecos, micul abis ameninţător din ochii ei senini.

Multă copilărie uitată se ridică la suprafaţă în aceste vise despre mama, din adâncimi nesfârşite şi tărâmuri pierdute, reînfloriră multe flori ale amintirii, deschizându-se ca nişte mici ochi de aur, respirând un parfum plin de presimţiri, amintiri ale unor sentimente din copilărie, poate ale unor întâmplări trăite, sau ale unor vise. Visa câteodată peşti, înotau spre el, negri şi argintii, răcoroşi şi netezi, pătrundeau, înotând, în trupul lui, înotau de-a curmezişul, prin el, veneau ca mesageri, purtând splendide veşti îmbucurătoare dintr-o realitate mai frumoasă, apoi dispăreau ca nişte umbre, tremurându-şi aripioarele. Adesea, visa peşti care înotau şi păsări care zburau, şi fiecare peşte sau pasăre era o creaţie a sa, depindea de el şi o putea stăpâni ca pe propria sa respiraţie, emana din el, asemenea unei priviri sau unui gând, apoi revenea în fiinţa lui. Adesea visa o grădină, una vrăjită cu copaci de basm, cu flori nemăsurat de mari, cu peşteri adânci, albastre; dintre ierburi priveau ochii scânteietori ai unor animale necunoscute, pe crengi lunecau şerpi netezi, vânjoşi; de vrejuri şi tufe atârnau, umed-strălucind, boabe imense, care îndată ce le culegea se umflau în mâna lui, lăsând să se scurgă din ele o zeamă caldă, asemenea sângelui, ori aveau ochi şi îi roteau, râvnitori şi vicleni; se rezema, pipăind, de un copac, întindea mâna după o creangă şi vedea şi simţea, cuibărit între trunchi şi creangă, un ghemotoc de păr des şi încâlcit, asemenea părului din căuşul subsuorii. O dată se visă chiar pe sine sau pe sfântul patron al numelui său, îl visă pe Gură-de-Aur, Hrisostom; avea o gură de aur şi rostea, cu gura lui de aur, o seamă de cuvinte, iar cuvintele erau un stol de păsări mici, care se depărtau fâlfâind din aripi.

O dată visă că era mare, om în toată firea, dar şedea, ca un copil, pe pământ, avea în faţă lut şi modela, ca un copil, figuri din lut: un căluţ, un taur, un omuleţ, o femeie mititică.

Treaba asta îi plăcea, iar animalelor şi bărbaţilor le făcu nişte organe genitale ridicol de mari, în vis asta îi păru grozav de hazliu. Apoi joaca îl plictisi şi îl obosi, plecă mai departe, dar simţi că în urma lui ceva trăieşte, că se apropie de el, fără zgomot, ceva mare, îşi întoarse privirea şi văzu, cu adâncă uimire şi cu mare spaimă, însă nu fără bucurie, că micile sale figurine de lut crescuseră şi prinseseră viaţă. Imens de mari, ca nişte uriaşi fără grai, figurinele mărşăluiră pe lângă dânsul, continuând să crească, şi porniră mai departe în lume, gigantice şi tăcute, înalte cât nişte turnuri.

Trăia mai mult în această lume de vis decât în cea reală. Lumea reală: sala de clasă, curtea mânăstirii, biblioteca, dormitorul şi capela, era numai suprafaţa, numai o pieliţă subţire şi tremurătoare deasupra lumii suprareale a imaginilor, încărcată de vise. O nimica toată ajungea, pentru a sparge această pieliţă subţire: ceva premonitor în sonoritatea unui cuvânt elin, în toiul lecţiei sobre, o undă de mireasmă din traista cu ierburi a botanistului pater Anselmus, o privire asupra unui lujer de piatră, ţâşnit din coloana unei arcade de fereastră – asemenea mici imbolduri ajungeau, pentru a străpunge pojghiţa realităţii paşnic-aride şi a dezlănţui, de dincolo de ea abisurile clocotitoare, torentele şi căile lactee ale acestei lumi de imagini sufleteşti. O iniţială latină devenea făptura înmiresmată a mamei, un ton prelungit în Ave se prefăcea în poarta raiului, o literă grecească într-un cal galopând, într-un şarpe ce se încolăcea, apoi se depărta calm, şerpuind printre flori pentru ca de îndată, în locul lui să apară iarăşi pagina rigidă de gramatică.

Rareori vorbea despre toate acestea, numai de câteva ori îi făcu lui Narcis câte o aluzie la această lume de vis.

— Eu cred, zise el o dată, că o petală de floare sau un viermişor de pe drum grăieşte şi cuprinde mai mult decât toate cărţile unei biblioteci. Cu litere şi cu vorbe nu se poate spune nimic. Câteodată scriu o literă grecească

oarecare, o teta sau o omega, şi dacă răsucesc pana numai puţin, litera dă din codiţă şi e un peşte şi într-o clipă recheamă în amintire toate pâraiele şi râurile din lume, tot ce e răcoros şi umed, oceanul lui Homer şi apa pe care o călca Petru sau litera se preschimbă în pasăre, îşi saltă coada, înfoaie penele, se umflă, râde şi pleacă în zbor. Ei bine, Narcis, probabil că tu nu prea apreciezi asemenea litere? Dar eu îţi spun: cu ele a scris Dumnezeu lumea.

— Le apreciez foarte mult, zise Narcis, trist. Sunt litere de vrajă, cu ele se pot invoca toţi demonii. Numai că, fireşte, sunt improprii pentru cultivarea ştiinţelor. Spiritul iubeşte ceea ce este sigur, format, doreşte să se poată încrede în semnele sale, iubeşte ceea ce fiinţează, nu ceea ce e în devenire, realul, nu posibilul. Nu îngăduise ca omega să se transforme într-un şarpe sau într-o pasăre. Spiritul nu poate trăi în natură, ci numai împotriva ei, numai în opoziţie cu ea. Acum mă crezi, Gură-de-Aur, că nu vei deveni niciodată un cărturar?

Da, desigur, Gură-de-Aur credea aceasta de mult, era de acord cu prietenul său.

— Nu mai sunt deloc încrâncenat în strădania de a dobândi spiritul tău, zise el, pe jumătate râzând. În privinţa spiritului şi a cărturăriei, mi se întâmplă la fel cum mi s-a întâmplat cu tatăl meu: credeam că-l iubesc mult şi că-i semăn, fiecare cuvânt al lui era lege pentru mine. Dar abia a reapărut mama, abia am aflat iarăşi ce înseamnă iubirea şi, alături de imaginea ei, cea a tatălui meu a devenit dintr-o dată mică, lipsită de voioşie şi aproape respingătoare. Iar acum înclin să consider tot ce aparţine spiritualul ca patern, străin şi advers mamei, şi să nu pun mare preţ pe el.

Vorbea în glumă, dar nu reuşea să înveselească chipul trist al prietenului său. Narcis se uita la el, tăcând, privirea lui era ca o mângâiere. Apoi zise:

— Te înţeleg prea bine. Acum nu mai trebuie să ne certăm; te-ai trezit şi ai recunoscut şi deosebirea dintre tine şi mine, deosebirea dintre originea maternă şi paternă, dintre suflet

şi spirit. Iar de aici înainte, vei recunoaşte curând şi că viaţa ta în mânăstire şi strădania ta spre o viaţă monahală au fost o eroare, o născocire a tatălui tău, care voia în felul acesta să absolve de păcat amintirea mamei tale, sau poate numai să se răzbune împotriva ei. Sau mai crezi şi acum că ar fi chemarea ta să-ţi petreci toată viaţa în mânăstire?

Îngândurat Gură-de-Aur privea mâinile prietenului său, aceste mâini fine, pe cât de severe pe atât de delicate, slabe şi albe. Nimeni nu putea pune la îndoială că erau mâini de ascet şi cărturar.

— Nu ştiu, zise el cu vocea dobândită de câtva timp, o voce puţin legănată, care zăbovea pe îndelete asupra fiecărui sunet. Într-adevăr nu ştiu. Îl judeci cam aspru pe tatăl meu. Nu i-a fost uşor. Dar poate că ai dreptate şi în privinţa aceasta. Sunt de mai bine de trei ani aici, la şcoala mânăstirii şi nu m-a vizitat încă niciodată. Nădăjduieşte că voi rămâne pentru totdeauna aici. Poate că ar fi cel mai bine, doar am dorit-o eu însumi, dintotdeauna. Dar astăzi nu mai ştiu, de fapt, ce vreau şi ce doresc. Înainte vreme totul era simplu, la fel de simplu ca literele din cartea de citire. Acum nimic nu mai e simplu, nici măcar literele. Totul a dobândit multe sensuri şi feţe. Nu ştiu ce ar trebui să devin, acum nu sunt în stare să mă gândesc la asemenea lucruri.

— Nici nu trebuie, fu de părere Narcis. Se va vădi de la sine, încotro te poartă drumul tău. A început prin a te readuce la mama ta şi te va apropia şi mai mult. În ce-l priveşte însă pe tatăl tău, nu îl judec prea aspru. Ai vrea poate să te întorci la el?

— Nu, Narcis, fără îndoială că nu. Altfel aş face-o, îndată ce aş isprăvi şcoala, sau chiar şi acum. Căci, de vreme ce nu voi deveni cărturar, am învăţat, de fapt, destulă latină, elină şi matematică. Nu, nu vreau să mă întorc la tata.

Privi îngândurat, în gol şi deodată exclamă:

— Dar cum de izbuteşti să-mi spui mereu cuvinte sau să-mi pui întrebări care aruncă în mine o lumină şi mă limpezesc

pentru mine însumi? Şi acum, de pildă, întrebarea ta, dacă aş vrea să mă întorc la tata, a fost cea care mi-a arătat dintr-o dată că nu vreau. Cum de izbuteşti? Pari să ştii totul. Mi-ai spus atâtea lucruri despre tine şi despre mine, pe care nici nu le-am priceput atunci când le-am auzit dar care, mai târziu, au căpătat atâta importanţă pentru mine! Tu ai definit originea mea ca maternă şi tu ai descoperit că stăteam sub semnul unui blestem şi că îmi uitasem copilăria! De unde cunoşti atât de bine oamenii? Nu pot să învăţ şi eu meşteşugul ăsta? Narcis dădu din cap, zâmbind.

— Nu, dragul meu, nu-l poţi învăţa. Există oameni care pot învăţa multe, dar tu nu faci parte dintre ei. Tu nu vei fi niciodată unul dintre cei ce învaţă. Şi la ce bun? Nici nu ai nevoie. Tu ai alte daruri. Mai multe decât am eu, eşti mai bogat ca mine, şi totodată mai slab, tu vei avea o cale mai frumoasă şi mai grea ca mine. Uneori n-ai vrut să mă înţelegi, adeseori te-ai împotrivit ca un mânz, nu a fost întotdeauna uşor şi de multe ori a trebuit să-ţi pricinuiesc durere. Trebuia să te trezesc, căci dormeai. Şi când ţi-am adus aminte de mama ta, întâi te-a durut, te-a durut grozav, ai fost găsit, zăcând asemenea unui mort, în patio. Trebuia să se întâmple aşa! Nu, nu-mi mângâia părul! Nu, lasă! Nu pot îndura asta!

— Şi deci nu pot învăţa nimic? Voi rămâne întotdeauna un prost şi un copil?

— Alţii vor fi cei de la care vei învăţa. Am ajuns la capăt cu ceea ce ai putut învăţa de la mine, copilule!

— O, nu, strigă Gură-de-Aur, nu pentru asta am devenit prieteni! Ce fel de prietenie ar mai fi aceasta care, după o bucată de drum, când şi-a atins ţinta, poate conteni? Te-ai săturat de mine? M-ai scos din inima ta?

Narcis umbla agitat, de colo până colo, cu privirile în pământ, apoi se opri în faţa prietenului:

— Fii pe pace, zise el cu blândeţe, ştii prea bine că nu te-am scos din inima mea.

Îşi privi cu îndoială prietenul, apoi, imediat, îşi reluă plimbarea, încolo şi încoace, se mai opri o dată şi se uită la Gură-de-Aur: de pe faţa aspră şi slabă, ochii săi priveau cu fermitate. Cu voce înceată, dar hotărâtă şi dură zise:

— Ascultă, Gură-de-Aur! Prietenia noastră a fost bună; a avut o ţintă şi a atins-o, te-a trezit. Sper să nu fi ajuns totuşi la capăt; sper că se va reînnoi încă o dată şi mereu, şi va duce spre ţinte noi. Pentru moment ea nu mai are nici o ţintă. A ta e incertă, într-acolo eu nu te pot nici conduce, nici însoţi. Întreab-o pe mama ta, întreabă imaginea ei, dă-i ascultare! Ţinta mea în schimb nu pluteşte în incertitudine, ea e aici, în mănăstire, mă solicită în fiecare ceas. Mi-e îngăduit să-ţi fiu prieten, dar nu mi-e îngăduit să fiu îndrăgostit. Sunt călugăr, am făcut un legământ. Înainte de a fi hirotonisit, mă voi lăsa concediat din funcţia de dascăl şi mă voi retrage vreme de multe săptămâni, pentru post şi rugăciune. În răstimpul acesta, nu voi vorbi despre nimic lumesc, nici măcar cu tine. Gură-de-Aur înţelese. Zise trist:

— Vei face deci acum ceea ce aş fi făcut şi eu, dacă aş fi intrat pentru totdeauna în ordin. Şi când pocăinţa ta va fi încheiată, când vei fi postit şi te vei fi rugat şi vei fi vegheat destul – atunci încotro vei mai ţinti?

— Ştii bine, zise Narcis.

— Ei, da. În câţiva ani vei deveni dascăl principal, poate chiar director al şcolii. Vei îmbunătăţi învăţământul, vei mări biblioteca. Poate vei scrie şi cărţi. Nu? Ei bine, nu. Dar care-ţi va fi ţinta?

Narcis zâmbi palid:

— Ţinta? Poate că voi muri director de şcoală, sau abate, sau episcop. Totuna. Ţinta e aceeaşi: să mă aflu întotdeauna acolo unde pot sluji cel mai bine, unde felul meu de a fi, aptitudinile şi darurile mele găsesc solul cel mai roditor, câmpul de acţiune cel mai întins. Nu există altă ţintă.

Gură-de-Aur:

— Nu există altă ţintă pentru un călugăr?

Narcis:

— Ba da, ţinte sunt destule. Un călugăr poate hotărî că scopul vieţii lui este să înveţe ebraica, să-l comenteze pe Aristotel, sau să împodobească biserica mănăstirii, sau să se claustreze pentru a medita, sau să întreprindă o sută de alte lucruri. Pentru mine, acestea nu sunt ţeluri. Eu nu vreau nici să sporesc avuţia mănăstirii, nici să reformez ordinul sau biserica. Vreau să slujesc spiritul în limitele puterilor mele, aşa cum înţeleg eu, nu altminteri. Asta nu-i o ţintă?

Îndelung îşi cumpăni Gură-de-Aur răspunsul:

— Ai dreptate, zise el. Te-am stingherit foarte mult pe drumul tău spre această ţintă?

— Stingherit? O, Gură-de-Aur, nimeni nu m-a ajutat mai mult ca tine. Mi-ai făcut greutăţi, dar eu nu sunt adversarul greutăţilor. Am învăţat din ele şi, în parte, le-am depăşit.

Gură-de-Aur îl întrerupse şi-i zise, jumătate în glumă:

— Minunat le-ai depăşit! Dar spune-mi totuşi: dacă m-ai ajutat, m-ai condus şi m-ai eliberat şi mi-ai tămăduit sufletul, în felul acesta ai slujit oare într-adevăr spiritul? Aşa, ai sustras probabil mânăstirii un novice zelos şi bine intenţionat şi ai crescut poate, un adversar al spiritului, unul care va făptui, va crede şi va râvni exact contrariul a ceea ce tu socoteşti că este bine.

— De ce nu? zise Narcis, cu profundă seriozitate. Dragă prietene, cât de puţin mă cunoşti încă! Probabil că am împiedicat devenirea unui viitor călugăr, în schimb am deschis în tine calea către un destin ieşit din comun. Chiar dacă mâine ai incendia frumoasa noastră mănăstire sau ai predica lumii vreo erezie oarecare, smintită, nici o clipă n-aş regreta că te-am îndemnat să mergi pe această cale.

Prietenos îşi aşează ambele mâini pe umerii prietenului.

— Vezi, Gură-de-Aur, de scopul meu ţine şi aceasta: orice aş fi, dascăl sau abate, confesor sau orice altceva, niciodată n-aş vrea să ajung în situaţia de a întâlni un om puternic, valoros şi deosebit şi a nu-l putea înţelege, a nu-l cunoaşte, a nu-l deschide lumii, a nu-l putea încuraja. Şi-ţi mai spun:

orice am deveni, tu sau eu, oricum ne va merge, rău sau bine, niciodată, în clipa în care mă vei chema cu tot dinadinsul şi vei crede că ai nevoie de mine, nu mă vei afla cu inima zăvorâtă. Niciodată!

Toate acestea sunau a bun-rămas şi, într-adevăr, erau o anticipare a despărţirii. Stând în faţa prietenului său şi privindu-i chipul hotărât, ochii aţintiţi spre scopuri statornice, Gură-de-Aur simţea fără greş că ei doi nu mai erau fraţi şi camarazi şi egali, că drumurile lor se şi despărţiseră. Cel din faţa lui nu era un visător, şi nici nu aştepta cine ştie ce chemări ale destinului; era un călugăr, se înrolase, aparţinea unei rânduieli şi unei datorii ferme, era slujitor şi ostaş al ordinului, al bisericii, al spiritului. El însuşi însă, iar asta i se limpezise astăzi, nu avea ce căuta aici, era fără patrie, o lume necunoscută îl aştepta. La fel se petrecuseră lucrurile odinioară cu mama lui. Părăsise casa şi gospodăria, bărbatul şi copilul, comunitatea şi ordinea, datoria şi onoarea pentru a pleca în necunoscut, probabil că de mult se şi prăpădise pe undeva. Altora le era dat să aibă ţeluri: avusese o ţintă, cum nici el nu avea vreuna. O, cât de limpede văzuse Narcis încă de multă vreme toate acestea şi câtă dreptate avusese!

Curând după această zi, Narcis dispăru, se făcu dintr-o dată nevăzut. Un alt dascăl îi ţinea lecţiile, pupitrul său de lectură, din bibliotecă, rămase gol. Se mai afla în mănăstire, complet invizibil nu era, când şi când putea fi zărit trecând prin patio, câteodată putea fi auzit murmurând rugăciuni într-una din capele, îngenuncheat pe dalele de piatră; se ştia că începuse marea penitenţă, că postea şi se scula de trei ori pe noapte, pentru rugăciuni. Se mai afla aici, şi totuşi trecuse în altă lume; puteai să-l vezi, destul de rar, dar nu-l puteai atinge, nu puteai avea nimic comun cu el, nu-i puteai vorbi. Gură-de-Aur ştia că Narcis va apărea din nou, îşi va ocupa din nou pupitrul de lucru şi scaunul din refectoriu, va vorbi din nou – dar nimic din cel ce fusese altă dată nu va mai reveni, Narcis nu-i va mai aparţine.

Gândindu-se ia toate acestea, lui Gură-de-Aur îi fu limpede că numai lui Narcis îi datora faptul că mănăstirea şi călugăria, gramatica şi logica, studiul şi spiritul îi deveniseră preţioase şi dragi. Exemplul său îl ispitise, îşi făcuse un ideal din încercarea de a-i semăna. Fireşte, mai exista şi abatele, şi pe el îl respectase, îl iubise, şi întrezărise în el un exemplu înălţător. Dar ceilalţi, dascălii, colegii, dormitorul, sala de mese, şcoala, exerciţiile, serviciile divine, întreaga mănăstire – fără Narcis, nu-l mai interesau. Ce mai căuta aici? Aştepta, stătea sub acoperişul mănăstirii aşa cum un drumeţ nehotărât, se opreşte pe timp de ploaie, sub un acoperiş oarecare sau sub un copac, numai în trecere, numai ca musafir, numai de frica lipsei de ospitalitate a depărtărilor.

Viaţa lui Gură-de-Aur, în vremea aceasta, nu mai era decât o amânare şi o pregătire a despărţirii. Se ducea în toate locurile care-i fuseseră dragi sau dobândiseră vreo semnificaţie pentru el. Mirat, înstrăinat, constata că sunt puţine chipuri şi oameni de care i-ar veni greu să se despartă. Erau Narcis şi bătrânul abate Daniel, bunul şi dragul pater Anselmus, poate prietenosul frate portar şi vecinul cel vesel, morarul – dar şi aceştia deveniseră aproape ireali. Mai greu îi va fi să se despartă de marea Madonă de piatră din capelă şi de apostolii portalului. Se oprea îndelung în dreptul lor, ca şi al frumoaselor cioplituri în lemn ale scaunelor corului, în dreptul fântânii din patio, al coloanei cu cele trei capete de animale, se rezema de teii din curte, de trunchiul castanului. Toate acestea vor deveni cândva amintiri, o cărticică cu poze păstrată, în inima lui. Încă de pe acum, când se mai afla în mijlocul lor, toate păreau să lunece departe de el, îşi pierdeau realitatea, se transformau, fantomatic, în ceva de odinioară. Cu pater Anselmus, care îl ţinea cu plăcere în preajma lui, se ducea la cules de ierburi, la morarul mânăstirii stătea şi privea slugile iar când şi când se lăsa invitat la vin şi la peşte prăjit; dar totul era încă de pe acum străin, pe jumătate

amintire. Precum dincolo, în penumbra bisericii şi în chilia de penitenţă, prietenul său Narcis mai umbla şi trăia, dar pentru el devenise o umbră, tot astfel lumea din jurul său îşi pierduse consistenţa, respira toamnă şi nestatornicie.

Reală şi vie nu mai era decât viaţa dinăuntrul său, bătaia speriată a inimii, spinul dureros al dorului, bucuriile şi temerile viselor sale. Lor le aparţinea, lor li se dăruia. În toiul cititului sau al învăţatului, în mijlocul camarazilor săi, se putea cufunda în sine şi uita de toate, dăruit în întregime torentelor şi glasurilor lăuntrice, care-l trăgeau de aici spre fântâni adânci, pline de melodii sumbre, în abisuri colorate pline de legendare aventuri, ale căror sunete răsunau toate, asemenea glasului mamei, ai căror mii de ochi erau, toţi, ochii mamei.

CAPITOLUL VI.

Într-o zi, pater Anselmus îl chemă pe Gură-de-Aur în farmacia sa, în odaia în care ţinea frumos-mirositoarele-I ierburi. Gură-de-Aur se descurca bine aici. Părintele îi arătă o plantă uscată, păstrată curat între foi de hârtie şi-l întrebă dacă o cunoaşte şi dacă ar putea-o descrie exact, aşa cum arată afară, pe câmp. Da, Gură-de-Aur putea; planta se numea pojarniţă. Trebui să descrie amănunţit toate caracteristicile ei. Bătrânul călugăr fu mulţumit şi-i dădu tânărului său prieten însărcinarea de a culege după amiază un snop zdravăn din această plantă, indicându-i locurile în care ea creştea de preferinţă.

— Primeşti, în schimb, scutire de şcoală pentru o după-masă, dragul meu, cred că nu vei avea nimic împotrivă şi nu vei pierde nimic. Căci şi cunoaşterea naturii este o ştiinţă, nu numai gramatica voastră tâmpită.

Gură-de-Aur mulţumi pentru binevenita însărcinare de a culege flori timp de câteva ceasuri, în loc de a şedea la şcoală. Pentru ca bucuria să-i fie desăvârşită, îl rugă pe fratele grăjdar să-i dea calul Bless şi curând după dejun scoase din grajd animalul care nechează de bucurie; Gură-de-Aur sări în şa şi, foarte mulţumit plecă la trap,

afundându-se în ziua călduroasă inundată de lumină. Vreun ceas ori mai mult, colindă călare, se bucură de aer şi de mireasma câmpurilor şi, mai presus de toate chiar de plimbarea în şa, apoi îşi aduse aminte că avea o însărcinare şi căută unul din locurile pe care i le descrisese părintele. Acolo, legă calul sub un arţar umbros, stătu puţin de vorbă cu el, îi dădu nişte pâine după care porni în căutarea plantei. Câteva parcele de ogor părăginit se-ntindeau aici, năpădite de tot soiul de buruieni, nişte fire mici, de mac pirpirii, cu ultimele flori palide şi multe capsule coapte pline de seminţe, se ridicau dintre lujerele uscate de răpită, tulpinile cicoarei înflorite siniliu, ca cerul, şi ale troscotului decolorat; între două ogoare câteva grămezi de bolovani erau locuite de şopârle şi aici găsi primele tufe de pojarniţă cu flori galbene, pe care începu să le culeagă. După ce adună un mănunchi gros, se aşeză pe bolovani şi se odihni. Era arşiţă şi el privi cu jind spre umbra întunecoasă a unei depărtate margini de pădure, dar nu voia să se abată la distanţă atât de mare nici de locul cu pojarniţă, nici de calul său, pe care de aici îl mai putea încă zări. Rămase aşezat pe bolovanii fierbinţi, stătu liniştit, ca să vadă şopârlele, care întâi fugiseră şi acum ieşeau din nou la iveală, mirosi pojarniţa şi-i ridică frunzuliţele spre lumină, uitându-se la sutele de găurele făcute parcă în ele cu acul.

„Miraculos, gândi el, iată, fiecare dintre miile de frunzuliţe şi-a împuns în propria sa fiinţă, micul său cer înstelat, delicat ca o broderie”. Miraculos şi de neînţeles era de fapt totul, şopârlele, plantele, până şi pietrele, absolut totul. Pater Anselmus, care-l îndrăgea atât de mult, nu-şi mai poate culege singur pojarniţă, îl apucă durerile de picioare şi zace zile întregi nemişcat, iar ştiinţa lui, a tămăduirii, nu-l poate lecui. Poate nu peste mult timp va muri şi ierburile din odaie vor continua să miroasă, dar bătrânul pater nu va mai fi acolo. Poate însă va mai trăi vreme îndelungată, poate zece sau douăzeci de ani şi va avea şi atunci, aceleaşi fire subţiri de păr alb şi rar, şi aceeaşi reţea de cute hazlii, în

jurul ochilor; dar din el însuşi, din Gură-de-Aur, ce se va alege, peste douăzeci de ani? Vai, totul era de neînţeles şi de fapt, trist, deşi era şi frumos. Nu puteai şti nimic. Trăiai şi alergai pe pământ sau călăreai prin păduri şi multe se uitau la tine atât de provocator şi promiţător şi-ţi trezeau nostalgii: o stea în faptul serii, o floare albastră de campanulă, un lac năpădit de verdele stufului, ochiul unui om sau al unei vaci şi câteodată părea chiar că într-o clipă se va întâmpla ceva încă nevăzut, dar de mult jinduit, o să cadă vălul de pe toate, dar clipa trecea şi nu se întâmpla nimic şi taina nu se dezlega şi vraja secretă nu se spulbera şi până la urmă. Îmbătrâneai şi arătai la fel de şiret ca pater Anselmus sau de înţelept ca abatele Daniel; şi poate că tot nu ştiai nimic, aşteptai şi continuai să pândeşti cu urechea.

Ridică o cochilie goală de melc, sunase stins când o rostogolise printre bolovani şi era încălzită de-a-binelea, de soare. Îngândurat îi privi înfăşurarea, spirala crestată, îngustarea capricioasă a coroniţei, gura căscată şi goală, care scapără sidefiu. Închise ochii, pentru a pipăi forma numai cu degetele, era un vechi obicei şi joc al său. Învârtind melcul între degetele destinse, urmări liniile, pipăind uşor, mângâind în lunecare, încântat de miracolul modelării, de vraja materialităţii. „Acesta, gândi el, visător, este unul din dezavantajele şcolii şi ale cărturăriei: pare a fi una din tendinţele spiritului, aceea de a vedea şi a înfăţişa totul, de parcă ar fi plat şi ar avea numai două dimensiuni”, într-un fel i se părea că aceasta înseamnă o scădere, o lipsă de valoare a cuprinderii raţionale a lucrurilor, dar nu reuşi să reţină ideea, melcul îi lunecă printre degete, se simţi obosit şi somnoros. Cu capul plecat peste ierburile sale, care, ofilindu-se, începeau a mirosi din ce în ce mai intens, adormi la soare. Peste pantofii săi alergau şopârlele, pe genunchi i se ofilea pojarniţa, iar sub arţar aştepta Bless, cuprins de nerăbdare.

Dinspre pădurea îndepărtată venea cineva, o femeie tânără, cu o fustă albastră, decolorată, o băsmăluţă roşie

peste părul negru, şi o faţă vărătecă, bronzată de soare. Femeia se apropie, purtând o bocceluţă în mână şi o garofiţă roşie ca focul între dinţi. Îl zări pe cel ce şedea pe bolovani, îl privi îndelung, de departe, curioasă şi bănuitoare, văzu că doarme, veni precaută mai aproape, avea picioarele desculţe, bronzate, se opri chiar în faţa lui Gură-de-Aur şi se uită la el. Neîncrederea ei se spulberă, tânărul frumos, adormit, nu părea primejdios, chiar îi plăcea – cum ajunsese oare, aici, în sălbăticie? Culesese flori, văzu ea, şi zâmbi căci florile erau de acum pe jumătate ofilite.

Gură-de-Aur deschise ochii, întorcându-se din desişurile viselor. Capul îi era aşezat pe moale, în poalele unei femei, în ochii săi somnoroşi şi uimiţi priveau de aproape alţi ochi străini, calzi şi căprui. Nu se sperie, nu era în primejdie, stelele căprui, calde, străluceau spre el cu prietenie. La privirea lui uimită, femeia răspunse cu un zâmbet foarte prietenos, şi încet, încet, începu şi el a zâmbi. Gura ei coborî pe buzele lui zâmbitoare, se întâlniră într-o sărutare blândă, în timpul căreia Gură-de-Aur îşi aminti îndată de acea seară din sat şi de fetiţa cu cozi. Dar sărutarea nu se isprăvi. Gura femeii zăbovi pe a lui, se juca mai departe, necăjindu-l şi ademenindu-l, până la urmă îi prinse buzele cu putere şi lăcomie, îi răscoli sângele şi-l trezi până în străfunduri şi în joc prelung şi mut, femeia oacheşă se dărui băiatului, învăţându-l cu răbdare, îndemnându-l să caute şi să găsească, lăsându-l să se încingă şi domolindu-i dogoarea. Splendida, scurta fericire a dragostei se arcui deasupra lui, se aprinse aurie şi înflăcărată, scăpată şi se stinse. Stătea întins, cu ochii închişi, cu faţa pe pieptul femeii. Nu rostiră nici un cuvânt. Femeia şedea liniştită, îi mângâia încet părul, îl lăsa să-şi revină încet. În sfârşit, el deschise ochii:

— Tu! zise el. Tu! Cine eşti tu?

— Eu sunt Lise, răspunse ea.

— Lise, o îngână el, alintând numele. Lise, eşti dulce! Ea îşi apropie gura de urechea lui şi-i şopti:

— A fost prima dată? N-ai iubit pe nici una înaintea mea?

El îşi scutură capul. Apoi, brusc, se ridică şi se uită împrejur, peste câmp şi la cer.

— Oh, strigă el, soarele a coborât bine de tot. Trebuie să mă întorc.

— Ei, unde?

— La mănăstire, la pater Anselmus.

— La Mariabronn? De acolo eşti? Nu vrei să mai rămâi cu mine?

— Tare aş vrea.

— Atunci rămâi.

— Nu, asta nu ar fi drept. Şi trebuie să mai culeg din buruiana asta.

— Chiar stai la mănăstire?

— Da, sunt elev. Dar nu mai rămân acolo. Pot veni la tine, Lise? Unde locuieşti, unde e casa ta?

— Eu nu locuiesc nicăieri, odorule. Dar nu vrei să-mi spui care ţi-e numele? Aşa, Gură-de-Aur, te cheamă? Mai dă-mi o sărutare, guriţă de aur, şi-apoi te poţi duce.

— Nu locuieşti nicăieri? Dar unde dormi?

— Dacă vrei tu, cu tine, în pădure sau în fân. Vii în noaptea asta?

— O, da. Unde? Unde te găsesc?

— Ştii să cânţi ca o cucuvea?

— N-am încercat niciodată.

— Încearcă.

El încercă. Ea râse şi fu mulţumită.

— Atunci vino în noaptea asta, ieşi din mănăstire şi cântă ca o cucuvea, eu o să fiu în apropiere. Dar îţi plac, Gură-de-Aur, băieţaşul meu?

— O, îmi placi grozav, Lise. Vin. Dumnezeu să te aibă în pază, acum trebuie să plec.

Cu calul aburind sosi Gură-de-Aur la mănăstire, în amurg, şi fu încântat să-l găsească pe pater Anselmus foarte

ocupat. Un frate se desfătase, desculţ, în pârâu şi se alesese cu un ciob în talpă.

Acum trebuia să-I caute pe Narcis. Întrebă pe unul din fraţii slujitori care serveau în refectoriu. Nu, ziseră ei, Narcis nu vine la cină, are zi de post şi probabil că acum doarme, căci noaptea are vigilii. Gură-de-Aur grăbi pasul, în timpul prelungilor exerciţii, locul de odihnă al prietenului său era una din chiliile de penitenţă din incinta interioară a mănăstirii. Fără a sta pe gânduri, alergă într-acolo, ascultă la uşă, nu se auzea nimic. Intră fără zgomot. Era strict interzis, însă acum nu mai avea însemnătate.

Narcis stătea întins pe priciul îngust şi în umbra amurgului semăna cu un mort, aşa cum zăcea rigid, pe spate, cu faţa palidă şi osoasă, cu braţele încrucişate pe piept. Dar ochii îi ţinea deschişi şi nu dormea. Privi în tăcere spre Gură-de-Aur, fără reproş, dar fără a se urni, atât de adâncit în sine, atât de prezent în alt timp şi în altă lume, încât avu nevoie de un efort pentru a-l recunoaşte pe prieten şi a-i înţelege cuvintele.

— Narcis! Iartă-mă, iartă-mă dragul meu, că te tulbur, dar n-o fac din răutate. Ştiu că acum de fapt nu ai voie să vorbeşti cu mine, dar fă-o totuşi, te rog foarte mult!

Narcis se gândi o clipă, clipind des, parcă s-ar fi ostenit să se trezească.

— E necesar? întrebă el, cu voce stinsă.

— Da, e necesar. Vin, ca să-mi iau rămas bun de la tine.

— Atunci e necesar. N-ai venit degeaba. Vino, stai jos lângă mine. Mai avem un sfert de oră până începe prima veghe.

Se ridică în capul oaselor şi şezu, slab şi uscat pe scândura goală; Gură-de-Aur se aşează alături.

— Să mă ierţi, zise el, simţindu-se vinovat. Chilia, priciul fără aşternut, faţa nedormită şi epuizată a lui Narcis, privirea lui pe jumătate absentă, totul îi arăta clar cât de nepotrivită era prezenţa lui aici.

— Nu am ce ierta. Nu ţine seama de mine, nu-mi lipseşte nimic. Vrei să-ţi iei rămas bun, spui? Va să zică pleci'?

— Plec chiar astăzi. Ah, nici nu-ţi pot povesti! Toate au ajuns deodată la deznodământ.

— A sosit tatăl tău, sau vreo scrisoare din partea lui?

— Nu, nimic. Viaţa însăşi a venit la mine. Plec, fără tată, fără permisiune. Te fac de ruşine, Narcis, fug.

Narcis îşi coborî privirea pe degetele sale prelungi, albe, ce răsăreau subţiri şi fantomatice din mânecile largi ale rasei. Nu pe faţa lui severă, cumplit de vlăguită, ci în vocea lui se simţi umbra unui zâmbet, când zise:

— Avem foarte puţin timp, dragule. Spune-mi numai, ceea ce e strict necesar, spune-o limpede şi scurt. Sau trebuie să-ţi spun eu ce s-a petrecut cu tine?

— Spune, îl rugă Gură-de-Aur.

— Eşti îndrăgostit, băieţelule, ai cunoscut o femeie.

— Cum de-o ştii şi pe asta?

— Eşti ca o carte deschisă. Starea ta, o amice, poartă toate semnele acelui soi de beţie care se cheamă îndrăgostire. Dar, acum vorbeşte, te rog!

Timid, Gură-de-Aur îşi aşează mâna pe umărul prietenului.

— Ai spus-o. Dar de astă dată n-ai spus-o bine, Narcis, îmi zâmbea ca o floare şi era drăgăstoasă cu mine; chiar la prima ei sărutare am simţit ceva cum se topeşte în mine şi mă doare într-un fel minunat. Toată nostalgia, simţită vreodată, toate visele, toate temerile dulci, toate tainele adormite în mine, s-au trezit, totul era înviat, atins de vrajă, totul dobândise un sens. Ea m-a învăţat ce este o femeie şi ce taină ascunde. Într-o jumătate de ceas, m-a îmbătrânit cu mulţi ani. Ştiu acuma multe. Şi am simţit dintr-o dată că acum nu mai pot rămâne în casa aceasta, nici măcar o singură zi. Plec, îndată ce se lasă noaptea.

Narcis ascultă şi încuviinţă din cap.

— A venit brusc, zise el, dar este cam ceea ce mă aşteptam că se va petrece. Am să mă gândesc mult la tine. Ai să-mi lipseşti, prietene. Îţi pot fi de folos, cumva?

— Dacă ţi-e cu putinţă, pune o vorbă la abatele nostru, ca să nu mă osândească prea aspru. Afară de tine, este

singurul din mânăstire a cărui părere despre mine nu mi-e indiferentă. El şi cu tine.

— Ştiu. Mai ai vreo dorinţă?

— O rugăminte, da. Mai târziu, când ai să te gândeşti la mine, roagă-te o dată pentru sufletul meu! ŞI. Îţi mulţumesc.

— Pentru ce, Gură-de-Aur?

— Pentru prietenia, pentru răbdarea ta, pentru totul. Chiar şi pentru că astăzi mă asculţi, când îţi vine atât de greu. Şi pentru că nu ai încercat să mă reţii.

— Cum să fi vrut să te reţin? Ştii bine ce gândesc despre asta. Dar încotro ai să te îndrepţi totuşi, Gură-de-Aur? Ai vreo ţintă? Te duci la femeia aceea?

— Mă duc cu ea, da! Nu am o ţintă. E o străină, nu are patrie, aşa se pare, poate e o ţigancă.

— Ei, da. Dar spune-mi, dragul meu, ştii că drumul tău împreună cu dânsa ar putea să fie foarte scurt? N-ar trebui să te încrezi prea mult în ea, socotesc eu. Poate că are rude, poate bărbat; cine ştie cum te vor primi acolo.

Gură-de-Aur se rezemă de prietenul său:

— Ştiu, zise el, deşi până acum nu m-am gândit la asta. Ţi-am mai spus: n-am o ţintă. Nici femeia aceea, care a fost atât de dulce cu mine, nu-mi este ţintă. Mă duc la dânsa, dar nu de dragul ei. Mă duc, pentru că trebuie, pentru că aud chemarea.

Tăcu şi oftă şi şedeau, rezemaţi unul de altul, trişti şi totuşi fericiţi având sentimentul că prietenia lor e indestructibilă. Apoi Gură-de-Aur continuă:

— Nu trebuie să crezi că sunt cu desăvârşire orb şi mi-ai sacrificat astăzi puţin din somnul tău. Greu îmi vine să te las şi să plec. N-ai să mă uiţi?

— Nu-mi mai împovăra şi nu-ţi mai împovăra inima! N-am să te uit niciodată. Ai să te întorci, e rugămintea mea, te aştept. Dacă vreodată îţi va merge rău, vino la mine sau cheamă-mă. Cu bine, Gură-de-Aur, Domnul fie cu tine!

Se ridicase. Gură-de-Aur îl îmbrăţişa. Cunoscând sfiala prietenului său faţă de gesturile tandre, nu-l sărută, îi mângâie numai mâinile.

Se lăsase noaptea; Narcis închise chilia în urma sa şi trecu dincolo, în biserică, sandalele sale răsunară pe dalele de piatră. Gură-de-Aur urmări cu ochi plini de dragoste silueta subţire, până se topi la capătul coridorului, ca o umbră, înghiţită de bezna din uşa bisericii, absorbită, acaparată cu totul de exerciţii, de îndatoriri, de virtuţi. O, cât de ciudat, ce infinit de straniu şi de încurcat era totul! Cât de ciudat şi înfricoşător a mai fost şi asta; să vină la prietenul său, cu inima încărcată până la revărsare, ameţit de dragostea ce înflorea în el, tocmai la un ceas când acesta, cufundat în meditaţie, consumat de post şi de veghe, îşi crucifica şi îşi oferea jertfă tinereţea, inima, simţurile şi se supunea celei mai severe şcoli a supunerii, numai şi numai pentru a sluji spiritului, pentru a deveni, în întregime, minister verbi divini! Zăcuse acolo, obosit de moarte şi stins, cu faţa palidă şi mâinile slăbite, cu înfăţişarea unui mort şi totuşi acceptase îndată convorbirea cu prietenul său, îi vorbise clar şi afectuos, îşi plecase urechea spre cel îndrăgostit, care mai amirosea încă a femeie şi-şi sacrificase răgazul de odihnă, drămuit cu zgârcenie între două exerciţii de penitenţă! Era straniu şi minunat de frumos că exista şi o astfel de iubire, altruistă, cu desăvârşire spiritualizată. Cât de deosebită era, faţă de dragostea lui de astăzi, de pe câmpul însorit, acest joc beat şi fără de răspundere al simţurilor! Şi totuşi, amândouă erau iubire. Ah, şi acum Narcis contenise să mai existe pentru el, după ce, în ultimul ceas, îi mai arătase încă o dată, atât de limpede, cât de totalmente deosebiţi sunt ei doi. Narcis stătea acum în faţa altarului, apăsându-şi pe piatră genunchii săi osteniţi, pregătit şi primenit sufleteşte pentru o noapte de rugăciune şi contemplaţie, în care nu-i erau îngăduite mai mult de două ore de odihnă şi somn, vreme ce el, Gură-de-Aur fugea, pentru a o găsi, undeva sub copaci, pe Lise şi pentru

a repeta cu ea acele dulci jocuri, sălbatice! Narcis ar fi ştiut să spună câte ceva, demn de luat în seamă, despre acest subiect. Ei bine: el, Gură-de-Aur, nu era Narcis. Nu era de datoria lui să cerceteze aceste frumoase şi înfiorătoare enigme şi confuzii şi să spună lucruri de seamă despre ele. Singura lui datorie era să meargă mai departe, pe nesigurele, pe neghioabele făgaşuri menite lui Gură-de-Aur. N-avea decât datoria de a se dărui şi a iubi, atât pe prietenul din biserica nocturnă, cufundat în rugăciune, cât şi pe femeia tânără, frumoasă, fierbinte, care-l aştepta.

Pe când se strecura printre teii din curte şi căuta ieşirea prin moară având inima răvăşită de o sută de sentimente potrivnice, îi veni totuşi să zâmbească deoarece îşi aduse deodată aminte de seara în care, odinioară, părăsise mănăstirea cu Konrad pe acelaşi drum ascuns, pentru „a merge în sat”. Cât de emoţionat şi cuprins de spaimă nemărturisită pornise el atunci în mica excursie interzisă, iar azi pleca pentru totdeauna, umbla pe căi mult mai interzise şi mai primejdioase şi totuşi nu simţea teamă, nu se gândea la fratele portar, la abate şi la dascăli.

De data aceasta nu se aflau scânduri lângă pârâu, fu nevoit să treacă fără pod. Îşi scoase hainele şi le aruncă pe malul celălalt, apoi trecu, gol, prin pârâul adânc şi repede, cufundat până la piept în apa rece.

În vreme ce se îmbrăca dincolo, gândurile sale se întoarseră din nou la Narcis. Ruşinându-se, îşi dădea seama acum, cu mare limpezime, că la ceasul acesta nu face decât să împlinească ceea ce Narcis ştiuse dinainte şi că se îndrepta spre ţelul spre care fusese condus de prietenul său. Îl revedea, cu excesivă claritate, pe acel Narcis înţelept, puţin ironic, care-l ascultase îndrugând atâtea neghiobii, pe acela, care, odată, la un ceas de răscruce, îi deschisese, atât de dureros ochii. Câteva din cuvintele rostite de Narcis atunci, le auzea acum din nou răspicat: „Tu dormi la sânul mamei, eu veghez în deşert. Tu visezi la fete, eu la băieţi.”

O clipă inima i se strânse, înfrigurată, se afla teribil de singur, acolo în noapte. În spatele lui era mănăstirea o patrie iluzorie numai, totuşi îndrăgită, care îl ţinuse atâta timp la sânul ei.

În acelaşi timp însă simţi şi celălalt adevăr: că de acum încolo nu mai avea în Narcis un conducător care să-l avertizeze, care să ştie totul mai bine, care să-l trezească. Astăzi, simţea el, călcase pe un tărâm, unde îşi va găsi cărările singur, unde nici un Narcis nu-l mai putea conduce. Se bucură că devenise conştient de aceasta; simţea apăsare şi ruşine privind astfel îndărăt, către vremea dependenţei sale. Acum dobândise darul vederii, nu mai era nici copil, nici şcolar. Şi totuşi – cât îi era de greu să-şi ia rămas bun! îi făcea bine s-o ştie. Să-l ştie acolo, îngenuncheat în biserică, să nu-i poată da nimic, să nu-l poată ajuta cu nimic, să nu mai fie nimic pentru el! Şi să fie de acum încolo despărţit de el pentru lungă vreme, poate pentru totdeauna, să nu ştie nimic despre, el, să nu-i mai audă glasul, să nu-i mai vadă ochii frumoşi, nobili!

Se smulse din loc şi înaintă pe drumeagul pietros. Când se depărtă cam o sută de paşi de zidul mănăstirii, se opri, răsuflă adânc şi imită cum putu mai bine ţipătul cucuvelei. Îi răspunse un ţipăt asemănător, de departe, din josul pârâului.

„Ţipăm precum animalele, unul după altul”, gândi el şi-şi aduse aminte de ceasul de dragoste de după amiază; abia acum, îşi dădu seama de faptul că numai la urmă, după ce alintările se istoviseră, el şi Lise schimbaseră câteva cuvinte şi chiar şi atunci, doar puţine, lipsite de însemnătate. Cât de lungi convorbiri purtase cu Narcis! Dar acum pare-se păşise într-o lume unde nu se vorbea, unde oamenii se chemau unul pe altul, se momeau cu ţipete de cucuvea, unde cuvintele nu aveau importanţă. N-avea nimic împotrivă, azi nu mai simţea nevoia nici de cuvinte, nici de gânduri, ci numai de Lise, numai de aceste mute, oarbe,

simţiri şi răscoliri, fără cuvinte, de această dizolvare plină de suspine.

Lise era aici, o şi vedea ieşind din pădure şi venindu-i în întâmpinare. Întinse mâinile, pentru a o simţi, îi cuprinse cu mâini gingaşe, iscoditoare, capul, părul, gâtul, ceafa, trupul subţire, şoldurile rotunde. Petrecu un braţ după mijlocul ei şi merse cu ea, fără a vorbi, fără a întreba încotro. Ea călca fără şovăială, prin pădurea adormită, el se ostenea să ţină pasul cu dânsa; asemenea unei vulpi sau unui jder, ea părea să vadă prin întuneric, călca fără să se lovească de ceva în cale, fără să se împiedice. El se lăsa călăuzit de ea în noapte, în pădure, pe meleagurile oarbe, tainice, fără cuvinte, fără gânduri. Nu se mai gândea la nimic, nici la mănăstirea pe care o părăsise, nici la Narcis.

În tăcere zoriră pe drumul întunecos al pădurii, călcând ba pe muşchiul moale ca o pernă, ba pe rădăcini tari şi descărnate; când se arcuia deasupra lor, cerul senin printre coroane de arbori rare şi înalte, când era beznă desăvârşită; crengile tufelor îl loveau peste faţă, lujere de mure îi agăţau haina. Ea cunoştea locurile, şi găsea lesne drumul, arareori se oprea, arareori şovăia. După o bună bucată de vreme ajunseră la nişte pini solitari, crescuţi la mare distanţă unul de altul; cerul noptatic se deschidea până departe, pădurea se curma aici, o fâneaţă se întindea ospitalieră în faţa lor, mirosea dulce a flori de câmp. Trecură printr-o apă mică şi domoală; aici unde nu existau oprelişti în cale era şi mai multă linişte decât fusese în pădure: nici o tufă foşnitoare, nici un animal de noapte stârnit din culcuşul lui, nici un trosnet de lemn uscat.

În dreptul unei clăi mari de fin, Lise se opri.

— Aici rămânem, zise ea.

Se aşezară amândoi în fân, întâi respirând liniştiţi şi savurând odihna, cam obosiţi amândoi. Se întinseră, ascultară tăcerea, simţeau cum li se usucă frunţile şi cum feţele li se răcoresc, treptat. Gură-de-Aur şedea cuprins de o plăcută oboseală, îşi îndoi, în joacă, genunchii şi-i întinse

iarăşi, sorbea adânc în piept noaptea şi parfumul finului şi nu se gândea nici la trecut, nici la viitor. Încet-încet se lăsa îmbiat şi vrăjit de mireasma şi de căldura iubitei, răspundea, când şi când la mângâierile mâinilor ei şi simţea, fericit, cum ea începe a se înfierbânta alături, lunecând treptat tot mai aproape de el. Nu, aici nu erau necesare nici cuvinte, nici gânduri. Simţea limpede tot ce era însemnat şi frumos, puterea tinerească şi simpla, sănătoasa frumuseţe a trupului de femeie, îi simţea dogoarea şi dorinţa; şi mai simţea limpede că de astă dată ea vrea să fie iubită altminteri decât prima dată, că acum nu vrea să-l seducă şi să-l înveţe, ci să-l afle năvalnic şi doritor. În linişte lăsă curenţii să-l străbată, percepea cu fericire tăcutul jar care mocnea încet şi viu în amândoi şi care, înteţindu-se, prefăcu micul lor culcuş în miezul încins al întregii nopţi mute.

Când se aplecă peste faţa Lisei şi începu să-i sărute, în întuneric, buzele, zări deodată ochii şi fruntea ei licărind într-o lumină molcomă şi urmări, plin de uimire», cum licărul răsare şi creşte repede. Înţelese şi se întoarse: peste liziera neagră, întinsă a pădurii, răsărea luna. Văzu scurgându-se, miraculoasă, lumina albă, molcomă, peste fruntea şi obrajii femeii, peste gâtul rotund, strălucitor şi zise încet, fermecat:

— Cât eşti de frumoasă!

Ea surâse de parcă ar fi primit un dar, el o ridică pe jumătate, îi descheie rochia la gât, îi ajută s-o scoată, parcă descojind-o, până ce umerii şi pieptul ei licăriră goale în lumina răcoroasă a lunii. Cu ochii şi cu buzele cercetă, îmbătat, gingaşele umbre, privind şi sărutând; ea stătea ca vrăjită, nemişcată, cu privirea plecată, cu o expresie solemnă, de parcă şi ei, abia în clipa aceasta, pentru prima dată, i s-ar fi descoperit şi revelat propria-i frumuseţe.

CAPITOLUL VII.

În vreme ce peste câmpuri se lăsa răcoarea şi luna urca de la un ceas la altul, îndrăgostiţii se odihneau pe culcuşul

luminat de raze blânde, pierduţi în jocurile lor, alunecând împreună în somn, în clipa trezirii, întorcându-se iarăşi unul spre celălalt, şi aprinzându-se, împletiţi încă o dată unul cu altul, apoi adormind din nou. După ultima îmbrăţişare zăceau vlăguiţi, Lise se afundase adânc în fân şi respira greu, Gură-de-Aur şedea pe spate, nemişcat, şi privea încremenit cerul palid, bătut de lună; creştea în amândoi tristeţea cea mare, din faţa căreia evadară în somn. Dormiră adânc şi deznădăjduit, cu lăcomie, de parcă ar fi fost pentru ultima oară, de parcă ar fi fost osândiţi la o veghe eternă şi în ceasurile acestea dinainte ar fi trebuit, să adape cu întreg somnul lumii.

La trezire, Gură-de-Aur o zări pe Lise ocupată să-şi orânduiască părul negru. O privi câtva timp, distrat şi doar pe jumătate dezmeticit din somn.

— Te-ai şi trezit? întrebă el, până la urmă.

Ea se întoarse cu o tresărire către el, de parcă s-ar fi speriat.

— Trebuie să plec acum, zise ea, cumva întristată şi stingherită.

N-am vrut să te trezesc.

— Iată, sunt treaz. Trebuie să şi plecăm mai departe? Suntem doar liberi.

— Eu da, zise Lise. Locul tău e însă la mănăstire.

— Nu mai sunt la mănăstire, sunt cu tine, singur şi fără ţintă. Aşa că merg cu tine, fireşte.

Ea îşi feri privirea.

— Gură-de-Aur, nu poţi veni cu mine. Eu trebuie să mă întorc la bărbatul meu; o să mă bată, pentru că am lipsit astă-noapte. Am să-i spun că m-am rătăcit. Dar mai mult ca sigur că el n-o să mă creadă.

În clipa aceasta, Gură-de-Aur îşi aduse aminte că Narcis îi prezisese ce se va întâmpla. Va să zică, aşa stăteau lucrurile.

Se sculă şi-i dădu mâna.

— M-am înşelat, zise el, am gândit că noi doi vom rămâne împreună. Ai fi vrut, într-adevăr, să mă laşi să dorm, şi să fugi, fără să-ţi iei rămas bun?

— Ah, am crezut c-ai să te superi şi poate ai să mă baţi. Că bărbatul meu mă bate, ei da, aşa e firesc să fie. Dar nu voiam să mă loveşti şi tu.

El îi reţinu mâna.

— Lise, zise el, eu nu te voi bate nici astăzi, nici altădată. Nu vrei să mergi mai bine cu mine, în loc să te întorci la bărbatul tău, dacă el te chinuieşte?

Ea se smuci din răsputeri, pentru a-şi elibera mâna.

— Nu, nu, nu, strigă ea cu voce plângăreaţă. Şi cum simţea că inima o trage să plece de lângă dânsul şi că prefera să primească loviturile celuilalt decât vorbele lui bune, Gură-de-Aur îi dădu drumul şi atunci ea începu să plângă. Dar, în acelaşi timp, o rupse la fugă. Fugi, acoperindu-şi cu mâinile ochii plini de lacrimi. El nu mai zise nimic, privea numai în urma ei. Îi era milă, văzând-o, cum zorea peste fâneţele cosite, chemată, atrasă de o putere anume, o putere necunoscută, la care va trebui să cugete. Îi era milă de ea şi întrucâtva şi de el însuşi; fiindcă de astă dată nu avusese noroc, aşa se părea; şedea locului, părăsit, singur şi cam nătâng. Între timp, însă, continuă să simtă oboseală şi nevoie de somn, niciodată înainte nu fusese atât de stors de puteri. Mai târziu, va avea răgaz destul să fie nefericit. Aşadar adormi din nou, fără zăbavă, şi se trezi abia când îl încinse soarele, înălţat până aproape de crucea cerului.

Acum era într-adevăr odihnit; se ridică repede, alergă Ia pârâu, se spălă şi bău. Din ceasurile de dragoste ale nopţii trecute, îi reveneau multe amintiri, îl învăluiau, asemenea miresmelor unor flori străine, multe imagini, splendide, multe senzaţii gingaşe, iscate în fiinţa lui. Le căuta în gând, în vreme ce se aşternu sprinten la drum, simţea totul încă o dată, gusta, mirosea şi pipăia totul încă şi încă o dată. Câte vise îi împlinise femeia oacheşă, străină, câţi muguri

adusese la înflorire, câtă curiozitate şi cât dor domolise şi câte altele, noi, trezise.

Iar în faţa lui se întindeau câmpul şi lunca, se întindeau pârloaga arsă şi pădurea întunecoasă, undeva, dincolo de ele, puteau fi ogrăzi şi mori, un sat, un oraş. Pentru întâia oară lumea i se aşternea în faţă deschisă, aşteptându-l, gata să-l primească, să-i facă bine şi să-i pricinuiască dureri. Nu mai era şcolarul care vede lumea prin fereastră, drumeţia lui nu mai era o plimbare, care sfârşeşte, inevitabil, cu întoarcerea acasă. Lumea cea mare devenise acum realitate, el era o parte din ea, destinul său se afla ascuns într-însa, cerul ei era şi al lui, vremea ei era şi a lui. Mic, în această lume mare, mic, asemenea unui iepure, unei gângănii, alerga, prin infinitatea ei albastră şi verde. Aici nu-l mai chema nici un clopot la deşteptare, la slujbă, la lecţie, la masa de amiază.

O, cât era de flămând! O jumătate de pâine de orz, o strachină cu lapte, o supă de făină – ce amintiri miraculoase! Stomacul i se trezise ca un lup. Trecu pe lângă un lan de grâu, spicele erau pe jumătate pârguite, le dezghiocă cu degetele şi dinţii, zdrobi cu lăcomie seminţele mici, lunecoase, culese mereu altele, îşi îndesă buzunarele cu spice. Găsi apoi alune, crude încă şi sparse între dinţi, cu poftă, cojile care trosneau; strânse şi din ele provizii.

Ajunse apoi iarăşi la pădure, o pădure de cetini, cu stejari şi frasini pe alocuri, iar aici creşteau afine, o sumedenie, deci el făcu popas, mâncă şi se răcori. Printre ierburile de pădure, subţiri şi aspre, înfloreau campanule albastre, fluturi maronii, bătuţi de soare, îşi luau zborul şi dispăreau în zigzaguri capricioase. Într-o pădure ca asta locuise sfânta Genoveva, povestea ei îi plăcuse dintotdeauna. O, cât de mult ar fi dorit s-o întâlnească! Sau poate exista în pădure o sihăstrie, un pater bătrân, bărbos, într-o peşteră sau într-o colibă înjghebată din coji de copac. Sălăşluiau, poate, în această pădure şi cărbunari, bucuros le-ar fi dat bineţe. Puteau fi chiar şi tâlhari, cu siguranţă că lui nu i-ar fi

făcut nici un rău. Ar fi frumos să întâlnească oameni, orice fel de oameni. Dar ştia, fireşte: se putea prea bine să-şi continue multă vreme drumul prin pădure, astăzi şi mâine şi încă multe alte zile, fără a întâlni pe cineva. Şi trebuia să îndure şi asta, dacă aşa îi fusese scris. Nu avea voie să cugete prea mult, totul trebuia primit, aşa cum venea.

Auzi cum ciocănea o ghionoaie şi încercă, tiptil, să se apropie de ea; se strădui îndelung, până s-o zărească, în sfârşit izbuti şi câtva timp rămase locului nemişcat s-o privească, aşa cum stătea singuratică, lipită de trunchiul copacului, ciocănind şi mişcându-şi sârguincios, capul, într-o parte şi în alta. Păcat că nu se putea vorbi cu păsările: ar fi fost frumos să strige ghionoaia, să-i spună ceva prietenos şi să afle poate câte ceva despre viaţa ei în copaci, despre truda şi bucuriile ei. Oh, de-am putea deveni altceva!

Îşi aduse aminte cum în ceasurile lui libere se îndeletnicise câteodată cu desenul, cum aşternuse cu condeiul figuri pe tăbliţa de ardezie, flori, frunze, copaci, animale, capete de oameni. Adeseori, se jucase astfel, şi uneori plămădise, după voinţa sa, asemenea unui mic Dumnezeu, creaturi mărunte, în cupa unei flori desenase ochi şi o gură, dintr-un smoc de frunze ce ţâşneau pe o creangă, plăsmuise chipuri, unui copac îi schiţase un cap. În timp ce se jucase astfel, adeseori fusese, vreme de un ceas, fericit şi vrăjit, putuse el însuşi vrăji, trăsese linii, neîncercând să ghicească, dacă desenul început va fi în cele din urmă o frunză de arbore, o gură de peşte, o coadă de vulpe sau o sprânceană de om. „La fel ar trebui să fim în stare să devenim şi noi altceva, gândi el, cum se transformaseră atunci liniile jucăuşe, pe tăbliţă!” Cu câtă plăcere ar fi devenit Gură-de-Aur o ghionoaie, pentru o zi, sau poate pentru o lună, ar fi locuit în vârfurile arborilor, ar fi alergat în sus, de-a lungul trunchiurilor netede, ar fi ciugulit din coajă cu ciocul vânjos, proptindu-se de nădejde în penele cozii, ar fi grăit în graiul ghionoaielor şi ar fi scos bunătăţi din crăpăturile scoarţei.

Loviturile ghionoaiei în lemnul sonor împrăştiau în aer sunete dulci şi pline.

Multe animale întâlni Gură-de-Aur pe drumul său prin pădure. Întâlni câţiva iepuri, la apropierea lui ei ţâşneau brusc din tufe, se uitau fix la el, se întorceau şi o rupeau la goană, cu urechile culcate pe spinare şi cu o pată deschisă sub coadă. Într-un mic luminiş găsi un şarpe lung, acesta nu fugi, nu era un şarpe viu, ci numai pielea goală, o ridică şi o privi, de-a lungul spatelui avea un desen frumos brun-cenuşiu şi soarele lumina prin el, era subţire, ca pânza de păianjen. Văzu mierle negre cu ciocuri galbene, priveau ţintă printre pleoapele strânse din mărgelele rotunde ale ochilor negri şi fricoşi, şi plecau în zbor razant, aproape de pământ. Măcăleandri şi piţigoi erau mulţi.

Într-un loc, în pădure, se afla o groapă, o baltă plină cu apă verde, groasă, pe care alergau de zor ca nebunii pradă unui joc fără noimă, păianjeni cu picioare lungi, iar deasupra bălţii zburau câteva libelule, cu aripi de un albastru foarte închis. Şi o dată era târziu, aproape de seară văzu ceva, adică mai degrabă nu văzu decât frunziş agitat, răscolit, auzi sfărâmându-se crengi şi plescăind pământul ud şi un animal mare abia întrezărit goni, cu vigoare năprasnică, prin desiş, rupându-l, poate un cerb, poate o scroafă, nu ştia. Multă vreme stătu locului, respirând uşurat după spaima pe care o trăsese, adânc tulburat încercă a ghici, cu auzul la pândă, făgaşul pe care şi-l croia animalul, şi continuă să asculte, şi după ce liniştea învăluise de mult totul.

Nu găsi drum de ieşire din pădure, fu nevoit să înnopteze aici. În vreme ce-şi alese un culcuş şi-şi clădi un pat din muşchi, încercă să-şi imagineze, ce s-ar petrece dacă nu ar mai găsi niciodată drumul şi ar trebui să rămână veşnic aici, în pădure. Îşi dădu seama că ar fi o mare nenorocire. La urma urmelor, ar fi cu putinţă să se hrănească numai cu boabe şi, de asemenea să doarmă pe muşchi, în afară de asta, fără îndoială, ar reuşi să-şi dureze o colibă, poate

chiar să aprindă focul. Însă ar fi trist şi de neîndurat să rămână mereu şi mereu singur, să sălăşluiască printre trunchiurile tăcute şi adormite ale copacilor, şi să trăiască printre vieţuitoarele care fug de el şi cu care nu poate vorbi, să nu întâlnească nici un om, să nu spună nimănui bună ziua şi noapte-bună, să nu mai poată privi chipuri şi ochi, să nu mai vadă fete şi femei, să nu mai simtă un sărut, să nu mai joace jocul tainic al buzelor şi al trupurilor, o, ar fi de neînchipuit! Dacă asta i-ar fi hărăzit, se gândi el, atunci ar încerca să devină un animal, urs sau cerb, chiar renunţând la mântuirea veşnică. Să fii un urs şi să iubeşti o ursoaică nu ar fi rău, ar fi, cel puţin, mult mai bine decât să-ţi păstrezi raţiunea şi graiul, şi toate celelalte şi avându-le, să trăieşti mai departe, singur şi trist şi neiubit.

De pe patul său de muşchi, înainte de a adormi, ascultă curios şi temător multele, neînţelesele, misterioasele zgomote de noapte ale pădurii. Ele erau acum tovarăşii săi, cu ele era nevoit să trăiască, să se obişnuiască, să se măsoare şi să se împace; era acum în rând cu vulpile şi cu căprioarele, cu brazii şi cu molizii, cu ei trebuia să trăiască, cu ei să împartă aerul şi soarele, laolaltă cu ei să aştepte ziua, laolaltă cu ei să flămânzească, la ei să fie în ospeţie.

Apoi adormi şi visă animale şi oameni, visă că era urs şi o devora, printre mângâieri pe Lise. În toiul nopţii se trezi cu profundă spaimă, nu ştia de ce, îşi simţi inima teribil de înfricoşată şi multă vreme rămase pe gânduri, tulburat. Îşi aduse aminte că ieri şi astăzi se culcase fără rugăciunea de noapte. Se sculă, îngenunche lângă culcuşul său şi-şi rosti ruga de seară de două ori, pentru ieri şi pentru astăzi. Peste puţin adormi iarăşi.

Uimit privi de dimineaţă de jur împrejur, uitase unde se află. Teama de pădure începu acum să-l părăsească, se lăsă în voia vieţii de codru, cu încântare reînnoită având însă grijă să meargă drept înainte şi potrivindu-şi calea după soare. Găsi o dată o porţiune de pădure, complet netedă, cu foarte puţine tufe şi desiş, iar pădurea însăşi era alcătuită

din brazi albi, foarte groşi, bătrâni şi drepţi; după ce umblă câtva timp printre aceste coloane, ele începură să-i amintească de coloanele bisericii mari din mănăstire, ale aceleiaşi biserici, în al cărei portal negru îl văzuse, dispărând nu de mult pe prietenul său Narcis – când anume? Să fi fost într-adevăr numai cu două zile în urmă?

Abia după două zile şi două nopţi ieşi din pădure. Cu bucurie recunoscu semnele vecinătăţii omeneşti: pământ lucrat, fâşii de ogoare cu secară şi ovăz, fâneţe prin care se vedea, ici colo câte o porţiune de cărare îngustă. Gură-de-Aur culese secară şi o mestecă. Lanul îl privi prietenos după îndelungata sălbăticie a pădurii, totul părea că poartă pecetea omului şi totul îi făgăduia tovărăşie, cărăruia, ovăzul, florile de mentă trecute, albite. Va ajunge acum printre oameni. După un ceas ce trecu repede poposi în dreptul unui ogor, la marginea căruia se înălţa o cruce, îngenunche şi se rugă la picioarele ei. Ocolind o costişă de deal, se trezi deodată în faţa unui tei umbros, ascultă, încântat, melodia unei fântâni a cărei apă curgea dintr-o ţeavă, într-un jgheab, lung de lemn, bău apa rece, gustoasă şi văzu cu bucurie câteva acoperişuri de paie, înălţându-se deasupra unor tufe mari de soc, ale căror boabe se şi înnegriseră. Dar mai profund decât toată această privelişte prietenoasă îl mişcă mugetul unei vaci, era plăcut, cald şi domestic, asemenea unui salut şi unei urări de bun-venit.

Iscodind împrejurimea, se apropie de coliba dinspre care venise mugetul. În colbul din faţa uşii şedea un băieţaş cu păr roşcat şi ochi albaştri-deschis, lângă el, pe jos, se afla o oală de lut plină cu apă, copilul frământa din praf şi apă o cocă, picioarele sale desculţe erau mânjite de-a binelea cu ea. Fericit şi serios pritocea glodul umed cu mâinile, privea cum îi musteşte printre degete, modela din el cocoloaşe şi pentru a-l frământa şi a-i da formă, se mai folosea şi de bărbie.

— Bună ziua, băieţaş, zise Gură-de-Aur, foarte prietenos. Dar când mititelul îşi ridică privirea şi văzu un străin,

rămase cu gura căscată, îşi strâmbă faţa rotofeie şi o tuli în patru labe pe uşă, scâncind. Gură-de-Aur îl urmă şi ajunse în bucătărie; era atât de întunecoasă, încât venind din strălucirea intensă a amiezii, la început nu fu în stare să desluşească nimic. Pentru orice eventualitate, rosti un salut cuviincios şi nu primi nici un răspuns; dar printre ţipetele speriate ale copilului, se făcu auzită, cu încetul, o voce piţigăiată bătrânească, grăindu-i puştiului, ogoindu-l. În sfârşit, din întuneric se ridică, şi se apropie o femeie mărunţică, o băbuţă, care-şi feri cu o mână ochii şi-şi înălţă privirea către musafir.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, mamă, strigă Gură-de-Aur, şi toţi sfinţii să-ţi blagoslovească faţa, că-i bună; de trei zile n-am mai văzut obraz de om.

Băbuţa îl privi nătâng, cu ochii slăbiţi de bătrâneţe.

— Ce vrei? întrebă ea, nesigură.

Gură-de-Aur îi întinse mâna, apoi i-o mângâie încet pe-a ei.

— Vreau să-ţi dau bineţe, bunicuţo, şi să mă odihnesc puţin şi să-ţi ajut s-aprinzi focul. O bucată de pâine dacă vrei să-mi dai, n-o dispreţuiesc, dar nici nu-s zorit s-o capăt.

Zări o laviţă la perete, se aşează pe ea, în vreme ce bătrâna tăie o felie de pâine băieţaşului, care se mai zgâia la străin, curios şi încordat, gata şi acum să izbucnească în orice clipă în plâns şi s-o tulească. Bătrâna tăie o a doua felie şi i-o dete lui Gură-de-Aur.

— Mulţumesc, zise el. Dumnezeu să te răsplătească.

— Ţi-e burta goală? întrebă femeia.

— E plină cu afine.

— Ei, atunci mănâncă. De unde vii?

— De la Mariabronn, din mănăstire.

— Eşti popă?

— Nu, sunt elev. Călătoresc.

Ea îl privi mai în batjocură, mai în prostie şi-şi clătină uşor capul, pe gâtul slăbănog şi stafidit. Îl lăsă să mestece câteva îmbucături şi-l scoase pe mititel iarăşi la soare. Apoi se întoarse curioasă, şi-l întrebă:

— Ai noutăţi?
— Îl cunoşti pe pater Anselmus?
— Nu. Ce-i cu el?
— E bolnav.
— Bolnav? Trage să moară?
— Nu ştiu. L-au apucat picioarele. Nu poate să umble.
— Trage să moară?
— Nu ştiu, poate.
— Ei, n-are decât să moară! Trebuie să fierb supa. Ajută-mă să tai surcele.

Îi dădu un butuc de brad, uscat grijuliu pe vatră, şi un cuţit. El tăie surcele, câte voi ea şi urmări din priviri cum le aşează bătrâna în cenuşă, cum se pleacă deasupra lor, cum se osteneşte şi suflă până ce ele se aprind. Cu o ordine precisă, ea stivui lemnele, brad şi fag, focul din vatra deschisă străluci voios, ea împinse în mijlocul flăcărilor ceaunul mare negru, prins de un lanţ îmbâcsit de funingine, ce atârna din coşul sobei.

La porunca ei, Gură-de-Aur cară apă de la fântână, smântâni laptele din oală, şezu în penumbra afumată a odăii, privi jocul flăcărilor şi pe deasupra lor, faţa brăzdată, osoasă a bătrânei apărând şi dispărând în licărul roşu; de alăturea, de după un perete de scândură, auzi cum scormoneşte şi loveşte vaca în iesle. Îi plăcea grozav. Teiul, fântâna, focul pâlpâind sub ceaun, sforăitul şi mestecatul vacii, izbiturile ei surde în perete, încăperea semiobscură, cu masa şi laviţa, trebăluitul femeii mititele, bătrâne, toate i se părură frumoase şi bune, miroseau a hrană şi pace, a oameni şi a căldură, a patrie. Mai erau acolo şi două capre iar de la bătrână află că în dosul colibei aveau şi o cocină de porc şi că băbuţa era bunica ţăranului, străbunica băieţaşului. Acesta se numea Kuno, din când în când venea înăuntru şi chiar dacă nu scotea nici un cuvinţel şi continua să arunce priviri sperioase, totuşi nu mai plângea.

Sosi ţăranul, împreună cu femeia lui, şi fură nespus de miraţi să găsească un străin în casă. Ţăranul fu gata să

înceapă a ocărî, neîncrezător îl trase de braţ pe tânăr, spre uşă, ca să-i vadă faţa la lumina zilei; apoi râse, îl bătu binevoitor pe umăr şi-l pofti la masă. Se aşezară şi fiecare îşi muie pâinea în strachina cu lapte comună, până ce pe fundul ei mai rămăseseră doar câteva linguri, iar ţăranul le sorbi.

Gură-de-Aur întrebă dacă îi îngăduiau să stea la ei până a doua zi şi să doarmă sub acoperişul lor. Nu, fu de părere bărbatul, nu ar fi loc, dar pretutindeni afară este fân destul, îşi va găsi el negreşit un culcuş.

Ţăranca îl ţinea pe mititel alăturiea, nu se amesteca în vorbă, dar în timpul mesei, ochii ei curioşi puseseră stăpânire pe străinul cel tânăr. Părul lui inelat şi privirea o impresionaseră de la început, apoi îi descoperi cu plăcere şi gâtul frumos, alb, mâinile distinse, cu pielea netedă şi mişcările lor degajate, frumoase. Era un străin chipeş şi ales, şi atât de tânăr! Ceea ce o atrăgea însă în mod deosebit şi o făcu să se îndrăgostească, fu vocea străinului, această voce de bărbat tânăr ce purta în ea o melodie ascunsă, radiind căldură, îmbiind cu o blândeţe, care suna asemenea unei alintări. Ar fi stat oricât s-o asculte.

După masă ţăranul îşi găsi de treabă în grajd; Gură-de-Aur ieşise din casă, îşi spălase mâinile la fântână şi şedea acum pe muchia scundă a puţului, răcorindu-se şi ascultând susurul apei. Şedea nehotărât; nu mai avea ce căuta aici, totuşi îi părea rău că trebuie să plece. Tocmai atunci ieşi din casă ţăranca, ţinea în mână o căldare, o aşează sub firul de apă, şi aşteptă să se umple. Cu glas scăzut, îi zise:

— Dacă deseară mai eşti pe-aici, am să-ţi aduc de mâncare. Uite, după ogorul acela mare cu orz, e fân, abia mâine-l vor strânge. Ai să fii acolo?

Se uită la faţa ei pistruiată, la braţele puternice, încordate ca să ridice căldarea, la ochii ei mari care-l priveau senini şi cu căldură. Îi zâmbi şi încuviinţă din cap şi în aceeaşi clipă ea porni îndărăt cu căldarea plină şi dispăru în întunericul uşii. Cu un sentiment de gratitudine mai zăbovi locului,

foarte mulţumit şi ascultă clipocitul apei. Ceva mai târziu intră în casă, îl căută pe ţăran, dădu mâna cu el şi cu bunicuţa şi le mulţumi. În colibă mirosea a foc, a funingine şi a lapte. Adineauri îi era încă adăpost şi patrie, acum îi devenise iarăşi un loc străin. Îşi luă rămas bun şi ieşi.

Dincolo de cele câteva colibe, găsi o capelă şi în apropierea ei o pădurice frumoasă, cu un pâlc de stejari bătrâni, vânjoşi, şi printre ei un covor de iarbă măruntă. Rămase aici, la umbră, umblând de colo până colo, plimbându-se printre trunchiurile groase. Ciudat lucru, cugetă el, cu femeile şi cu dragostea; de fapt, ele nu aveau nevoie de cuvinte. Femeia folosise unul singur pentru a-i indica locul întâlnirii, restul îi spusese fără cuvinte. Dar cu ce? Cu ochii da, şi cu un sunet anume al glasului ei învăluit, şi cu încă ceva, poate o mireasmă, o radiaţie imperceptibilă, gingaşă, a pielii, după care femeile şi bărbaţii sunt în stare să recunoască numaidecât, că se doresc unul pe altul. Totul era ciudat, precum o delicată limbă secretă, dar ce repede o învăţase! Aştepta seara cu multă bucurie, era curios să afle cum va fi oare această femeie blondă, înaltă, ce fel de priviri şi de sunete, ce fel de trup, de mişcări şi de sărutări va avea – desigur, cu totul altele, deosebite de cele ale Lisei. Unde putea fi acum, Lise, cea cu părul negru şi aspru, cu pielea brună, cu oftaturile scurte? O bătuse bărbatul ei? Se mai gândea oare la el? Găsise un nou amant, cum şi el găsise astăzi o nouă femeie? Cât de repede se petreceau toate acestea, cum se ivea, pretutindeni în drum, norocul, cât de frumos şi fierbinte era totul, şi cât de straniu de trecător! Era un păcat, un adulter, nu de mult s-ar fi lăsat mai de grabă ucis decât să comită păcatul acesta. Iar acum o şi aştepta pe cea de-a doua femeie, iar conştiinţa lui tăcea şi era liniştită. Adică liniştită poate nu era, totuşi; dar nu adulterul şi voluptatea îi nelinişteau câteodată conştiinţa şi i-o împovărau. Era ceva de altă natură, ceva căruia el nu era în stare să-i spună pe nume. Era sentimentul unei culpe nelegată de vreo faptă, o culpă cu care ai venit pe lume. Să

fi fost ceea ce teologia numeşte păcat originar? Se prea poate. Da, viaţa însăşi purta în sine ceva, asemănător unei culpe – altminteri de ce un om atât de curat şi de înţelept ca Narcis, s-ar fi supus penitenţe, asemenea unui condamnat? Sau de ce o fi trebuind ca el însuşi, Gură-de-Aur, să simtă undeva, în adâncul inimii, această culpă? Nu era oare fericit? Nu era tânăr şi sănătos, nu era liber ca pasărea cerului? Nu-l iubeau femeile? Nu era oare minunat să simtă că el, amantul, putea dărui femeii aceeaşi voluptate profundă, pe care o gusta şi el? Prin urmare de ce nu era, totuşi, pe deplin fericit? De ce putea pătrunde când şi când, în fericirea lui, ca şi în virtutea şi înţelepciunea lui Narcis, această stranie durere, această fricã surdă, această plângere a ceea ce este trecător? De ce era de atâtea ori nevoit să cadă pe gânduri, să-şi stoarcă minţile, deşi ştia bine că el nu este un cugetător?

În sfârşit, cu toate astea era minunat să trăieşti! Culese din iarbă o floricică violetă, o ridică aproape de ochi, se uită în cupele mici, înguste, acolo şerpuiau vinişoare şi pulsau, vii, mădulare mărunte, subţiri ca firul de păr; ca în poala unei femei sau ca în creierul unui cugetător, vibra şi acolo viaţa, tremura şi acolo voluptatea. O, de ce se ştie atât de puţin? De ce nu se poate vorbi cu floarea aceasta? De fapt, nici măcar doi oameni nu-şi pot vorbi cu adevărat, pentru asta e nevoie de prietenie deosebită şi deschidere. Nu, e un adevărat noroc că dragostea nu are nevoie de cuvinte; altminteri, s-ar împotmoli cu totul în neînţelegeri şi neghiobii. Ah, cum se frânsese privirea Lisei, pe jumătate ascunsă sub pleoape în revărsarea copleşitoare a voluptăţii şi cum se zărea numai albul ochilor, sub genele ce tresăreau – nici cu zece mii de cuvinte savante sau poetice nu se putea exprima clipa aceea! Nimic, ah, absolut nimic nu se lăsa exprimat în nici un fel, nu se lăsa gândit în nici un fel – şi totuşi, simţeai în tine, mereu reînnoită, nevoia stăruitoare de a vorbi, impulsul veşnic de a gândi!

Privi frunzele micuţei plante, cât de fermecător, ce neaşteptat de înţelept erau orânduite în jurul tulpinii. Frumoase erau versurile lui Virgiliu, le iubea; dar Virgiliu avea şi versuri care nu erau nici pe jumătate atât de limpezi şi înţelepte, atât de frumoase şi pline de sens, ca ordinea aşezării în spirală a acestor frunzuliţe, în susul tulpinii. Ce desfătare ar fi, ce noroc, ce faptă încântătoare, nobilă şi plină de sens, dacă un om ar fi în stare să creeze o singură asemenea floare! Dar nimeni nu era în stare, nici un erou şi nici un împărat, nici un papă şi nici un sfânt.

Când soarele scăpată spre asfinţit, se ridică şi caută locul unde îl trimisese ţăranca. Aşteptă acolo. Era plăcut să aştepte astfel, şi să ştie că o femeie se află în drum spre el, purtând cu ea dragostea.

Ea veni, aducând un ştergar de in, în care legase o bucată mare de pâine şi o felie de slănină. Îl deznodă şi-l aşternu în faţa lui.

— Pentru tine, zise ea. Mănâncă!

— Mai târziu, răspunse el, nu sunt flămând de pâine, sunt flămând de tine. O, arată-mi ce mi-ai adus frumos!

Multe frumuseţi îi adusese ea, buze tari, setoase, dinţi tari, scânteietori, braţe puternice, arse de soare, dar pe partea lor dinlăuntru, ca şi pe gât, şi mai în jos, pielea era albă şi gingaşă. Cuvinte ştia puţine, însă adânc, în gâtlej, cânta pe un ton dulce, îmbietor şi când îi simţi mâinile pe trupul ei, mâini atât de delicate, drăgăstoase şi blânde, cum nu mai simţise niciodată, pielea i se înfiora, iar în gâtlej îi susură, parcă ar fi tors o pisică. Ştia puţine din jocurile dragostei, mai puţine decât Lise, dar era minunat de puternică, îl strângea, de parcă ar fi vrut să-i frângă grumazul. Dragostea ei era copilăroasă şi lacomă, simplă şi plină de vigoare, încă ruşinoasă; Gură-de-Aur fu foarte fericit cu dânsa.

Ea plecă apoi, oftând, se smulse din loc cu greu, totuşi nu mai putea să zăbovească.

Gură-de-Aur rămase singur, fericit, şi în acelaşi timp trist. Abia într-un târziu îşi aduse aminte de pâine, de slănină şi mâncă de unul singur; se înnoptase de-a binelea.

CAPITOLUL VIII.

Trecuse multă vreme de când Gură-de-Aur călătorea, arareori rămânea două nopţi la rând în acelaşi loc, pretutindeni dorit şi fericit de femei, bronzat de soare, slăbit de drumeţie şi de mâncarea frugală. Multe femei se despărţiseră de el în zorii zilei şi plecaseră, unele cu lacrimi în ochi şi câteodată se gândise: „De ce nu rămâne oare nici una la mine? De ce, din moment ce mă iubesc şi pentru o noapte de dragoste comit adulterul – de ce toate se întorc neîntârziat la bărbaţii lor, de la care, de cele mai multe ori trebuie să îndure chiar bătaie? Nici una nu-l rugase cu tot dinadinsul să rămână, nici măcar una nu-l rugase vreodată să o ia cu el, gata fiind, din dragoste, să împartă cu el bucuriile şi nevoile drumeţiei. E adevărat, nici el nu îmbiase pe vreuna, nici uneia nu-i împărtăşise această dorinţă: când îşi cerceta inima, îşi dădea seama că libertatea îi este mai dragă şi nu-şi amintea de nici o iubită de care să-i mai fie dor în braţele următoarei. Şi totuşi, i se părea straniu şi puţin întristător că pretutindeni dragostea părea atât de trecătoare, şi cea a femeilor, şi a lui însuşi, că se sătura la fel de repede, precum se înflăcăra. Era bine astfel? Se întâmpla aşa întotdeauna şi pretutindeni? Sau era din vina lui, poate că el era în aşa fel plămădit, că femeile îl doreau într-adevăr şi-l găseau frumos, dar nu râvneau o însoţire cu el, afară de cea scurtă, fără de cuvinte, în fân sau pe patul de muşchi? Să fi fost din pricină că el îşi ducea viaţa călătorind iar pe oamenii aşezaţi la casa lor traiul celor fără de căpătâi îi îngrozeşte? Sau ţinea numai de el, de fiinţa lui, faptul că femeile îl doreau ca pe o păpuşă frumoasă şi-l strângeau la piept, dar după aceea fugeau toate înapoi la bărbaţii lor, chiar dacă le aştepta bătaia? Nu ştia.

Nu ostenea să înveţe de la femei. Deşi se simţea mai atras de fete, de cele tinere de tot, care încă nu avuseseră bărbat

şi încă nu ştiau nimic din ale dragostei, de ele era în stare să se îndrăgostească arzător; însă de cele mai multe ori fetele erau inaccesibile, ele, cele iubite, sfioase, prea bine păzite. Dar şi de la femei învăţa cu plăcere. Fiecare îi lăsa ceva amintire, un gest, un fel de a săruta, un joc deosebit, un fel anume de a se dărui sau a se apăra. Gură-de-Aur primea orice, era nesăţios şi gata la toate ca un copil, era dispus să accepte orice seducţie; numai astfel devenea el însuşi atât de seducător. Singură frumuseţea lui nu ar fi fost de ajuns ca să atragă femeile către el cu atâta uşurinţă; era însă această fire de copil, această receptivitate deschisă, această nevinovăţie plină de curiozitate a dorinţei, disponibilitatea desăvârşită faţă de tot ce o femeie putea dori de la el. Fără să-şi dea seama, era pentru fiecare iubită exact cel pe care ea şi-l dorise şi şi-i visase, pentru una gingaş şi răbdător, pentru cealaltă iute şi energic, când copilăros precum un băiat care abia acum cunoaşte dragostea, când rafinat şi cunoscător. Era gata de joc şi de luptă, în stare să suspine şi să râdă, plin de pudoare şi impudic; nu dăruia unei femei decât ceea ce ea dorea şi căuta într – însul. Or tocmai asta ghicea repede la el orice femeie cu simţurile treze, de asta devenea favoritul tuturor.

Iar el învăţa. Nu învăţă numai, în scurt timp, meşteşugurile şi felurile iubirii şi nu-şi însuşi numai experienţa multor iubite. Învăţă, de asemenea, să vadă femeile în diversitatea lor, să le simtă, să le perceapă, să le adulmece: dobândi o ureche sensibilă la nuanţele oricărui glas şi învăţă a bănui fără greş, numai după sunetul glasului unor femei, felul şi amploarea capacităţii lor de a iubi; contemplă, cu mereu reînnoită încântare, modurile nesfârşit de variate cum putea sta un cap pe un gât, cum se putea delimita o frunte de rădăcina părului, cum se putea mişca o rotulă. Învăţă să deosebească în întuneric, cu ochii închişi, cu degete gingaş-cercetătoare, un păr de femeie de altul, o piele şi un puf de altul. Nu după mult timp începu să-şi dea seama, că poate tocmai aceasta era de fapt rostul

drumeţiei sale, că poate din pricina aceasta era mânat de la o femeie la alta, pentru a învăţa şi a exersa cu tot mai mare fineţe, tot mai divers şi mai profund această aptitudine a cunoaşterii şi a deosebirii. Poate că aceasta era chemarea lui: să cunoască femeile şi dragostea, într-o mie de modalităţi şi într-o mie de deosebiri, până va atinge perfecţiunea precum unii muzicieni ştiu să cânte nu numai la un instrument, ci la trei, la patru, la multe. Nu ştia, fireşte, la ce slujeau, unde duceau toate acestea; simţea doar că se află pe drumul său. Pesemne că era dotat satisfăcător pentru latină, şi logică, dar avea un talent deosebit rar şi uimitor pentru ele, în schimb pentru dragoste, pentru jocul cu femeile, da; aici învăţa fără trudă, nu uita nimic, aici experienţele se adunau şi se orânduiau de la sine.

Odată, după ce colindase astfel un an sau doi, Gură-de-Aur nimeri la curtea unui cavaler bogat, care avea două fete tinere, frumoase. Era toamnă timpurie, curând nopţile urmau să se răcorească; în toamna şi în iarna trecută îndurase frigul, se gândea nu fără griji la lunile ce aveau să vină, pe timp de iarnă drumeţia era trudnică, întrebă de mâncare şi de un adăpost pentru noapte. Fu primit după cuviinţă, iar când cavalerul află că străinul studiase şi ştia greceşte, îl pofti să treacă de la masa slujitorilor la a sa, tratându-l aproape ca pe cineva egal în rang. Cele două fiice ţineau privirile plecate, cea mai mare avea optsprezece ani, cea mai mică abia şaisprezece, Lydia şi Julie.

A doua zi Gură-de-Aur voi să pornească mai departe. Nu exista nici o speranţă de a câştiga pe vreuna din frumoasele domnişoare blonde, iar alte femei, de dragul cărora ar fi putut rămâne, nu se aflau prin preajmă. Dar iată că, după gustarea de dimineaţă, cavalerul îl luă deoparte şi-l conduse într-o cameră pe care şi-o amenajase în scopuri deosebite. Modest, bărbatul cu tâmplele cărunte îi vorbi tânărului despre slăbiciunea lui pentru cărturărie şi cărţi, îi arătă un sipet, plin de scrieri pe care le adunase, îi mai

arătă un pupitru de scris, pe care şi-l construise şi o provizie de hârtie şi pergament din cele mai frumoase. Acest cavaler pios, avea să afle Gură-de-Aur mai târziu, încetul cu încetul, frecventase în tinereţea lui şcoli, dar apoi se dedicase în întregime vieţii de războinic şi celei lumeşti, până ce, în timpul unei boli grave, un avertisment divin îl hotărî să pornească în pelerinaj şi să se căiască de păcatele sale din tinereţe. Ajunsese la Roma şi chiar până la Constantinopol, la întoarcere îl găsise pe tatăl său mort şi casa pustie, se stabilise aici, se însurase, îşi pierduse soţia, îşi crescuse fetele iar acum, în pragul bătrâneţii, se aşezase şi se apucase să scrie o amănunţită dare de seamă a pelerinajului său de odinioară. Terminase mai multe capitole, dar – precum îi mărturisi tânărului – latineasca lui era destul de mediocră şi-l împiedica la fiecare pas. Aşadar, îi oferi lui Gură-de-Aur un rând de haine noi şi adăpost, fără plată, dacă ar fi dispus să corecteze şi să transcrie pe curat ce scrisese până acum şi să-l ajute la continuarea lucrării.

Era toamnă, Gură-de-Aur ştia ce înseamnă asta pentru un drumeţ. Straiele noi erau şi ele binevenite. Mai presus de toate însă îi surâse perspectiva de a rămâne o vreme sub acelaşi acoperiş cu cele două surori frumoase. Spuse da, fără să stea mult pe gânduri. După câteva zile, menajera fu pusă să deschidă dulapul cu postavuri, se găsi un postav cafeniu frumos, şi comandă din el un costum şi o bonetă pentru Gură-de-Aur. Ce-i drept, cavalerul se gândise la o haină neagră, un soi de veşmânt de magistru, dar musafirul său nici nu voi să audă, reuşi să-l convingă şi astfel, până la urmă se alese cu această îmbrăcăminte drăguţă, pe jumătate de paj, pe jumătate de vânător, care-i venea foarte bine.

Nici cu latina lucrurile nu mergeau rău. Revăzură împreună cele scrise până acum şi Gură-de-Aur corectă nu numai numeroasele cuvinte inexacte sau greşite, ci pe alocuri drese şi frazele scurte, neajutorate ale cavalerului, compunând frumoase perioade latineşti, cu o construcţie

solidă şi o consecutio temporum impecabilă. Cavalerul era încântat, nu se zgârcea cu laudele. În fiecare zi petreceau cel puţin două ceasuri cu lucrul.

La castel – de fapt era o curte ţărănească largă, protejată de un zid de apărare – Gură-de-Aur găsi multe feluri de a-şi petrece vremea. Participă la vânătoare şi învăţă de la vânătorul Heinrich să tragă cu arbaleta, se împrieteni cu câinii şi avea voie să călărească oricând poftea. Rareori era văzut singur; fie că vorbea cu un câine, sau cu un cal, fie cu Heinrich sau cu Lea, menajera, o bătrână grasă, cu voce de bărbat şi cu multă aplecare spre glumă şi râs, cu băiatul de la câini sau cu un păstor. Cu nevasta morarului, din vecinătate, ar fi fost uşor de înnodat o legătură, dar se reţinu, făcând pe neştiutorul.

Cele două fiice ale cavalerului îl fermecau. Cea mică era mai frumoasă, dar în acelaşi timp atât de năzuroasă, încât abia schimba câte un cuvânt cu Gură-de-Aur. El le întâmpina pe amândouă cu cea mai mare consideraţie şi politeţe, dar amândouă percepeau prezenţa lui ca o permanentă tentativă de cucerire. Mezina se închise complet, încăpăţânată în timiditatea ei. Cea mai mare, Lydia, găsi în schimburile de cuvinte cu el un ton special, tratându-l pe jumătate respectuos, pe jumătate în bătaie de joc, ca pe o ciudată dihanie de cărturar, îi punea multe întrebări curioase, interesându-se de viaţa de mănăstire, dar vădind mereu faţă de el o nuanţă de ironie, ceva din superioritatea unei doamne. El acceptă totul, o tratã pe Lydia ca pe o doamnă, pe Julie ca pe o călugăriţă mică şi când reuşea să reţină fetele prin conversaţie, mai îndelung, la masă, după cină, sau când Lydia intra în vorbă cu el prin curte sau în grădină, şi-şi îngăduia să-I tachineze, era mulţumit, simţea că lucrurile nu stau pe loc.

În toamna aceea până târziu frasinii înalţi din curte, îşi păstrară frunzele, până târziu se mai găsiră în grădină flori de ochiul boului şi de trandafir. Iată însă că într-o zi sosi în vizită un vecin de moşie cu nevasta lui, însoţit de un rândaş

de cai; veniseră călare, blândeţea zilei îi ispitise la o plimbare neobişnuit de lungă, aşa ajunseseră până aici şi acum cereau adăpost pentru o noapte. Fură primiţi foarte cuviincios şi fără zăbavă, patul lui Gură-de-Aur fu mutat din odaia de musafiri în cea de scris, iar încăperea primenită pentru găzduirea oaspeţilor se tăiară câteva găini şi se trimise la moară, după peşte. Gură-de-Aur participă cu încântare la emoţiile pregătirilor sărbătoreşti şi simţi imediat că doamna cea străină îl privea cu luare aminte. Şi îndată ce vocea ei, şi ceva din privire, îl făcură să-i ghicească simpatia şi dorinţa, observă cu încordare sporită, cum Lydia se schimbă, cum devine tăcută şi închisă, cum începe să-i urmărească din ochi pe el şi pe soţia vecinului. Când, în timpul festinului, piciorul doamnei începu să se joace sub masă cu piciorul lui, pe Gură-de-Aur nu-l încântă numai jocul în sine, ci şi mai mult tensiunea sumbră, tăcută, cu care Lydia observă jocul cu ochi curioşi şi învăpăiaţi. Până la urmă lăsă dinadins să-i scape un cuţit pe jos, se aplecă pentru a-l ridica de sub masă, şi-şi trecu, mângâietor, mâna peste piciorul şi gamba doamnei; o văzu pe Lydia cum păleşte şi-şi muşcă buzele, şi continuă să povestească anecdote mănăstireşti, simţind că străina ascultă cu dăruire, mai puţin poveştile propriu-zise, cât mai mult glasul său învăluitor. Şi ceilalţi îl ascultau, mentorul său cu bunăvoinţă, musafirul cu faţa imobilă, dar sensibil şi el la focul care ardea în tânărul comesean. Lydia nu-l mai auzise vreodată vorbind astfel, Gură-de-Aur înflorise, văzduhul era încărcat de voluptate, ochii lui scăpărau, glasul îi vibra de fericire, ca şi cum ar fi implorat dragostea. Cele trei femei simţeau asta, fiecare altminteri, micuţa Julie cu violentă împotrivire şi adversitate, nevasta cavalerului cu radioasă satisfacţie, Lydia cu o dureroasă tălăzuire a inimii, în care se amestecau o dorinţă arzătoare, o apărare sfioasă şi o gelozie aprinsă, care îi crispa trăsăturile şi-i încinse privirea. Gură-de-Aur simţea toate aceste talazuri, ele se revărsau spre el asemenea unor răspunsuri tainice la

chemările lui ispititoare, asemenea unor păsări zburau împrejurul lui gândurile de dragoste, cele ce se dăruiau, cele ce se împotriveau, cele ce se luptau între ele.

După cină, Julie se retrase, se lăsase de mult noaptea, părăsi foişorul, glacial, ca o călugăriţă mică, ducând lumânarea într-un sfeşnic de lut. Ceilalţi mai zăboviră un ceas, şi în timp ce amândoi bărbaţii vorbeau despre recoltă, despre episcop şi despre împărat, Lydia asculta, îmbujorată, cum între Gură-de-Aur şi musafiri se înfiripa o flecăreală oarecare, despre mai nimic, prin a cărui urzeală rară se ţesea însă, o reţea deasă, dulce, plămădită din aluzii, priviri, accente, mici gesturi, fiecare supraîncărcat de semnificaţii, supraîncălzit de dogoare. Fata percepea această atmosferă cu voluptate şi cu oroare totodată, iar când vedea sau bănuia că genunchiul lui Gură-de-Aur îl atinge pe sub masă, pe cel al străinei, simţea atingerea parcă pe propriul ei trup, şi tresărea. Apoi nu reuşi să adoarmă şi jumătate de noapte stătu la pândă cu inima bătând să se spargă, convinsă că cei doi se vor întâlni. Trăi în imaginaţie ceea ce le era interzis celor doi; îi vedea aievea îmbrăţişându-se, le auzea sărutările, tremurând de emoţie, în vreme ce se temea şi dorea în acelaşi timp ca îndrăgostiţii să fie surprinşi de cavalerul înşelat iar acesta să-i înfigă pumnalul în inimă ticălosului Gură-de-Aur.

A doua zi cerul era acoperit, sufla un vânt umed şi oaspetele, refuzând invitaţia de a-şi prelungi şederea, insistă să pornească neîntârziat. Lydia asistă la plecare, stătu lângă oaspeţi când încălecară, le strânse mâinile şi rosti cuvintele de salut, dar nu-şi dădu seama de nimic din ce făcea şi spunea, toate simţurile ei se concentraseră în privirea cu care urmărea cum la urcarea în şea nevasta cavalerului îşi aşează piciorul în mâinile pe care i le oferea Gură-de-Aur şi cum dreapta lui, lată şi viguroasă, se încleştează în jurul pantofului, cuprinzând o clipă piciorul ei.

Străinii plecaseră călare. Gură-de-Aur trebui să se ducă în camera de scris, şi să lucreze. După o jumătate de ceas auzi jos în curte glasul poruncitor al Lydiei, auzi cum se scoate un cal din grajd, stăpânul se apropie de fereastră şi se uită afară, zâmbind şi dând din cap, apoi amândoi priviră în urma Lydiei, care părăsea, călare, curtea. În dimineaţa aceasta progresară mai încet cu scrisul în latineşte. Gură-de-Aur era distrat; prietenos, stăpânul său îi dădu drumul mai devreme decât în alte dăţi.

Neobservat Gură-de-Aur se strecură cu calul afară din curte, călări împotriva vântului rece şi umed de toamnă, înainta în peisajul decolorat şi îndemnând calul la un trap din ce în ce mai susţinut, simţi cum se încălzeşte animalul sub el şi cum începe a se încinge şi propriul lui sânge. Străbătu mirişti şi pământuri nedesţelenite, tufărişuri şi mocirle năpădite de brădişor şi de rogoz, călări, respirând lacom, prin ziua cenuşie, trecu prin vâlcele cu arini, prin crânguri de molizi ce musteau de glod şi peste lunci brumate, pustii.

Pe o coamă înaltă de deal, profilându-se limpede pe cerul cenuşiu-deschis, înnorat, descoperi silueta Lydiei, şedea semeaţă pe cal, înaintând în trap lent. Goni spre dânsa; dar când băgă ea de seamă că e urmărită, ea dădu pinteni calului şi fugi de el. Ba dispărea, ba se ivea din nou, cu părul fluturând. O gonea ca pe un vânat, inima lui râdea, îşi îndemna calul, cu strigăte scurte, gingaşe, desluşea din zbor, cu ochi încântaţi, reperele peisajului, câmpurile tupilate, păduricea de arini, cetele de arţari, malurile noroioase ale bălţilor, şi îşi întorcea mereu privirea spre ţinta din faţa lui, frumoasa care fugea. Curând o ajunse.

Când Lydia îl simţi aproape, renunţă la fugă şi-şi struni bidiviul la pas. Nu se întoarse spre urmăritorul ei. Mândră, aparent indiferentă, călări înainte, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic, de parcă ar fi fost singură. El îşi conduse calul alături de al ei, cei doi cai călcau acum liniştiţi,

aproape atingându-se, dar şi animalele, şi călăreţii erau încinşi de goană.

— Lydia! chemă el, încet.

Nu primi nici un răspuns.

— Lydia!

Ea rămase mută.

— Cât de frumoasă privelişte, Lydia, să te văd de departe, călărind, părul zbura în urma ta ca un fulger auriu! Cât a fost de frumos! Ah, ce minunat că ai fugit de mine! Abia acum mi-am dat seama că mă iubeşti puţin. Nu ştiam, aseară mă îndoiam încă. Abia când ai încercat să fugi de mine, am înţeles dintr-o dată. Iubito, frumoasa mea, trebuie să fii obosită, hai să descălecăm!

Descălecă iute şi apucă, în aceeaşi clipă, căpăstrul calului ei, ca nu cumva să mai încerce încă o dată să fugă. Ea îşi aplecă faţa spre el, albă ca varul şi când o trase din şa, izbucni în plâns. Atent, o conduse câţiva paşi, o lăsă să se aşeze pe iarba veştedă şi îngenunche alături. Stând acolo, în iarbă, ea luptă împotriva sughiţurilor de plâns, luptă cu nădejde şi izbuti să le stăpânească.

— Oh, eşti atât de rău! începu ea, când fu în stare să vorbească. Abia izbutea să închege cuvintele.

— Sunt chiar atât de rău?

— Eşti un seducător, Gură-de-Aur. Vreau să uit ce mi-ai spus adineauri, au fost cuvinte neruşinate, nu se cuvine să vorbeşti cu mine astfel. Cum de poţi crede că te-aş iubi? Hai să uităm toate astea! Dar cum să uit ce am fost nevoită să văd ieri seara?

— Ieri seara? Dar de fapt ce-ai văzut?

— Ah, nu te mai preface, nu mai minţi! A fost îngrozitor şi neruşinat, cum o făceai pe galantul, în văzul meu, în faţa acelei femei. N-ai pic de ruşine? Chiar şi piciorul i l-ai mângâiat sub masă, sub masa noastră! în faţa mea, sub ochii mei! Şi acum vii, îndată după plecarea ei, şi te ţii după mine! Într-adevăr, tu nu ştii ce înseamnă ruşinea?

Gură-de-Aur regretase imediat cuvintele pe care i le spusese înainte de a descăleca. Cât de prost fusese! De cuvinte ne putem lipsi în dragoste, ar fi trebuit să tacă.

Nu mai spuse nimic. Îngenunche alături de dânsa şi cum ea îl privea, atât de frumoasă şi de nefericită, se molipsi de suferinţa ei; simţi şi el că era într-adevăr motiv de plâns. Dar în ciuda a ce spusese Lydia, citea, totuşi, dragoste în ochii fetei, chiar şi durerea de pe buzele care-i tremurau tot dragoste era. Dădea mai multă crezare ochilor decât cuvintelor.

Însă ea aşteptase un răspuns. Cum răspunsul nu venea, Lydia îşi înăspri şi mai mult buzele, îl privi cu ochii încă puţin înlăcrimaţi, şi repetă:

— Ţie, într-adevăr nu ţi-e ruşine?

— Iartă-mă, zise el umil, vorbim despre lucruri care n-ar trebui să se vorbească. E vina mea, iartă-mă! Mă întrebi, dacă nu mi-e ruşine. Da, sigur că mi-e ruşine. Dar mi-eşti dragă, şi dragostea nu ştie de ruşine. Nu fi supărată!

Părea că nu aude. Şedea şi-şi ţinea mai departe buzele strânse a amărăciune, privind pe lângă el, departe, în zare, de parcă ar fi fost singură. Niciodată Gură-de-Aur, nu mai fusese într-o asemenea situaţie. Cuvintele erau de vină.

Cu un gest molcom îşi aşează faţa pe genunchiul ei şi în aceeaşi clipă atingerea îl reconforta. Totuşi se simţea încă pierdut şi trist, iar Lydia, la rândul ei, părea şi ea mereu tristă, şedea nemişcată, tăcea şi privea spre depărtări. Câtă confuzie, câtă tristeţe! Dar genunchiul accepta, prietenos, alipirea obrazului său, nu-l respingea. Faţa lui, cu ochii închişi întârzia, pe genunchiul ei, întipărind în sine încetul cu încetul linia nobilă, alungită a acestuia. Gură-de-Aur descoperea cu bucurie şi emoţie, în gând, cât de bine se potrivea acest genunchi, prin forma sa elegantă şi tinerească, cu unghiile ei lungi, frumoase, delicat bombate. Se lipea recunoscător de genunchiul acesta, lăsându-şi obrazul şi gura să-i grăiască.

Apoi simţi cum mâna ei poposeşte, sfioasă şi uşoară ca o pasăre, pe părul lui. Dulce mână, simţi el, iar ea îi mângâie, încet şi copilăros, părul. Privise de multe ori această mână cu atenţie şi cu admiraţie, o cunoştea aproape la fel de bine ca pe a sa, degetele lungi, subţiri, cu moviliţele alungite, frumos bombate, ale unghiilor roze. Acum degetele lungi şi subţiri grăiau cu timiditate buclelor sale. Graiul lor era copilăros şi temător, dar era graiul iubirii. Plin de gratitudine îşi lipi capul de mâna ei, îi pipăi palma cu ceafa şi cu obrajii.

Atunci ea zise:

— E timpul să plecăm.

El îşi săltă capul şi o privi cu gingăşie, îi sărută blând degetele subţiri.

— Te rog, scoală-te, zise ea, trebuie să ne întoarcem acasă.

El ascultă neîntârziat, se sculară, încălecară, porniră.

Inima lui Gură-de-Aur era plină de fericire. Cât era de frumoasă Lydia, ce copilăros de curată şi de gingaşă! Nici nu o sărutase încă, şi totuşi era atât de îmbogăţit, atât de plin de dânsa. Călăriră repede, şi abia la întoarcere, chiar în marginea curţii, ea se sperie şi zise:

— N-ar fi trebuit să sosim împreună! Cât de proşti suntem! Iar în ultima clipă, când descălecau, iar un rândaş de la grajduri se apropia, alergând, ea îi suflă în ureche repede şi fierbinte:

— Spune-mi dacă noaptea trecută ai fost la femeia aceea!

El îşi scutură de mai multe ori capul şi se apucă să scoată căpăstrul calului.

După-amiază, când tatăl ei nu mai era acolo, ea apăru în camera de scris:

— E chiar adevărat? nu întârzie să întrebe pasionată, şi el ghici imediat la ce se gândeşte.

— Atunci de ce te-ai jucat cu dânsa, atât de îngrozitor, şi ai făcut-o să se îndrăgostească?

— Te ţinteam pe tine, zise el. Crede-mă, mi-ar fi fost de o mie de ori mai drag să mângâi piciorul tău, decât pe al ei.

Dar piciorul tău nu s-a apropiat niciodată de mine sub masă, şi nu m-a întrebat dacă te iubesc.

— Într-adevăr, mă iubeşti, Gură-de-Aur?

— O, da!

— Dar la ce o să ducă asta?

— Nu ştiu, Lydia. Nici nu-mi pasă. Mă simt fericit că te iubesc – la ce o să ducă, nu mă gândesc. Mă bucur când te văd călărind şi când îţi aud glasul, şi când degetele tale îmi mângâie părul. Mă voi bucura când îmi va fi îngăduit să te sărut.

— Doar mireasa ţi-e îngăduit să o săruţi, Gură-de-Aur. Nu te-ai gândit niciodată la asta?

— Nu, nu m-am gândit niciodată. La ce bun? Ştii tot atât de bine ca şi mine că nu poţi deveni mireasa mea.

— Aşa este. Şi pentru că tu nu poţi să devii bărbatul meu şi să rămâi lângă mine pentru totdeauna, a fost cât se poate de nedrept din partea ta să-mi vorbeşti de dragoste. Ai crezut că m-ai putea seduce?

— N-am crezut şi nu m-am gândit la nimic, Lydia, în general gândesc mult mai puţin decât ţi se pare. Eu nu doresc decât să mă săruţi o dată. Vorbim atât de mult. Îndrăgostiţii nu fac aşa. Cred că tu nu mă iubeşti.

— Azi-dimineaţă ai spus contrariul.

— Şi tu ai făcut contrariul!

— Eu? Ce vrei să spui?

— Întâi ai fugit din faţa mea, când m-ai văzut apropiindu-mă. Atunci am crezut că-ţi sunt drag. Apoi ţi-a venit să plângi şi am crezut c-o faci pentru că mă iubeşti. Apoi capul meu a stat pe genunchiul tău şi tu m-ai mângâiat şi am crezut că o faci din dragoste. Dar acum nu-mi dai nici un semn de iubire.

— Eu nu sunt ca femeia al cărei picior l-ai mângâiat ieri. Pari obişnuit cu asemenea femei.

— Nu, slavă Domnului, eşti mult mai frumoasă şi mai delicată ca ea.

— Nu despre asta vorbesc.

— O, dar aşa este. Ştii oare cât eşti de frumoasă?

— Am oglindă.

— Ţi-ai privit vreodată fruntea în oglindă, Lydia? Şi apoi umerii şi unghiile şi genunchii? Şi ai văzut cum seamănă între ele, şi cum se armonizează una cu alta, cum au aceeaşi formă toate, o formă prelungă, zveltă, fermă şi foarte subţire? Ai văzut?

— Cum vorbeşti! De fapt, n-am văzut niciodată, dar acum, când mi-o spui, îmi dau seama la ce te gândeşti. Ascultă, eşti totuşi un seducător, încerci să mă faci încrezută.

— Îmi pare rău că nu izbutesc nicicum să-ţi fiu pe plac. Dar de ce m-aş strădui să te fac încrezută? Eşti frumoasă şi aş vrea să-ţi arăt recunoştinţa mea pentru asta. Mă sileşti să ţi-o spun cu vorbe; ţi-aş putea-o spune de o mie de ori mai bine altminteri. Cu vorbele nu-ţi pot da nimic! Şi cu vorbe nu pot învăţa nimic de la tine nici tu de la mine.

— Dar ce să învăţ eu de la tine?

— Eu de la tine, Lydia, şi tu de la mine. Dar tu nu vrei. Tu vrei să-l iubeşti numai pe acela, căruia îi vei deveni mireasă. Va râde când va vedea că nu ai învăţat nimic, nici măcar să săruţi.

— Aşa, va să zică vrei să mă instruieşti în materie de sărutat, magistre?

El îi zâmbi. Chiar dacă vorbele nu-i erau pe plac, în dosul flecărelii pripite şi prefăcute simţea, totuşi, cum fecioria ei era cuprinsă de voluptate şi cum Lydia se apăra, speriată.

Nu-i mai dădu nici un răspuns. Îi zâmbi, îi prinse cu ochii privirea neliniştită şi i-o ţinu prizonieră şi, în vreme ce ea, nu fără să reziste, cedă farmecului, îşi apropie încet faţa de a ei, până ce buzele lor se atinseră. Ii dezmierdă uşor gura, ea îi răspunse cu un mic sărut de copil şi când el nu-i mai dădu drumul, buzele ei se desfăcură, ca într-o dureroasă mirare. Ispitind-o blând, urmări gura ei, care încerca să fugă, o făcu să-i vină din nou, şovăielnică, în întâmpinare şi astfel, fără constrângere, o învăţă pe fata stăpânită de vrajă, să ia şi să primească sărutul, până ce, epuizată, îşi

îngropa faţa în umărul lui. O lăsă să se odihnească, îi adulmecă fericit părul blond şi des, îi murmură la ureche vorbe gingaşe şi liniştitoare, şi-şi aduse aminte cum odinioară pe când era numai un şcolar neştiutor, fusese iniţiat în această taină de ţiganca Lise. Cât de negru fusese părul ei, cât de brună pielea, ce puternic dogorise soarele şi cum mirosea pojarniţa veştedă! Şi cât de departe era acum întâmplarea aceea, din ce depărtări fulgera spre el! Atât de repede se veştejea tot ce abia înflorise!

Încet Lydia îşi înălţă fruntea, chipul ei nu mai era acelaşi, ochii ei drăgăstoşi îl priveau serioşi şi mari. Lasă-mă să plec, Gură-de-Aur, zise ea. Am stat prea multă vreme cu tine. O, tu, tu, iubitul meu!

În fiece zi se întâlniră pentru câte un ceas al lor ascuns şi Gură-de-Aur se lăsă condus în toate de cea îndrăgostită, această dragoste de fată îl mişca şi îl fericea ca un miracol. Câteodată vreme de o oră întreagă ea nu voia, decât să-i ţină mâinile într-ale ei, şi să se uite în ochii lui luându-şi apoi rămas-bun, cu un sărut de copil. Altădată, săruta dăruită şi nesăţioasă, dar nu răbda nici o atingere. Odată, roşind adânc şi înfrângându-se, în dorinţa de a-i face o mare bucurie, îl lăsă să-i vadă unul din sâni cu sfială ea scoase micul fruct alb din rochie; iar după ce el aşezat în genunchi, îl sărută, ea îl ascunse din nou, grijulie, îmbujorată până la gât. Mai şi vorbeau, însă într-un fel nou, nu ca în prima zi; îşi inventau unul altuia nume, ea îi povestea cu plăcere despre copilăria ei, despre vise şi jocuri. Adesea fata vorbea despre faptul că dragostea lor era nedreaptă, pentru că el nu o putea lua în căsătorie; pomenea toate acestea cu tristeţe şi resemnare şi-şi împodobea dragostea cu taina acestei tristeţi, asemenea unui văl negru.

Pentru prima oară, Gură-de-Aur se simţea nu numai dorit de o femeie, ci şi iubit.

Lydia zise odată.

— Eşti atât de drăguţ şi de vesel. Dar, adânc, în ochii tăi, nu-i veselie, e numai jale; de parcă ochii tăi ar şti că nu

există fericire şi că, nu putem păstra prea mult ceea ce e frumos şi drag. Ai ochii cei mai frumoşi ce pot exista şi cei mai trişti. Cred că sunt aşa, pentru că tu nu ai un cămin. Ai venit la mine din pădure şi cândva ai să pleci iarăşi, ai să dormi pe muşchi şi ai să colinzi lumea. Dar unde-i oare căminul meu? Dacă tu pleci, mai am, ce-i drept, un tată şi o soră şi mai am o odaie şi-o fereastră, unde pot şedea gândindu-mă la tine; dar voi fi dezrădăcinată pentru totdeauna.

El o lăsa să vorbească, uneori zâmbea, ascultând-o, uneori se întrista. N-o consola niciodată cu vorbe, ci numai cu mângâieri blânde, numai strângându-i capul la piept şi murmurând sunete de vrajă fără sens, precum şuşotesc doicile pruncilor când plâng. Odată Lydia zise:

— Aş vrea să ştiu, Gură-de-Aur ce se va întâmpla cu tine în viitor, adeseori stau şi mă gândesc. Nu vei avea o viaţă obişnuită, nici una uşoară. Ah, de ţi-ar merge bine! Câteodată mă gândesc că ar trebui să devii poet, unul dintre cei ce au viziuni şi vise şi le exprimă atât de frumos. Vei hoinări prin toată lumea şi toate femeile te vor iubi şi, totuşi, vei rămâne singur. Mai bine întoarce-te la mănăstire, la prietenul tău, despre care mi-ai povestit atâtea! Am să mă rog pentru tine, ca să nu trebuiască să mori cândva, singur, în pădure!

Asemenea lucruri era în stare să spună profund serioasă, cu ochii pierduţi. Însă pe urmă călărea iarăşi cu el, râzând, peste câmpurile tomnatice sau îi dădea ghicitori glumeţe de dezlegat sau azvârlea spre el crenguţe veştede şi ghinde strălucitoare.

Odată Gură-de-Aur stătea în odaia lui, întins pe pat şi aştepta să-i vină somnul. Inima îi era grea, într-un fel minunat şi dureros în acelaşi timp, îi bătea în piept greu şi cu putere, peste măsură de încărcată de dragoste, de tristeţe, de dezorientare. Auzea cum vântul de noiembrie zgâlţâia acoperişul; se obişnuise să stea astfel mult timp înainte de a adormi somnul se lăsa aşteptat. Rosti încet,

precum obişnuia în fiecare seară, un imn marianic, lăsându-se pătruns de el:

Tota pulchra es, Maria, et macula originalis non est în te.

Tu laetitia Israel, tu advocata peccatorum!

Cântecul picura, cu blânda sa melodie, în sufletul său, dar în acelaşi timp afară cânta vântul, cânta despre nelinişti şi drumeţii, despre pădure, despre toamnă, despre viaţa celor hoinari. Se gândea la Lydia, se gândea la Narcis şi la mama lui, inima neostoită îi era plină şi grea.

Tresări şi se uită, neputând să-şi creadă ochilor: uşa odăii se deschisese, în întuneric pătrunse o făptură învăluită într-o cămaşă albă, lungă, Lydia intră, fără un sunet, călcând cu picioarele goale pe dalele de piatră, închise încet uşa şi se aşeză pe marginea culcuşului său.

— Lydia, şopti el, căprioara mea, floarea mea albă! Lydia, ce faci?

— Vin la tine, zise ea, numai pentru o clipă. Vreau să văd şi eu cum stă în pătuţ Gură-de-Aur al meu, inima mea de aur.

Se întinse lângă el, statură nemişcaţi, cu inimi grele, palpitânde. Ea îl lăsă să o sărute, lăsă mâinile lui îndrăgostite să se plimbe pe braţele ei, mai mult nu-i era îngăduit. După puţin, îi dădu încet mâinile de-o parte, îl sărută pe ochi, se sculă fără zgomot şi dispăru. Uşa scârţâi, pe acoperiş vântul se zbătea şi zornăia. Totul era vrăjit, plin de mister, plin de spaime, plin de promisiuni, plin de ameninţări. Gură-de-Aur nu mai ştia nici ce gândeşte, nici ce face. Când, după un somn scurt şi neliniştit, se trezi din nou, perna îi era udă de lacrimi.

Ea reveni peste câteva zile, dulce stafie albă, şi stătu un sfert de ceas lângă dânsul, în pat, ca şi prima dată. Cuprinsă de braţele lui, îi şopti la ureche, avea a-i spune şi a i se plânge de multe. O ascultă cu delicateţe, ea se culcase pe braţul lui stâng, cu mâna dreaptă îi mângâia genunchii.

— Guriţă de aur, zise ea, cu vocea foarte scăzută, aproape de obrazul lui, e atât de trist că niciodată nu voi putea fi a ta. Mica noastră fericire, mica noastră taină nu va mai dura

mult. Julie a şi intrat la bănuială, în curând mă va sili să-i mărturisesc tot. Sau va băga de seamă tata. Dacă m-ar găsi la tine, în pat, pasărea mea de aur, ar fi rău de Lydia ta; ar sta cu ochii plânşi, să se uite la copaci şi l-ar vedea pe iubitul ei, atârnat acolo, sus, şi clătinat de vânt. Ah, mai bine ai fugi chiar acum, în loc să aştepţi până te leagă şi te spânzură tata. Am văzut odată pe unul, spânzurat, un hoţ. Nu te pot vedea spânzurat, mai bine fugi şi uită-mă, să nu trebuiască să te văd mort, dulcele meu auraş, să nu ciugulească păsările ochii tăi albaştri! Dar nu, comoara mea, nu te las să pleci – ah, ce mă fac dacă mă laşi singură!

— Nu vrei să vii cu mine, Lydia? Fugim împreună, lumea e mare!

— Ar fi foarte frumos, suspină ea, ah, cât ar fi de frumos, să colind cu tine prin lume! Dar nu pot. Nu pot să dorm în pădure şi să trăiesc fără adăpost şi să umblu cu fire de paie în păr, nu pot. Şi nici nu-l pot face de ruşine pe tata. Nu, nu-mi spune nimic, nu sunt năluciri. Nu pot! Aşa cum n-aş fi în stare să mănânc dintr-o farfurie murdară sau să dorm într-un pat de lepros. Ah, nouă ne e interzis tot ce-i bine şi frumos: noi, amândoi, suntem născuţi pentru suferinţă. Auraşul meu, bietul meu băieţel, până la urmă tot am să te văd spânzurat. Şi eu, eu voi fi închisă şi, apoi trimisă într-o mănăstire. Iubitule, trebuie să mă părăseşti şi să faci iar dragoste cu ţigănci şi cu ţărănci. Ah, du-te, du-te, înainte să te prindă şi să te lege! Niciodată nu vom fi fericiţi, niciodată.

El îi mângâie încet genunchii şi atingându-i foarte delicat locul de taină, o rugă:

— Floricica mea, am putea fi atât de fericiţi! Vrei?

Fără supărare, dar cu putere ea îi dădu mâna deoparte şi se depărtă puţin de el.

— Nu, zise ea, n-ai voie să faci asta! Mi-e interzis. Tu, ţigănuşule, poate nu înţelegi. Mă port cum nu trebuie, sunt o fată rea, fac de ruşine casa noastră. Dar undeva în adâncul sufletului meu, mi-am păstrat mândria; şi acolo nu

are voie să pătrundă nimeni. Trebuie să-mi laşi măcar atât, altfel n-am să mai pot veni niciodată la tine în odaie.

Nicicând n-ar fi trecut peste o interdicţie, o dorinţă sau o aluzie a ei. Era el însuşi uimit de puterea pe care fata o avea asupra lui. Dar suferea. Simţurile îi rămâneau flămânde şi inima lui protesta adeseori cu vehemenţă împotriva acestei supuneri. Câteodată se străduia să se desprindă de ea. Câteodată o curta, cu politeţe aleasă, pe micuţa Julie şi, de fapt, era chiar foarte necesar să rămână în relaţii bune cu această persoană însemnată şi, pe cât îi stătea în putinţă, să o inducă în eroare. Erau ciudate raporturile sale cu această Julie, care de multe ori se purta atât de copilăreşte şi de multe ori se vădea atotştiutoare. Fără îndoială era mai frumoasă decât Lydia, era o frumuseţe neobişnuită care, alături de nevinovăţia şi înţelepciunea ei precoce, copilăroasă, constituia o mare ispită pentru Gură-de-Aur; era adesea foarte îndrăgostit de Julie. Tocmai datorită acestei ispite, pe care Julie o exercita asupra simţurilor sale, recunoscu în cele din urmă, uimit, deosebirea dintre dorinţă şi iubire. La început privise ambele surori cu aceiaşi ochi, le socotise pe amândouă vrednice de a fi dorite, pe Julie o găsise însă mai frumoasă, meritând deci mai mult osteneala seducerii, încercase fără deosebire a le cuceri pe amândouă, păstrându-le fără contenire pe amândouă în raza privirilor sale. Şi acum, Lydia dobândise această putere asupra lui! Acum o iubea atât de mult încât din dragoste renunţa s-o posede în întregime. Îi cunoscuse şi îi îndrăgise sufletul, copilăros cum era, gingaş şi înclinat spre tristeţe, i se părea asemănător cu propriul său suflet; adeseori rămânea profund uimit şi încântat de corespondenţa desăvârşită dintre sufletul şi trupul ei; când făcea ori spunea ceva, dădea grai unei dorinţe sau unei judecăţi, cuvântul ei şi atitudinea sufletului repetau în chip desăvârşit acelaşi tipar, ca tăietura ochilor, şi conformaţia degetelor ei.

În asemenea clipe, în care el credea că vede formele de bază şi legile după care era plămădită fiinţa ei, atât sufletul cât şi trupul, se trezea de cele mai multe ori în Gură-de-Aur pofta de a reţine şi a reda ceva din această făptură şi, pe câteva foi pe care le păstra în mare taină, încercă să deseneze din memorie, cu câteva trăsături de condei, conturul capului, linia sprâncenelor, mâna, genunchiul ei.

Cu Julie situaţia era mai complicată. Evident, ea simţea unda de dragoste ce o învăluia pe sora ei mai mare şi, pline de curiozitate şi dorinţe, simţurile ei se îndreptau spre acest paradis, fără ca judecata ei încăpăţânată să recunoască acest lucru. Pe Gură-de-Aur îl trata cu exagerată răceală şi antipatie şi totuşi, în clipe de uitare, se întâmpla să-l privească cu admiraţie şi voluptuoasă curiozitate. Cu Lydia se purta adeseori cu foarte multă delicateţe, câteodată se ducea chiar în patul ei şi în asemenea clipe, respira cu tăcută lăcomie atmosfera de dragoste şi de sex, se apropia, curajoasă, de secretul interzis şi râvnit. Apoi dădea iarăşi a înţelege, într-un fel aproape jignitor, că ştie fapta nepermisă a Lydiei şi o dispreţuieşte. Fermecătoare şi stingheritoare, frumoasa copilă pâlpâia capricioasă între cei doi îndrăgostiţi, se hrănea, în visele ei însetate, din taina lor, ba făcând pe nebănuitoarea, ba lăsând să se întrevadă o primejdioasă cunoştinţă de cauză; deveni repede dintr-un copil, o putere de temut. Lydia avea mai mult de suferit de pe urma ei decât Gură-de-Aur, care, afară de mese, o zărea rar. De asemenea nu-i putea scăpa Lydiei că Gură-de-Aur nu era insensibil la farmecul Juliei, câteodată vedea privirea lui admirativă, plină de încântare, zăbovind asupra mezinei. Nu avea voie să spună nimic, totul era atât de complicat, totul atât de plin de primejdii, Julie, mai ales, nu trebuia indispusă şi jignită; ah, în orice zi şi în orice clipă secretul iubirii lor putea fi descoperit, fericirea lor atât de împovărată de oprelişti şi temeri putea fi curmată, poate într-un fel îngrozitor.

Câteodată Gură-de-Aur se mira că încă n-o luase din loc, ceea ce de mult ar fi trebuit să facă. Era greu de trăit aşa cum trăia el acum: iubit, dar fără să tragă nădejde nici într-o fericire îngăduită şi durabilă, nici în împlinirile uşoare, cu care dorinţele sale de dragoste fuseseră obişnuite până mai deunăzi; cu instinctele necontenit aţâţate şi flămânde, niciodată potolite, şi, în acelaşi timp, în permanentă primejdie. De ce rămânea aici şi suporta totul, toate complicaţiile acestea, toate sentimentele acestea confuze? Oare acestea nu erau trăiri, sentimente, stări de conştiinţă cuvenite sedentarilor, celor cu drepturi legitime, oamenilor care locuiesc în odăi încălzite? Iar el, hoinarul fără cămin şi fără ambiţii, nu era el îndreptăţit să se sustragă acestor gingăşii şi complicaţii şi să râdă de ele? Da, avea acest drept, şi era o nebunie să caute ceva aici, ceva ce semăna cu un cămin şi o patrie, plătind această căutare cu atâtea dureri şi atâtea confuzii. Totuşi, aşa făcea, şi suferea, se învoia să sufere şi, în taină, suferinţa aceasta îi aducea fericirea. Era stupid şi dificil, complicat şi extenuant să iubească astfel, dar era minunat. Era superbă tristeţea splendid-întunecată a acestei iubiri, ca şi nebunia şi deznădejdea ei; aceste nopţi frumoase erau fără somn, încărcate de gânduri; erau frumoase şi pline de delicii toate acestea, ca şi trăsătura de suferinţă ce se desena pe buzele Lydiei, ca şi sunetul pierdut, supus al glasului ei, când îi vorbea despre dragoste şi despre îngrijorare. Trăsătura aceasta de suferinţă se crestase şi încremenise în puţine săptămâni pe faţa tânără a Lydiei, ale cărei linii el le trasa încă o dată cu condeiul şi acest lucru i se părea frumos şi foarte important şi simţea că în aceste câteva săptămâni, el însuşi devenise altfel, mult mai vârstnic, nu mai înţelept, dar totuşi mai experimentat, nu mai fericit, dar totuşi mult mai matur şi mai bogat la suflet. Nu mai era un băieţandru.

Cu glasul ei blând, pierdut, Lydia îi zise:

— Nu trebuie să fii trist din pricina mea, n-aş vrea decât să te înveselesc şi să te văd fericit. Iartă-mă, te-am întristat, te-

am molipsit cu teama şi cu mâhnirea mea. Noaptea visez ciudăţenii: umblu mereu printr-un deşert, care e atât de întins şi de întunecos, cum nici nu-ţi pot spune, şi umblu, şi umblu, şi te caut, dar nu te aflu, şi ştiu că te-am pierdut, şi va trebui întotdeauna, întotdeauna să umblu astfel, singură de tot. Apoi, când mă trezesc, îmi spun: „O, ce bine, ce minunat că mai este aici şi-l voi vedea, poate încă săptămâni întregi, poate numai zile, totuna, dar mai este aici!”

Într-o dimineaţă, Gură-de-Aur se trezi curând după ce mijiseră zorile şi rămase câtva timp întins în pat, căzut pe gânduri, mai roiau în jurul lui imagini de vis, dar fără legătură între ele. Îi visase pe mama sa şi pe Narcis, continua să vadă limpede figurile amândurora. După ce se descâlci din firele visului, luă aminte la lumina neobişnuită, la seninul acela ciudat, care pătrundea astăzi prin micul ochi ie geam. Sări din pat şi alergă la fereastră, iar de acolo văzu acoperişul grajdului, intrarea în curte şi întreg peisajul de dincolo de ea, toate licărind alb-albăstrui, acoperite ie prima zăpadă a acestei ierni. Contrastul dintre neliniştea inimii sale şi tihnita, resemnata lume hibernală îl impresiona; cât de calm, cât de emoţionant şi pios se dăruiau ogorul şi pădurea, dealul şi lunca soarelui, vântului, ploii, secetei, omătului, cât de frumos şi domol îşi purtau arţarii şi frasinii povara lor iernatică! Nu putea deveni asemenea lor, nu putea învăţa nimic de la ei? Încărcat de gânduri, ieşi în curte, îşi croi pârtie prin zăpadă, o pipăi cu mâinile, trecu dincolo, spre grădină şi privi peste gardul nins şi el din belşug, spre tulpinile de trandafir, încovoiate de povara omătului.

La micul dejun mâncară o supă de făină, vorbiră despre prima zăpadă, toţi – chiar şi fetele – fuseseră în curte. Zăpada sosea târziu anul acesta, Crăciunul era aproape. Cavalerul povesti despre ţările de la miazăzi, unde nu există zăpadă. Însă ceea ce avea să-l facă pe Gură-de-Aur să nu uite niciodată această primă zi de iarnă, se petrecu abia mult după ce se lăsase noaptea.

Cele două surori avuseseră astăzi o ceartă, de care Gură-de-Aur nu ştia. Noaptea, după ce casa se învălui în linişte şi întuneric, Lydia veni la el, precum obişnuia, se culcă lângă dânsul, cu capul pe pieptul său, pentru a auzi cum îi bate inima şi pentru a găsi alinare în apropierea lui. Era abătută şi speriată, se temea de trădarea Juliei, dar nu se putea, decide totuşi să-i vorbească iubitului despre toate necazurile acestea împovărându-l şi cu alte griji. Aşa că şedea liniştită cuibărită la inima lui, îl auzea din când în când, şoptindu-i câte un cuvânt alintător şi îi simţea mâna care-i mângâia părul.

Dar deodată – nu stătuse prea multă vreme astfel – se sperie îngrozitor şi se înălţă, cu ochii larg deschişi. Şi Gură-de-Aur se sperie, şi încă zdravăn, când văzu cum se deschide uşa odăii, lăsând să intre o persoană pe care, în prima lui spaimă, nici nu o recunoscu imediat. Abia când arătarea ajunse foarte aproape de pat şi se aplecă peste el, văzu că era Julie, şi simţi o violentă strângere de inimă. Ea lepădă mantia pe care şi-o azvârlise peste cămaşă lăsând-o să cadă la pământ. Cu un icnet de durere, de parcă ar fi fost înjunghiată, Lydia se culcă la loc şi se încleşta de Gură-de-Aur.

Cu un ton de ironie şi de satisfacţie maliţioasă, dar totuşi cu glasul nesigur, Julie zise:

— Nu-mi place să stau singură în pat, la mine în odaie. Sau mă luaţi la voi şi stăm culcaţi împreună toţi trei, sau mă duc şi-l scol pe tata.

— Bine, atunci vino, – zise Gură-de-Aur şi dădu învelitoarea de o parte, – că-ţi îngheaţă picioarele. Ea se sui, şi pe el îl costă oarecare trudă, să-i facă loc în culcuşul îngust, căci Lydia îşi îngropase faţa în pernă şi şedea nemişcată, în sfârşit se aflau toţi trei în pat, fetele de o parte şi de alta a lui Gură-de-Aur şi pentru o clipă el nu putu să alunge gândul că abia cu puţină vreme în urmă, această situaţie s-ar fi potrivit de minune dorinţelor sale.

Cuprins de o ciudată teamă, totuşi în taină încântat, simţi şoldul Juliei atingându-i coapsa.

— Trebuia să văd şi eu o dată, reîncepu ea, cum se stă în patul tău, pe care sora mea îl vizitează cu atâta plăcere.

Pentru a o potoli, Gură-de-Aur îşi frecă încet obrazul de părul ei şi o mângâie, abia atingând-o, pe şold şi pe genunchi, cum se alintă o mâţă, şi ea se dărui mâinii sale, tăcută şi curioasă, cu tulburare şi reculegere, ca vrăjită, nu opuse nici o rezistenţă. Însă în timpul acestei descântări, n-o uită nici pe Lydia, îi şopti la ureche, încet, cuvinte şi alintări drăgăstoase şi o hotărî, până la urmă, să-şi ridice măcar faţa de pe pernă şi să o întoarcă spre el. Îi sărută în tăcere gura şi ochii, în vreme ce dincolo, mâna lui o stăpânea pe sora cea mică, pe deplin conştient, aproape neputând să îndure penibilul şi falsitatea întregii situaţii. Mâna lui stângă fu cea care îl învăţă de bine; în vreme ce ea făcea cunoştinţă cu trupul frumos al Juliei, care-l aştepta în tăcere, percepu, pentru prima oară, nu numai frumuseţea şi profunda deznădejde a dragostei sale faţă de Lydia, dar şi ridicolul ei. Ar fi trebuit, aşa i se părea acum, în vreme ce-şi dăruia buzele Lydiei iar mâinile Juliei, ar fi trebuit fie s-o constrângă pe Lydia la dăruire deplină, fie să purceadă mai departe, pe drumul său. A o iubi şi totuşi a renunţa la ea, fusese o neghiobie, o greşeală.

— Inima mea, şopti el la urechea Lydiei, suferim zadarnic. Cât de fericiţi am putea fi acum, toţi trei! Hai să facem ceea ce ne cere sângele!

Cum ea se retrase, înfiorată, dorinţa lui se refugie la cealaltă şi mâna lui stârni atâta plăcere, încât Julie răspunse cu un îndelung şi tremurat suspin de voluptate.

Când Lydia auzi acest oftat, gelozia îi strânse inima, de parcă i-ar fi picurat venin în ea. Se ridică, brusc, în capul oaselor, smulse învelitoarea de pe pat, sări în picioare şi strigă:

— Julie, hai să mergem!

Julie tresări; chiar şi numai necugetata intensitate a strigătului, care îi putea trăda pe toţi, o făcu să înţeleagă primejdia, deci se ridică în tăcere.

Dar Gură-de-Aur, jignit şi înşelat în toate instinctele sale, o cuprinse repede pe Julie, îi sărută amândoi sânii în timp ce ea se ridica, şi-i şopti încins la ureche:

— Mâine, Julie, mâine!

Lydia stătea în cămaşă, desculţă, pe dalele de piatră, degetele de la picioare i se zgârciseră de frig. Ridică de jos mantia Juliei şi i-o anină de umeri, cu un gest de suferinţă şi de umilinţă totodată, care nici în întuneric nu-i scăpă celeilalte, gest care o mişcă şi o împacă imediat. Surorile se strecurară afară din odaie tăcute ca nişte umbre. Răscolit de sentimente contradictorii Gură-de-Aur pândi în urma lor şi respiră uşurat, căci în casă domnea aceeaşi linişte de moarte.

Astfel, părăsind acea însoţire ciudată şi potrivnică naturii, cei trei tineri se văzură exilaţi acum fiecare într-o singurătate apăsată de gânduri, căci nici amândouă surorile, după ce ajunseră în odaia lor de culcare, nu reuşiră să se lămurească între ele, ci fiecare şedea în patul ei singuratică, tăcută şi încăpăţânată. Un spirit al nefericirii şi a] înfruntării, un demon al lipsei de sens, al însingurării şi al confuziei sufleteşti părea să fi pus stăpânire pe casă. Gură-de-Aur adormi abia după miezul nopţii, Julie abia spre dimineaţă. Lydia rămase trează, chinuită, până ce peste zăpadă răsări paloarea zilei. Se ridică imediat, se îmbrăcă, zăbovi îndelung în genunchi, în faţa micului ei crucifix de lemn şi se rugă, iar apoi, de cum auzi pe scări pasul tatălui ei, se duse la el şi-l rugă să-i dea ascultare. Fără a încerca să facă vreo distincţie între grija pentru virtutea Juliei şi propria ei gelozie, ajunsese la concluzia că situaţia trebuie curmată. Gură-de-Aur şi Julie mai dormeau, când cavalerul şi aflase tot ce Lydia găsise de cuviinţă să-i împărtăşească. Trecuse sub tăcere participarea Juliei la aventură.

Când Gură-de-Aur apăru, la ceasul obişnuit, în odaia de scris, îl zări pe cavaler – care altminteri se îndeletnicea cu compunerile lor în papuci şi halat de pâslă – încălţat cu cizmele, îmbrăcat cu tunica, cu spada aninată la şold şi îşi dădu îndată seama ce însemnau acestea.

— Pune-ţi boneta, zise cavalerul, am de făcut un drum cu tine.

Gură-de-Aur îşi luă boneta din cui şi-l urmă pe stăpânul său pe scări în jos, de-a lungul curţii şi afară pe poartă. Tălpile lor făceau să scârţâie strident omătul uşor îngheţat, pe cer mai stăruia roşeaţa dimineţii. Cavalerul mergea tăcut înainte, tânărul îl urma şi îşi întoarse, de mai multe ori, privirea înapoi spre curte, spre fereastra odăii sale, spre acoperişul ţuguiat, acoperit cu zăpadă, până ce acesta se topi în zare. Niciodată nu va revedea acest acoperiş şi aceste ferestre, niciodată odaia de scris şi cea de culcare, nici pe cele două surori. De multă vreme se deprinsese cu ideea unei despărţiri subite, totuşi inima i se strânse. Despărţirea îl durea amarnic.

Vreme de un ceas umblară astfel, stăpânul în faţă, tânărul în urma lui, amândoi fără să scoată o vorbă. Gură-de-Aur începu să se întrebe ce-l aştepta. Cavalerul era înarmat, poate îl va omorî. Totuşi, nu-i venea să creadă. Primejdia era neînsemnată; trebuia numai să o rupă la fugă şi bătrânul ar rămâne neputincios locului cu tot cu spada sa. Nu, viaţa nu-i era în pericol. Dar drumul acesta şi tăcerea, mersul în urma bărbatului solemn, jignit, această escortare mută de la locul faptei devenea, pas cu pas, tot mai chinuitoare. În sfârşit, cavalerul se opri.

— De aici încolo, zise el cu voce spartă, te vei duce singur mai departe, mereu în direcţia aceasta şi-ţi vei relua viaţa de hoinar, cu care ai fost obişnuit. De te vei arăta vreodată în apropierea casei mele, vei fi omorât. Nu vreau să mă răzbun împotriva ta; ar fi trebuit să fiu mai înţelept şi să nu îngădui ca un om atât de tânăr să ajungă în preajma fiicelor

mele. Dacă însă îndrăzneşti să te întorci, ţi-ai pierdut viaţa. Du-te acum, Dumnezeu să te ierte!

Stătu pe loc; în lumina palidă a zorilor şi a omătului, faţa lui cu barba cenuşie, părea stinsă. Rămase locului asemenea unei stafii şi nu se urni până ce Gură-de-Aur nu dispăru după următoarea creastă de deal. Licăririle roşii de pe cerul acoperit de nori se pierduseră, soarele nu mai apăru, începu să ningă încet, cu fulgi subţiri, şovăielnici.

CAPITOLUL IX.

După atâtea plimbări călare Gură-de-Aur cunoştea împrejurimile; ştia că dincolo de stufărişul îngheţat se află o şură a cavalerului, iar ceva mai încolo o gospodărie ţărănească, unde era cunoscut; într-unul din locurile acestea, va putea poposi şi înnopta. Mâine va hotărî ce are de făcut mai departe. Treptat îl cuprinse din nou sentimentul libertăţii, al străinătăţilor, de care se dezobişnuise de la o vreme. În această zi de iarnă morocănoasă şi geroasă, străinătatea nu-l chema cu un parfum plăcut, avea un iz iute de chin, foame şi ananghie şi totuşi, nemărginirea ei, grandoarea şi crâncena ei asprime grăia inimii sale răsfăţate, tulburate, cu un glas liniştitor, aproape consolator.

Umblă până osteni. „S-a isprăvit cu călăria, gândi el. O, lume largă!” Ningea încet, undeva, departe, coamele pădurilor se pierdeau, cenuşii, în nori, tăcerea se întindea nesfârşită, până la capătul lumii. Oare ce se întâmplă acum cu Lydia, cu biata ei inimă speriată? îi părea amarnic de rău de dânsa; se gândea la ea cu duioşie, în timp ce şedea să se odihnească în mijlocul stufărişului pustiu, sub un frasin singuratic şi pleşuv. Până la urmă, frigul îl goni din loc, se sculă cu picioarele înţepenite, se sili, treptat, la un mers întins, lumina nevoiaşă a zilei tulburi părea să scadă iarăşi. În timpul marşului îndelungat de-a curmezişul câmpurilor pustii scăpă de toate gândurile. Acum nu era momentul să gândească ori să nutrească sentimente, oricât de gingaşe, oricât de frumoase; acum important era să nu îngheţe, să

ajungă la vreme într-un adăpost pentru noapte, să se strecoare asemenea jderului şi vulpii prin această lume neospitalieră, de gheaţă, şi, pe cât cu putinţă, să nu se prăpădească aici, în câmp deschis; nimic altceva nu mai avea însemnătate.

Privi uimit împrejur, căci i se păru că aude bătaia depărtată a unor copite. Ar fi cu putinţă să-l urmărească? Pipăi micul cuţit de vânătoare din buzunar şi-i desfăcu teaca de lemn. Acum călăreţul ajunse în raza privirilor sale şi recunoscu, de departe, un cal din grajdul cavalerului, ce se îndrepta stăruitor spre el. Fuga ar fi fost inutilă. Se opri locului şi aşteptă, fără a se teme de fapt, însă foarte încordat şi curios, cu inima bătându-i repede. Violent îl străfulgera o clipă gândul: „Dacă aş reuşi să-l omor pe călăreţul acesta, ce bine mi-ar merge; aş avea un cal şi a mea ar fi lumea!” Dar când îl recunoscu pe călăreţ, pe tânărul Hans, rândaş la grajduri, cu ochii săi apoşi, albaştri-deschis, cu faţa bună, de băieţaş timid, îi veni să râdă; ca să-l omoare pe acest băiat drăguţ şi bun ar fi avut nevoie de o inimă de piatră. Îl salută prietenos pe Hans şi îl salută cu gingăşie pe Hannibal, calul care-l recunoscu imediat, şi căruia îi mângâie gâtul fierbinte, umed.

— Încotro zoreşti, Hans? îl întrebă.

— După tine, râse flăcăul, arătându-şi toţi dinţii. Ai alergat o bună bucată de drum! Va să zică, de zăbovit, nu am voie să zăbovesc, trebuie doar să te salut şi să-ţi predau asta.

— Dar din partea cui să mă saluţi?

— Din partea domnişoarei Lydia. Ei, amară ciorbă ne-ai mai fiert, magistre Gură-de-Aur; sunt fericit că am putut s-o şterg şi eu puţin de acolo. Deşi stăpânul nu trebuie să bage de seamă că am fost plecat şi că am îndeplinit unele însărcinări, altfel ar ieşi latră de tot. Va să zică, ia asta!

Îi întinse un pacheţel pe care Gură-de-Aur îl luă în primire.

— Ascultă, Hans, ai cumva o bucată de pâine prin buzunare? Dacă ai, dă-mi-o.

— Pâine? Ei, s-o mai găsi o coajă. Scormoni prin buzunare, şi dădu la iveală o bucată de pâine neagră. Apoi voi să se aştearnă din nou la drum.

— Dar domnişoara ce face? întrebă Gură-de-Aur. Nu ţi-a încredinţat nimic? N-ai vreo scrisorică?

— Nimic. Am văzut-o numai o clipă. Ştii, în casă e furtună; stăpânul aleargă de colo până colo, ca regele Saul. Prin urmare trebuie să-ţi predau asta şi atâta tot. Trebuie să mă întorc.

— Da, o clipă numai! Ascultă, Hans, n-ai putea să-mi dai cuţitul tău de vânătoare? Eu nu am decât unul mic. Dacă vin lupii sau cine ştiE. Ar fi mai bine să am în mână ceva mai acătării.

Însă Hans nici nu voia să audă. I-ar părea rău, zicea el, dacă magistrul Gură-de-Aur ar păţi ceva. Dar jungherul său, nu, nu l-ar da niciodată, nici pentru bani, nici în schimb, o, nu nici măcar dacă l-ar ruga, personal, însăşi sfânta Genoveva. Aşa, iar acum trebuie să se grăbească, îi doreşte vreme bună şi-i pare rău.

Îşi strânseră mâinile, băiatul întoarse calul şi plecă. Gură-de-Aur privi în urma lui cu inima ciudat de îndurerată. Apoi desfăcu pachetul, bucuros de cureaua bună, din piele de viţel, cu care fusese legat. Înăuntru găsi un pieptar, împletit din lână cenuşie, groasă, evident lucrat de mâna Lydiei, şi destinat lui, iar în împletitura de lână, bine învelit, mai simţi ceva tare, era o felie de şuncă, iar în şuncă o crestătură mică, şi înfipt în ea, un ducat de aur, strălucitor. Nici un cuvânt scris. Cu darurile Lydiei în mână stătu locului, în zăpadă, nehotărât, apoi îşi scoase haina şi trase pe el pieptarul de lână, îi ţinea plăcut de cald. Se îmbrăcă repede, ascunse moneda de aur în buzunarul cel mai sigur, se încinse cu cureaua şi porni în grabă mai departe, de-a curmezişul câmpului; era timpul să ajungă la un loc de popas, ostenise de-a binelea. Dar la ţăran nu voia să se ducă, deşi acolo ar fi dormit la căldură şi cu siguranţă ar fi primit şi lapte; însă nu-i venea să flecărească, nici să

înfrunte întrebările. Înnopta în şura cavalerului, dimineaţa porni mai departe prin ger şi vânt aspru, frigul îl silea la marşuri îndelungate. Multe nopţi de-a rândul îl visă pe cavaler şi spada lui şi pe cele două surori; multe zile de-a rândul solitudinea şi melancolia îi împovărară inima.

Într-una din serile următoare găsi găzduire pentru noapte într-un sat la nişte ţărani săraci, care nu aveau pâine, ci doar supă de mei. Aici îl aşteptau experienţe noi. Ţăranca, al cărei oaspete era, născu în timpul nopţii şi Gură-de-Aur fu sculat din fân ca să dea o mână de ajutor, deşi, până la urmă, nu i se găsi altceva de făcut decât să ţină o făclie până ce moaşa avea să-şi isprăvească treaba. Asista pentru prima oară la o naştere şi stătea cu ochii uimiţi, arzători, aţintiţi la faţa femeii, îmbogăţit dintr-o dată cu o nouă experienţă. Ceea ce desluşea pe faţa aceea i se părea demn de luat în seamă. La lumina faclei de brad, privind cu neînfrânată curiozitate la femeia care ţipa în durerile facerii, îşi dădu seama de ceva neaşteptat: liniile chipului schimonosit al celei ce ţipa se deosebeau foarte puţin de altele pe care le văzuse, în clipa supremei beatitudini a dragostei, pe alte chipuri de femeie! Expresia unei dureri cumplite desfigura într-adevăr mai mult, era mai violentă decât cea a unei mari voluptăţi – dar nu fundamental deosebită, era aceeaşi contracţie aducând cu o grimasă, aceeaşi învăpăiere şi stingere. Fără să înţeleagă de ce, descoperirea că durerea şi plăcerea se aseamănă precum două surori gemene îl covârşi ca un miracol.

Şi se mai întâmplă ceva în satul acela. De dragul unei femei din vecini, pe care o zărise în dimineaţa următoare şi care răspunsese repede la întrebarea ochilor săi îndrăgostiţi, rămase şi a doua noapte în sat şi făcu femeia foarte fericită, căci abia acum instinctul său se putu îndestula iarăşi pentru prima oară după foarte lungă vreme şi după multele întâmplări de dragoste, care-l stârniseră şi-l dezamăgiseră întruna în aceste ultime săptămâni. Iar amânarea plecării îi prilejui o nouă experienţă; din pricina

ei întâlni a doua zi, printre ţăranii din acelaşi sat, un tovarăş de drum, un lungan obraznic, pe nume Victor, ce arăta pe jumătate a popă, pe jumătate a tâlhar. Acesta îl salută cu frânturi de cuvinte latineşti şi se dădu drept un student pribeag, deşi depăşise de mult vârsta anilor de învăţătură.

Bărbatul cu bărbiţă ascuţită îl salută pe Gură-de-Aur cu oarecare cordialitate şi cu un anume umor de vagabond, care îl cuceri repede pe tânăr. La întrebarea acestuia unde anume învăţase şi încotro îl poartă drumeţia, ortacul cel ciudat declamă:

— Pe sufletul meu, sărmanul, şcoli înalte am frecventat destule; am fost la Köln şi la Paris şi despre metafizica slăninii afumate arareori s-au vorbit lucruri mai cu miez decât le-am rostit eu, în dizertaţia pe care am ţinut-o la Leyda. De atunci încoace, amice, eu, un biet porc de câine, cutreier imperiul german, cu sufletul, dragul de el, chinuit de neţărmurită foame şi sete; mi se zice „spaima ţăranilor” şi meseria mea constă în a instrui femeile tinere în tainele limbii latine şi a muta prin vrăji, cârnaţii din horn la mine în burtă. Ţinta mea este patul nevestei primarului şi dacă mă vor mânca în prealabil ciorile, atunci probabil că nu voi fi cruţat de obligaţia de a mă dedica plicticoasei profesii de arhiepiscop. E mai bine, tinere coleg, să foloseşti mâinile ca să-ţi îndestulezi gura şi nu invers, şi la urma urmelor, niciodată o friptură de iepure nu s-a simţit mai la locul ei decât în bietul meu stomac. Regele Boemiei îmi este frate şi tatăl nostru, al tuturor, ne hrăneşte, deopotrivă, pe amândoi, dar, întru atingerea acestui scop, pe mine mă lasă să depun eu însumi grosul strădaniilor, iar alaltăieri, hain la inimă cum sunt taţii îndeobşte, a vrut să abuzeze de mine, pentru a salva cu făptura mea viaţa unui lup pe jumătate mort de foame. De n-aş fi omorât dihania, domnule coleg, nu ai fi avut niciodată parte de onoarea de a mă cunoaşte. În saecula saeculorum, amen!

Gură-de-Aur, încă nefamiliarizat cu umorul macabru şi latineasca de haimana a acestui specimen, se cam temea de

derbedeul deşirat, ciufulit şi de râsul prea puţin plăcut, cu care îşi însoţea glumele, totuşi ceva îl atrase la acest vagabond uns cu toate alifiile şi se lăsă repede convins să continue călătoria împreună, căci fie că povestea cu lupul omorât fusese o născocire, fie că nu, în doi erau, în orice caz, mai puternici şi aveau a se teme de mai puţine vitregii. Însă înainte de a purcede mai departe, fratele Victor voia să mai vorbească latineşte cu sătenii, cum spunea el, şi se încartirui la un biet ţăran. Dar nu se purtă, precum se purtase până acum Gură-de-Aur, în toate călătoriile sale, când fusese găzduit într-o gospodărie sau într-un sat, ci o luă din colibă în colibă, flecări cu fiecare femeie, îşi vârî nasul în fiecare grajd şi în fiecare bucătărie şi nu păru a se învoi să părăsească nici o bătătură, până ce nu-şi luă de peste tot vama şi tributul. Le povesti ţăranilor despre războiul din ţara italică şi cântă lângă vatră balada despre bătălia de la Pavia, le recomandă bunicuţelor leacuri împotriva podagrei şi a căderii măselelor, părea că ştie totul şi a fost pretutindeni, între timp îşi burduşi cămaşa deasupra curelei, gata să plesnească, cu felii de pâine, cu nuci, cu pere primite în dar. Uimit Gură-de-Aur îl privea cum îşi duce, neobosit, campania până la capăt, cum izbutea ba să sperie oamenii, ba să-i câştige, linguşindu-i, cum se umfla în pene şi cum se lăsa admirat, cum maltrata latina şi făcea pe cărturarul, impresionând printr-un limbaj pestriţ şi obraznic, de haimana, cum în toiul povestirii sau al discursurilor savante, înregistra cu ochi ageri, vigilenţi, fiecare chip, fiecare sertar ce se deschidea, fiecare cheie şi fiecare jimblă. Văzu, că avea de-a face cu un vagabond viclean spălat cu toate apele pământului, un bărbat care cunoscuse şi trăise multe, răbdase adesea de foame şi de frig şi în lupta încrâncenată pentru viaţa sa, atât de sărăcăcioasă şi mereu primejduită, devenise priceput şi neobrăzat. Deci aşa deveneau toţi cei care trăiau vreme îndelungată pe drumuri. Oare şi el va deveni, cândva, la fel? A doua zi porniră mai departe. Gură-de-Aur încerca acum

pentru prima oară gustul drumeţiei în doi. Umblau de trei zile împreună şi Gură-de-Aur găsea mereu câte ceva de învăţat de la Victor. Multe lucruri îl învăţase pe vagabond în decursul anilor obişnuinţa, transformată în instinct, de a reduce totul la cele trei nevoi principale ale omului lipsit de cămin: asigurarea împotriva primejdiei de moarte, găsirea unui adăpost pentru noapte şi procurarea hranei. Să recunoască din semnele cele mai puţin vizibile apropierea aşezărilor omeneşti şi pe timp de iarnă, şi în toiul nopţii, să cerceteze cu de-amănuntul fiecare colţişor de pădure sau de câmp, ca să vadă dacă e bun sau nu pentru popas, sau pentru un culcuş de noapte, ori să adulmece într-o secundă, la intrarea într-o odaie, măsura bunăstării sau a mizeriei în care trăieşte proprietarul, precum şi măsura generozităţii, curiozităţii ori a fricii sale – toate acestea erau arte în care Victor dobândise o adevărată măiestrie. El povesti mai tânărului tovarăş de drum multe lucruri pline de învăţăminte. Când, odată, Gură-de-Aur îi ripostă zicând că lui nu-i vine să se apropie de oameni cu atâta chibzuire calculată, şi că, deşi nu cunoştea toate aceste arte, la rugămintea lui prietenoasă numai de foarte puţine ori i se refuzase dreptul la ospitalitate, lunganul Victor râse şi răspunse binevoitor:

— Ei da, Guriţă-de-Aur, mititelule, s-ar putea ca ţie să-ţi izbutească, eşti aşa de tânăr şi frumuşel şi arăţi aşa de nevinovat, încât înfăţişarea ta un bilet bun de încartiruire. Muierilor le placi, iar bărbaţii cugetă: „Ah, Doamne, ăsta-i nevinovat, ăsta nu face rău nimănui.” Dar uite frăţioare, omul îmbătrâneşte şi pe mutra de copilandru creşte barbă şi se sapă riduri şi pantalonii se găuresc şi pe nesimţite, devii un musafir urât şi nedorit, şi în loc de tinereţe şi nevinovăţie, în ochii tăi nu se mai citeşte decât foame; dacă până la ceasul acela omul încă n-a lepădat mila şi n-a învăţat câte ceva din lume, e azvârlit fără vorbă multă la gunoi şi se pişă câinii pe el. Dar mie mi se pare că tu nici aşa nu vei mai colinda prea multă vreme pe drumuri, ai

mâini prea fine, bucle prea frumoase, o să te aciuieşti iarăşi pe undeva unde se trăieşte mai bine, într-un pat cald dobândit cu cununie sau într-o mănăstire frumoasă, ghiftuită sau într-o odaie de scris, încălzită zdravăn. Chiar şi porţi straie atât de frumuşele, încât ai putea fi luat drept un tânăr nobil.

Tot râzând, îşi petrecu mâna peste îmbrăcămintea lui Gură-de-Aur şi acesta simţi cum degetele caută şi pipăie toate buzunarele şi cusăturile; se feri, gândindu-se la ducatul său de aur. Povesti despre şederea lui în casa cavalerului şi cum îşi câştigase straiele cele frumoase, cu mâzgăleala latinească. Însă Victor voi să ştie de ce părăsise în toiul iernii aspre un cuib atât de călduros şi Gură-de-Aur, neobişnuit cu minciuna, povesti câte ceva despre fiicele cavalerului. Atunci izbucni prima ceartă între cei doi camarazi. Victor îl socoti pe Gură-de-Aur un netot fără pereche, pentru că-şi luase pur şi simplu catrafusele şi lăsase castelul şi fecioarele care sălăşluiau în el, în voia bunului Dumnezeu. Greşeala trebuia dreasă, va vedea el cum anume. Se vor duce la castel şi bineînţeles că Gură-de-Aur nu trebuia să se arate acolo, ci doar să lase totul în seama lui. Va avea de întocmit o scrisorică pentru Lydia, aşa şi pe dincolo, şi înarmat cu răvaşul, el, Victor, va descinde la castel şi, pe rănile Mântuitorului, nu se va întoarce de acolo fără atât şi atât, socotind în bani şi în bunuri. Gură-de-Aur se împotrivi şi până la urmă deveni violent; refuză să mai asculte o vorbă despre asta sau să-i dezvăluie numele cavalerului, şi drumul către el.

Când Victor îl văzu atât de mânios, râse din nou şi-şi compuse o mină binevoitoare:

— Ei, zise el, am priceput, nu-ţi răci gura de pomană! Atât îţi spun: ai lăsat să ne scape, o pradă zdravănă, băietele, şi de fapt, asta nu-i prea frumos, nici colegial din partea ta. Dar tu nu le învoieşti, mă rog, doar eşti nobil, vrei să te întorci la castelul tău călare şi s-o iei de nevastă pe domnişoara! Băiete, cât ţi-e capul de împuiat cu prostii! Ei,

hai, fie şi aşa, hai să ne vedem de drum mai departe şi să ne împăcăm cu degeratul picioarelor.

Gură-de-Aur rămase până seara supărat şi tăcut, dar cum în ziua aceea nu dăduseră peste nici o aşezare şi peste nici o urmă de om, îl lăsă pe Victor, nu fără recunoştinţă, să caute un loc potrivit pentru adăpostul de noapte, să înalţe o apărătoare între două trunchiuri la marginea pădurii şi să adune multe crengi de brad, pentru a clădi un culcuş. Mâncară pâine şi brânză din buzunarele pline ale lui Victor. Gură-de-Aur se ruşină de mânia sa de dinainte, se arătă cuviincios şi gata de orice ajutor, îi oferi camaradului, pentru noapte, pieptarul său de lână, căzură la învoială, de frica fiarelor, să stea de strajă cu schimbul, şi Gură-de-Aur preluă prima veghe, în timp ce Victor se culcă pe crengile de brad. Gură-de-Aur stătu vreme îndelungată rezemat de un trunchi de molid, şi nu se mişcă, pentru a nu-l tulbura pe celălalt, care dormea. Apoi începu să se plimbe de colo până colo, căci i se făcuse frig. Umblă în sus şi în jos pe o distanţă tot mai lungă, văzu cum vârfurile ascuţite ale brazilor înţepau cerul palid, ascultă cu solemnitate şi cu oarecare spaimă liniştea profundă a nopţii de iarnă, îşi simţi inima caldă, vie, bătând solitară în tăcerea glacială ce nu-i dădea răspuns şi, întorcându-se încet, auzi respiraţia camaradului adormit, îl cuprinse, mai puternic ca oricând, sentimentul celui pierdut în lume, care nu a durat între fiinţa lui şi marea spaimă ziduri despărţitoare de casă, de castel sau de mănăstire, care aleargă, gol şi însingurat, prin lumea neînţeleasă, plină de duşmănie, însingurat pe sub stelele reci, ironice, printre animalele pitite la pândă, printre copacii răbdători, neclintiţi.

Nu, gândi el, nu va deveni niciodată asemenea lui Victor, chiar dacă va rămâne pe drumuri toată viaţa. Nu-şi va putea însuşi felul acesta de a se apăra de groază, nici furişatul viclean, hoţesc şi nici meşteşugul acesta de a face pe măscăriciul zgomotos, obraznic, acest umor macabru, limbut, de fanfaron. Poate că bărbatul cel isteţ şi aspru,

avea dreptate, poate că el. Gură-de-Aur, nu va fi niciodată aidoma lui, niciodată pe de-a-ntregul un vagabond iar într-o bună zi se va refugia, între nişte ziduri. Cu toate acestea va rămâne, dezrădăcinat şi fără de ţintă, niciodată nu se va simţi într-adevăr apărat şi în siguranţă mereu, lumea îl va înconjura misterios de frumoasă şi misterios de tulburătoare, mereu va trebui să pândească, să-şi plece urechea la această tăcere, în mijlocul căreia bătaia inimii era atât de timidă, de trecătoare. Se vedeau puţine stele, nu adia nimic prin văzduh, dar sus, în tării, norii păreau a se învălmăşi.

După o bună bucată de vreme Victor se deşteptă – Gură-de-Aur nu se îndurase să-l trezească – şi-l chemă.

— Vino, strigă el, acum trebuie să dormi tu, altfel mâine nu vei fi bun de nimic.

Gură-de-Aur îi dădu ascultare, se întinse în culcuş şi închise ochii. Era destul de obosit dar nu dormi, gândurile îl ţineau treaz, şi dincolo de gânduri, un sentiment, pe care nu şi-l mărturisea nici sieşi, un sentiment de teamă şi de neîncredere faţă de camaradul său. I se părea acum de neînţeles cum de i-a putut povesti despre Lydia acestui om grosolan, cu un râs atât de gălăgios, acestui farsor şi cerşetor obraznic. Era supărat pe celălalt şi pe sine şi, îngrijorat, căuta în gând felul şi prilejul cel' mai potrivit pentru a se despărţi de el.

Trebuie să fi aţipit totuşi, căci se sperie şi rămase surprins când simţi mâinile lui Victor pipăindu-i atent hainele. Într-unui din buzunare avea cuţitul, în celălalt ducatul; dacă le-ar fi găsit, Victor le-ar fi furat, negreşit, pe amândouă. Se prefăcu adormit, se răsuci pe o parte' şi pe alta, parcă beat de somn, îşi mişcă braţele, iar Victor se retrase. Gură-de-Aur era foarte pornit. Împotriva lui şi hotărî ca a doua zi să se despartă de el.

Când însă, cam după un ceas, Victor se aplecă din nou peste el, începând să caute, Gură-de-Aur fu cuprins de o

mânie rece. Fără a se mişca, deschise ochii şi zise, dispreţuitor:

— Pleacă de-aici, de la mine nu-i rost să furi nimic. Speriat de apostrofare, hoţul întinse mâinile şi le încleştă pe gâtul lui Gură-de-Aur. Când Gură-de-Aur se apără şi încercă să se ridice, celălalt apăsă şi mai tare, şi în acelaşi timp îi puse genunchiul în piept. Nemaiputând respira, Gură-de-Aur se zbătu şi se zvârcoli violent, şi cum nu izbuti să scape, îl străfulgeră spaima de moarte care-i inspiră prezenţă de spirit. Îşi vârî mâna în buzunar şi în timp ce celălalt continua să-l sugrume, scoase micul cuţit de vânătoare şi izbi, brusc şi orbeşte, de câteva ori în cel îngenuncheat peste el. După o clipă mâinile lui Victor îl sloboziră, avu din nou aer; inspirând adânc şi sălbatic Gură-de-Aur îşi gustă viaţa regăsită. Încercă apoi să se ridice, însă camaradul deşirat se prăbuşi peste el, moale şi fleşcăit, cu un geamăt înfiorător şi sângele lui năpădi faţa lui Gură-de-Aur. Abia acum izbuti acesta să se scoale. În lumina cenuşie, nocturnă, îl zări pe lungan, zăcând grămadă; atingându-l dădu de sânge peste tot. Îi săltă capul, dar acesta căzu la loc, moale şi greu, ca un sac. Din piept şi din gât continua să-i gâlgâie sângele, viaţa i se scurgea din trup cu oftaturi fără rost, din ce în ce mai slabe.

„Iată, am ucis un om”, gândi Gură-de-Aur şi gândul îi revenea întruna, pe când, îngenuncheat deasupra mortului, îi privea faţa cuprinsă de paloare. „Sfântă Maică a Domnului, am ucis”, se auzi vorbind singur.

Deodată simţi că nu mai e în stare să zăbovească aici. Îşi luă cuţitul, îl şterse de pieptarul de lână purtat de celălalt, şi împletit de mâinile Lydiei, pentru iubitul ei; vârî cuţitul în teaca de lemn şi-l ascunse la loc în buzunar, sări în picioare şi o rupse la fugă, cât îl ţinură puterile.

Moartea vagabondului cel vesel îi apăsa greu sufletul; când se crăpă de ziuă, se spălă cu zăpadă, înfiorat de sângele pe care-l vărsase şi rătăci de colo până colo, fără ţintă, cuprins de groază, încă o zi şi o noapte. Nevoile

trupului îl dezmeticiră până la urmă şi-i curmară regretele şi frica.

Răzleţit în ţinutul pustiu şi înzăpezit, fără adăpost, fără drum, fără hrană şi aproape fără somn, ajunse la mare ananghie, foamea îi ţipa în trup asemenea unei fiare, de mai multe ori se întinse epuizat, în mijlocul câmpului, închise ochii şi se crezu pierdut, nemaidorind nimic, decât să doarmă şi să moară în zăpadă. Dar ceva îl îmboldea să se scoale de fiecare dată, pornea să meargă deznădăjduit şi lacom, pentru a-şi salva viaţa şi chiar pradă celor mai cumplite spaime, îl încântă şi-l ameţi puterea şi sălbăticia dincolo de orice raţiune a voinţei de a nu muri, puterea imensă a instinctului vital. De pe o tufă înzăpezită de ienupăr culese, cu mâini vinete de ger, bobiţele stafidite şi le mâncă, sfărâmicioase şi amare cum erau, amestecându-le cu ace de brad; înghiţi pumni întregi de zăpadă, pentru a-şi stinge setea. Cu respiraţia tăiată, suflând în mâinile înţepenite, şezu pe o movilă şi-şi îngădui un scurt răgaz de odihnă, pândi lacom în toate direcţiile, dar nu se vedea nimic decât câmp sterp şi pădure, nicăieri o urmă de fum. Peste capul său, trecură în zbor, nişte ciori, privi mânios în urma lor. Nu, nu se vor ospăta din trupul lui, nu câtă vreme mai avea o picătură de vlagă în picioare, o scânteie de căldură în sânge. Se ridică şi porni din nou în ne-cruţătoarea cursă împotriva morţii. Mergea şi mergea, iar în febra epuizării şi a ultimului efort, gânduri ciudate puneau stăpânire pe el, purta discuţii smintite, de unul singur, ba pe tăcute, ba cu glas tare. Vorbea cu Victor, cu cel înjunghiat, vorbea cu el brutal şi ironic:

— Ei, viclene, cum îţi merge? îţi râde luna-n maţe, haimana, îţi rod vulpile urechile? Zici că ai omorât un lup? L-ai muşcat de beregată sau i-ai smuls coada, hai? Ai vrut să-mi furi ducatul, nesătulule! Numai că Guriţă-de-Aur, mititelul te-a prins, aşa-i bătrâne, şi te-a cam gâdilat pe la coaste! Şi doar aveai desagile pline cu pâine şi cu cârnaţi şi cu brânză, porcule, sac fără fund ce eşti!

Împroşca şi urla de unul singur asemenea vorbe de ocară, îl suduia pe mort, se îmbăta de biruinţa asupra lui, îl lua în râs, pentru că se lăsase răpus, tâmpitul, prostovanul, lăudărosul!

După aceea însă, gândurile şi vorbele sale nu mai fură adresate lui Victor. Acum o vedea pe Julie, pe mica şi frumoasa Julie, aşa cum îl părăsise în noaptea aceea; o striga, cu alintări, cu gingăşii neruşinate, nebuneşti, încerca s-o seducă, s-o ademenească, s-o hotărască să-şi scoată cămăşuţa şi să călătorească împreună cu el prin ceruri, cu un ceas înainte de moarte, cu o secundă înainte de jalnicul său sfârşit. Implorându-i şi provocându-i, grăi sânilor ei mititei, pietroşi, picioarelor, părului blond şi creţ de la subţioara ei.

Şi iarăşi în vreme ce umbla împleticindu-se, cu încheieturile înţepenite, peste buruienile câmpului, acoperite de zăpadă şi îngheţate, beat de durere, cu un sentiment de triumf inspirat de lăcomia de viaţă ce ardea în el ca o vâlvătaie, începu să şoptească; dar acum cel cu care vorbea era Narcis, lui îi împărtăşea noile sale descoperiri, înţelepciuni şi glume.

— Ţi-e frică, Narcis, îi vorbi, ţi-e groază, ai observat oare ceva? Da, stimate prietene, lumea e plină de moarte, plină de moarte, stă cocoţată pe fiecare gard, după fiecare copac şi nu foloseşte la nimic că înălţaţi ziduri şi dormitoare şi capele şi biserici, ea se zgâieşte la voi prin ferestre, râde, vă cunoaşte pe fiecare dintre voi fără greş, în miez de noapte o auziţi cum râde de sub geamul vostru şi vă strigă pe nume. Cântaţi-vă psalmii şi, aprindeţi frumos lumânări pe altar şi rugaţi-vă la vecernii şi la utrenii şi strângeţi buruieni pentru laborator şi cărţi pentru bibliotecă! Posteşti, prietene? Te lipseşti de somn? O să te ajute ea, cumătră, o să te facă să te lipseşti de toate, numai ciolanele o să ţi le lase. Fugi, scumpule, fugi repede, aici pe câmp se aţine dumneaei, fugi şi ţine-ţi bine ciolanele laolaltă, că vor să se împrăştie, n-o să le mai avem multă vreme. Ah, bietele noastre ciolane, ah,

biata noastră gură şi bietul nostru pântec, ah, biata noastră fărâmă de creier de sub ţeasta asta tare! Totul vrea să se risipească, vrea să se ducă naibii, pe copaci şed ciorile, popi în sutane negre.

De mult nu mai ştia cel rătăcit încotro se duce, unde se află, ce spune, dacă e culcat sau mai e în picioare. Cădea peste tufişuri, se lovea de copaci, se prindea, în cădere, de zăpadă sau de spini. Dar instinctul său era viguros, îl smulgea mereu din loc, îl mâna mereu mai departe în goana lui oarbă. Când se prăbuşi pentru ultima oară şi rămase zăcând pe jos, se găsea în acelaşi sătuc, unde, cu câteva zile mai înainte, îl întâlnise pe Victor, şi unde ţinuse, timp de o noapte, facla de brad deasupra femeii ce năştea. Acolo rămase întins pe pământ, iar oamenii veniră, alergând, şi se strânseră în jurul lui, şi-şi dădură cu părerea, dar el nu mai auzea nimic. Ţăranca, a cărei dragoste o gustase atunci, îl recunoscu şi se sperie de înfăţişarea lui, i se făcu milă de el, îl lăsă pe bărbatul ei s-o ocărască şi-l târî pe cel pe jumătate mort în grajd.

Nu dură mult până ce Gură-de-Aur se putu ridica din nou în picioare şi fu în stare să-şi continue drumul. Căldura grajdului somnul şi laptele de capră, pe care femeia i-l dăduse de băut, îl tămăduiră şi-i redară puterile; relele prin care trecuse de curând, alunecaseră în urmă, undeva foarte departe, de parcă s-ar fi scurs multă vreme de când le trăise. Marşul cu Victor, noaptea geroasă, de spaimă, din pădure, sub brazii aceia, încleştarea înfiorătoare de pe culcuş, moartea îngrozitoare a camaradului, zilele şi nopţile de ger, de foame şi rătăcire, toate ţineau de trecut, le uitase aproape; dar nu erau totuşi uitate, ci numai biruite, numai rămase în urmă. Ceva stăruia însă, ceva imposibil de exprimat în cuvinte, ceva totodată, de spaimă şi de preţ, ceva scufundat şi, totuşi, pentru totdeauna prezent, o experienţă, un gust anume pe limbă, un inel în jurul inimii. În numai doi ani deşertase până la fund cupa plăcerilor şi suferinţelor vieţii fără de căpătâi: singurătatea, libertatea,

pânda pădurii şi a fiarelor, dragostea necredincioasă, hoinară, ananghia cumplită, de moarte. Zile întregi fusese musafir în câmpia văratică, zile şi săptămâni în pădure, zile în zăpadă, zile în spaima şi în vecinătatea morţii şi din toate prin câte trecuse, lucrul cel mai covârşitor şi mai ciudat fusese felul cum se apărase de moarte, faptul că se ştia mic şi prăpădit şi ameninţat, şi totuşi, în această ultimă luptă, deznădăjduită, cu moartea, simţise în sine această putere, superbă, teribilă, această încăpăţânare a vieţii. Asta stăruia în el ca un ecou, asta-i rămăsese înscris în inimă, asemenea gesturilor şi chipurilor voluptăţii, care semănau atât de bine cu ale naşterii şi ale morţii. Cum strigase, deunăzi, femeia în chinurile facerii şi cum îşi schimonosise faţa, şi cum se prăbuşise, deunăzi, tovarăşul lui de drum, Victor, iar sângele lui cursese atât de repede şi de tăcut! Oh, şi el însuşi cum simţise, în zilele lui de foame, cum îl pândeşte moartea din toate părţile, cât îl duruse foamea, şi ce frig îi fusese, ce frig! Şi cum luptase, cum îi dăduse morţii peste nas, cu ce spaimă şi cu ce voluptate crâncenă se apărase! Acum i se părea că pe lângă cele ce i se întâmplaseră nici nu ar mai fi multe de aflat în viaţă. Poate cu Narcis ar fi putut vorbi despre toate acestea, cu nimeni altcineva.

Când Gură-de-Aur îşi reveni pentru prima oară, de-a binelea, pe culcuşul de paie din grajd, nu-şi mai găsi în buzunar ducatul. Să-l fi pierdut în timpul marşului îngrozitor, când umblase împleticindu-se, pe jumătate inconştient, în ultima zi de foame? Rămase multă vreme pe gânduri, căutând răspuns Ia întrebare. Ducatul îi fusese drag, n-ar fi vrut să-l piardă. Ce-i drept, banii nu însemnau mare lucru pentru el, abia le cunoştea valoarea. Dar această monedă de aur îi devenise importantă din două motive. Era singurul dar ce-i mai rămăsese de la Lydia, căci pieptarul de lână zăcea în pădure, cu Victor, îmbibat de sângele acestuia. Şi apoi, mai presus de toate, din pricină că nu voise să rabde înstrăinarea monezii de aur, de aceea se apărase de Victor, şi fusese silit să-l ucidă. Dacă ducatul

era acum pierdut, toate întâmplările din noaptea aceea de groază rămâneau fără rost şi fără valoare. După ce stătuse multă vreme pe gânduri, se destăinui şi ţărăncii.

— Christine, îi şopti el, am avut o monedă de aur în buzunar şi acum n-o mai am.

— Ai şi băgat de seamă? zise ea cu un zâmbet deosebit de drăgăstos, dar totodată şiret şi hazliu care-l încântă într-atât, încât în ciuda slăbiciunii sale, o cuprinse în braţe.

— Ce băiat ciudat eşti tu, zise ea cu gingăşie, atât de înţelept şi de delicat şi totodată atât de prost! Căci cine aleargă prin lume cu un ducat în buzunar la vedere? O, băiat copilăros ce eşti, prostuţ şi dulce! Moneda ta de aur am găsit-o eu, încă de pe când te-am culcat aici, în paie.

— Aşa? Şi unde-i acuma?

— Caut-o, râse ea şi-l lăsă, într-adevăr, să o caute îndelung, până ce-i arătă, pe tunică, locul cu pricina, în care o prinsese cu o cusătură solidă.

Mai adăugă o mulţime de sfaturi bune, materne, pe care Gură-de-Aur le dădu repede uitării, dar serviciul pe care i-l făcuse, din dragoste, şi râsul acela şiret şi binevoitor de pe chipul ei de ţărancă, nu-l uită niciodată. Se strădui a-i arăta câtă recunoştinţă îi poartă, şi când, peste puţin, se simţi din nou în stare de drum şi voi să pornească mai departe, ea îl ţinu pe loc, căci în zilele acestea se schimba luna şi era sigură că vremea se va mai îmblânzi. Şi aşa se şi întâmplă. Când porni mai departe, zăpada părea cenuşie şi bolnavă, şi văzduhul era greu de umezeală, iar sus, în tării se auzea geamătul vântului, care prevestea dezgheţul.

CAPITOLUL X.

Din nou gheaţa se scurgea pe râuri în jos, din nou sub frunzişul putred mirosea a violete, din nou Gură-de-Aur umbla prin anotimpurile pestriţe, sorbea cu ochi nesăţioşi pădurile, munţii şi norii, hoinărea de la o ogradă la alta, de la un sat la altul, de la o femeie la alta, şedea uneori, în răcoarea serii, trist şi cu inima îndurerată, sub câte o fereastră dincolo de care ardea lumina, iar din

răsfrângerea ei roşietică radia spre el, splendidă şi de neatins, imaginea a tot ce putea însemna pe pământ fericire, cămin şi pace. Toate reveneau iarăşi şi iarăşi, toate câte crezuse a le cunoaşte atât de bine, toate reveneau şi păreau, totuşi, de fiecare dată altminteri: colindatul îndelung peste câmpuri şi lunci sau pe drumuri pietroase, somnul vărătic din pădure, hoinăreala prin sate, în urma şirurilor de fete tinere care se întorceau acasă, mână în mână, de la zvântatul finului sau de la culesul hameiului, primul fior al toamnei, primele geruri tăioase – toate reveneau, o dată, de două ori, banda pestriţă a imaginilor se depăna nesfârşită în faţa ochilor săi.

Nu puţine ploi şi nu puţine zăpezi apucase Gură-de-Aur pe drumuri, până când, într-o bună zi, străbătând o pădure luminoasă de fag, care începuse a înmuguri verde-deschis urcă o coastă şi, de sus, de pe creasta muntelui, zări, desfăşurându-se în faţa sa, un peisaj nou, care îi încântă ochii şi stârni în inima lui un val de presimţiri, de doruri şi de nădejdi. De zile întregi ştia că se apropie de acest ţinut şi îl aşteptase, dar faptul că-l vedea izbuti totuşi să-l surprindă la acest ceas de amiază, şi ceea ce ochii săi percepură, la prima întâlnire, îi confirmă şi-i întări aşteptările. Printre trunchiurile cenuşii şi printre crengile ce se legănau molcom, văzu o vale colorată în brun şi verde, în mijlocul căreia licărea, albastru-sticlos, un râu lat. Îşi dădu seama că începând de acum se va isprăvi şi pentru o bucată de vreme cu umblatul peste mirişti, fără drumuri, prin câmpii sălbatice, prin păduri şi singurătăţi în care numai arareori putea poposi în câte o gospodărie sau în vreun sătuc nevoiaş. Aici, în vale, curgea râul, şi de-a lungul râului se întindea unul din cele mai frumoase şi mai vestite drumuri ale imperiului, aici se aşternea până în zare un ţinut bogat, îndestulat, pe aici treceau plute şi bărci, iar drumul ducea spre sate frumoase, spre castele, mănăstiri şi oraşe bogate şi cine voia putea hălădui pe drumul acesta zile şi săptămâni în şir, fără grijă că s-ar putea înfunda brusc,

asemenea unui şleau mizer de ţară, undeva în desişul unei păduri sau în umezeala unei mocirle. Îl aştepta ceva nou şi Gură-de-Aur se bucură.

În seara aceleiaşi zile, se şi afla într-un sat frumos aşezat pe şoseaua lată, între râu şi roşcatele coaste cu vii, un sat unde casele cu fronton, aveau grinzile aparente, vopsite vesel în roşu; se vedeau porţi cu intrări boltite şi străduţe tăiate în trepte de piatră, dintr-o fierărie se revărsa pe uliţă lumina roşie a focului şi bătăile sonore ale nicovalei. Plin de curiozitate hoinări cel proaspăt sosit, prin toate uliţele şi ungherele, adulmecă izul de butoi şi de vin, ce izvora din gurile de pivniţă, iar la malul râului mirosul proaspăt de apă şi de peşte; se uită la casa Domnului şi cercetă cimitirul, şi nu uită să-şi ochească o şură potrivită, în care la nevoie se putea aciui preţ de o noapte. Dar înainte de asta, voia să-şi încerce norocul la casa parohului cerând ceva de-ale gurii. Dădu peste un preot gras, cu faţa stacojie, care-l interogă şi căruia îi relată povestea vieţii sale, trecând unele pasaje sub tăcere şi adăugând altele, născocite; în urma acestei povestiri fu primit cu prietenie şi nevoit să petreacă seara în prelungi discuţii cu sfinţia-sa, dar ospătat cu mâncări alese şi vin. A doua zi porni mai departe, de-a lungul şoselei, care urma cursul râului. Văzu trecând plute şi bărci împovărate, lăsă în urmă căruţe, câte una îl duse chiar o bucată de drum; zilele de primăvară goniră una după alta repede şi supraîncărcate de imagini, sate şi orăşele îl găzduiau, femei îi zâmbeau de după gardurile grădinilor sau îngenuncheau în ţărâna brună, în care sădeau răsaduri, fete cântau pe uliţele satelor, la ceasul înserării.

Într-o moară, o slujnică tânără îi plăcu atât de mult, încât rămase două zile încheiate în împrejurimi şi-i dădu târcoale; ea râse şi stătu cu plăcere la flecăreală cu el, lui i se păru că mai mult ca orice i-ar surâde să devină ajutor de morar şi să rămână pentru totdeauna aici. Şezu cu pescarii, ajută cărăuşilor să dea nutreţ cailor şi să-i ţesale, primi în schimb pâine şi carne şi putu să-şi continue călătoria cu ei. Îi prii,

după îndelungata lui singurătate, această lume de drumeţi prietenoşi, după atâta vreme petrecută numai cu gândurile lui, veselia laolaltă cu oameni vorbăreţi şi voioşi după nesfârşitele posturi, îndestularea cotidiană cu mâncare îmbelşugată, bucuros se lăsă dus de valul acesta zglobiu care-l săltă şi-l purtă mai departe; şi cu cât se apropia de oraşul de reşedinţă al episcopiei, cu atât şoseaua devenea mai aglomerată şi mai veselă.

Într-un sat, cum tocmai se însera, se duse să se plimbe de-a lungul apei, sub nişte copaci cu coroane falnice. Râul curgea puternic şi liniştit, şuvoiul murmura şi ofta sub rădăcinile arborilor, de după un deal răsărea luna, azvârlind scânteieri peste râu şi umbre sub arbori. Întâlni acolo o fată care şedea şi plângea, se certase cu iubitul ei, el plecase şi o lăsase singură. Gură-de-Aur se aşează lângă ea şi-i ascultă jelania, îi mângâie mâna, îi povesti despre pădure şi despre căprioare, o împacă, o făcu să râdă puţin şi ea îi îngădui o sărutare. Dar atunci apăru, iubitul fetei pornit în căutarea ei; se potolise şi regretase cearta. Când îl găsi pe Gură-de-Aur, şezând lângă ea, se azvârli asupra lui şi-l izbi cu pumnii; Gură-de-Aur izbuti cu oarecare trudă să se apere, până la urmă reuşi totuşi să se descotorosească de el, flăcăul fugi, ocărind, spre sat, fata se mistuise de mult. Dar Gură-de-Aur, neîncrezător în această pace nestatornică, îşi părăsi culcuşul pregătit şi merse mai departe, preţ de-o jumătate de noapte la lumina lunii, străbătând o lume tăcută, argintată, mulţumit foarte, încântat de picioarele lui zdravene, nu se opri până ce roua nu-i spălă colbul alb de pe încălţări, apoi, obosit, dintr-o dată se culcă sub cel mai apropiat copac şi adormi. Se făcuse de mult ziuă când îl trezi un gâdilat pe obraz, beat de somn căută să izgonească, dând din mână, presupusa gâză, adormi la loc şi în curând fu din nou trezit de acelaşi gâdilat; în faţa lui stătea o ţărăncuţă, care – în vreme ce-l privea – îl gâdila cu vârful unei nuieluşe de salcie. Se ridică, împleticindu-se, îşi dădură bineţe zâmbindu-şi unul altuia,

iar ea îl conduse într-un şopron, unde chipurile se dormea mai bine. Dormiră un timp acolo, împreună, apoi ea plecă în fugă şi reveni cu o căldare mică, plină cu lapte cald, proaspăt muls. Dărui fetei o bentiţă albastră de prins părul, pe care nu de mult o găsise în uliţă şi pe care o pusese bine şi apoi, înainte ca el s-o pornească mai departe, se mai sărutară o dată. Se numea Franziska şi lui Gură-de-Aur îi păru rău că trebuia s-o părăsească.

În seara aceleiaşi zile găsi adăpost într-o mănăstire, dimineaţa luă parte la misă; o mie de amintiri îi unduiră miraculos în inimă, aerul de sub bolţi, pietros şi rece, sunetul sandalelor pe dalele de piatră ale coridoarelor îl mişcară, trezindu-i o emoţie parcă de acasă. După ce misa se isprăvi şi în biserica mănăstirii se lăsă liniştea, Gură-de-Aur rămase îngenuncheat; inima lui era tulburată într-un fel ciudat, noaptea trecută visase multe. Simţea dorinţa de a se elibera într-un fel de propriul său trecut, de a-şi schimba oarecum viaţa, nu ştia nici el de ce, poate că îl tulbura numai amintirea anilor de la Mariabronn şi a tinereţii sale pioase. Se simţea îndemnat să se confeseze şi să se primenească, avea de mărturisit multe păcate mărunte, multe vicii neînsemnate, dar mai greu decât orice îl apăsa moartea lui Victor, care se prăpădise de mâna lui. Găsi un preot, i se spovedi, îi povesti una şi alta, îndeosebi loviturile de cuţit în gâtul şi în spatele bietului Victor. O, de cât timp nu se mai mărturisise! Numărul şi greutatea păcatelor sale i se părură covârşitoare, ar fi fost gata să ispăşească pentru ele, luând asupră-i un canon greu. Dar părintele confesor părea a cunoaşte viaţa celor hoinari, nu se îngrozi, îl ascultă calm, îl dojeni şi-l avertiză, cu seriozitate şi simpatie, fără a se gândi să-l afurisească.

Gură-de-Aur se ridică uşurat, îşi rosti rugăciunile în faţa altarului, după cum îl îndemnase părintele şi era gata să părăsească biserica, dar în acea clipă o rază de soare pătrunse printr-o fereastră, privirea lui o urmări şi atunci zări, într-o capelă laterală, o statuie care parcă îi grăia şi-l

atrăgea atât de intens, încât se întoarse spre ea cu ochi de îndrăgostit şi o privi, cu adâncă evlavie, profund mişcat. Era o Maică a Domnului, lucrată din lemn, nespus de gingaşă, care stătea uşor plecată şi felul cum mantia albastră îi cădea de pe umerii înguşti, cum întindea mâna gingaşă, de fată, cum priveau ochii ei mai sus de gura îndurerată, cum i se arcuia fruntea superbă, toate acestea erau atât de vii, de frumoase, de profunde şi de însufleţite, cum – i se păru – nu mai văzuse niciodată. Nu se sătura să privească aceste buze, această curbură delicată, dulce a gâtului. I se părea că vede ceva ce mai întâlnise de nenumărate ori în visele şi presimţirile lui, ceva după care tânjise adesea. În câteva rânduri dădu să plece, dar de fiecare dată ceva îl atrăgea îndărăt.

Când, în sfârşit, voi totuşi să pornească, îl descoperi pe părintele căruia i se mărturisise adineauri, stând în spatele său.

— Ţi se pare frumoasă? întrebă acesta, prietenos.

— Nespus de frumoasă, zise Gură-de-Aur.

— Mulţi spun la fel, răspunse preotul. Iar alţii dimpotrivă spun că n-ar fi o adevărată Maică a Domnului, că ar fi prea de modă nouă, prea lumească, şi totul de la exagerat şi neadevărat. Mulţi se contrazic pe seama ei. Va să zică ţie-ţi place, îmi pare bine. Se află abia de un an aici în biserică, a donat-o un binefăcător al casei noastre. E cioplită de meşterul Niklaus.

— Meşterul Niklaus? Cine-i meşterul Niklaus, unde stă? Îl cunoaşteţi? O, vă rog, spuneţi-mi ceva despre el! Cel ce-i în stare să creeze asemenea lucru trebuie să fie un om minunat şi binecuvântat.

— Nu ştiu multe despre el. Este un sculptor în lemn din oraşul de reşedinţă al episcopului nostru, cale de o zi de aici, şi ca artist, se bucură de mare faimă. De obicei artiştii nu sunt chiar nişte sfinţi şi probabil că nici el nu este, dar fără îndoială un bărbat de talent, un spirit ales. L-am văzut de câteva ori.

— Oh, l-aţi văzut! Cum arată?

— Fiule, pari cu totul vrăjit de el. Ei bine, caută-l şi du-i salutări din partea lui pater Bonifazius.

Gură-de-Aur mulţumi în cuvinte deosebit de însufleţite. Părintele plecă zâmbind, el însă zăbovi încă multă vreme în dreptul acestei statui misterioase al cărei piept părea că respiră şi pe a cărei faţă păreau să trăiască laolaltă atâta durere şi atâta dulceaţă, încât i se încleşta inima.

Ieşi din biserică schimbat, paşii îl purtară printr-o lume cu desăvârşire nouă. Din clipele acelea, trăite în faţa statuii sfinte, de lemn, Gură-de-Aur intrase în stăpânirea a ceva ce el însuşi nu mai avusese niciodată, şi care la alţii, îi stârnise de atâtea ori zâmbetul sau invidia: un scop! Avea un scop şi poate că va izbuti să-l atingă şi poate că astfel întreaga sa viaţă neîncheg ată, va dobândi sens şi valoare. Cu bucurie şi cu teamă simţea cum îl străbate acest sentiment nou, şi-i înaripează paşii. Şoseaua frumoasă, veselă, pe care umbla, nu mai era ce fusese ieri, un prilej permanent de sărbătoare câmpenească şi un loc unde era o plăcere să zăboveşti astăzi, nu mai era decât un simplu drum, era drumul spre oraş, drumul spre meşter. Zori, nerăbdător. Ajunse încă înainte de a se însera, văzu turnurile răsărind de după ziduri, deasupra porţii zări blazoane dăltuite şi steme pictate, păşi înăuntru cu inima palpitând şi abia luă în seamă hărmălaia şi înghesuiala voioasă de pe străzi, cavalerii care treceau călare, căruţele şi trăsurile. Nici cavalerii, nici căruţele, nici oraşul şi nici episcopul nu aveau vreo însemnătate pentru el. Întrebă pe primul om pe care-l întâlni la poartă unde locuieşte meşterul Niklaus şi rămase profund dezamăgit că acela nu ştia nimic despre sculptor.

Ajunse într-o piaţă cu case mari, multe dintre ele erau împodobite cu picturi sau cu statui. Deasupra intrării unei case stătea, mare şi strălucitor, chipul sculptat al unui lăncier, colorat în tonuri extrem de vii. Nu era atât de frumos, ca statuia din biserica mânăstirii, dar felul anume cum stătea, şi-şi arăta pulpa şi înţepa cu barba către lume,

îl făcu pe Gură-de-Aur să gândească totuşi, că putea să fi fost făurit de acelaşi meşter. Intră în casă, bătu la uşi, urcă trepte, dădu până la urmă peste un domn îmbrăcat cu un halat de catifea împodobit cu blană, şi-l întrebă, unde l-ar putea afla pe meşterul Niklaus. Ce vrea de la dânsul, întrebă domnul şi Gură-de-Aur trebui să facă un efort ca să se stăpânească, şi să se mărginească a-i spune doar că are de transmis un mesaj. Domnul îi indică numele străzii în care locuia meşterul, şi până ce Gură-de-Aur, tot întrebând, găsi drumul până acolo, se făcuse noapte. Puţin cam speriat, dar totuşi foarte fericit stătea acum în faţa casei meşterului, cu privirea ridicată spre ferestre, gata să dea buzna. Dar luă aminte că era târziu, că arăta năduşit şi colbuit de marşul de peste zi, aşa încât se stăpâni şi aşteptă. Rămase vreme îndelungată în faţa casei. Văzu o fereastră luminându-se, şi tocmai când se-ntoarse să plece zări, apropiindu-se de geam, silueta unei fete blonde, foarte frumoase, prin părul căreia se scurgea, venind din spate, licărul blând al unei candele.

Dimineaţa următoare, după ce oraşul se deşteptă şi hărmălaia reîncepu, Gură-de-Aur se spălă pe faţă şi pe mâini, la mănăstirea unde dormise peste noapte îşi curăţă hainele şi încălţările de praf, apoi căută iarăşi drumul spre strada aceea, şi bătu în poartă. Apăru o servitoare care nu prea voi să-l conducă la meşter, însă el reuşi s-o îmbuneze, aşa că până la urmă bătrâna îl conduse, totuşi, înăuntru. Meşterul se afla într-o sală mică, ce-i slujea de atelier, purta un şorţ de lucru, era un bărbat înalt, bărbos, Gură-de-Aur i-ar fi dat patruzeci sau cincizeci de ani. Îl privi pe străin cu nişte ochi albaştri, tăioşi, şi-l întrebă scurt ce doreşte. Gură-de-Aur îi transmise salutul lui pater Bonifazius.

— Altceva, nimic?

— Meştere, zise Gură-de-Aur cu respiraţia tăiată, acolo, la mănăstire, am văzut acea Maică a Domnului, cioplită de dumneavoastră. Ah, nu vă uitaţi atât de neprietenos la mine, numai dragostea şi admiraţia mă aduc la

dumneavoastră. Nu sunt fricos, am hoinărit multă vreme şi cunosc gustul pădurii şi al zăpezii, şi al foamei; nu există om de care m-aş teme. Dar de dumneavoastră mă tem. Oh, am o singură, o mare dorinţă, de care inima mi-e atât de încărcată, încât mă doare.

— Şi anume care dorinţă?

— Aş vrea să vă devin ucenic şi să învăţ la dumneavoastră.

— Nu eşti singurul om care nutreşte această dorinţă, tinere. Însă mie ucenicii nu-mi plac, iar două calfe am. Dar de unde vii şi cine-ţi sunt părinţii?

— Nu am părinţi, şi vin de nicăieri. Am fost şcolar într-o mănăstire, unde am învăţat latina şi greaca, apoi am fugit, ani de zile am fost tot pe drumuri, până astăzi.

— Şi de ce crezi că ar trebui să devii sculptor? Ţi-ai încercat vreodată mâna? Ai desene?

— Am făcut multe desene, însă nu le mai am. De ce anume aş vrea să învăţ această artă, cred că vi-o pot spune. Mi-au trecut prin cap multe gânduri, am văzut nenumărate feţe şi trupuri şi am cugetat asupra lor, iar unele din aceste gânduri m-au chinuit neîncetat şi nu m-au lăsat în pace. Am observat cum într-o făptură se repetă mereu o anume formă, o anume linie, cum o frunte corespunde unui genunchi, un umăr unui şold şi cum în miezul lor cel mai adânc, toate sunt una cu fiinţa şi cu firea omului care are un asemenea genunchi, un asemenea umăr sau o asemenea frunte. Şi am mai observat, asta am văzut-o într-o noapte în care a trebuit să ajut unei femei care năştea: că cea mai mare durere şi cea mai mare voluptate au o expresie foarte asemănătoare.

Meşterul îl privi pătrunzător pe străin:

— Îţi dai seama ce-mi spui?

— Da, meştere, aşa este. Tocmai asta a fost, spre cea mai mare încântare şi uimire a mea, ceea ce am găsit exprimat în Maica Domnului sculptată de dumneavoastră, şi de asta am şi venit. Oh, atâta suferinţă pe faţa aceea frumoasă, sublimă, şi în acelaşi timp parcă toată suferinţa a devenit

numai fericire, numai zâmbet. Când am văzut asta, am fost ca fulgerat de un foc, toate gândurile şi visele mele de atâţia ani au părut să se confirme şi deodată n-au mai fost de prisos şi pe loc am ştiut ce am de făcut şi încotro să mă îndrept. Iubite meştere Niklaus, vă rog din inimă, îngăduiţi-mi să învăţ la dumneavoastră!

Niklaus ascultase cu atenţie, fără ca chipul lui să devină mai prietenos.

— Tinere, zise el, ştii să vorbeşti uimitor de frumos despre artă şi mă miră, de asemenea, că la anii tăi, ai atâtea de spus despre voluptate şi despre suferinţă. Ar fi o plăcere pentru mine să stăm de vorbă despre toate acestea, într-o seară, la o cupă de vin. Dar uită-te: a sta de vorbă împreună, a schimba cuvinte plăcute şi înţelepte, nu este acelaşi lucru cu a trăi şi a munci câţiva ani împreună. Aici e un atelier şi se lucrează, nu se flecăreşte, şi aici nu are preţ ce i-a trecut prin cap cuiva şi ce ştie să spună, ci numai şi numai ce poate plămădi cu mâinile sale. Pari a avea intenţii serioase, de aceea nu vreau să te trimit îndată de unde ai venit. Să vedem dacă ştii să faci ceva. Ai modelat vreodată un chip în lut sau în ceară?

Gură-de-Aur se gândi imediat la visul avut cândva, cu multă vreme în urmă, în care modelase mici figuri de lut ce înviaseră şi deveniseră uriaşe. Dar trecu întâmplarea sub tăcere şi răspunse că n-a încercat încă niciodată asemenea lucruri.

— Bine. Atunci vei desena ceva. Acolo-i o masă, vezi, cu hârtie şi cărbune. Aşează-te şi desenează, nu te grăbi, poţi rămâne până la prânz sau chiar până deseară. Poate atunci îmi voi da seama dacă eşti sau nu bun de ceva. Aşa, şi acum am vorbit destul, eu trebuie să mă apuc de lucrul meu; apucă-te şi tu de-al tău.

Gură-de-Aur se aşează pe scaunul pe care i-l indicase Niklaus, la masa de desen. Nu se grăbi cu lucrarea, întâi stătu şi aşteptă liniştit, asemenea unui şcolar intimidat, uitându-se cu nesaţ, curios şi plin de dragoste spre celălalt

capăt al sălii, la meşterul care-i întors pe jumătate cu spatele îşi continua lucrul la o statuie mică, de lut. Privea cu atenţie la acest bărbat, în al cărui cap sever, uşor încărunţit şi în ale cărui mâini de meşteşugar, aspre dar nobile şi însufleţite, sălăşluiau splendide puteri de vrăjitor. Arăta altfel decât şi-l închipuise Gură-de-Aur: mai bătrân, mai modest, mai lucid, mult mai puţin strălucitor şi cuceritor, şi defel fericit. Tăişul necruţător al privirii sale scormonitoare era acum aţintit asupra lucrului, astfel că ferit de ochii lui, Gură-de-Aur cercetă cu grijă înfăţişarea meşterului în ansamblul ei. „Omul acesta, gândi el, ar fi putut deveni la fel de bine un cărturar, un cercetător tăcut, sever, care şi-ar fi închinat viaţa unei opere, începută înaintea lui, de un şir întreg de antecesori şi pe care, odată, va trebui la rându-i să o lase moştenire urmaşilor, o operă tenace, de lungă durată, ce nu se isprăveşte nicicând, şi care adună în sine munca şi abnegaţia multor generaţii.” Acestea toate le citea observatorul, privind capul meşterului; erau înscrise acolo multă răbdare, multă învăţătură dobândită şi cugetare, multă modestie şi cunoaştere a valorii îndoielnice a oricărei munci omeneşti, dar şi credinţă în propria lui misiune. Altul era limbajul mâinilor sale, ele contraziceau chipul. Mâinile acestea apucau cu degete sigure dar şi foarte sensibile lutul pe care-l modelau, atingeau lutul ca mâinile unui amant pe iubita ce i se dăruise în întregime: îndrăgostite, pline de tremurul fin al simţirii, doritoare, dar fără să deosebească între a lua şi a da, voluptuoase şi pioase în acelaşi timp, sigure şi măiestre, ca înţelepţite de o străveche, profundă cunoaştere. Gură-de-Aur urmărea încântat şi plin de admiraţie mişcarea acestor mâini binecuvântate. Cu dragă inimă l-ar fi desenat pe meşter, de n-ar fi stăruit acel contrast dintre faţă şi mâini, care-l paraliza.

După ce îl privise poate vreun ceas pe artistul care, singur cu sine îşi vedea de lucrul său, după ce iscodise cu gândul taina acestui om, o altă imagine începu să se formeze în el, arătându-se ochilor sufletului său, imaginea omului pe care-

l cunoştea cel mai bine dintre toţi, pe care îl iubise foarte mult şi-l admirase cu ardoare; iar această imagine era fără fisuri şi contradicţii, deşi purta şi ea trăsături diverse şi amintea de multe înfruntări. Era imaginea prietenului său Narcis. Ea se adună tot mai densă într-o unitate, într-un întreg, tot mai limpede ieşea la lumină în această imagine a sa legea lăuntrică a acestui om iubit, capul nobil era modelat de spirit, gura frumoasă, stăpânită şi ochiul puţin trist, toate înăsprite şi înnobilate de slujirea spiritului, umerii înguşti, gâtul prelung, mâinile subţiri, distinse, toate însufleţite de aspiraţia către spiritualizare. De-atunci, de când se despărţise de mănăstire, niciodată nu-şi mai revăzuse atât de limpede prietenul, niciodată nu avusese în sine imaginea lui atât de completă.

Ca în vis, nu din voia sa, totuşi plin de dăruire şi ascultând parcă o poruncă, Gură-de-Aur începu să deseneze cu băgare de seamă, petrecându-şi degetele drăgăstos, cu evlavie, împrejurul figurii ce sălăşluia în inima lui, şi uită de meşter, de sine însuşi şi de locul în care se afla. Nu observă că lumina din sală se mutase încet, nici că meşterul îşi aruncase în câteva rânduri ochii spre dânsul. Ca o ofrandă rituală îşi împlinea datoria pe care şi-o asumase, pe care i-o impusese inima lui: să înalţe imaginea prietenului şi s-o păstreze astfel cum ea trăia astăzi, în sufletul său. Fără a o numi astfel în gând, socotea ceea ce înfăptuia în clipele acestea ca achitarea unei datorii, ca o recunoştinţă.

Niklaus se apropie de el şi zise:

— E vremea amiezii: mă duc la masă, poţi veni şi tu. Ia să văd, ai desenat ceva?

Trecu în spatele lui Gură-de-Aur şi privi foaia cea mare, apoi îl dădu deoparte şi o luă cu grijă în mâinile sale iscusite. Gură-de-Aur se trezise din visul său şi acum privea spre meşter, cu aşteptare sufocată de emoţie. Meşterul ţinea desenul cu ambele mâini şi-l cerceta foarte atent, cu privirea tăioasă a ochilor săi albaştri-deschis, severi.

— Cine-i ăsta, pe care mi l-ai desenat aici? întrebă Niklaus după o vreme.

— Este prietenul meu, un tânăr călugăr şi cărturar.

— Bine. Spală-te pe mâini, colea, în curte, ai să vezi fântâna. Apoi să mergem la masă. Calfele mele nu sunt aici, lucrează în altă parte.

Gură-de-Aur se duse, ascultător, găsi curtea şi fântâna, îşi spălă mâinile şi ar fi dat mult să cunoască gândurile meşterului. Când se întoarse, Niklaus era plecat din atelier, îl auzi, trebăluind în odaia vecină; când reapăru, văzu că şi el se spălase şi în locul şorţului purta o haină frumoasă de postav, în care arăta impunător şi solemn. O luă înainte, pe scări în sus, pilaştrii balustradei din lemn de nuc aveau cioplite capete, de îngeraşi, trecură printr-o încăpere mai mică înţesată de statui, mai vechi şi mai noi, până ajunseră într-o odaie frumoasă, în care duşumeaua, pereţii şi tavanul erau din esenţă tare şi unde, în colţul de lângă fereastră, aştepta o masă aşternută. O fată veni într-un suflet, Gură-de-Aur o cunoştea, era fata frumoasă de aseară.

— Lisbeth, zise meşterul, trebuie să mai pui un tacâm, am adus un musafir. Este, ei da, nici măcar nu-i cunosc încă numele.

Gură-de-Aur i-l spuse.

— Deci Gură-de-Aur. Putem mânca?

— Într-o clipă, tată.

Aduse o farfurie, ieşi în fugă şi se întoarse repede, însoţită de slujnică; aceasta servi mâncarea, carne de porc, linte şi pâine albă. În timpul mesei tatăl vorbi cu fata despre unele şi altele. Gură-de-Aur şezu tăcut, mâncă puţin şi se simţi foarte nesigur şi stingherit. Fata îi plăcu grozav, era o apariţie impunătoare, frumoasă, aproape tot atât de înaltă ca şi tatăl ei, însă şedea cuviincioasă şi cu desăvârşire inaccesibilă, ca sub sticlă, nu-i adresă străinului nici vorbe, nici priviri.

După ce masa se isprăvi, meşterul zise:

— Vreau să mă odihnesc jumătate de ceas. Tu du-te în atelier sau pierde-ţi vremea pe undeva, pe afară, după aceea vom sta de vorbă despre cele ce avem de făcut.

Gură-de-Aur ieşi, salutând. Trecuse un ceas, poate mai bine, de când meşterul îi văzuse desenul, dar nu-i spusese nici o vorbă despre el. Şi acum să mai aştepte altă jumătate de oră! Ei bine, n-avea de ales, aşa că aşteptă. Nu se duse în atelier, nu voia să-şi revadă acum desenul. Ieşi în curte, se aşeză pe jgheabul fântânii şi privi firul de apă ce se scurgea necontenit din ţeava, cădea în covată adâncă, de piatră, stârnea, în cădere, valuri minuscule şi ducea cu el în adânc puţin aer, care urca apoi în bule albe îndărăt, la suprafaţă. În oglinda întunecată a fântânii îşi văzu propriul chip şi se gândi că acest Gură-de-Aur, care-l priveşte din apă, nu mai este de mult Gură-de-Aur cel din mănăstire sau Gură-de-Aur al Lydiei, dar nici Gură-de-Aur al pădurilor nu mai este. Se gândi că, aidoma fiecărui om, se trece şi el, parcă scurgându-se, şi schimbându-se întruna, iar la sfârşit se va risipi, în vreme ce imaginea plăsmuită de artist rămâne veşnic aceeaşi, neschimbată.

Poate că rădăcina oricărei arte, gândi el, poate chiar rădăcina a tot ce-i spirit, este numai spaima în faţa morţii. Ne temem de ea, ne înfiorăm întâlnind efemerul, observăm cu tristeţe cum mereu florile se ofilesc şi frunzele cad şi simţim în inima noastră certitudinea că şi noi suntem trecători, şi în scurt timp ne vom ofili. Iar dacă, artişti fiind, făurim imagini, sau gânditori fiind, căutăm legi şi formulăm idei, o facem pentru a salva, totuşi, ceva din marele dans macabru, pentru a construi ceva ce are o existenţă mai durabilă decât noi înşine. Femeia, după care meşterul îşi modelase Madona cea frumoasă, este poate ofilită sau moartă, şi în curând va fi şi el mort, alţii vor locui în casa lui, vor mânca la masa lui – dar opera sa va stărui, neschimbată, va străluci în biserica liniştită a mănăstirii şi peste o sută de ani, sau mult mai mulţi, şi va rămâne,

pururea frumoasă şi va zâmbi pururea, cu aceeaşi gură, înfloritoare şi tristă totodată.

Îl auzi pe meşter coborând scările, şi alergă în atelier. Meşterul Niklaus se plimbă încolo şi încoace, se uită de câteva ori la desenul lui Gură-de-Aur, în sfârşit se opri în dreptul ferestrei şi zise, în felul său cam tărăgănat şi sec:

— La noi e obiceiul ca ucenicul să înveţe cel puţin patru ani şi tatăl său să plătească bani pentru această învăţătură.

Deoarece făcu o pauză, Gură-de-Aur crezu că meşterul se teme că nu va primi de la el plată pentru învăţătură. Scoase fulgerător cuţitul din buzunar, tăie cusătura din jurul ducatului ascuns şi-l pescui din ascunziş. În toată vremea asta Niklaus îl privi uimit şi când Gură-de-Aur îi întinse moneda, începu să râdă.

— Ah, asta ai crezut? făcu el. Nu, tinere, păstrează-ţi ducatul. Şi acum ascultă-mă. Ţi-am spus care este la noi, în breaslă, obiceiul cu ucenicii. Dar nici eu nu sunt un meşter obişnuit, nici tu nu eşti un ucenic obişnuit. Căci unul din acesta îşi începe ucenicia la treisprezece, paisprezece sau cel mult cincisprezece ani, şi jumătate din timpul învăţăturii e pus la corvoadă şi trebuie să facă şi pe servitorul, fu însă eşti flăcău în toată firea, şi judecind după vârstă, ai putea fi de mult calfă, ba chiar şi meşter. Nu s-a văzut niciodată în breasla noastră ucenic cu barbă. Şi ţi-am mai spus, nu vreau să ţin ucenici în casă. De altfel, nici nu pari a fi din soiul acelora care rabdă să li se poruncească sau să fie trimişi de colo până colo.

Încordarea lui Gură-de-Aur sporise la maximum, fiecare din cuvintele cumpănite ale meşterului îl tortura, i se părură îngrozitor de plicticoase şi dăscălitoare. Cu violenţă exclamă:

— De ce îmi spuneţi toate acestea, când nici nu vă gândiţi să mă luaţi la învăţătură?

Meşterul continuă însă nestingherit, pe acelaşi ton:

— Am chibzuit vreme de un ceas la dorinţa ta, acum trebuie să ai şi tu răbdarea să mă asculţi. Ţi-am văzut

desenul. Are greşeli, dar este, totuşi, frumos. De n-ar fi, ţi-aş fi dăruit o jumătate de galben, ţi-aş fi dat drumul şi te-aş fi uitat. Nu vreau să-ţi spun mai multe despre desen. Doresc să te ajut să devii un artist, poate că eşti chemat pentru aceasta. Dar ucenic nu mai poţi. Pe de altă parte, cine nu a fost ucenic şi nu şi-a făcut anii de ucenicie, nu poate ajunge, în breasla noastră, nici calfă, nici meşter.

S-o ştii din capul locului. Vei face însă o încercare. Dacă ţi-e cu putinţă să rămâi câtva timp aici, în oraş, vei veni la mine ca să înveţi câte ceva. Fără obligaţii şi fără contract, poţi pleca oricând ţi-e voia. Ai să rupi la mine câteva cuţite de cioplitor, ai să strici câţiva butuci de lemn, şi dacă se va dovedi că nu eşti chemat să devii sculptor, nu vei avea încotro şi va trebui să-ţi cauţi altceva. Eşti mulţumit cu atât?

Gură-de-Aur îl ascultase ruşinat şi mişcat.

— Vă mulţumesc din inimă – strigă el. Fiind hoinar de felul meu, voi şti să mă descurc, aici, în oraş, tot atât de bine ca şi afară, în păduri. Înţeleg că nu vreţi să luaţi asupra dumneavoastră grija şi răspunderea pentru mine ca pentru un ucenic. Socotesc un mare noroc că mi-e îngăduit să învăţ la dumneavoastră. Din inimă vă mulţumesc că faceţi asta pentru mine!

CAPITOLUL XI.

Imagini noi îl împresurau pe Gură-de-Aur, aici în oraş, o nouă viaţă începea pentru el. După cum meleagurile şi oraşul acesta îl primiseră cu blândeţe îmbietoare şi dărnicie, tot aşa viaţa aceasta nouă îi ieşea în cale cu bucurie şi multe făgăduieli. Chiar dacă în străfundurile sale triste şi ştiutoare sufletul îi rămăsese neatins, la suprafaţă totuşi viaţa lui se desfăşura, schimbând parcă felurite culori. Perioada care începu acum fu cea mai veselă, cea mai lipsită de necazuri din toată viaţa lui Gură-de-Aur. Afară îl întâmpina bogatul oraş de reşedinţă episcopală, cu toate artele sale, cu femei, cu sute de jocuri şi desfătări şi imagini; înăuntru, simţul său artistic, pe punctul de a se trezi, îl îmbogăţea cu noi senzaţii şi experienţe. Cu ajutorul

meşterului găsi adăpost în casa unui aurar, la piaţa de peşte, şi atât de la meşter cât şi de la aurar învăţă arta de a umbla cu lemnul cu ghipsul, cu vopselele, cu firnisul şi cu foiţa de aur.

El nu făcea parte dintre acei artişti nefericiţi, care deşi sunt înzestraţi cu daruri înalte, nu găsesc mijloacele potrivite pentru a le exprima. Căci există asemenea oameni, cărora le este dat să perceapă cu profunzime şi grandoare frumuseţea lumii şi să poarte în suflet imagini elevate şi nobile, însă nu găsesc calea de a exterioriza apoi aceste imagini, de a le întruchipa şi împărtăşi spre desfătarea celorlalţi. Gură-de-Aur nu suferea de acest neajuns. Îi venea uşor şi-i plăcea să se folosească de mâinile sale şi învăţă trucurile şi deprinderile meşteşugului, la fel cum odinioară, de sărbători, îi venise uşor să înveţe de la nişte camarazi cântatul din lăută iar duminica, pe tăpşanele satelor, dansul. Învăţa uşor, parcă de la sine, fără efort. Adevărat, cu sculptatul în lemn fu nevoie, totuşi, de strădanii serioase, avu de înfruntat greutăţi şi dezamăgiri, ciopârţi câte o bucată de lemn frumos şi-şi tăie de câteva ori, zdravăn, degetele. Dar depăşi repede începuturile şi deveni îndemânatic. Cu toate acestea, meşterul adesea era foarte nemulţumit de el şi-i vorbea bunăoară astfel:

— E bine că nu eşti ucenicul sau calfa mea, Gură-de-Aur. E bine că ştim amândoi că tu vii de pe drumul mare şi din păduri, şi într-o bună zi tot acolo ai să te întorci. Cine n-ar şti că nu eşti nici orăşan, nici meşteşugar, ci un om fără căpătâi, un vagabond, ar putea fi ispitit să-ţi ceară una sau alta, din cele pe care, în mod firesc, le cere orice meşter oamenilor său. Eşti un lucrător destul de bun, când n-ai toane. Dar săptămâna trecută ai hoinărit două zile. Ieri ai dormit jumătate de zi în atelierul din curte, unde trebuia să lustruieşti cei doi îngeri.

Avea dreptate, cu reproşurile sale şi Gură-de-Aur le asculta în tăcere, fără să se dezvinovăţească. Ştia bine despre sine că nu este nici harnic, nici om de încredere.

Atâta vreme cât munca îl captiva, îi punea probleme grele sau îi dădea prilejul să devină conştient şi să se bucure de propria sa îndemânare, era un lucrător sârguincios. Munca manuală grea o executa fără nici o plăcere, iar acele lucrări care nu erau dificile, dar pretindeau timp şi hărnicie, cum sunt atât de multe în toate meşteşugurile şi se cer îndeplinite cu devotament şi răbdare, îi erau cel mai adesea nesuferite de-a binelea. El însuşi rămânea câteodată uimit din pricina acestor sentimente. Oare cei câţiva ani de drumeţie au fost de ajuns, pentru a-l preface într-un leneş, într-un om pe care nu te puteai bizui? Era moştenirea mamei, care creştea în el şi începea să-l domine? Sau ce anume îi lipsea? îşi aducea foarte bine aminte de primii săi ani la mănăstire, când fusese un învăţăcel atât de zelos şi de vrednic. Cum de găsise atunci atâta răbdare, iar acum ducea lipsă de ea, de ce izbutise să se dăruiască atât de neobosit sintaxei latineşti şi să înveţe toate aoristele acelea eline, care totuşi, în adâncul inimii, nu avuseseră însemnătate pentru el? Cugeta uneori şi-şi frământa mintea, în vremurile acelea îl călise şi-l înaripase dragostea; învăţătura lui nu fusese decât o constantă încercare de a-l cuceri pe Narcis, iar dragostea acestuia putea fi câştigată doar pe calea respectului şi a recunoaşterii meritelor. Pe vremea aceea, pentru o privire de apreciere din partea dascălului său iubit, fusese în stare să se străduiască ore şi zile întregi. Apoi ţinta râvnită fusese atinsă, Narcis devenise prietenul său şi, în mod ciudat, tocmai eruditul Narcis fusese cel ce-i arătase inaptitudinea sa pentru cărturărie şi-i invocase imaginea mamei pierdute. În locul cărturăriei, a vieţii monahale şi a virtuţii, puseseră stăpânire pe el instinctele originare, viguroase, ale fiinţei sale: sexul, dragostea de femei, impulsul spre libertate, drumeţia. Însă apoi văzuse figura aceea a Mariei, făurită de meşter, descoperise artistul din el, pornise pe o cale nouă şi prinsese din nou rădăcini. Iar acum ce se întâmplă, încotro se îndreaptă drumul său? De unde vin opreliştile?

Întâi nu reuşi să-şi dea seama. Nu putea recunoaşte decât că-l admira într-adevăr foarte mult pe meşterul Niklaus, însă nu-l iubea nicidecum în felul în care îl iubise odinioară pe Narcis, ba câteodată chiar îi plăcea să-l dezamăgească şi să-l supere. Pesemne că tendinţa aceasta era pricinuită de dualitatea din fiinţa meşterului. Statuile ieşite din mâna lui Niklaus, în orice caz cele mai izbutite, constituiau pentru Gură-de-Aur idealuri demne de veneraţie, dar meşterul însuşi nu era un ideal pentru el.

Alături de artistul care cioplise acea Maică a Domnului, cu gura cea mai îndurerată şi mai frumoasă cu putinţă, alături de vizionarul, de ştiutorul, ale cărui mâini erau în stare să preschimbe prin vrăjitorie experienţe şi presimţiri profunde în întrupări vizibile, sălăşluia în meşterul Niklaus un al doilea om: un tată de familie şi un meşter sever şi întrucâtva fricos, un văduv, care, împreună cu fiica lui şi cu o slujnică urâtă, ducea în casa lui tăcută o viaţă tihnită şi cam retrasă, iar acum se apăra cu străşnicie împotriva instinctelor dezlănţuite ale lui Gură-de-Aur, un bărbat care se acomodase cu o viaţă liniştită, cumpătată, foarte ordonată şi cuviincioasă.

Deşi Gură-de-Aur îl respecta pe meşterul său, deşi niciodată nu şi-ar fi îngăduit să pună altora întrebări despre el sau să formuleze în faţa altora judecăţi asupra lui, totuşi după un an ştia, până în cele mai mici amănunte, tot ce se putea şti despre Niklaus. Meşterul era important pentru el, îl iubea şi îl ura deopotrivă, îl zgândărea mereu şi, astfel, elevul pătrundea cu dragoste şi neîncredere, cu dorinţă neostoită de a cunoaşte, în ascunzişurile felului său de a fi şi ale vieţii sale. Vedea că la Niklaus în casă nu locuiau nici ucenici, nici calfe, deşi era loc destul. Vedea că iese foarte rar şi tot atât de rar invită musafiri. Observa cum îşi iubeşte fiica cea frumoasă cu o dragoste mişcătoare şi plină de gelozie şi caută s-o ascundă de ochii tuturor. Mai ştia, de asemenea, că în spatele abstinenţei severe şi premature a văduvului, continuau să pulseze instincte vii, că în

împrejurările rare când o comandă îl obliga, când şi când, la o călătorie de câteva zile, putea să se transforme şi să întinerească în mod ciudat. Şi odată chiar observă că într-un orăşel străin, unde instalau un amvon sculptat, Niklaus vizită într-o seară, în mare taină, o târfă plătită, iar după aceea zile întregi fu neliniştit şi prost dispus.

Cu timpul, curiozităţii, i se adăugă şi altceva, ce-l reţinea pe Gură-de-Aur în casa meşterului şi-i dădea bătaie de cap. Era fiica sa, frumoasa Lisbeth, care-i plăcea foarte mult. Dădea numai rareori ochii cu dânsa, fata nu călca niciodată în atelier, şi el nu avea cum afla dacă nazurile ei şi sfiala în faţa bărbaţilor erau numai impuse de tată, sau aparţineau firii ei proprii. Nu-i scăpă faptul că meşterul nu-l mai luă niciodată cu el la masă, şi că încerca să-i îngreuneze orice întâlnire cu fata. Lisbeth era o fecioară de mare preţ, păzită cu grijă, înţelese el, nu exista nici o nădejde de dragoste cu ea fără căsătorie; iar cine voia s-o ia în căsătorie, trebuia întâi de toate să fie odrasla unor oameni cumsecade şi membru într-una din breslele superioare, şi-apoi, pe cât cu putinţă, să mai aibă şi bani şi casă.

Frumuseţea lui Lisbeth, atât de deosebită de cea a pribegelor sau a ţărăncilor, îl atrăsese pe Gură-de-Aur încă din prima zi. Era într-însa ceva ce el încă nu cunoscuse, ceva ciudat, ce-l atrăgea cu putere dar, în acelaşi timp, îi stârnea neîncrederea, ba chiar îl supăra: o mare linişte şi nevinovăţie, o bună cuviinţă şi o curăţenie care totuşi nu erau copilăreşti, căci în spatele cuviinţei şi manierelor ei frumoase se simţea răceală ascunsă şi trufie, astfel că nevinovăţia ei nu-l mişca şi nu-l dezarma (nu ar fi putut seduce niciodată o copilă), ci îl aţâţa, ba chiar îl provoca, îndată ce se familiarizase puţin cu silueta ei, făurindu-şi o imagine lăuntrică, simţi dorinţa de a plămădi dintrînsa, odată şi odată, o statuie, dar nu aşa cum arăta acum, ci cu trăsături vii, senzuale şi îndurerate, nu o mică fecioară, ci o Magdalenă. Adeseori îşi dorea să vadă această faţă calmă, frumoasă şi nemişcată, cutremurându-se în sfârşit, fie de

voluptate, fie de durere, deschizându-se asemenea filelor unei cărţi şi dându-şi taina în vileag.

Şi apoi, mai era un alt chip, care sălăşluia în sufletul său şi totuşi, nu-i aparţinea în întregime, pe care dorea din răsputeri să-l prindă şi să-l înfăţişeze cândva, ca artist, dar această a doua imagine i se sustrăgea mereu şi se întuneca. Era chipul mamei. Acest chip nu mai era de mult acelaşi, ca odinioară, când îi reapăruse după convorbirile cu Narcis, revenind din pierdutele adâncimi ale amintirilor. În zilele de drumeţie, în nopţile de dragoste, în clipele de nostalgie, în cele când viaţa îi era pericol şi când se apropia de el moartea, acest chip matern se prefăcuse cu timpul şi se îmbogăţise, devenise mai profund şi mai complicat; nu mai era imaginea propriei mame, ci din trăsăturile şi culorile acesteia se închegase, treptat imaginea unei mame care nu mai era doar a lui, imaginea unei Eve, a unei mame tuturor oamenilor. Tot aşa cum meşterul Niklaus înfăţişase în câteva Madone imaginea îndureratei Maici a Domnului, cu o perfecţiune şi o vigoare a expresiei care lui Gură-de-Aur i se păreau de nedepăşit, tot aşa nădăjduia ca odată, când va fi mai matur şi mai sigur de talentul său, să înfăţişeze el însuşi imaginea mamei-lumeşti, a mamei-Eva, aşa cum era înscrisă în inima lui, ca cea mai veche şi cea mai sacră taină. Dar această icoană lăuntrică, la început doar o imagine a amintirii despre propria sa mamă şi dragostea lui faţă de ea, se afla în permanentă prefacere şi creştere. Trăsăturile ţigăncii Lise, ale fiicei de cavaler, Lydia, şi numeroase alte feţe de femei pătrunseseră în acea imagine originară, şi nu numai toate feţele femeilor iubite continuaseră a o îmbogăţi, ci fiecare zguduire, fiecare experienţă, fiecare trăire în parte, o dăltuise şi-i dăruise noi trăsături. Pentru că această figură, dacă mai târziu ar izbuti să o redea în lemn, nu trebuia să înfăţişeze o anume femeie, ci viaţa însăşi, în chip de mamă originară. Adeseori credea că o vede, câteodată îi apărea în vis. Dar nu ar fi putut spune nimic mai mult despre acest chip al Evei şi despre ceea ce

el urma să exprime, decât că ar trebui să arate voluptatea vieţii în intima ei înrudire cu durerea şi cu moartea.

Gură-de-Aur învăţă multe în decursul unui an. La desen ajunse repede să-şi conducă mâna cu mare siguranţă şi alături de sculptatul în lemn, Niklaus îi îngădui să încerce câteodată şi modelatul în lut. Prima sa operă izbutită fu o statuetă de lut, înaltă de cel puţin două palme, figura dulce, seducătoare, a micuţei Julie, sora Lydiei. Meşterul lăudă lucrarea, dar nu împlini dorinţa lui Gură-de-Aur de a pune să fie turnată în metal; socotea figura prea impudică, prea lumească, pentru a-i deveni naş. Apoi începu munca la statuia lui Narcis, pe care Gură-de-Aur o cioplea în lemn, şi anume reprezentându-l pe apostolul Ioan, căci dacă îi ieşea bine, Niklaus avea de gând să o aşeze într-o compoziţie închinată răstignirii, care i se comandase; cele două calfe nu mai lucrau de multă vreme decât la ea, pentru ca apoi să lase pe seama meşterului ultimele retuşuri.

La figura lui Narcis, Gură-de-Aur lucra cu adâncă dragoste, în munca aceasta se regăsea, îşi regăsea darurile de artist şi sufletul, ori de câte ori se abătuse de la calea dreaptă, ceea ce se petrecea destul de des: aventuri de dragoste, serbări cu dans, chefuri cu camarazii, joc de zaruri, adeseori şi încăierări îl antrenau cu violenţă, astfel încât ocolea apoi atelierul pentru o zi sau mai multe, ori stătea zăpăcit şi morocănos, în faţa lucrului său. Dar la apostolul Ioan, al cărui chip iubit şi visător îi răsărea tot mai pur din lemn, lucra numai în ceasuri de mare sensibilitate, cu dăruire şi umilinţă. În ceasurile acestea nu era nici bucuros nici abătut, nu mai ştia nici de voluptăţile vieţii, nici de nestatornicie; în inima lui revenea atunci sentimentul respectuos, senin şi pur, cu care se dăruise cândva prietenului, lăsându-se cu bucurie condus de dânsul. Nu el era cel ce stătea aici şi făurea, din propria sa voinţă, un chip; era mai degrabă celălalt, era Narcis, care se slujea de mâinile sale de artist, pentru a păşi dincolo de efemerul şi nestatornicia vieţii, înfăţişând imaginea pură a fiinţei sale.

În felul acesta, – socotea câteodată Gură-de-Aur cu un fior – iau naştere adevăratele opere. Astfel se născuse neuitata Madonă a meşterului, pe care, de atunci încoace, o vizitase în multe duminici, la mănăstire. În felul acesta tainic şi sacru, fuseseră create cele mai izbutite dintre statuile vechi, pe care meşterul le păstra în încăperea de sus. Astfel va fi creată, cândva, şi cealaltă imagine, cea unică pe care el o socotea şi mai tainică, şi mai vrednică de cinstire, imaginea mamei oamenilor. Ah, de-ar ieşi din mâinile artiştilor numai asemenea opere sfinte, izvorând din nevoile sufletului, neîntinate de ambiţii şi deşertăciuni! Dar nu era aşa, o ştia de mult. Se puteau crea şi alte imagini, lucruri drăgălaşe, fermecătoare, izvodite cu mare măiestrie, desfătări ale amatorilor de artă, podoabe pentru biserici şi săli de consiliu ale primăriilor – lucruri frumoase, da, însă nu sfinte, nu imagini autentice ale sufletului. Nu văzuse numai ieşind din mâna lui Niklaus şi ale altor meşteri numeroase asemenea lucrări, care, cu toată graţia imaginaţiei şi meticulozitatea execuţiei erau, totuşi, simple jucării. Spre ruşinea şi tristeţea lui, cunoscuse şi în propria sa inimă, simţise şi în propriile sale mâini în ce fel poate să dea un artist astfel de obiecte drăguţe lumii, pentru plăcerea meşteşugului său, din trufie sau din joacă.

În clipa când dobândi pentru prima oară această conştiinţă, se întrista de moarte. Ah, pentru a făuri statuete frumuşele de îngeraşi, sau alte fleacuri, fie ele oricât de plăcute, nu merită să fii artist. Pentru alţii poate, pentru meşteşugari, pentru burghezi, pentru sufletele domoale şi mulţumite, poate fi o satisfacţie suficientă, pentru el însă nu. Pentru el, arta şi calitatea de artist erau fără de valoare dacă nu aveau dogoarea soarelui şi forţa furtunii, dacă nu aduceau decât mulţumire şi plăcere, decât fericire măruntă. El căuta altceva. Să acopere cu foi de aur strălucitor coroniţa gingaşă, fină ca dantela, a unei Marii, nu era o treabă pentru el, chiar dacă se plătea bine. De ce accepta meşterul Niklaus toate aceste însărcinări? De ce

ţinea două calfe? De ce stătea să-i asculte ceasuri întregi pe aceşti domni consilieri sau pe aceşti canonici, care îi comandau un portal sau un amvon măsurat cu cotul? Din două motive, şi anume din două motive meschine: fiindcă ţinea să fie un artist renumit, copleşit de comenzi şi fiindcă voia să adune bani, însă nu pentru a întreprinde fapte mari sau pentru a gusta desfătări, ci bani pentru fiica lui, care şi aşa era de mult o moştenitoare bogată, bani pentru zestrea ei, pentru gulere de dantelă şi rochii de brocart, pentru un pat conjugal din lemn de nuc, încărcat de plăpumi scumpe şi lenjerie de preţ! De parcă fata cea frumoasă nu ar putea cunoaşte dragostea la fel de bine şi într-un pod oarecare cu fân!

În ceasurile unor asemenea meditaţii, în Gură-de-Aur se răzvrătea sângele mamei, mândria şi dispreţul celor fără căpătâi, faţă de cei sedentari şi avuţi. Câteodată meşteşugul şi meşterul îl îngreţoşau deopotrivă, precum fasolea aţoasă, adeseori era gata să-şi ia picioarele la spinare şi să fugă.

Şi meşterul regretase amar în câteva rânduri, că-şi făcuse de lucru cu acest tânăr dificil, în care nu se putea încrede şi care-i punea de multe ori răbdarea la grea încercare. Ceea ce află despre felul de viaţă al lui Gură-de-Aur, despre indiferenţa lui faţă de bani şi proprietate, despre pofta lui de risipă, despre amorurile lui numeroase, despre desele sale încăierări, nu era de natură să-l îmblânzească; primise la el un ţigan, un ins îndoielnic. De asemenea, nu-i scăpase nici cu ce ochi o privea acest vagabond pe fiică-sa, Lisbeth. Dacă totuşi vădea faţă de el mai multă răbdare decât i-ar fi făcut plăcere, n-o făcea nici din pricina vreunui sentiment al datoriei, nici de teamă, ci de dragul apostolului Ioan, a cărui figură o vedea născându-se. Cu un sentiment de dragoste şi de înrudire sufletească pe care nu şi-l mărturisea în întregime nici sieşi, meşterul urmărea pe acest ţigan, aciuat la el drept din pădure, cum îşi modelează statuia după desenul atât de emoţionant, de frumos, şi, totuşi, atât de neîndemânatic, pentru care îl oprise atunci lângă el, cum

modela încet şi capricios, dar totuşi dârz şi fără greş, chipul de lemn al apostolului său. Cândva, în privinţa aceasta meşterul n-avea nici o îndoială, statuia va fi isprăvită, în ciuda toanelor şi a întreruperilor, şi atunci va fi o operă, cum nici una din calfele sale nu ar fi putut făuri vreodată, cum până şi meşterilor celor mari numai rareori le reuşeşte. Oricât de multe displăceau meşterului la elevul său, oricât de darnic era cu dojana, oricât de des se înfuria – despre apostolul Ioan nu-i spunea, niciodată, vreun cuvânt.

Urmele de graţie tinerească şi de farmec copilăros, pentru care Gură-de-Aur plăcuse atâtora, se pierduseră cu încetul, în cursul acestor ani. Devenise un bărbat frumos şi voinic, foarte dorit de femei, foarte puţin agreat de bărbaţi. Şi firea lui, profilul său lăuntric se schimbase foarte mult, de când Narcis îl trezise din somnul candid al anilor săi de mănăstire, de când lumea şi drumeţiile îl frământaseră, ca pe un aluat. Din şcolarul frumuşel al mănăstirii, blând, iubit de toţi, pios şi gata oricând să facă altora servicii, devenise de mult cu totul alt om. Narcis îl trezise, femeile îl făcuseră ştiutor, drumeţia ştersese puful de pe el. Prieteni nu avea, inima lui aparţinea femeilor. Ele îl puteau câştiga cu uşurinţă, ajungea o singură privire încărcată de dorinţi. Nu-i venea uşor să reziste nici uneia, răspundea la cea mai slabă chemare. El, care avusese o sensibilitate specială faţă de frumuseţe şi, dintotdeauna, îndrăgise cel mai mult fetele tinere, în prima înflorire a lor, se lăsa mişcat şi sedus şi de femei mai puţin frumoase, chiar trecute de prima tinereţe. La dans se întâmpla să rămână agăţat de o fată oarecare, mai trecută, lipsită de curaj, pe care nu o dorea nimeni şi care îl câştiga pe calea milei, dar nu numai a milei, ci şi a unei curiozităţi veşnic treze. Îndată ce începea a se dărui unei femei – poate pentru nişte săptămâni sau numai pentru câteva ceasuri – i se părea frumoasă şi el i se dăruia în întregime. Şi experienţa îl învăţase că fiecare femeie e frumoasă şi în stare de a dărui fericire, că fiinţa cu

înfăţişare ştearsă, dispreţuită de bărbaţi, este capabilă de o nemaipomenită dogoare şi dăruire, cea trecută, de o gingăşie dulce-amară, mai mult decât maternă, că fiecare femeie îşi are taina şi vraja ei şi desluşirea fiecăreia fericeşte. În privinţa aceasta toate femeile erau la fel. Orice scădere în privinţa tinereţii sau frumuseţii era compensată de un alt farmec, deosebit. Numai că, fireşte, nu oricare din ele se dovedea în stare să-l reţină la fel de mult. Faţă de cea mai tânără şi mai frumoasă nu era nici cu o fărâmă mai drăgăstos sau mai recunoscător decât faţă de cea lipsită de frumuseţe, niciodată nu iubea cu jumătate de măsură. Dar existau femei care abia după trei sau după zece nopţi de dragoste îl cucereau de-a binelea, şi altele, care chiar după prima erau cunoscute pe deplin şi date uitării.

Dragostea şi voluptatea i se păreau singurele lucruri prin care viaţa poate într-adevăr să se umple de căldură şi să dobândească valoare. Nu cunoştea ambiţia, îi preţuia la fel şi pe episcop şi pe cerşetor; nici câştigul sau avuţia nu-l puteau lega, le dispreţuia, n-ar fi făcut pentru ele, niciodată, cel mai mic sacrificiu iar banii pe care-i câştiga, în anumite perioade cu prisosinţă, îi azvârlea fără a sta pe gânduri. Dragostea femeilor, jocul sexelor, iată ce avea pentru el cea mai mare însemnătate şi sâmburele deselor sale tristeţi şi plictiseli creştea din experienţa instabilităţii şi a naturii efemere a voluptăţilor. Vâlvătaia rapidă, fugară, încântătoare, a poftei de dragoste, arderea scurtă, plină de pasiune, stingerea neîntârziată – iată ce i se părea a cuprinde esenţa tuturor trăirilor, iată ce devenea pentru el imaginea tuturor desfătărilor şi a suferinţelor vieţii. Se lăsa cu aceeaşi dăruire în voia acestei tristeţi, acestui fior al vremelniciei ca şi în voia iubirii, iar melancolia aceasta era şi ea dragoste, era şi ea voluptate. După cum în clipa supremei încordări a fericirii depline, voluptatea dragostei cuprinde certitudinea că se va spulbera şi va muri o dată cu următoarea respiraţie, tot aşa cea mai adâncă singurătate şi contopire cu melancolia cuprinde certitudinea că va fi

brusc înlăturată de dorinţă, de o nouă contopire cu latura luminoasă a vieţii. Moartea şi plăcerea sunt una. Mama vieţii poate fi numită iubire sau voluptate, dar de asemenea poate fi numită întoarcere în ţărână şi putrezire. Mama este Eva, ea este izvorul fericirii şi izvorul morţii, ea naşte veşnic, ucide veşnic, în ea se amestecă dragostea şi cruzimea şi cu cât o purta mai îndelung în inimă, cu atât mai mult chipul ei devenea pildă şi simbol sacru.

Ştia, nu din vorbe şi din raţiune, ci din profunda intuiţie a sângelui, că drumul îl duce către această mamă, către voluptate şi moarte. Latura paternă a vieţii, spiritul, voinţa, nu erau patria lui. Acolo se simţea în largul său Narcis şi abia acum pătrunse şi înţelese, în întregime, Gură-de-Aur cuvintele prietenului său şi recunoscu în el contrariul propriei sale fiinţe şi tocmai asta voi să reprezinte şi să exprime el în chipul sculptat al apostolului Ioan. Îl putea dori pe Narcis până la lacrimi, îl putea visa minunat – însă nu putea ajunge la dânsul, nici deveni ceea ce era el.

Cu un simţ secret, Gură-de-Aur bănuia şi taina vocaţiei sale de artist, a dragostei sale profunde pentru artă, a urii sălbatice care-l cuprindea uneori, împotriva ei. Fără idei, căutând numai cu simţirea, afla sensul multor simboluri: arta înseamnă revenirea lumii paterne cu cea maternă, a spiritului cu sângele; ea poate începe chiar de la simţuri, pentru a se ridica până la cele mai înalte abstracţii sau poate porni din lumea pură a ideilor, sfârşind în cea mai sângeroasă carnalitate. Toate operele de artă, care sunt într-adevăr sublime, nu numai scamatorii, izbuti cele încărcate cu taină veşnică, de pildă acea Maică a Domnului, cioplită de meşter, toate operele de artă autentice şi neîndoielnice, posedă această faţă dublă, primejdioasă şi zâmbitoare, bărbătesc-femeiască, această împreunare a instinctului spiritualitatea pură. Această faţă dublă în expresia ei cea mai pregnantă, o va arăta lumii cândva, însăşi mama-Eva, dacă el, Gură-de-Aur, va izbuti vreodată să-i dea formă.

În artă şi în existenţa de artist Gură-de-Aur descoperea posibilitatea de a împăca cele mai adânci contradicţii ale fiinţei lui şi de a da grai superbului, mereu înnoitului simbol al dezbinării naturii sale. Însă arta nu era un dar gratuit, nu se putea dobândi pe degeaba, costa foarte scump, cerea jertfe. Gură-de-Aur îi jertfise mai bine de trei ani bunul cel mai de preţ şi de nelipsit pe care-l cunoştea după voluptatea dragostei: libertatea. A fi liber, a rătăci în depărtări necuprinse, bunul plac al vieţii de hoinar, singurătatea şi independenţa – pe toate le sacrificase. Găsească-l alţii capricios, nesupus şi prea încrezut, când, la răstimpuri, ocolea cu furie atelierul şi munca, – viaţa aceasta era pentru el o sclavie, care îl amăra adesea până dincolo de ceea ce putea suporta. Nu meşterul era cel căruia trebuia să-i dea ascultare, nici viitorul, nici nevoia, – ci arta însăşi. Arta care părea să fie o zeiţă atât de spirituală, avea nevoie de atâtea lucruri de nimic! Avea nevoie de un acoperiş deasupra capului, avea nevoie de scule, de butuci de lemn, de lut, de culori şi de aur, cerea muncă şi răbdare. Ei îi jertfise sălbatica libertate a pădurilor, beţia depărtărilor, voluptatea aspră a primejdiei, mândria sărăciei şi, icnind şi scrâşnind, trebuia să-şi reînnoiască mereu sacrificiul.

Îşi lua în parte răsplata pentru sacrificiile sale, îşi îngăduia răzbunări mărunte împotriva ordinii de sclav şi a vieţii sedentare pe care trebuia s-o ducă acum, în unele aventuri prilejuite de dragoste, în încăierări cu rivalii. Toată sălbăticiunea zăvorită, toată forţa claustrată a firii sale ţâşni, parcă fumegând, prin această spărtură, astfel încât deveni un bătăuş cunoscut şi temut. Să fie atacat brusc, într-o străduţă întunecoasă, în drum spre o fată sau în drum spre casă, venind de la dans, să încaseze câteva lovituri de ciomag, să se răsucească fulgerător şi să treacă de la apărare la atac, să strivească în braţe, gâfâind, duşmanul care gâfâia şi el, să-l pocnească sub bărbie cu pumnul, să-l târască de păr şi să-l strângă zdravăn de gât, toate acestea

îi cădeau bine şi-l lecuiau pentru o vreme de toanele lui sumbre. Iar aceste lucruri plăceau şi femeilor.

Şi asta îi umplea cu prisosinţă zilele, şi le dădea un sens, câtă vreme dura munca la apostolul Ioan. Ea se prelungi mult şi ultimele neteziri delicate, ale chipului şi ale mâinilor, se petrecură într-o reculegere răbdătoare şi solemnă. Isprăvi lucrarea într-un mic şopron de lemn, în dosul atelierului de calfe. Sosi şi ceasul de dimineaţă, când sculptura fu gata. Gură-de-Aur luă o mătură, deretică meticulos şopronul, scoase cu gingăşie, folosindu-se de pensulă, ultimele fire de rumeguş din părul lui Ioan, apoi stătu îndelung în faţa lui, un ceas şi mai bine, solemn, covârşit de sentimentul unei trăiri rare, măreţe, care se mai putea repeta poate o dată în viaţa lui, dar putea rămâne şi singura ce-i fusese hărăzită. Un bărbat în ziua nunţii sau în ziua înnobilării sale, o femeie după prima ei naştere puteau simţi ceva asemănător în inima lor, o înaltă consacrare, o adâncă seriozitate şi totodată tainica teamă de clipa în care şi această înălţare, această clipă singulară va fi trăită şi depăşită, rânduită printre altele, înghiţită de obişnuita perindare a zilelor.

Stătu şi-l privi pe prietenul său Narcis, îndrumătorul anilor săi de adolescenţă, cum parcă aştepta, cu faţa înălţată, înveşmântat în straiele celui mai iubit dintre apostoli cu o expresie de linişte, de dăruire şi de reculegere, în care părea să înmugurească un zâmbet. Acestui chip frumos, cucernic şi spiritualizat, acestui trup zvelt care parcă plutea, acestor mâini lungi, ridicate cu graţie şi evlavie nu le erau necunoscute nici durerea, nici moartea, deşi erau pline de tinereţe şi muzică lăuntrică; necunoscute le erau doar deznădejdea, dezordinea şi revolta. Sub aceste nobile trăsături sufletul putea să fi fost vesel sau trist, era însă acordat cu puritate şi ferit de disonanţe.

Gură-de-Aur stătea şi-şi privea opera. Contemplaţia sa începu ca o reculegere în faţa monumentului primei sale tinereţi şi al prieteniei, dar se isprăvi cu o furtună de griji şi

gânduri grave. Iată, opera se afla aici, în faţa lui, şi frumosul apostol va dăinui peste ani şi delicata lui înflorire nu va conteni niciodată. El însă, cel care o făurise, era nevoit să-şi ia acum bun-rămas de la opera lui, căci începând chiar de mâine ea nu-i va mai aparţine, nu-i va mai aştepta mângâierea mâinilor, nu va mai creşte şi înflori sub ele, nu-i va mai fi refugiu, alinare şi rost al vieţii. Gură-de-Aur simţea cum rămâne în urmă, părăsit şi prădat. I se părea că cel mai bine ar fi să-şi ia astăzi bun-rămas nu numai de la acest Ioan, ci şi de la meşter, de la oraş, de la artă. Nu mai avea nimic de făcut aici; în sufletul său nu se mai aflau imagini pe care le-ar putea modela. Acea râvnită imagine între imagini, figura mamei-oamenilor, îi era încă inaccesibilă, poate pentru mult timp. Să înceapă acum să lustruiască iar figuri de îngeraşi şi să cioplească ornamente?

Se smulse din loc şi trecu în atelierul meşterului. Intră încet şi rămase lângă uşă, până ce Niklaus îl observă şi-l strigă.

— Ce-i, Gură-de-Aur?

— Sculptura mea e gata. Poate înainte să mergeţi la masă, veniţi dincolo s-o vedeţi.

— Vin bucuros, chiar acuma.

Trecură împreună dincolo, şi lăsară uşa deschisă, ca să fie mai multă lumină. Niklaus nu văzuse de mai multă vreme statuia şi-l lăsase pe Gură-de-Aur să lucreze nestingherit. Acum privi opera cu tăcută atenţie, chipul său închis deveni frumos şi senin, ochii severi, albaştri – radioşi.

— E bună, zise meşterul. E foarte bună. E lucrarea ta de calfă, Gură-de-Aur, acum ai isprăvit de învăţat. Am să arăt statuia celor din breaslă şi am să le cer să-ţi dea pentru ea brevetul de meşter, îl meriţi din plin.

Gură-de-Aur punea puţin preţ pe breaslă, dar ştia câtă apreciere cuprind cuvintele meşterului şi se bucură.

În vreme ce mai dădu o dată ocol statuii lui Ioan, fără grabă, Niklaus zise cu un oftat:

— Chipul acesta este plin de evlavie şi limpezime, serios, dar plin de fericire şi pace. S-ar crede că l-a făurit un om în a cărui inimă sălăşluiesc seninătatea şi veselia.

Gură-de-Aur zâmbi.

— Ştiţi că în statuia aceasta nu m-am înfăţişat pe mine, ci pe cel mai drag prieten al meu. El este cel care a adus în această sculptură limpezimea şi pacea, nu eu. De fapt, nu eu am făurit-o, ci el mi-a sădit-o în suflet.

— Aşa o fi, zise Niklaus. Rămâne o taină cum anume se naşte o asemenea imagine. Eu nu sunt chiar modest, dar trebuie să-ţi spun: am făcut multe opere care rămân departe în urma lucrării tale, nu în privinţa înfăptuirii artistice şi a grijii pentru amănunt, ci în privinţa adevărului. Ei bine, probabil că ştii şi singur, o astfel de operă nu poate fi repetată. Este o taină.

— Da, zise Gură-de-Aur, când statuia a fost terminată şi m-am uitat la ea, m-am gândit: „Nu mai poţi face încă o dată ceva asemănător”. Şi de aceea şi cred, meştere, că în curând voi porni din nou la drum.

Niklaus îl privi mirat şi nemulţumit, ochii săi deveniră iarăşi severi.

— Vom mai vorbi despre asta. Abia acum ar trebui să începi să munceşti cu adevărat, nu-i momentul să dai bir cu fugiţii. Dar pentru azi ajunge cu lucrul, iar la prânz eşti musafirul meu.

La amiază, Gură-de-Aur apăru pieptănat şi spălat, în straiele lui de sărbătoare. De astă dată îşi dădea seama cât înseamnă şi ce favoare deosebită este să fii poftit de meşter la masă. Totuşi, pe când urca scările spre încăperea ticsită cu statui, inima nu-i era nici pe departe atât de înfiorată de respect şi de bucurie sfioasă, ca atunci când intrase pentru întâia oară, palpitând de emoţie, în aceste odăi frumoase, liniştite.

Şi Lisbeth era gătită şi purta la gât un colier de pietre sclipitoare, iar la masă, afară de crap şi de vin, i se mai servi

o surpriză: meşterul îi dărui o punguliţă de piele, în care erau două monezi de aur, răsplata pentru statuia isprăvită.

De astă dată nu mai stătu mut, nici gazdele nu se mai întreţinură între ele. Amândoi îi adresară acum cuvântul şi ciocniră cu el. Ochii lui Gură-de-Aur erau neobosiţi, căci avea ocazia s-o privească îndeaproape pe fata cea frumoasă, cu faţa distinsă şi cam trufaşă, iar ochii săi mărturiseau deschis cât de mult îi plăcea Lisbeth. Ea se arătă cuviincioasă cu el, dar îl dezamăgi fiindcă nici nu roşea, nici nu se încălzea. Gură-de-Aur dorea cu ardoare să convingă acest chip frumos şi nemişcat să grăiască şi să-şi destăinuie secretul.

După masă mulţumi, zăbovi puţin printre sculpturile de alături, iar după-amiază tândăli nehotărât prin oraş, asemenea unui trândav fără nici o ţintă. Fusese foarte onorat de meşter, mai presus de orice aşteptări. De ce nu se bucura? De ce toate onorurile acestea îi lăsau un gust atât de puţin sărbătoresc?

Urmând o inspiraţie de moment, închirie un cal şi porni spre mănăstirea în care, odinioară, văzuse pentru prima dată o operă a meşterului Niklaus şi-i auzise numele, întâmplarea se petrecuse doar cu câţiva ani în urmă, totuşi părea neînchipuit de îndepărtată. În biserica mănăstirii o contemplă iar pe Maica Domnului şi opera aceasta îl încântă şi-l subjugă din nou la fel de puternic şi astăzi; era mai frumoasă decât statuia lui, avea aceeaşi profunzime şi aceeaşi taină, dar îi era superioară ca meşteşug, părea să plutească liber, neîmpovărată de nimic. Vedea acum în lucrarea aceasta unele amănunte pe care numai un artist le vede, unduirile vagi şi delicate ale straielor, îndrăznelile în modelarea mâinilor prelungi şi a degetelor, folosirea, plină de sensibilitate, a unor accidente din structura lemnului – adevărat, toate frumuseţile acestea nu însemnau nimic faţă de ansamblu, faţă de simplitatea şi adâncimea viziunii, însă ele existau aievea şi erau foarte frumoase, şi nici celui dăruit cu har nu-i erau la îndemână decât dacă stăpânea

temeinic meşteşugul. Pentru a putea înfăptui asemenea lucru, nu era îndeajuns ca omul să plămădească numai imagini în suflet, ci trebuia de asemenea să-şi fi educat şi încercat la nesfârşit ochii şi mâinile. Poate că merita totuşi să-şi pună viaţa întreagă în slujba artei, sacrificându-şi libertatea şi marile trăiri pentru a da cândva la iveală o asemenea frumuseţe, care nu era numai trăită, şi văzută şi concepută cu dragoste, ci în acelaşi timp stăpânită până la ultimul amănunt, cu o măiestrie neumbrită de nici o şovăială? Era o mare întrebare.

Gură-de-Aur se întoarse în oraş târziu, noaptea, cu calul ostenit. Mai găsi deschis un birt mâncă acolo pâine şi bău vin, apoi urcă în odaia lui de lângă piaţa de peşte, dezbinat cu sine, împovărat de întrebări, împovărat de îndoieli.

CAPITOLUL XII.

A doua zi Gură-de-Aur nu se putu hotărî să se ducă la atelier. Ca în multe asemenea zile când n-avea chef, umblă prin oraş de colo până colo. Văzu cum se duc să târguiască nevestele şi slujnicele, se opri mai mult în preajma fântânii din piaţă şi-i privi pe negustorii de peşte şi pe femeile lor necioplite, cum îşi pun marfa în vânzare şi cum o laudă, cum se reped să scoată din putini peştii răcoroşi, argintii şi să-i ofere, cum peştii se lasă cuminţi, în voia morţii cu gurile căscate dureros şi ochii de aur holbaţi şi plini de spaimă sau cum se apără de ea, furioşi şi deznădăjduiţi. Ca în multe alte dăţi, fu cuprins de milă faţă de aceste fiinţe şi de o tristă indignare, împotriva oamenilor; de ce erau atât de nesimţitori şi grosolani, atât de neînchipuit de săraci cu duhul şi de nătângi, de ce nu vedeau nimic, cu toţii de-a valma, nici pescarii şi nevestele lor, nici cumpărătorii ocupaţi cu tocmeala, de ce nu vedeau gurile acestea, ochii aceştia speriaţi de moarte, cozile acestea care izbeau sălbatic primprejur, această luptă deznădăjduită, înspăimântătoare, inutilă, această insuportabilă transformare a fiinţelor misterioase, miraculos de frumoase, când ultimul tremur le înfioară pielea şi apoi zac,

moarte şi stinse, doborâte, nişte jalnice hălci de carne, pregătite pentru a desfăta cerul gurii mâncăcioşilor? Nimic nu vedeau oamenii aceştia, nimic nu ştiau şi nu băgau de seamă, nimic nu le grăia! Era totuna dacă în faţa lor, piere un biet peşte frumos, sau dacă un meşter îţi dă fiori înfăţişând într-un chip de sfânt, toată nădejdea, toată nobleţea, toată suferinţa sau toată spaima gâtuitoare şi sumbră a existenţei omeneşti – ei nu vedeau nimic, nu-i mişca nimic! Erau cu toţii mulţumiţi sau preocupaţi, aveau treburi importante, se grăbeau, strigau, râdeau şi râgâiau, făceau gălăgie, făceau glume, se ciorovăiau pentru doi bani şi tuturor le mergea bine, toţi erau împăcaţi şi mulţumiţi peste măsură de sine şi de lumea întreagă. Nişte porci, ah, erau mult mai răi şi mai greţoşi decât porcii! Ei da, el însuşi se aflase destul de des în mijlocul lor, se veselise printre cei asemenea lor, alergase după fete, râsese şi nu se înfiorase deloc mâncând peşti prăjiţi. Însă necontenit şi adeseori pe neaşteptate, ca printr-o vrajă, bucuria şi liniştea îl părăseau, iluzia aceasta de îmbuibare îl sufoca, această mulţumire de sine, trufie şi trândavă tihnă a sufletului se scuturau de pe el şi ceva îl trimitea în singurătate şi meditaţie, în pribegie, la contemplarea suferinţei, a morţii, a zădărniciei oricărei acţiuni, îndemnându-l să privească ţintă în abis. Iar uneori, din deznădejdea atotcuprinzătoare, stârnită întrînsul de această panoramă a lipsei de sens, şi a spaimei atotstăpânitoare, înflorea dintr-o dată în el o bucurie, o dragoste violentă, dorinţa de a cânta un cântec frumos ori de a desena; sau în vreme ce mirosea o floare, se juca puţin cu o pisică, regăsea armonia copilăroasă a vieţii. Sentimentul acesta s-ar putea întoarce şi acum, mâine sau poimâine, şi lumea ar deveni iarăşi bună, minunată. Până când s-ar înstăpâni din nou celelalte, tristeţea, îngândurarea, dragostea disperată, sufocantă, pentru peştii muribunzi, pentru florile gata să se ofilească, spaima de o viaţă nătângă, porcească şi de oamenii ce se holbează, fără a fi în stare să vadă ceva. În asemenea clipe nu putea să nu

se gândească, îmboldit de o chinuitoare curiozitate şi cu o dureroasă strângere de inimă, la studentul pribeag Victor, căruia îi înfipsese cuţitul în coaste şi îl părăsise, zăcând pe crengile de brad, scăldat în sânge şi atunci se întreba iarăşi şi iarăşi ce se întâmplase până la urmă cu acest Victor, dacă animalele îl înfulecaseră de tot sau dacă mai rămăsese ceva din el. Da, cu siguranţă că mai rămăseseră oasele, şi poate câţiva pumni de păr. Şi oasele – ce se va alege din ele? Cât durează oare, decenii sau numai ani, până-şi pierd şi ele forma şi devin ţărână?

Ah, astăzi, în vreme ce privea cu milă peştii şi cu scârbă pe precupeţi, cu inima plină de melancolie şi de amarnică duşmănie împotriva lumii şi a lui însuşi, fusese din nou nevoit să se gândească la Victor. Poate că îl găsise cineva şi îl îngropase? Şi dacă aşa s-a întâmplat, oare până acum îi va fi căzut toată carnea de pe oase, va fi putrezit, viermii vor fi ros totul? Mai avea încă păr pe ţeastă şi sprâncene deasupra orbitelor? Şi din viaţa lui Victor, ce fusese plină de aventuri şi păţanii, de jocul fantastic al glumelor şi poznelor lui ciudate, ce mai rămăsese? Mai dăinuia ceva, în afară de cele câteva amintiri vagi, păstrate de ucigaşul său, ceva din această viaţă de om, care doar nu fusese una dintre cele mai obişnuite? Mai exista un Victor în visele femeilor pe care le iubise odinioară? Ah, fireşte că totul era dus şi risipit. Şi la fel se petrece cu toate şi cu toţi, înfloresc repede şi se veştejesc repede, apoi omătul cade deasupra. Câte nu înfloriseră chiar în sufletul său, când, cu câţiva ani înainte, venise în oraşul acesta, dorind cu sete să se dăruiască artei, plin de profundă, sfioasă admiraţie faţă de meşterul Niklaus! Mai supravieţuia ceva din toate acestea? Nimic, nu mai mult decât rămăsese din statura deşirată a bietului Victor. De i-ar fi spus atunci cineva, că va veni ziua, în care Niklaus îl va recunoaşte ca pe egalul său şi va cere breslei brevetul de meşter pentru el, ar fi crezut că ţine în mână tot norocul din lume! Şi acum, totul nu mai era decât o floare trecută, ceva veşted şi fără bucurie.

Pe când cugeta astfel, Gură-de-Aur avu deodată o viziune. Dură doar o clipă, o tresărire fulgerătoare: văzu faţa mamei originare, aplecată deasupra abisului vieţii, privind cu un zâmbet pierdut, frumos şi când, o văzu cum priveşte cu acest zâmbet naşterile, morţile, florile, frunzele foşnitoare ale toamnei, arta, mortăciunile putrezite.

Punea pe toate acelaşi preţ, ea, mama originară, peste toate plutea, precum luna, zâmbetul ei neliniştitor, iar el, Gură-de-Aur, cu gândurile lui melancolice, îi era tot atât de drag ca şi crapul care murea pe caldarâmul pieţei de peşte, şi mândra, glaciala fecioară Lisbeth tot atât de dragă ca şi oasele, risipite prin pădure, ale lui Victor, cel ce s-ar fi bucurat cândva să-i fure lui ducatul.

Apoi fulgerul se stinse, misteriosul chip al mamei dispăru. Dar lumina ei pală continua să palpite în adâncurile sufletului lui Gură-de-Aur, un val de viaţă, de durere, de sugrumată nostalgie se abătu asupra inimii sale, răscolind-o. Nu, nu el, nu voia fericirea şi îndestularea celorlalţi, a cumpărătorilor de peşte, a burghezilor, a oamenilor cu ocupaţii statornice. Să-i ia dracul pe toţi! Ah, tresărirea acelei feţe pale, gura plină, pârguită, ca o vară târzie, peste ale cărei buze răsfrânte alunecase un fugar zâmbet de moarte, precum suflarea vântului şi lumina lunii!

Gură-de-Aur o porni către casa meşterului, era ceasul amiezii; aşteptă până ce-l auzi pe Niklaus părăsindu-şi lucrul şi spălându-şi mâinile. Atunci intră la el.

— Îngăduiţi-mi să vă spun câteva cuvinte, meştere, pot vorbi în vreme ce vă spălaţi pe mâini şi vă îmbrăcaţi haina. Mor de sete după o gură de adevăr, vreau să vă spun ceva şi pesemne că numai acum sunt în stare, mai târziu niciodată. Mă simt astfel încât trebuie să vorbesc unui om şi dumneavoastră sunteţi singurul care m-ar putea înţelege. Nu-i vorbesc bărbatului care are un atelier vestit şi primeşte din partea oraşelor şi a mânăstirilor comenzi ce-i fac cinste, celui ce are două calfe şi o casă frumoasă, îmbelşugată. Îi vorbesc meşterului care a făurit-o pe Maica

Domnului, cea din mănăstire, cea mai frumoasă statuie pe care o cunosc. Pe omul acesta l-am iubit şi l-am cinstit, a deveni asemenea lui mi s-a părut scopul suprem pe pământ. Am făcut o statuie, pe Ioan, şi nu am putut-o face atât de desăvârşită ca Maica Domnului ieşită din mâna dumneavoastră; dar este aşa cum este. Altă sculptură n-am de făcut, nu există acum nici una care să mă cheme şi să mă silească s-o cioplesc. Mai curând, există una, o imagine sfântă îndepărtată, pe care va trebui s-o făuresc cândva, dar astăzi îmi e cu neputinţă. Pentru a o făuri, trebuie să mai trăiesc şi să mai cunosc foarte multe. Poate o voi putea făuri peste trei, peste patru ani, sau poate peste zece, chiar mai târziu, poate niciodată. Până atunci însă, meştere, nu vreau să-mi câştig pâinea cu meşteşugul şi să lustruiesc sculpturi, şi să dăltuiesc amvoane, şi să duc o viaţă de meşteşugar de atelier, şi să câştig bani şi să devin ceea ce sunt toţi meşteşugarii, nu, nu vreau asta, ci vreau să trăiesc şi să umblu, să simt vara şi iarna, să privesc lumea şi să-i gust frumuseţea şi grozăvia ei. Vreau să sufăr de foame şi de sete, şi vreau să uit şi să lepăd tot ce am trăit şi am învăţat aici, la dumneavoastră. Aş vrea într-adevăr să făuresc ceva atât de frumos şi atât de adânc-mişcător cum este statuia dumneavoastră, dar să devin ce sunteţi şi să trăiesc cum trăiţi dumneavoastră mi-e peste putinţă.

Meşterul îşi spălase mâinile şi le ştersese, după asta se întoarse şi îl privi pe Gură-de-Aur. Faţa lui era severă, dar nu mânioasă.

— Ai vorbit, zise el, şi eu te-am ascultat. Acum lasă lucrurile cum sunt. Nu te aştept la treabă, deşi avem multe de făcut. Nu te consider calfa mea, tu ai nevoie de libertate. Aş vrea să stăm de vorbă despre unele şi altele, dragă Gură-de-Aur; nu acum, ci peste câteva zile, între timp petrece-ţi vremea după cum te trage inima. Vezi, eu sunt mult mai bătrân, şi am cunoscut câte ceva din viaţă. Gândesc altfel decât tine, dar te înţeleg, şi înţeleg ce anume vrei să spui. Te chem peste câteva zile. Vom vorbi despre

viitorul tău, am o mulţime de planuri. Până atunci, fii cu răbdare! Ştiu prea bine ce se întâmplă când isprăveşti o lucrare ce ţi-a fost dragă, cunosc acest gol. Trece, crede-mă.

Gură-de-Aur plecă nemulţumit. Meşterul era plin de bune intenţii faţă de el, dar cu ce-i putea ajuta?

Ştia la râu un loc, unde apa nu era adâncă şi curgea peste o albie plină cu vechituri şi resturi, se aruncau aici, în apă, tot soiul de gunoaie de pe la casele din mahalaua pescarilor. Se duse acolo, se aşează pe mal şi privi în apă. Iubea mult apa, orice fel de apă îl atrăgea. Şi adâncindu-şi privirea până la fund, la albia întunecoasă, neclară, în apa ce părea a curge în şuviţe de cristal, zări, sclipind, ici-colo, cu un licăr estompat, auriu, scânteind îmbietor, obiecte de nerecunoscut, poate un ciob de farfurie veche, sau o seceră îndoită, aruncată, sau o piatră netedă deschisă la culoare, câteodată un peşte de nămol, un mihalţ gras sau o roşioară, care se răsucea acolo jos, prinzând pentru o secundă pe aripioarele albicioase de pe burtă, şi pe solzi, câte o rază de lumină – niciodată nu se putea recunoaşte exact ce era de fapt această scurtă şi tulbure licărire a unor comori scufundate pe fundul umed şi negru al râului, dar întotdeauna ea era fermecător de frumoasă şi de ispititoare. Aidoma acestei mărunte taine a apei, îşi zise el, erau toate adevăratele taine, toate imaginile adevărate, autentice ale sufletului: nu aveau contur, nu aveau formă, se lăsau numai bănuite ca o frumoasă, îndepărtată posibilitate, erau învăluite şi aveau înţelesuri multiple. Ca din crepusculul adâncimilor verzi ale râului licărea spre el, tresărind câte o clipă, ceva nemaivăzut de auriu sau de argintiu, un nimic, şi totuşi încărcat de cele mai fericite făgăduieli, la fel profilul şters al unui om, văzut pe jumătate din spate, putea vesti câteodată ceva nesfârşit de frumos sau nemaipomenit de trist, sau, de asemenea: un felinar atârnat sub căruţă noaptea zugrăvind pe ziduri umbrele imense ale spiţelor ce se învârteau în mers, jocul acestor

umbre putea fi pe durata unui minut tot atât de plin de privelişti, întâmplări şi istorii, ca toată opera lui Virgiliu. Din aceeaşi plămădeală ireală, magică, se ţeseau noaptea visele, câte un fleac cuprindea toate imaginile lumii, o apă în cristalul căreia sălăşluiau, ca nişte virtualităţi fără contenire treze, formele tuturor oamenilor, animalelor, îngerilor şi demonilor.

Se cufundă iarăşi în jocul acesta, privi pierdut în şuvoiul râului, văzu, cum în profunzimile lui tremură scânteieri învălmăşite, bănui coroane regale şi umeri albi de femeie. Cândva, la Mariabronn, îşi aminti el acum, întrezărise în literele latineşti şi eline asemenea vise ale formelor, şi vrăji ale metamorfozei. Nu vorbise oare pe atunci cu Narcis despre ele? Ah, când se petrecuse asta, cu câte sute de ani înainte? Ah, Narcis! Ca să-l vadă, ca să vorbească un ceas cu el, ca să-i ţină mâna, ca să-i audă glasul calm, plin de înţelepciune, şi-ar fi dat bucuros cei doi ducaţi de aur.

De ce erau lucrurile acestea atât de frumoase, sclipătul acesta de aur, de sub apă, aceste umbre şi presimţiri, toate aceste apariţii ireale, feerice – de ce erau atât de nespus de frumoase şi încântătoare, fiind totuşi exact opusul frumosului pe care-l putea crea un artist? Căci dacă la obiectele acelea fără nume, frumuseţea era lipsită de orice formă şi consta numai din mister, cu operele de artă lucrurile se întâmplau tocmai invers, ele erau numai şi numai formă, grăind cu desăvârşită claritate. Nimic nu era mai necruţător de clar şi de hotărât decât linia unui cap sau a unei guri, desenate sau sculptate în lemn. Ar fi fost în stare să deseneze din memorie, precis, absolut precis buza de jos ori pleoapele Mariei lui Niklaus; acolo nu era nimic nehotărât, înşelător, nimic care să curgă şi să se risipească.

Gură-de-Aur cugetă cu pasiune la toate acestea. Nu se lămurea cum se face că tocmai acele imagini, cele mai hotărâte cu putinţă şi mai statornic prinse într-o formă acţionează asupra sufletului la fel ca închipuirile impalpabile şi lipsite de contur. Un lucru i se limpezi însă în

cursul acestui exerciţiu de gândire, şi anume motivul pentru care atâtea opere de artă fără cusur, bine executate, nu-i plăceau defel ci, în ciuda unei anumite frumuseţi, îl plictiseau şi îi deveneau aproape detestabile. Atelierele, bisericile şi palatele erau pline cu asemenea opere de artă nefericite, el însuşi contribuise la crearea câtorva. Erau atât de cumplit de dezamăgitoare, pentru că trezeau năzuinţa spre suprem şi totuşi nu o împlineau, lipsindu-le principalul: taina. Asta au comun visul şi opera de artă desăvârşită: taina.

Şi Gură-de-Aur gândi mai departe: „Este o taină pe care o iubesc, i-am dat de urmă, am zărit-o străfulgerând de mai multe ori, şi eu, ca artist, dacă îmi va fi cândva cu putinţă, aş vrea să o reprezint şi să-i dau grai. Este chipul marii Născătoare, a mamei originare iar taina ei nu constă, ca la altele, într-un amănunt anume, în rotunjimile ei aparte sau în zvelteţe, în asprime sau gingăşie, putere sau graţie, ci constă în faptul că marile contraste ale lumii, care altminteri sunt de neîmpăcat, în această făptură s-au alăturat şi au încheiat pace: naşterea şi moartea, bunătatea şi cruzimea, viaţa şi distrugerea. Dacă aş fi născocit această fiinţă, dacă ea n-ar fi decât un joc al gândurilor mele sau o aspiraţie ambiţioasă de artist, nu m-aş înduioşa din pricina ei, aş putea să-i observ cusururile şi s-o uit. Dar mama originară nu este o idee, căci eu nu am născocit-o, ci am văzut-o! Ea trăieşte în mine, m-am întâlnit mereu cu dânsa. Întâia oară am presimţit-o când, într-o noapte de iarnă, într-un sat, a trebuit să ţin lumina peste patul unei ţărănci care năştea: atunci a început să trăiască imaginea din mine. Adeseori e departe şi rămâne pierdută mult timp, dar brusc răsare iarăşi, ca şi azi. Imaginea propriei mele mame, cândva cea mai dragă dintre toate, s-a transformat întreagă în această imagine nouă, e cuprinsă în ea ca sâmburele într-o cireaşă.

Îşi intuia acum cu limpezime situaţia prezentă, teama în faţa unei hotărâri. Se afla, nu mai puţin ca odinioară, în

ceasul despărţirii de Narcis şi de mânăstire, pe o cale vitală pentru el: calea care-l ducea spre mamă. Poate cândva, mama va deveni o imagine palpabilă şi vizibilă pentru toţi, o operă a mâinilor sale. Poate că acolo se găsea ţinta, acolo stătea ascuns sensul vieţii sale. Poate; nu ştia. Un lucru ştia însă: a da ascultare mamei, a merge către ea, a fi atras şi chemat de ea, asta era bine, asta era viaţă. Poate că niciodată nu va fi în stare să-i creeze imaginea, poate că ea va rămâne pentru totdeauna vis, presimţire, ispită, străfulgerare de aur a unei sfinte taine. Oricum era dator s-o urmeze, să-i încredinţeze destinul său, ea era steaua lui călăuzitoare.

Şi acum hotărârea îi stătea la îndemână, totul devenise limpede. Arta era un lucru frumos, dar nu o zeiţă, şi un scop, nu pentru el; nu artei trebuia să-i dea ascultare, ci numai chemării mamei. Ce-i folosea lui să aibă degetele tot mai îndemânatice? Se vedea la meşterul Niklaus unde duce această sporire a îndemânării. La faimă şi nume, la bani şi la viaţă sedentară, la secarea şi degenerarea acelor simţuri lăuntrice, care, ele singure pot descoperi taina. La făurirea unor jucării drăguţe, costisitoare, la tot soiul de altare şi amvoane bogate, un sfânt Sebastian şi încă unul şi încă unul şi capete frumuşele de îngeri bucălaţi, patru taleri bucata. Oh, aurul din ochiul unui crap şi puful de argint, dulce şi fin de pe marginea unei aripi de fluture erau nesfârşit mai frumoase, mai vii, mai de preţ decât o sală întreagă, plină cu acele opere de artă!

Un băiat venea, cântând, pe uliţă în jos spre mal, din când în când cântecul său amuţea, căci el muşca dintr-o felie mare, de pâine albă pe care o avea în mână. Gură-de-Aur îl văzu şi îi ceru o bucăţică din pâinea lui, scormoni cu două degete miezul feliei şi frământă din el cocoloaşe mici. Aplecat peste parapet, azvârli cocoloaşele de pâine încet, unul după altul, jos, în râu; vedea cum se scufundă bila albă în apa întunecoasă, o vedea înconjurată de îmbulzeala agitată a capetelor de peşti ce roiau în jurul ei, până ce una

din guri o înhăţa. Urmări, cufundându-se şi dispărând, o bilă după alta şi fu adânc mulţumit. Apoi i se făcu foame şi se duse la una din iubitele sale, slujnică în casa unui măcelar, pe care o botezase „stăpână a cârnaţilor şi a şuncilor”. O momi la fereastra bucătăriei cu fluieratul obişnuit şi avea de gând să primească de la ea câte ceva de-ale gurii pe care să le ia cu el sus, deasupra râului, pe unul din dealurile cu vii, al căror pământ roşu, gras, se arăta vederii cu culoarea lui atât de vie, de sub frunzişul, bogat al viţei şi unde, primăvara, înflorea hiacintul albastru, mirosind gingaş a drupe.

Dar părea a fi o zi a hotărârilor şi a limpezirilor. Când Katherine apăru la fereastră, zâmbindu-i cu faţa ei plină, cam grosolană, când el întinse mâna, ca să-i dea semnalul obişnuit, îşi aminti brusc de alte dăţi, când stătuse aici la fel, în aşteptare. Şi totodată prevăzu, cu o claritate care-l plictisi, ce se va petrece în minutele următoare: cum va recunoaşte ea semnalul şi cum se va retrage, cum va apărea curând la uşa din dosul casei, ţinând în mână vreo afumătură, cum va lua el în primire cele aduse şi, între timp, o va mângâia puţin şi o va strânge la piept, gest pe care ea îl şi aşteptase – şi dintr-o dată i se păru negrăit de prostesc şi urât, să repete toată această desfăşurare mecanică a unor lucruri de atâtea ori trăite şi să-şi joace rolul dinainte ştiut de a lua în primire cârnatul, de a simţi sânii voinici, cum îi dau ghes, şi de a-i strânge uşor, de parcă ar face şi el, un dar, în schimb. I se păru deodată că vede pe faţa ei bună, cărnoasă, o obişnuinţă lipsită de suflet, iar în zâmbetul ei prietenos ceva de prea multe ori văzut, ceva mecanic, lipsit de taină, ceva nedemn de el. Nu mai duse până la capăt obişnuitul gest al mâinii, zâmbetul îi îngheţă pe faţă. O mai iubea oare, o mai dorea cu adevărat? Nu, de prea multe ori fusese aici, de prea multe ori văzuse mereu acelaşi zâmbet, şi-i răspunsese, fără vreun imbold al inimii. Ceea ce ieri încă ar fi putut face fără a sta să judece, astăzi, dintr-o dată, nu mai era cu putinţă. Slujnica mai

stătea şi-l privea, când el se şi întoarse şi dispăru din uliţă, hotărât să nu se mai arate niciodată pe acolo. Mângâie-i altul sânii. Mănânce-i altul cârnaţii cei gustoşi! De fapt, câte nu se înfulecau, şi se iroseau zi de zi, în oraşul acesta îmbuibat, mulţumit de sine! Ce leneşi, ce răsfăţaţi, ce mofturoşi erau aceşti burghezi rotofei, de dragul cărora se măcelăreau zilnic atâţia porci şi viţei şi se scoteau din râu atâţia peşti frumoşi, bieţii de ei! Şi el însuşi – cât se răsfăţase şi se stricase şi el, ce scârbos de asemănător devenise cu burghezii dolofani! În drumeţiile lui, pe câmpul înzăpezit, o prună uscată sau o coajă de pâine veche avusese un gust mai grozav decât aici, în îmbuibare, întreg banchetul unei bresle. O, drumeţia, o, libertatea, o, câmpul luminat de lună şi urma de animal, prudent cercetată, în iarba cenuşiu-umedă a dimineţii! Aici, la oraş, printre cei aşezaţi, toate mergeau atât de uşor şi costau atât de puţin, chiar şi dragostea. Dintr-o dată fu sătul, scuipă pe toate cele. Viaţa de aici îşi pierduse rostul, era un os fără măduvă. Fusese frumoasă şi-şi avusese rostul, câtă vreme meşterul păruse a fi un ideal, iar Lisbeth o prinţesă; fusese suportabilă, câtă vreme lucrase la Ioan al său. Acum se isprăviseră toate, parfumul se mistuise, floricica se veştejise. Ca un talaz violent, îl cuprinse sentimentul vremelniciei, care mereu îl rănea şi-l ameţea atât de adânc. Repede se veştejeşte totul, repede se iroseşte orice plăcere, nimic nu rămâne în urmă, decât oase şi pulbere. Ba da, ceva rămâne: mama cea eternă, străveche şi veşnic tânără, cu zâmbetul ei de dragoste, trist şi crud. O zări iarăşi pentru o clipă: o uriaşă, cu stele în păr, şedea visătoare la marginea lumii, culegea cu mâna jucăuşă, floare după floare, viaţă după viaţă şi le lăsa să cadă încet, în spaţiul fără de hotar.

În zilele acelea, în vreme ce Gură-de-Aur vedea pălind în urma lui o fărâmă ofilită de viaţă, şi hoinărea de bun-rămas ca într-o beţie tristă prin împrejurimile ce-i deveniseră familiare, meşterul Niklaus depunea mari strădanii să-i

asigure viitorul, şi să-l facă pe musafirul nestatornic să prindă rădăcini pentru totdeauna. Convinsese breasla să-i elibereze lui Gură-de-Aur brevetul de meşter şi cumpăni planul de a-l lega de el definitiv, nu ca subaltern, ci ca asociat, astfel încât să se sfătuiască în privinţa tuturor comenzilor mari şi să le execute împreună, făcându-l părtaş la veniturile dobândite de pe urma lor. Putea fi aici un risc, chiar şi din pricina lui Lisbeth, pentru că, fireşte, în cazul acesta, tânărul i-ar fi devenit, în curând, ginere. Dar o sculptură ca Ioan nu ar fi izbutit să creeze nici cel mai bun dintre câte ajutoare năimise Niklaus vreodată, iar el însuşi îmbătrânea şi devenea mai sărac în inspiraţie şi putere creatoare, şi nu voia să-şi vadă faimosul atelier decăzând şi ocupându-se cu îndeletniciri meşteşugăreşti obişnuite. Va fi greu cu acest Gură-de-Aur, însă trebuia să rişte.

Acestea erau socotelile pe care, îngrijorat, şi le făcea meşterul. Va reclădi pentru Gură-de-Aur atelierul din dos, şi-l va lărgi, îi va elibera odaia de la mansardă, şi-i va dărui, cu prilejul primirii sale în breaslă, un rând de straie noi, frumoase. Prudent, ceru şi părerea Lisbethei, care, încă de la prânzul acela, se aşteptase la asemenea propuneri. Şi, ca să vezi, Lisbeth nu se împotrivea. Dacă flăcăul era aşezat într-un cămin şi-şi putea zice meşter, era mulţumită cu el. Nici în privinţa aceasta nu existau piedici. Iar dacă meşterul Niklaus şi meşteşugul încă nu reuşiseră să-l îmblânzească pe deplin pe acest ţigan, Lisbeth neîndoielnic că va izbuti până la urmă.

Aşa se puse totul la cale pentru prinderea păsăruicii şi momeala fu aşezată cu grijă în laţ. Şi într-o zi se trimise după Gură-de-Aur, care nu se mai arătase pe la meşter. Fu încă o dată invitat la masă, apăru din nou periat şi pieptănat, şezu din nou în odaia cea frumoasă, puţin cam prea solemnă, ciocni din nou un pahar cu meşterul şi cu fiica meşterului, până ce aceasta din urmă ieşi din odaie şi Niklaus dădu la iveală marile sale planuri şi oferte.

— M-ai înţeles, adăugă el uimitoarelor sale destăinuiri, şi nu trebuie să-ţi mai spun că, niciodată până acum un om tânăr nu a fost avansat atât de repede meşter, fără să-şi fi făcut măcar anii de ucenicie obligatorii, şi n-a găsit de-a gata asemenea cuib cald. Norocul tău e mare, Gură-de-Aur.

Uimit şi speriat Gură-de-Aur privi la meşterul său şi împinse departe de sine paharul, încă pe jumătate plin.

De fapt, se aşteptase ca Niklaus să-l certe un pic pentru zilele tândălite, şi apoi să-i propună să rămână la el, ca ajutor. Va să zică aşa stăteau lucrurile. Îl întristă şi-l stingheri că trebuia să şadă faţă-n faţă cu bărbatul acesta, într-o asemenea postură. Nu găsi imediat răspunsul.

Meşterul, cu faţa puţin încordată şi dezamăgită pentru că oferta, cu care-l cinstea, nu fusese primită cu bucurie şi cu umilinţă, se ridică şi zise:

— Ei bine, propunerea mea îţi vine pe neaşteptate, poate că vrei întâi să te gândeşti. Recunosc că sunt puţin jignit, am crezut că-ţi pregătesc o mare bucurie. Dar mă rog, iată, îţi dau răgaz de cugetare.

— Maestre, zise Gură-de-Aur, luptându-se pentru a-şi găsi cuvintele, nu fiţi supărat pe mine! Vă mulţumesc din toată inima pentru bunăvoinţa dumneavoastră şi vă mulţumesc încă şi mai mult pentru răbdarea cu care m-aţi tratat, ca învăţăcel. Nu voi uita niciodată cât vă sunt de îndatorat. Dar răgaz de cugetare nu-mi trebuieşte, m-am hotărât de mult.

— La ce te-ai hotărât?

— Am fost hotărât încă înainte de a primi invitaţia domniei-voastre şi înainte de a avea habar de ofertele dumneavoastră, care mă cinstesc. Nu mai pot rămâne aici, plec la drum.

Palid la faţă, Niklaus îl privi cu ochi sumbri.

— Maestre, imploră Gură-de-Aur, credeţi-mă, nu vreau să vă jignesc! V-am spus care mi-e hotărârea. Nu se mai poate schimba nimic. Trebuie să plec, să călătoresc, să fiu iar liber. Îngăduiţi să vă mai mulţumesc o dată din inimă şi îngăduiţi să ne despărţim prieteni!

Îi întinse mâna, îşi simţea lacrimile aproape. Niklaus nu-i primi gestul, se albise la faţă şi începu să umble prin odaie din ce în ce mai repede, paşii săi apăsaţi vădindu-i furia. Niciodată Gură-de-Aur nu-l mai văzuse într-o asemenea stare.

Apoi, brusc, meşterul se opri locului, se stăpâni şi cu un efort puternic zise, fără a-l privi pe Gură-de-Aur, şuierând printre dinţi:

— Bine, atunci du-te! Dar du-te imediat! Să nu te mai văd! Nu cumva să fac şi să spun ceva, ce-aş putea să regret mai târziu. Du-te!

Gură-de-Aur îi mai întinse o dată mâna. Meşterul făcu o mină de parcă ar fi fost gata s-o scuipe. Atunci Gură-de-Aur, care pălise şi el, se întoarse şi ieşi încet din odaie, îşi puse afară boneta, se strecură în jos pe scări, lăsându-şi mâna să alunece peste capetele sculptate ale pilaştrilor balustradei, intră, în micul atelier din curte, rămase puţin, de adio, în faţa statuii lui Ioan, apoi părăsi casa cu o durere mai adâncă în inimă decât cea pe care o simţise odinioară la despărţirea de castelul cavalerului şi de biata Lydia.

Cel puţin a mers repede! Cel puţin nu s-a rostit nimic inutil! Acesta fu singurul gând mângâietor ce-i veni în minte pe când trecea pragul pentru ca dintr-o dată, uliţa şi oraşul să-l privească în ochi cu acea faţă schimbată, străină, pe care o dobândesc lucrurile ce fac parte din obişnuinţă, atunci când inima noastră şi-a luat rămas-bun de la ele. Azvârli o privire îndărăt, spre uşa casei – acum era uşa unei case străine, zăvorită pentru el.

După ce ajunse în odaia sa, Gură-de-Aur îşi începu pregătirile de plecare. Bineînţeles, nu erau multe de pregătit; nu avea de făcut decât să-şi ia rămas-bun. Pe perete atârna un tablou, pictat de el, o Madonă blândă, iar primprejur atârnau şi zăceau câteva lucruri pe care le putea numi ale lui: pălăria de duminică, o pereche de încălţări pentru dans, un sul de desene, o lăută mică, nişte figurine de lut, modelate de el, apoi câteva daruri de la

iubite: un buchet de flori artificiale, un pocal roşu-rubiniu, o turtă dulce veche şi uscată, în formă de inimă şi alte asemenea mărunţişuri, fiecare dintre ele îşi avusese însemnătatea şi povestea sa, şi-i fusese drag, dar acum toate erau numai vechituri care-l încurcau, căci la drum nu putea lua cu el nici una. Izbuti măcar să schimbe cu proprietarul casei pocalul rubiniu pe un cuţit de vânătoare solid, bun, pe care-l ascuţi la tocila din curte, fărâmiţă turta dulce şi hrăni cu ea găinile din ograda vecină, dărui Madona gazdei şi primi, în schimb, un dar folositor: o raniţă veche, de piele şi provizii bogate pentru drum. În raniţă împacheta cele câteva cămăşi pe care le avea şi câteva desene mai mici, înfăşurate în jurul unei cozi de mătură, iar alături aşează bucatele. Mărunţişurile celelalte trebuiau lăsate aici.

Existau mai multe femei în oraş, de la care s-ar fi cuvenit să-şi ia rămas bun; la una din ele dormise chiar ieri, fără să-i pomenească de planurile sale. Da, aşa se agaţă câte ceva ca scaiul de tine, când vrei s-o porneşti la drum. Nimic nu trebuie luat în serios. Nu-şi luă rămas-bun de la nimeni, afară de cei ai casei. O făcu de cu seară, pentru a putea porni la drum de cum s-o crăpa de ziuă.

Totuşi, cineva se sculase de dimineaţă şi, tocmai când dădea să părăsească, în linişte, casa, îl chemă în bucătărie la o cană cu lapte. Era fiica gazdelor, o copilă de cincisprezece ani, o fiinţă tăcută, bolnăvicioasă, cu ochi frumoşi, dar cu o vătămătură la încheietura şoldului, din pricina căreia şchiopăta. Se numea Marie. Cu faţa nedormită, palidă de tot dar îngrijit îmbrăcată şi pieptănată, îl servi în bucătărie cu lapte fierbinte şi pâine, şi păru foarte întristată de plecarea lui. El îi mulţumi şi, de bun-rămas, o sărută, milos, pe gura micuţă. Reculeasă, cu ochii închişi, primi ea sărutarea.

CAPITOLUL XIII.

În vremea dintâi a noii sale pribegii, în prima ameţeală lacomă a libertăţii redobândite, Gură-de-Aur fu nevoit să

înveţe iarăşi să trăiască viaţa fără căpătâi şi fără ceasornic a hoinarilor. Nedând ascultare nimănui, dependenţi numai de vreme şi de anotimp, fără ţintă, în faţa ochilor, fără acoperiş deasupra capului, neposedând nimic şi primind cu braţele deschise tot ce le trimite întâmplarea astfel îşi duc pribegii viaţa copilăroasă şi vitează, sărăcăcioasă şi vajnică. Sunt fiii lui Adam, cel izgonit din paradis, sunt fraţii animalelor nevinovate. Iau din mâna cerului, ceas de ceas, ceea ce li se dă: soare, ploaie, ceaţă, zăpadă, căldură şi frig, bunăstare şi nevoie, pentru ei nu există timp, nici istorie, nici ambiţie şi nici acel idol ciudat al prosperităţii şi progresului, căruia i se închină cu atâta disperare proprietarii de case. Un vagabond poate fi delicat sau aspru, rafinat sau grosolan, temerar sau fricos, însă în inima sa rămâne mereu copil, trăieşte mereu în ziua întâia, înainte să înceapă istoria lumii, viaţa lui e condusă mereu de puţine şi simple instincte şi nevoi. Poate fi deştept sau prost; poate şti adânc în sine, cât de fragilă şi nestatornică e orice viaţă, cât de sărmană şi de înfricoşată îşi poartă orice vietate, puţinul sânge fierbinte prin gheaţa spaţiilor cosmice; sau poate asculta numai, copilăreşte şi lacom, de poruncile bietului său stomac – întotdeauna este opusul şi duşmanul de moarte al celui avut, al sedentarului care-l urăşte, îl dispreţuieşte şi se teme de el, pentru că nu vrea să i se aducă aminte de efemerul existenţei, de ofilirea necontenită a tot ce e viaţă, de moartea implacabilă, glacială, care, de jur împrejurul nostru, umple universul.

Nevinovăţia copilăroasă a vieţii de vagabond, originea ei maternă, adversitatea ei faţă de lege şi spirit, vulnerabilitatea ei şi tainica, permanenta vecinătate a morţii cuprinseseră şi modelaseră de mult sufletul lui Gură-de-Aur. Iar faptul că în el sălăşluia totuşi spirit şi voinţă, că era totuşi un artist, îi îmbogăţea şi-i îngreuna viaţa. Căci, orice viaţă devine bogată şi înfloritoare prin dislocări şi contraste. Ce-ar fi raţiunea şi luciditatea, pentru cel care n-a cunoscut ameţeala, ce-ar fi voluptatea simţurilor dacă în

spatele ei nu s-ar ascunde moartea şi ce-ar fi dragostea, fără eterna duşmănie neîmpăcată a sexelor?

Vara şi toamna scăpătară, Gură-de-Aur trecu trudnic prin lunile grele, hoinări ameţit în primăvara cu miresme dulci, anotimpurile se perindau în goană, soarele înalt al verii cobora iarăşi spre orizont. Trecu an după an, şi se părea că Gură-de-Aur uitase că pe pământ mai există şi altceva afară de foame şi dragoste şi de această tăcută, înfiorătoare grabă a anotimpurilor; se părea că se cufundase complet în lumea originară, maternă instinctelor. Dar în fiecare vis şi în fiecare popas însoţit de gânduri, lăsându-şi privirea să colinde peste văile înfloritoare sau veştede, era plin de ceea ce văzuse, era artist, suferea din pricina nostalgiei chinuitoare, a dorinţei de a invoca prin spirit şi de a preface în sens, absurditatea candidă şi trecătoare a vieţii.

Odată, el, care de la aventura sângeroasă cu Victor nu mai călătorise niciodată altfel decât de unul singur, întâlni un camarad, care se lipi pe nesimţite de el şi de care nu scăpă apoi o bună bucată de vreme. Dar nu era de soiul lui Victor, ci era un pelerin pe drumul Romei, un bărbat încă tânăr, înveşmântat în rasă şi cu pălărie, care se numea Robert, originar de lângă Bodensee. Omul acesta, fiu de meseriaş, care un timp făcuse şcoala la călugării sfântului Gallus, îşi vârâse în cap, încă de copil, să meargă în pelerinaj la Roma, rămăsese întotdeauna devotat acestui gând, cel mai drag al său, şi folosise primul prilej pentru a-l înfăptui. Prilejul acesta fu moartea tatălui său, în atelierul căruia lucrase ca tâmplar. Îndată după înmormântarea bătrânului, Robert declară maică-şi şi soră-şi că nimic nu-l poate împiedica să pornească spre Roma întru potolirea ardorii sale şi ispăşirea păcatelor lui şi ale tatălui său. Degeaba se jeluiră femeile, degeaba îl certară, el rămase cu încăpăţânare la hotărârea sa dintru început şi, în loc de a se îngriji de cele două femei, porni la drum fără binecuvântarea maică-şi şi urmărit de ocările mânioase ale surorii. Ceea ce îl îmboldea era, mai presus de toate, dorul de ducă, împletit cu un soi

de evlavie superficială, care-l făcea să încline a zăbovi în apropierea unor aşezăminte bisericeşti şi a unor îndeletniciri spirituale, bucurându-se să fie de faţă oriunde ar fi întâlnit slujbe, botezuri, înmormântări, miros de tămâie şi de lumînări aprinse. Ştia puţin latineşte, dar nu spre cărturărie râvnea sufletul său copilăros, ci spre contemplaţie şi tăcută adoraţie, în umbra bolţilor de biserică. Pe când era băieţandru, se dăruise cu pasiune slujbei de băiat în cor şi servant de liturghie. Gură-de-Aur nu-l prea lua în serios, dar ţinea totuşi la el, se simţea puţin înrudit cu dânsul, datorită pornirii instinctive spre pribegie şi meleaguri străine. Aşadar Robert plecase cu încântare la drum şi chiar ajunsese până la Roma, beneficiase de ospitalitatea a nenumărate mănăstiri şi parohii, contemplase munţii şi sudul, iar la Roma se simţise foarte bine, printre atâtea biserici şi servicii divine, ascultase sute de mise şi se reculesese în cele mai vestite şi mai sfinte lăcaşuri şi primise sacramentele şi înghiţise mai mult fum de tămâie decât ar fi fost nevoie, pentru micile sale păcate de tinereţe, ca şi pentru cele ale tatălui său. Un an şi mai bine fusese plecat şi când, în sfârşit, reveni şi trecu pragul casei părinteşti, nu avu parte de primirea fiului rătăcitor, căci între timp sora lui îşi însuşise îndatoririle şi drepturile gospodăreşti, şi, trebuindu-i o calfă de tâmplar tocmise un flăcău sârguincios, se măritase cu el şi conducea acum casa şi atelierul atât de bine, încât cel reîntors îşi dădu seama repede că e de prisos, şi într-adevăr nimeni nu-l pofti să rămână, când după puţină vreme începu să vorbească iarăşi despre plecare şi călătorie. El nu se supără defel, acceptă de la maică-sa cei câţiva bănuţi ai ei, economisiţi, se împodobi iarăşi cu straiele de călător evlavios şi porni într-un nou pelerinaj, fără ţintă de-a curmezişul imperiului, un hoinar pe jumătate religios. Medaliile de aramă, luate ca amintire din localităţi vestite de pelerinaj şi mătăniile sfinţite atârnau pe el, zornăind.

Astfel dădu el peste Gură-de-Aur, umblară o zi împreună, schimbară impresii de pribegie, se pierdură din ochi în orăşelul următor, ici-colo se reîntâlniră şi până la urmă se însoţiră de-a binelea, deoarece Robert era un tovarăş de drum plăcut, gata oricând să se facă folositor. Gură-de-Aur îi plăcea grozav, încerca să-l cucerească prin mici servicii, îi admira cunoştinţele, curajul şi spiritul şi îi plăceau sănătatea, puterea şi sinceritatea lui. Se obişnuiră unul cu altul, căci şi Gură-de-Aur era sociabil. Un singur lucru nu-l suporta: când îl cuprindeau tristeţile sale sau cădea pe gânduri, tăcea cu încăpăţânare şi-l trecea pe celălalt cu vederea, de parcă nici n-ar fi fost de faţă şi în asemenea împrejurări nu erau îngăduite nici trăncănelile, nici întrebările, nici consolările, ci trebuia lăsat în voia lui. Robert învăţă curând aceste reguli. De când observase că Gură-de-Aur ştie pe de rost o mulţime de versuri şi cântece latineşti, de când în faţa portalului unui dom îl auzise explicând figurile de piatră, de când îl văzuse desenând cu cretă roşie pe un zid pleşuv, lângă care poposiseră, din câteva linii mari, rapide, chipuri de dimensiuni naturale, îl socotea pe camaradul său un răsfăţat al lui Dumnezeu, aproape un vrăjitor. Mai băgă de seamă că era şi un răsfăţat al femeilor, căci pe multe dintre ele le lua în stăpânire numai cu o privire şi un zâmbet; asta îi plăcea mai puţin, totuşi nu putea să nu admire şi aceste isprăvi.

Odată călătoria lor fu întreruptă într-un fel neaşteptat, într-o zi sosiră în preajma unui sat, iar acolo, îi întâmpină o ceată de ţărani înarmaţi cu ciomege, prăjini şi îmblăcii, iar cel din fruntea lor le strigă de departe să se întoarcă din drum şi să se ducă unde şi-a înţărcat dracul copiii, altminteri îi omoară. Când Gură-de-Aur stătu locului şi voi să afle ce se petrece la urma urmei, primul bolovan azvârlit de ţărani îl şi nimeri în piept. Robert, după care-şi roti privirea, o rupsese la fugă, ca apucat.

Ţăranii înaintau ameninţători şi nici lui Gură-de-Aur nu-i mai rămase altceva de făcut decât să-l urmeze pe fugar, ce-i

drept, cu pas mai domol. Tremurând Robert îl aştepta la picioarele unei cruci, cu Mântuitorul răstignit, înălţată în mijlocul câmpului.

— Ai fugit ca un erou, râse Gură-de-Aur. Dar ce au neciopliţii ăştia în căpăţână? Să fie oare război? Aşează străji înarmate în faţa cătunului lor prăpădit şi nu vor să lase pe nimeni să intre! Stau şi mă minunez ce să mai însemneze şi asta.

Nu ştiau nici unul, nici celălalt. Abia în dimineaţa următoare dădură peste ceva într-o gospodărie răzleţită la marginea satului, şi începură să ghicească secretul. Gospodăria aceasta, constând din căsuţă, grajd şi şură, împrejmuită de o livadă verde cu mulţi pomi, era ciudat de liniştită şi adormită: nici o voce omenească, nici un pas, nici un ţipăt de copil, nici un scrâşnet de coasă ascuţită, nimic; în mijlocul ogrăzii, o vacă mugea în iarbă şi se vedea cât colo că era vremea să fie mulsă. Ajunseră în faţa casei, bătură la uşă, nu primiră nici un răspuns, se duseră la grajd, acesta stătea deschis şi pustiu, merseră apoi la şopron, pe al cărui acoperiş de paie muşchiul verde-deschis lucea în soare, nici aici nu găsiră suflet de om. Se întoarseră în faţa casei, miraţi şi intrigaţi de pustietatea acestui cămin, mai bătură o dată cu pumnii în uşă, dar rămaseră şi de astă-dată fără răspuns. Gură-de-Aur încercă să deschidă şi spre uimirea lui găsi uşa nezăvorâtă, o împinse şi intră în odaia întunecoasă.

— Ziua bună! strigă el tare şi: Nu-i nimeni acasă? dar peste tot domnea tăcerea.

Robert se oprise lângă uşă. Gură-de-Aur, curios, pătrunse mai adânc înăuntru. În căsuţă mirosea urât, mirosea ciudat şi respingător. Vatra era plină de cenuşă, suflă în ea, dedesubt, printre tăciuni, mai licăreau scântei. Atunci zări pe cineva, şezând în penumbra din dosul vetrei; cineva şedea acolo pe un scaun dormind, părea a fi o femeie bătrână. Strigătele lui nu folosiră la nimic, toată casa părea stăpânită de o vrajă. Bătu femeia, prietenos, pe umăr, ea nu

se urni şi abia acum observă că bătrâna şedea în mijlocul unei pânze de păianjen, iar unele fire erau prinse de părul şi de genunchii ei. „Asta-i moartă”, gândi el cu o uşoară înfiorare şi pentru a se convinge, începu să trebăluiască la foc, scormoni şi suflă, până stârni o flacără şi aprinse o aşchie lungă. Lumină chipul femeii de pe scaun. Sub părul cărunt văzu o faţă vânătă, de cadavru, un ochi stătea deschis, căscându-se, gol şi plumburiu. Femeia murise, aici, pe scaun. Ei da, n-o mai putea ajuta cu nimic.

Cu aşchia aprinsă în mână Gură-de-Aur căută mai departe şi găsi în aceeaşi odaie, pe pragul spre încăperea din spate, un alt cadavru, un băiat de vreo opt sau nouă ani, cu faţa umflată, diformă, îmbrăcat numai cu o cămaşă. Zăcea cu burta pe pragul de lemn şi-şi încleştase dur şi îndârjit, amândoi pumnişorii. „Ăsta-i al doilea”, gândi Gură-de-Aur; ca într-un vis urât trecu mai departe, în odaia din spate, aici obloanele erau deschise şi lumina zilei pătrundea, senină. Prevăzător, stinse facla şi strivi scânteile pe duşumea cu talpa.

În odaia din spate se aflau trei paturi. Unul era gol, sub cearşaful cenuşiu, din pânză aspră se zăreau paiele. Pe cel de-al doilea zăcea un bărbat bărbos, înţepenit pe spate, cu capul dat îndărăt, cu bărbia şi barba înălţate: trebuie să fi fost stăpânul gospodăriei. Faţa lui scofâlcită lucea stins, în culorile stranii ale nopţii, un braţ îi atârna peste marginea patului. Jos, pe duşumea, se afla, răsturnat şi deşertat, un ulcior de lut, apa scursă nu fusese încă înghiţită pe de-a-ntregul în duşumea, se adunase într-o adâncitură, unde mai stăruia o băltoacă. În al treilea pat stătea, învelită, îngropată de-a dreptul în cearşafuri şi pături, o femeie mare, voinică, faţa şi-o ascunsese cu totul în aşternut, părul aspru, blond ca paiul, strălucea în lumina senină. Lângă dânsa şi încolăcită de ea, parcă prinsă şi sugrumată de cearşaful răvăşit, o fetiţă, blondă şi ea ca paiul, cu pete albastre-cenuşii pe obrazul cadaveric.

Privirea lui Gură-de-Aur rătăci de la un mort la altul. Chipul fetei, deşi desfigurat, mai purta înscrisă groaza morţii celei fără de scăpare. Pe ceafa şi în părul mamei, care se îngropase atât de adânc şi de sălbatec în culcuş, se citea mânie, teamă şi pătimaşă dorinţă de a fugi. Îndeosebi părul rebel nu se lăsa rob morţii. Pe faţa ţăranului se puteau vedea îndărătnicie şi durere câinoasă; părea a fi murit greu, dar bărbăteşte, chipul său bărbos se profila vertical şi rigid în aer, asemenea unui războinic întins pe câmpul de bătălie. Această atitudine tăcută şi sfidător dreaptă, puţin îndărătnică, era frumoasă; cel ce primise moartea astfel nu fusese, cu siguranţă un om mărunt şi laş. Înduioşător era însă micul cadavru al băieţaşului, care zăcea peste prag, culcat pe burtă; faţa lui nu spunea nimic, dar poziţia lui şi pumnii strânşi de copil spuneau multe: suferinţă, nedumerire, apărare deznădăjduită împotriva unor dureri cumplite. Chiar alături de capul său era o gaură în uşă, fusese tăiată cu fierăstrăul, pentru pisică. Gură-de-Aur privi atent la toate. Fără îndoială, căsuţa oferea o privelişte sinistră şi mirosul de cadavru era oribil; totuşi pentru Gură-de-Aur toate acestea aveau o profundă putere de atracţie, erau încărcate de măreţie şi destin, atât de adevărate, atât de neprefăcute, ceva îi câştigă dragostea şi-i pătrunse în suflet.

Între timp, Robert începu să strige de afară, nerăbdător şi speriat. Gură-de-Aur ţinea la Robert, totuşi, gândi el în clipa aceasta, cât de meschin şi de neînsemnat era omul viu cu frica şi curiozitatea sa, cu toate copilărelile lui, în comparaţie cu morţii. Nu-i răspunse şi se cufundă pe deplin în contemplarea imaginii morţilor, cu acel straniu amestec de compasiune sinceră şi observaţie rece, caracteristic artiştilor. Se uită atent la trupurile culcate şi la cel aşezat pe scaun, la capetele, la mâinile lor, la mişcarea în care încremeniseră. Câtă linişte era în această căsuţă vrăjită! Cât de ciudat şi de îngrozitor mirosea! Acest mic adăpost omenesc, cu vatra în care mai pâlpâia o urmă de foc, cum

devenise el fantomatic şi trist, locuit de cadavre, străbătut şi umplut de moarte! Curând acestor locatari tăcuţi, carnea le va cădea de pe obraji şi şobolanii le vor ronţăi degetele. Ceea ce cu alţi oameni se săvârşeşte în coşciug şi în mormânt, în ascunziş trainic şi ferit de priviri, ultima şi cea mai jalnică dintre prefaceri, descompunerea şi putrezirea, cu aceşti cinci se va săvârşi aici, acasă, în odăile lor, la lumina zilei, cu uşile deschise, nestânjenit, neruşinat, nemilos. Gură-de-Aur văzuse mulţi morţi până acum, dar o asemenea imagine a lucrării neîndurătoare a morţii nu întâlnise încă niciodată. Şi-o întipări adânc în minte.

În sfârşit, strigătele de la uşă izbutiră să-l deranjeze, aşa că ieşi. Camaradul îl privi cu teamă.

— Ce este? întrebă el încet, cu glasul înfricoşat. Nu-i nimeni acasă? Oh, şi ce ochi ai. Vorbeşte o dată!

Gură-de-Aur îl măsură cu o privire rece.

— Du-te înăuntru şi uită-te, e o casă de ţărani, cam ciudată. După aceea vom mulge vaca asta frumoasă, colea. Hai, du-te!

Nehotărât, Robert intră, se îndreptă spre vatră, o descoperi pe bătrâna aşezată pe scaun şi observând că e moartă, scoase un ţipăt puternic. Reveni îndată, cu ochii larg căscaţi.

— Pentru numele lui Dumnezeu! O femeie moartă sade acolo, lângă vatră. Ce-i asta? De ce nu e nimeni cu ea? De ce n-o îngroapă? O, Doamne, a şi început să miroasă.

Gură-de-Aur zâmbi.

— Mare viteaz eşti, Robert! Dar te-ai întors prea repede. O femeie bătrână, moartă, stând aşa pe scaun, e într-adevăr, o privelişte neobişnuită; dar dacă mai făceai câţiva paşi, aveai prilejul să vezi ceva mult mai ciudat. Sunt cinci, Robert. Trei zac în paturile lor şi un băiat a murit chiar pe prag. Toţi sunt morţi. Toată familia moartă, casa pustie. De asta n-a muls nimeni vaca.

Îngrozit celălalt se holbă la el, apoi deodată strigă cu voce înăbuşită:

— O, acum îi înţeleg şi pe ţăranii de ieri care ne împiedicau să intrăm în sat. O, Doamne, acum se limpezeşte totul! E ciuma! Domnul să se îndure de noi, e ciuma, Gură-de-Aur! Şi tu ai zăbovit atâta vreme înăuntru şi poate că ai atins morţii! Înapoi, nu te apropia de mine, fără îndoială că te-ai molipsit. Îmi pare rău, Gură-de-Aur, dar trebuie să plec, nu mai pot rămâne cu tine.

Chiar voia să o rupă la fugă, dar fu apucat de haina lui de pelerin. Gură-de-Aur îl privi sever, cu tăcută dojană, şi îl ţintui necruţător locului, deşi Robert se zbătea şi se împotrivea.

— Scumpul meu băieţaş, îi zise el pe un ton prietenos-batjocoritor, eşti mai deştept, decât pari, probabil că ai dreptate. Ei bine, vom afla adevărul în următoarea ogradă sau în următorul sat. Probabil că în regiunea aceasta bântuie ciuma. Vom vedea dacă scăpăm întregi şi teferi. Dar de fugit, micuţul meu Robert, nu te pot lăsa să fugi. Uite, eu sunt un om milos, am o inimă mult prea blândă şi când mă gândesc că adineauri, acolo, înăuntru s-ar putea să te fi molipsit şi tu, iar eu acum să te las să fugi şi să te culci cine ştie unde, pe câmp, ca să mori, aşa, de unul singur şi nimeni să nu-ţi închidă ochii şi să nu-ţi sape un mormânt şi să nu arunce o lopată de ţărână peste tine – nu, dragă prietene, mă înăbuşă jalea. Deci fii atent şi ţine minte ce-ţi spun, că nu ţi-o spun de două ori: noi, amândoi, ne aflăm în aceeaşi primejdie, s-ar putea să mă nimerească pe mine, s-ar putea să te nimerească pe tine. Rămânem deci împreună şi ori pierim amândoi, ori scăpăm amândoi de ciuma asta blestemată. Dacă te îmbolnăveşti şi mori, eu te îngrop, de asta poţi fi sigur. Dacă moartea mă alege pe mine, fă cum vrei, îngroapă-mă sau şterge-o, mie mi-e totuna. Dar înainte de asta n-ai să speli putina, scumpule, ţine bine minte! Avem nevoie unul de altul. Şi acum tacă-ţi fleanca, nu vreau să aud nimic şi caută undeva, în grajd, o căldare, ca să putem mulge vaca.

Aşa se petrecură lucrurile şi începând din clipa aceea, Gură-de-Aur fu cel care poruncea şi Robert cel care asculta şi amândoi ieşiră astfel la socoteală. Robert nu mai încercă să fugă. Zise numai împăciuitor:

— O clipă mi-a fost frică de tine. Nu mi-a plăcut faţa ta, când te-ai întors din casa morţilor. Am crezut că te-ai molipsit de ciumă. Dar chiar dacă nu ciuma a fost pricina, faţa ta era totuşi schimbată. A fost chiar atât de îngrozitor ce – ai văzut acolo, înăuntru?

— N-a fost îngrozitor, zise Gură-de-Aur, şovăind. N-am văzut nimic mai mult acolo, înăuntru, decât ce mă aşteaptă pe mine şi pe tine şi pe toţi, chiar dacă nu ne molipsim de ciumă.

În drumul lor mai departe întâlniră pretutindeni moartea neagră, care domnea peste ţară. Multe sate nu îngăduiau intrarea străinilor, în altele puturã umbla nestingheriţi, prin toate uliţele. Multe gospodării erau părăsite, mulţi morţi neîngropaţi putrezeau pe câmpuri sau în odăi. În grajduri mugeau vacile, nemulse ori flămânde; peste câmpuri goneau dobitoace sălbăticite. Mulseră şi dădură nutreţ multor vaci şi capre, tăiară şi fripseră la margine de pădure mulţi iezi şi godaci, băură vin şi must din multe pivniţi rămase fără stăpân. Duceau o viaţă plăcută, era belşug. Dar nu-i simţiră gustul decât pe jumătate. Robert trăia neîncetat cu spaima de molimă şi la văzul cadavrelor i se făcea rău, adeseori era complet zăpăcit de groază; mereu se credea molipsit, când aprindeau focul în locurile lor de popas îşi ţinea vreme îndelungată mâinile şi capul la fum (ceea ce se socotea a fi un mijloc de tămăduire), chiar şi în somn se pipăia, ca să vadă dacă nu cumva i-au apărut umflăturile la picioare, pe braţe sau la subsuori.

Gură-de-Aur îl certa adesea, adesea îşi bătea joc de el. Nu împărtăşea teama lui, nici scârba; trecea încordat şi sumbru prin ţara morţii, atras până la durere de priveliştea marii stingeri, cu sufletul plin de toamna cea mare, cu inima împovărată de cântecul coasei, ce reteza vieţi. Câteodată îi

reapărea imaginea mamei eterne, o faţă palidă şi uriaşă, cu ochi de meduză, cu zâmbetul greu, de suferinţă şi moarte.

Odată ajunseră într-un mic oraş; era puternic întărit, începând de la poartă o pasarelă de apărare împrejmuia tot zidul oraşului, ridicându-se până la înălţimea caselor de locuit, dar nici un străjer nu se afla sus, şi nici unul în poarta deschisă. Robert refuză să calce în oraş şi-l imploră şi pe camaradul său să nu intre. Între timp auziră sunetul unui clopot, un preot apăru la poartă, purtând o cruce, în urma lui veneau trei furgoane, două trase de cai, al treilea de o pereche de boi şi toate, erau încărcate până sus cu cadavre. Câteva slugi, îmbrăcate în pelerine ciudate, cu feţele ascunse adânc, în glugi, păşeau alături şi mânau animalele.

Robert se mistui pe undeva, galben la faţă, Gură-de-Aur urmă de aproape carele cu morţi, merseră câteva sute de paşi, dar acolo nu se afla un cimitir, ci o groapă săpată chiar în mijlocul câmpului pustiu, adâncă numai de trei lopeţi, însă întinsă cât o sală. Gură-de-Aur stătu locului şi privi cum slujitorii smulg cu prăjinile şi cu cângile morţii din furgoane şi îi împing, grămadă, în gaura căscată, cum preotul îşi vântură crucea deasupra, murmurând ceva şi cum pleacă apoi, cum slujitorii aprind focuri mari pe toate laturile mormântului întins cât un ogor şi aleargă, tăcuţi, îndărăt, spre oraş, fără ca cineva să încerce măcar să acopere groapa. Privi într-însa, să fi fost cincizeci sau mai bine de oameni care zăceau acolo, azvârliţi claie peste grămadă, mulţi fără veşminte. Ici-colo, câte un braţ sau un picior se înălţa în aer, ţeapăn şi acuzator, o cămaşă flutura încet în vânt.

Când se întoarse, Robert îl imploră, aproape în genunchi, să plece de grabă, în altă parte. Avea într-adevăr temei să-l implore, căci în privirea absentă a lui Gură-de-Aur desluşise acea cufundare şi încremenire, care-i devenise binecunoscută, acea aplecare spre lucruri cumplite, acea

curiozitate teribilă. Nu reuşi să-şi reţină prietenul. Gură-de-Aur intră singur în oraş.

Trecu prin poarta nepăzită şi în vreme ce-şi auzea paşii răsunând pe caldarâm, în amintirea lui răsăriră multe orăşele şi multe porţi prin care trecuse astfel, şi-şi aduse aminte cum îl întâmpinaseră acolo strigăte de copii, jocurile băieţilor, certurile muierilor, bătăile de ciocane ale fierarilor pe nicovale răsunătoare, huruitul de căruţe şi multe alte zgomote fine sau grosolane, al căror talmeş-balmeş, împletit ca un năvod, vestea feluritele îndeletniciri omeneşti, bucuria, isprăvile şi veselia. Iată însă că aici, în această poartă pustie şi pe această stradă goală nu răsuna nimic, nu râdea nimeni, nu striga nimeni, totul zăcea încremenit într-o tăcere funebră, în care cântecul molcom al unei fântâni ce nu contenise să curgă suna prea tare, aproape gălăgios. Printr-o fereastră deschisă văzu un brutar, trebăluind printre jimblele şi pâinişoarele lui; Gură-de-Aur arătă spre una din ele şi brutarul i-o întinse prudent aşezată, pe lopata lungă, cu care umbla în cuptor, aşteptă ca Gură-de-Aur să-i pună banii pe lopată, şi închise fereastra supărat, dar fără ceartă, când străinul muşcă din pâinişoară şi porni mai departe, fără a-i plăti. La geamurile unei case frumoase adăsta un şir de ghivece de lut, altădată purtaseră în ele flori, acum din hârburile goale atârnau numai frunze veştede. Dintr-o altă casă răzbăteau hohote de plâns şi vaietele unor glasuri de copii. Dar în uliţa următoare Gură-de-Aur zări sus, la o fereastră, o fată frumoasă care-şi pieptăna părul: o privi câtăva vreme până când, simţindu-se privită, ea îşi aruncă ochii pe geam se uită la el roşind şi fiindcă tânărul îi zâmbi prietenos, răsări şi pe faţa ei îmbujorată, încet şi firav, un zâmbet.

— Mai e mult până isprăveşti să te piepteni? strigă el în sus, spre geam.

Chipul luminos se aplecă spre el surâzând, prin deschizătura ferestrei.

— Încă nu eşti bolnavă? întrebă el şi ea scutură din cap. Atunci hai cu mine, să plecăm din oraşul ăsta, care-i al morţilor, să mergem în pădure şi să trăim împreună o viaţă frumoasă.

Ea căscă ochii întrebător.

— Nu sta mult pe gânduri, vorbesc serios, strigă Gură-de-Aur. Eşti la tata şi la mama, sau în slujbă, la oameni străini? Va să zică, la străini. Atunci vino, copilă dragă; lasă-i pe bătrâni să moară, noi suntem tineri şi sănătoşi, şi vrem să ne mai veselim, câtva timp. Vino, cosiţă castanie, vorbesc serios.

Fata se uită la el cântărindu-l din ochi, şovăitoare şi mirată. El se duse încet mai departe, tândăli printr-o stradă pustie apoi printr-o a doua, şi se întoarse încet. Fata tot mai stătea la fereastră, aplecată peste pervaz şi se bucură când îl zări venind înapoi. Îi făcu semn, el îşi încetini mersul, curând, îl prinse din urmă încă înainte să ajungă la poarta oraşului; purta o bocceluţă în mână şi o basma roşie pe cap.

— De fapt, cum te cheamă? o întrebă el.

— Lene. Vin cu tine. Oh, e atât de groaznic, în oraşul, ăsta mor cu toţii. Să plecăm de aici, să plecăm!

Aproape de poartă Robert şedea ghemuit la pământ, încruntat. Sări în picioare când apăru Gură-de-Aur şi căscă ochii mari la vederea fetei. De astă dată nu cedă atât de repede, se lamenta şi făcu scene. Să iei cu tine o persoană din văgăuna asta afurisită, ciumată, şi să impui tovarăşului de drum să rabde compania ei, asta era mai mult decât o nebunie, însemna de-a dreptul să-l înfrunţi pe Dumnezeu, iar el refuza, nu voia să-i însoţească mai departe, răbdarea lui ajunsese la capăt.

Gură-de-Aur îl lăsă să afurisească şi să se jeluie, până se linişti.

— Aşa, zise el, ne-ai împuiat urechile destul. Ai să mergi cu noi şi ai să te bucuri că avem, o companie atât de drăguţă. O cheamă Lene şi rămâne cu mine. Dar acum am să-ţi fac şi o bucurie, Robert, ascultă-mă: vreau să trăim câtăva vreme

în linişte şi sănătate, să nu ne mai întâlnim cu molima. Ne căutăm un loc plăcut, o căsuţă goală, sau poate ne clădim una acolo eu şi cu Lene, vom fi stăpân şi stăpână, iar tu, prietenul nostru, ai să stai cu noi. Vreau să ne fie bine, să trăim frumos şi în prietenie. Te învoieşti?

O, da, Robert se învoia cu dragă inimă. Dacă nu i se cerea să dea mâna cu Lene sau să-i atingă straiele.

— Nu, nu ţi se cere, zise Gură-de-Aur. Ba chiar ţi se interzice cu străşnicie s-o atingi pe Lene, măcar şi cu un deget. Să nu-ţi treacă prin minte aşa ceva!

Mărşăluiră mai departe în trei, tăcură mai întâi apoi încetul cu încetul fata începu să vorbească, să spună cât e de fericită că vede iarăşi cerul şi copacii şi pajiştile, în oraşul ciumat fusese atât de sinistru. Şi începu să povestească şi să-şi descarce sufletul de imaginile triste şi înfiorătoare pe care fusese nevoită să le vadă. Avea de povestit multe, multe şi urâte, orăşelul trebuie să fi fost un iad. Din doi medici unul murise, celălalt venea numai la cei bogaţi, şi în multe case morţii zăceau şi putrezeau, pentru că nu-i ridica nimeni, în alte case, în schimb, intraseră dricarii, jefuiseră, chefuiseră şi preacurviseră şi de multe ori smulseseră din paturi o dată cu cadavrele şi bolnavii, care încă mai suflau, îi încărcaseră în căruţele lor de hingheri şi-i azvârliseră în gropi, la un loc cu morţii. Povesti fel şi fel de fapte înfiorătoare şi nimeni n-o întrerupse. Robert ascultă îngrozit şi lacom iar Gură-de-Aur rămase tăcut şi netulburat, o lăsă să-şi deşerte grozăviile şi nu spuse nimic. Căci, ce ar fi fost de fapt de spus? Până la urmă Lene obosi, şuvoiul secă, şi cuvintele i se curmară. Atunci Gură-de-Aur începu să umble mai agale şi intona, încet, un cântec cu multe strofe şi cu fiecare strofă vocea îi devenea mai plină; Lene începu să zâmbească şi Robert ascultă încântat şi adânc uimit – niciodată nu-l mai auzise pe Gură-de-Aur cântând. La toate se pricepea acest Gură-de-Aur. Uite-l acum, umbla şi cânta, omul acesta bizar! Cânta ca un artist cu glas limpede, dar reţinut. Şi încă de la cel de al

doilea cântec, Lene începu şi ea să zumzăie şi curând îi ţinu isonul, cu voce plină. Se apropia seara, departe, la marginea câmpului se întindeau păduri negre şi în şoaptele lor, munţi albaştri, scunzi, care parcă deveneau din miezul lor tot mai albaştri. În cadenţa paşilor, cântecul răsuna când vesel, când solemn.

— Eşti atât de bucuros azi, zise Robert.

— Da, sunt bucuros, fireşte că azi sunt bucuros, doar mi-am găsit o drăguţă atât de dulce. Ah, Lene, bine că dricarii te-au lăsat în pace. Mâine o să facem rost de un cuibuşor al nostru, unde s-o ducem bine şi o să fim bucuroşi că mai avem carnea şi oasele tefere şi la locul lor. Lene, ai văzut vreodată, toamna, în pădure, ciuperca aceea cărnoasă, pe care melcii o iubesc atât de mult şi care se poate mânca?

— O, da, râse ea, am văzut-o de multe ori.

— La fel de brun ca ea este şi părul tău, Lene. Şi miroase la fel de frumos. Vrei să mai cântăm? Sau poate ţi-e foame? în raniţă mai am destule bunătăţi.

Ziua următoare găsiră ceea ce căutaseră. Într-o pădurice de mesteacăn se afla o colibă făcută din trunchiuri necurăţate de coajă, clădită pesemne cine ştie când de tăietorii de lemne sau de vânători. Stătea goală, uşa o putură sparge şi, până şi Robert fu de părere că e o căsuţă pe cinste iar împrejurimile sunt sănătoase. Pe drum întâlniseră câteva capre care umblau de colo până colo, fără păstor, şi luaseră cu ei una mai arătoasă.

— Ei bine, Robert, zise Gură-de-Aur, chiar dacă nu eşti dulgher, cândva ai fost tâmplar. Vrem să locuim aici, trebuie să faci un perete despărţitor în castelul nostru, ca să avem două odăi, una pentru Lene şi pentru mine, una pentru tine şi capră. Nu mai avem prea multă mâncare, astăzi trebuie să ne mulţumim cu laptele caprei, cât o fi, mult sau puţin. Prin urmare tu meştereşte peretele, iar noi doi pregătim între timp culcuşul pentru tustrei. Şi mâine o pornesc să caut de-ale gurii.

Toţi se apucară neîntârziat de lucru. Gură-de-Aur şi Lene se duseră după paie, ferigi şi muşchi pentru culcuş, iar Robert îşi ascuţi cuţitul de o piatră, ca să taie trunchiuri subţiri, pentru perete. Nu izbuti totuşi să isprăvească într-o zi, şi seara ieşi să doarmă sub cerul liber. Gură-de-Aur găsi în Lene o tovarăşă de dragoste dulce, sfioasă şi neexperimentată, dar drăgăstoasă. Blând o trase la pieptul său şi veghe încă lungă vreme, ascultând bătaia inimii ei, mult după ce, obosită şi sătulă, ea adormise. Adulmecă părul ei brun şi se lipi de ea şi se gândi în acelaşi timp la groapa aceea întinsă, căscată, în care diavolii mascaţi aruncaseră toată încărcătura carelor cu morţi. Frumoasă e viaţa, frumos şi fugar norocul, frumos şi repede se veştejeşte tinereţea.

Peretele despărţitor le izbuti foarte bine, până la urmă lucrară la el toţi trei. Robert voia să arate ce ştie şi nu-i mai tăcea gura, povestindu-le celorlalţi câte ar clădi, dacă ar avea numai un banc de rindeluit şi scule şi un vinclu şi nişte cuie. Cum afară de cuţit şi de mâini nu avea nimic, se mulţumi să reteze o duzină de trunchiuri subţiri de mesteacăn şi să croiască din ele un fel de gard des, grosolan, implântat în podeaua colibei. Golurile însă, hotărî el, trebuiau astupate cu o împletitură de grozamă. Asta le luă ceva timp, dar arăta vesel şi frumos, toată lumea puse mâna să ajute. Între timp Lene trebui să caute mure şi boabe, şi să vadă de capră, iar Gură-de-Aur cercetă împrejurimile, întreprinzând mici incursiuni, căută hrană, iscodi vecinătăţile şi aduse câte ceva cu el. Pe o rază întinsă nu se afla picior de om, ceea ce-l bucură îndeosebi pe Robert; erau feriţi astfel de molipsire, ca şi de duşmănii; pe de altă parte, aveau dezavantajul, că se găsea prea puţină mâncare. Exista în apropiere o casă ţărănească părăsită, de astă dată fără morţi, aşa că Gură-de-Aur propuse să o aleagă drept adăpost în locul colibei, dar Robert refuză, înfiorat, nu-i plăcea că Gură-de-Aur intră în casa pustie, iar fiecare lucru pe care îl aducea de acolo trebuia afumat şi

spălat, înainte ca Robert să pună mâna pe el. Gură-de-Aur nu găsi acolo cine ştie ce, totuşi aduse două scăunaşe, o căldare de lapte, câteva străchini şi căni de lut, o secure iar într-o zi prinse pe câmp două găini rătăcite. Lene era îndrăgostită şi fericită, şi toţi trei simţeau plăcere clădindu-şi micul lor cămin şi înfrumuseţându-l câte puţin în fiecare zi. De pâine duceau lipsă, în schimb mai puseră la treabă încă o capră şi descoperiră, şi un mic ogor cu sfeclă. Trecu zi după zi, împletitura peretelui fu terminată, culcuşurile îmbunătăţite, apoi clădiră şi o vatră. Pârâul curgea nu departe, apa era limpede şi dulce. Adesea, în timpul lucrului, cântau.

Într-o zi, pe când îşi beau împreună laptele şi-şi lăudau viaţa domestică, Lene zise deodată, pe un ton visător:

— Dar ce se va întâmpla când va veni iarna?

Nimeni nu răspunse. Robert râse, Gură-de-Aur privi cu o expresie ciudată, undeva în gol; Lene începu să înţeleagă că nimeni nu se gândea la iarnă, că nimeni nu se gândea cu toată seriozitatea să rămână atâta timp în acelaşi loc, că de fapt căminul nu era un cămin, că se afla printre pribegi. Îşi plecă fruntea.

Atunci Gură-de-Aur zise, în joacă şi încurajator totodată, parcă ar fi vorbit unui copil:

— Tu eşti fată de ţăran, Lene, voi vă îngrijiţi din vreme de toate cele. Nu te teme, ai să nimereşti iarăşi acasă, când va fi trecut ciuma, că doar n-o ţine o veşnicie. Atunci ai să te întorci la părinţii tăi, sau la cine vei mai avea tu, sau ai să te duci iarăşi la oraş, într-o slujbă, şi-ţi vei avea pâinea asigurată. Acum însă mai este vară şi pretutindeni, de jur împrejur, domneşte moartea, aici în schimb e frumos şi ne merge bine. De aceea rămânem aici, vreme lungă sau scurtă, cât ne-o place.

— Şi după aceea? strigă Lene, cu violenţă. După aceea totul o să se isprăvească? Şi tu ai să pleci mai departe? Şi eu?

Gură-de-Aur îi cuprinse cu mâna coada împletită şi o trase cu blândeţe.

— Copil mic şi prost ce eşti, zise el, ai şi uitat dricarii şi casele pustii şi groapa cea mare din faţa porţii oraşului, unde ard focurile? Fii fericită că nu zaci acolo, în groapă, şi ploaia nu curge şiroaie peste cămăşuţa ta. La asta să te gândeşti, că ai scăpat, că mai ai viaţă în trup, draga mea, că mai poţi să râzi şi să cânţi.

Dar ea tot nu era mulţumită.

— Nu vreau să plec din nou, se jelui ea, şi nici pe tine nu vreau să te las să pleci, nu. Nu mă pot bucura, când ştiu că în curând totul se va isprăvi şi va fi trecut!

Gură-de-Aur îi răspunse încă o dată prietenos, însă în glas îi suna o ameninţare ascunsă:

— Cu asta, micuţă Lene, şi-au spart capul până la tine toţi înţelepţii şi toţi sfinţii lumii. Nu există fericire care să dureze mult timp. Dar dacă nu-ţi ajunge ce avem acum, şi nu te mai bucuri, atunci chiar în ceasul acesta dau foc colibei şi ne vedem fiecare de drumul nostru. Las-o baltă, Lene, am bătut destul apa în piuă.

Lucrurile rămaseră aşa şi ea renunţă la revoltă, dar o umbră căzuse şi îi întuneca bucuria.

CAPITOLUL XIV.

Încă înainte ca vara să fi pălit cu totul, viaţa lor în colibă se curmă, dar altminteri de cum crezuseră. Fu o zi în care Gură-de-Aur hoinări îndelung prin împrejurimi cu o praştie pentru păsări, în nădejdea de a răpune vreo potârniche sau vreo altă sălbăticiune, căci hrana li se cam împuţinase. Lene se afla nu departe şi culegea boabe, câteodată trecea prin apropierea ei şi-i vedea, peste tufişuri, capul înălţându-se pe gâtul arămiu, care ieşea din cămaşa de pânză, ori o auzea cântând; o dată ciuguli cu ea câteva boabe, apoi porni mai departe şi câtva timp n-o mai văzu. Se gândi la ea pe jumătate cu gingăşie, pe jumătate supărat, căci ea adusese din nou vorba de toamnă şi de viitor, credea că e însărcinată şi spusese că nu-l va lăsa să plece. „Curând ne

apropiem de capăt, se gândea el, curând îmi va fi de ajuns, atunci am s-o pornesc singur mă despart şi de Robert, vreau să ajung până la iarnă din nou în oraşul cel mare, la meşterul Niklaus. Rămân acolo cât ţine iarna şi în primăvara viitoare îmi cumpăr încălţări noi, o iau la drum, şi răzbesc până la mănăstirea noastră din Mariabronn, să-l salut pe Narcis, trebuie să tot fi trecut vreo zece ani de când nu l-am mai văzut. Trebuie să-l văd, fie numai pentru o zi sau două.”

Un zgomot neobişnuit îl trezi din cugetare şi deodată deveni conştient că pentru un timp nici nu se mai aflase acolo fiindcă gândurile şi dorinţele îl purtaseră departe. Ascultă atent, ţipătul de spaimă se repetă, crezu că recunoaşte vocea Lenei şi se luă după ea, deşi nu-i plăcea să fie strigat. Curând ajunse destul de aproape – da, era glasul Lenei, îi strigase numele, ca la mare primejdie. Alergă mai repede, încă puţin supărat, dar la ţipetele ei repetate, mila şi grija covârşiră celelalte sentimente. Când, în sfârşit, putu s-o zărească, Lene era căzută sau îngenuncheată în iarbă, cu cămaşa sfâşiată, şi se lupta, ţipând, cu un bărbat care încerca să o siluiască. Gură-de-Aur sosi în salturi lungi şi toată supărarea, neliniştea şi tristeţea ce se adunaseră în el se descărcară într-o turbată mânie împotriva atacatorului străin. Îl surprinse pe când încerca să o trântească pe Lene de-a binelea la pământ, sânul ei dezgolit sângera, străinul o ţinea îmbrăţişată cu lăcomie. Gură-de-Aur se azvârli asupra lui şi cu mâini furioase îl strânse de gât, simţindu-l, slab şi vânos şi acoperit cu o barbă încâlcită. Cu voluptate Gură-de-Aur apăsă, până când celălalt slobozi fata şi atârnă în mâinile lui, moale şi fleşcăit; continuând să-l sugrume, îl târî pe bărbatul fără vlagă, pe jumătate părăsit de suflet, până când ajunse cu el la câţiva colţi de stâncă, cenuşii, care se înălţau, pietre goale, din ţărână. Aici, îl săltă pe cel biruit cât era de greu, îl ridică de două-trei ori în aer şi-l izbi cu

capul de muchia stâncilor. Aruncă apoi hoitul cu gâtul frânt; mânia lui nu era încă ogoită, ar fi vrut să continue a-l lovi.

Lene privea radioasă la cele ce se petreceau. Sânul îi sângera şi fata încă tremura din tot trupul, abia izbutea să respire, dar se ridicase îndată şi urmărise cu o privire pierdută, plină de plăcere şi de admiraţie, cum îl târăşte voinicul ei iubit pe venetic, cum îl sugrumă, cum îi frânge gâtul şi cum îi azvârle cadavrul cât colo. Ca un şarpe strivit mortul zăcea, fleşcăit şi frânt, căpăţâna cenuşie, cu barba sălbatecă şi părul rar, firav, atârna, jalnică, pe spate. Lene se ridică exaltând şi se aruncă la pieptul lui Gură-de-Aur, dar păli brusc, spaima continua să-i stăruie în oase, i se făcu rău şi, epuizată, căzu în tufele de afine. Curând însă fu în stare să meargă cu Gură-de-Aur până la colibă. Gură-de-Aur îi spălă pieptul, era zgâriată şi unul din sâni purta o muşcătură, dinţii ticălosului o răniseră.

Robert se emoţionase, ceru înfierbântat să i se dea amănunte despre luptă.

— I-ai rupt gâtul, zici? Formidabil! Gură-de-Aur, eşti de temut!

Dar Gură-de-Aur nu voia să ne povestească despre asta, se răcorise şi, plecând de lângă mort, simţise nevoia să se gândească la tâlharul Victor, bietul de el, spunându-şi că iată, acum un al doilea om murise de mâna lui. Ca să scape de Robert, zise:

— Acum, însă ai putea ajuta şi tu cu ceva. Du-te acolo şi fă să dispară cadavrul. Dacă ţi-e prea greu să-i sapi o groapă, trebuie dus dincolo, în stufărişul bălţii, sau acoperit bine, cu pietre şi cu pământ. Dar cererea fu respinsă, Robert nu voia să aibă de a face cu nici un fel de cadavre, nu se putea şti dacă ele nu poartă cumva otrava ciumei.

Lene se culcase în colibă. Muşcătura de pe sân o durea, dar curând se simţi mai bine, se sculă iarăşi, aţâţă focul şi fierse laptele pentru seară; era foarte bine dispusă, totuşi fu trimisă devreme la culcare. Ascultă supusă, ca un miel, atât de mult îl admira pe Gură-de-Aur. Acesta, la rândul său,

era tăcut şi sumbru; Robert cunoştea toana lui şi-l lăsă în pace. Când se duse într-un târziu spre culcuşul său de paie, Gură-de-Aur se plecă, pentru a trage cu urechea la Lene. Fata dormea. El nu-şi găsea liniştea, se gândea la Victor, simţea o strângere de inimă şi dorinţa de drumeţie, îşi dădea seama că se isprăvise cu joaca de-a căminul. Însă un lucru mai ales îl punea pe gânduri. Prinsese privirea cu care îl urmărea Lene, când îl zgâlţâise şi-l azvârlise pe individul ucis. Fusese o privire stranie, ştia că nu o va mai uita niciodată: din ochii ei larg deschişi, deznădăjduiţi şi încântaţi, radiase o mândrie, un triumf, o profundă, pasionată participare la voluptatea răzbunării şi a uciderii, cum nu văzuse vreodată pe o faţă de femeie şi nu bănuise că ar putea exista. De n-ar fi fost privirea aceasta, gândi el, poate că, mai târziu, cu anii, ar fi uitat faţa Lenei. Dar, datorită acestei priviri, faţa ei de ţărăncuţă devenise mare, frumoasă şi teribilă. De luni întregi ochii săi nu întâlniseră nimic care să-l străfulgere cu dorinţa: „Asta ar trebui desenat!” La privirea ei însă simţise, cu oarecare spaimă, cum i se trezeşte din nou această dorinţă.

Neputând dormi, până la urmă se sculă şi ieşi din colibă. Era răcoare, printre mesteceni plutea o adiere. Se plimbă de colo până colo în întuneric, apoi se aşează pe un bolovan, şezu şi se cufundă în gânduri şi în tristeţe adâncă. Îi părea rău de Victor, îi părea rău de cel pe care-l omorâse astăzi, îi părea rău de nevinovăţia şi copilăria pierdută a sufletului său. Pentru asta plecase din mănăstire, îl părăsise pe Narcis, îl jignise pe meşterul Niklaus şi renunţase la frumoasa Lisbeth – pentru ca acum să-şi facă tabără aici, într-o pustietate, să pândească dobitoace rătăcite şi să-l omoare acolo, printre stânci, pe nenorocitul acela? Aveau oare toate acestea un sens, merita să trăieşti? Inima i se chirci, din pricina lipsei de noimă şi a dispreţului de sine. Se rezemă cu spatele de bolovan, rămase astfel şi privi ţintă spre norii palizi ai nopţii, în vreme ce-o fixa îndelung, gândurile i se risipiră; nu mai ştia dacă priveşte norii

cerului sau lumea înnorată dinăuntrul său. Deodată, în clipa în care adormi sprijinit de bolovan apăru, tresărind asemenea unei fulgerări, din goana norilor, o faţă mare, palidă, chipul Evei, care privea grav şi învăluit dar deodată deschise larg ochii, nişte ochi mari, plini de voluptatea simţurilor şi de voluptatea uciderii. Gură-de-Aur dormi până ce-l umezi roua.

În ziua următoare Lene era bolnavă. O lăsară culcată, aveau treabă multă: Robert dăduse de dimineaţă în pădurice peste două oi care, de cum îl zăriseră, o rupseseră la fugă. Îl luă pe Gură-de-Aur, şi goniră mai bine de jumătate de zi până prinseră una dintre ele; erau foarte obosiţi când, spre seară, se întoarseră cu ea. Lene se simţea foarte rău. Gură-de-Aur o cercetă, o pipăi şi descoperi bubele ciumei. Tăinui descoperirea, însă Robert intră la bănuială când află că Lene continuă să fie bolnavă şi refuză să rămână în colibă. Are să doarmă pe undeva, pe afară, zise, şi mai bine să ia şi capra cu el, se putea molipsi şi ea.

— Atunci cară-te dracului, strigă Gură-de-Aur mânios, nu vreau să te mai văd. Însă capra o înşfacă şi o trase la el, dincoace de peretele de grozamă. Robert se făcu nevăzut în tăcere, fără capră, îi venea rău de frică, de frica ciumei, a lui Gură-de-Aur, a singurătăţii şi a nopţii. Se culcă în apropierea colibei.

Gură-de-Aur îi zise fetei:

— Rămân cu tine, nu-ţi fie grijă. Ai să te înzdrăveneşti iarăşi.

Ea îşi scutură capul.

— Fereşte-te, dragule, ca să nu iei şi tu boala, nu trebuie să te mai apropii atât de mult de mine. Nu te strădui să mă alini. Eu am să mor şi mi-e mai drag să mor, decât să fiu nevoită într-o zi să văd culcuşul tău gol, pentru că m-ai părăsit. În fiecare dimineaţă numai la asta m-am gândit şi mi-a fost frică. Nu, mai degrabă mor.

Până dimineaţă starea ei se agravase mult. Gură-de-Aur îi dăduse din când în când câte o înghiţitură de apă, între

timp mai adormise şi el câte puţin. Acum, la lumina zilei, recunoscu limpede moartea apropiată înscrisă pe faţa ei, ofilită şi buhăită. Ieşi o clipă din colibă ca să soarbă o gură de aer proaspăt şi a privi cerul. La marginea pădurii câteva trunchiuri strâmbe de pin, luceau roşietice în soare, aerul avea un iz proaspăt şi dulce, dealurile depărtate încă nu se vedeau din ceaţa dimineţii. Se duse ceva mai încolo, îşi întinse mădularele ostenite şi trase aerul adânc în piept. Frumoasă era lumea în această dimineaţă tristă. Şi, în curând va reîncepe pribegia. Trebuia să-şi ia rămas-bun.

Dinspre pădure îl strigă Robert. Voia să ştie dacă-i merge mai bine Lenei? Dacă nu era ciumă, el ar rămâne, Gură-de-Aur să nu fie supărat, între timp păzise oaia.

— Du-te dracului, cu oaia ta cu tot, îi strigă Gură-de-Aur, Lene trage să moară şi eu sunt molipsit.

Ultimul cuvânt era minciună; îl spusese pentru a scăpa de celălalt. Chiar dacă acest Robert era un băiat bun la inimă, Gură-de-Aur se săturase de el, era prea fricos şi prea mărunt, se potrivea prea puţin unor asemenea vremuri de răscruce şi de cutremur. Robert se mistui şi nu mai apăru. Luminos soarele se înălţă pe cer.

Când se întoarse din nou la Lene, ea dormea. Adormi şi el încă o dată, iar în vis îşi revăzu calul de odinioară, pe Bless şi frumosul castan al mănăstirii; avu senzaţia că priveşte înapoi, dintr-o nesfârşită depărtare şi pustietate, spre o patrie superbă, pierdută, şi când se trezi, peste obrajii săi acoperiţi cu barbă blondă curgeau lacrimi. O auzi pe Lene vorbind cu glas scăzut; crezu că-l strigă şi se săltă în capul oaselor, dar fata nu vorbea cu nimeni, îngâna cuvinte în gol, cuvinte de alintare, cuvinte de ocară, păru că râde, îndată după aceea începu să ofteze din greu şi să sughiţă, până ce, treptat, se linişti iarăşi. Gură-de-Aur se sculă, se aplecă peste faţa ei care se şi urâţise, ochii lui urmăriră cu amară curiozitate liniile care, sub suflul pârjolitor al morţii, se deformau şi se încâlceau atât de jalnic. „Dragă Lene, strigă

inima lui, copilă scumpă, bună, şi tu vrei să mă părăseşti? Te-ai şi săturat de mine?”

Dacă ar fi putut, ar fi rupt-o la fugă. Să colinde, să colinde, să meargă, să respire aer curat, să ostenească, să vadă imagini noi, iată ce i-ar fi priit, ce i-ar fi ogoit, poate, tristeţea adâncă. Dar nu putea pleca, îi era cu neputinţă să lase copila zăcând şi murind aici, în singurătate. Abia îndrăznea, să iasă puţin, o dată la câteva ceasuri, pentru a respira aer proaspăt. Cum Lene nu mai putea bea nici lapte, îl bău el până se satură, altceva nu mai avea de mâncare. Scoase şi capra de câteva ori, ca să pască, să bea apă şi să se mişte. Apoi şezu iarăşi lângă culcuşul Lenei, îi murmură vorbe gingaşe, se uită neîncetat la faţa ei şi urmări, neconsolat, dar atent, cum moare încetul cu încetul. Era conştientă, uneori adormea, dar când se trezea nu mai deschidea ochii decât pe jumătate, pleoapele-i erau stinse şi vlăguite. În jurul ochilor şi a nasului, faţa ei îmbătrânea de la o oră la alta, gâtul tânăr şi fraged purta acum un cap care se ofilea repede, un chip de bunică. Numai rareori rostea câte un cuvânt, spunea „Gură-de-Aur” sau „iubitule” şi încerca să-şi umezească buzele umflate, albăstrui, cu limba. Atunci el îi dădea câţiva stropi de apă.

În noaptea următoare muri. Muri fără să se jeluiască, avu numai un spasm scurt, apoi respiraţia i se opri şi peste piele îi trecu un fior, la vederea căruia lui Gură-de-Aur i se zbătu inima, căci îşi aduse aminte de peştii muribunzi, pe care îi văzuse şi-i compătimise de atâtea ori în piaţă; la fel se stinseseră şi ei, cu un spasm şi cu un fior încet, îndurerat, al pielii, care lua cu el, strălucirea şi viaţa. Mai stătu câtva timp îngenuncheat lângă Lene, apoi ieşi la aer şi se aşeză în tufele de iarbă-neagră. Îşi aduse aminte de capră, mai intră o dată şi scoase animalul care, după ce se mişcă puţin de colo-colo, se culcă pe pământ. El se culcă alături, cu capul pe coastele ei şi dormi, până se făcu lumină. Atunci pătrunse pentru ultima oară în căsuţă, trecu după peretele împletit şi privi bietul chip fără viaţă. Îi repugna ideea de a

părăsi pur şi simplu moarta. Se duse şi adună braţe întregi de uscături şi vreascuri veştede, le azvârli în colibă şi-i dădu foc. Dinăuntru nu luase nimic, afară de amnar şi cremene. Peretele uscat cu împletitura de grozamă se aprinse într-o clipă, arzând cu flăcări vii. Se opri afară şi privi, cu faţa încinsă de foc, până ce întreg acoperişul fu cuprins de flăcări şi primele bârne se prăbuşiră. Capra ţopăia speriată şi behăia a jale. Ar fi fost bine să omoare animalul să frigă o halcă de carne şi să mănânce, pentru a avea puteri la drum. Dar nu era în stare; goni capra spre câmp şi plecă. Fumul incendiului îl urmări până când se afundă în pădure. Niciodată nu pornise în drumeţie atât de neconsolat.

Şi totuşi, prăpădul care-l aştepta de aici încolo se vădi şi mai cumplit decât bănuise. Începu la primele ogrăzi şi sate şi dură fără contenire, şi cu cât înainta, devenea din ce în ce mai cumplit. Toate împrejurimile, toată ţara, cât era de întinsă, stătea învăluită într-o negură de moarte, într-un văl de oroare, de spaimă şi de întunecare a sufletului, şi nu casele pustii erau cele mai cumplite, nici câinii de pază, morţi de foame şi putreziţi în lanţuri, cadavrele care zăceau neîngropate, copiii care cerşeau, gropile comune din faţa oraşelor. Lucrul cel mai cumplit erau cei rămaşi în viaţă care, sub povara groazei, a spaimei de moarte, păreau să-şi fi pierdut şi ochii şi sufletul. Călătorul auzi şi văzu pretutindeni ciudăţenii şi grozăvii. Părinţii îşi părăsiseră copiii, iar soţii nevestele, când se îmbolnăviseră. Dricarii ciumei şi haidamacii din spitale stăpâneau peste tot, asemenea unor călăi, jefuiau casele pustiite de moarte, ba lăsau, după bunul lor plac, morţii neîngropaţi, ba smulgeau muribunzii din paturi înainte de a-şi fi dat ultima suflare şi-i azvârleau pe furgoanele cu cadavre. Refugiaţi îngroziţi rătăceau singuratici, sălbăticiţi, ocolind orice întâlnire cu alţi oameni, hăituiţi de spaima morţii Alţii se adunau, biciuiţi de o înspăimântată poftă de viaţă, chefuiau şi serbau orgii de dans şi de dragoste, la care moartea le cânta din lăută. Alţii stăteau neîngrijiţi, îndoliaţi sau blestemând cu priviri

îndobitocite, ghemuiţi în faţa cimitirelor sau a caselor golite de oameni. Şi, mai rău ca orice, fiecare căuta un ţap ispăşitor, pentru insuportabila mizerie pe care trebuia s-o îndure, fiecare pretindea că-i ştie pe nelegiuiţii care sunt vinovaţi de molimă, pe urzitorii ei ticăloşi. Oameni ai diavolului, se zicea, se îndeletniceau, pătimaşi, cu răspândirea morţii, scoţând din cadavrele ciumaţilor, otrava molimei şi ungând cu ea zidurile şi clanţele de la uşi, otrăvind cu ea fântâni şi dobitoace. Cine cădea sub bănuiala unor asemenea orori era pierdut, dacă cineva nu-l avertiza din vreme şi nu reuşea să fugă: era pedepsit cu moartea fie de judecător, fie de gloată. Şi, pe deasupra, bogaţii dădeau vina pe săraci şi invers, ori pe evrei sau pe italieni, sau pe medici. Într-un oraş, Gură-de-Aur privi cu inima încrâncenată, cum arde toată uliţa evreilor, casă după casă, o mulţime de gură-cască stătea de jur împrejur şi chiuia, şi cei ce încercau, urlând, să fugă, erau goniţi cu forţa îndărăt, în flăcări. Pretutindeni, în demenţa fricii şi a disperării, oameni nevinovaţi erau omorâţi, arşi, torturaţi. Gură-de-Aur privea cu mânie şi scârbă, lumea părea distrusă şi otrăvită, pe pământ părea să nu mai existe bucurie, nevinovăţie, iubire. Adeseori se refugia la petrecerile încinse ale celor dornici de viaţă, pretutindeni răsuna lăuta morţii, în curând el învăţă să-i deosebească sunetul, adeseori participa la chefurile acestea deznădăjduite, adeseori cânta el însuşi din lăută sau intra în joc, la lumina faclelor de catran, în nopţile arse de febră.

Nu simţea teamă. Cândva gustase spaima morţii, în noaptea aceea de iarnă, sub brazi, când degetele lui Victor se încleştaseră pe gâtul său, sau în troienele şi foamea unor zile grele de pribegie. Dar aceea fusese o moarte cu care puteai lupta, împotriva căreia te puteai apăra şi chiar se apărase, cu mâinile şi picioarele tremurânde, cu stomacul ghiorăind de foame, cu trupul secat de puteri, se apărase, biruise şi scăpase. Însă cu ciuma nu era de luptat, trebuia s-o laşi să-şi facă mendrele şi să i te predai iar Gură-de-Aur i

se predase de mult. Nu se temea, părea că nu-i mai pasă de viaţă de când o lăsase în urmă pe Lene, în coliba incendiată, de când cutreiera zi după zi ţara pustiită de moarte. Dar o imensă curiozitate îl mâna şi-l ţinea treaz; nu se sătura s-o privească pe doamna cu coasa la treabă, să asculte cântecul marii treceri, nicăieri nu se dădea în lături, pretutindeni îl cuprindea aceeaşi pasiune tăcută, de a fi acolo şi de a mărşălui prin iad, cu ochii deschişi. Mânca pâine mucegăită în case pustii, cânta şi bea vin la chefuri demente, culegea floarea voluptăţii, cea repede ofilită, privea în ochii ficşi şi tulburi ai femeilor, privea în ochii ficşi şi tâmpi ai beţivilor, privea în ochii gata să se stingă ai muribunzilor, iubea femeile deznădăjduite, febrile, ajuta la scoaterea morţilor din casă, în schimbul unei farfurii de supă, ajuta la ridicarea unei movile de pământ peste cadavrele goale şi era plătit cu doi bani. Lumea se întunecase şi se sălbăticise, moartea urla cântându-şi cântecul iar Gură-de-Aur îl asculta cu auzul încordat, cu pasiune arzătoare.

Ţinta sa era oraşul meşterului Niklaus, într-acolo îl chema glasul inimii. Lung era drumul şi plin de moarte, plin de veştejire şi prăpăd. El se îndrepta într-acolo, trist, ameţit de cântecul morţii, dăruit suferinţei şi vaietelor lumii, trist şi totuşi înflăcărat, cu simţurile toate la pândă.

Într-o mănăstire văzu pe un perete o frescă proaspăt pictată, şi simţi nevoia s-o privească îndelung. Era dansul morţii, zugrăvit acolo pe perete, moartea palidă, ciolănoasă, scotea, dansând, oamenii din viaţă, pe rege, pe episcop, pe abate, pe conte, pe cavaler, pe medic, pe ţăran, pe oştean, îi lua cu ea pe toţi, şi lăutari scheletici îi însoţeau, cântându-le din ciolane găunoase. Ochii curioşi ai lui Gură-de-Aur sorbiră imaginea, pentru a se umple de ea. Iată, un confrate al lui necunoscut trăsese învăţămintele din câte văzuse, din ravagiile morţii negre şi-şi striga asurzitor, în urechile semenilor săi predica amară despre condamnarea la moarte a oamenilor. Era bună pictura, era o predică bună, confratele străin nu văzuse greşit cele ce se petreceau şi nu

le înfăţişase greşit, din tabloul său sălbatic emanau un iz şi un fior de mormânt. Totuşi, nu era ce văzuse şi trăise el, Gură-de-Aur. Aici era pictată condamnarea la moarte a oamenilor, severă şi implacabilă. Însă Gură-de-Aur şi-ar fi dorit altă imagine, cântecul sălbatic al morţii suna în el cu totul altfel, nu scheletic şi sever, ci mai degrabă dulce şi seducător, ca o chemare acasă, maternă. Acolo unde moartea ridica mâna asupra vieţii, cântecul nu suna doar asurzitor şi războinic, ci şi adânc şi drăgăstos, tomnatec şi îndestulat, în vecinătatea morţii candela vieţii licărea mai luminoasă, mai intimă. Pentru alţii moartea putea fi un războinic, un judecător sau un călău, un tată sever – însă pentru el moartea mai era şi mamă şi iubită, chemarea ei o îmbiere la amor, atingerea ei un fior de dragoste. După ce privi pictura cu dansul morţii şi plecă mai departe, Gură-de-Aur se simţi atras de meşter şi de creaţie cu îndoită putere. Dar pretutindeni erau popasuri de făcut, pretutindeni îl aşteptau imagini şi trăiri noi, el respira cu nările tremurânde aerul de moarte, pretutindeni compasiunea sau curiozitatea îi mai furau câte un ceas, câte o zi. Trei zile ţinu la el un copilaş de ţăran care scâncea, îl purtă ore întregi pe umeri, o mogâldeaţă pe jumătate moartă de foame, de cinci sau şase ani, care-i dădu mult de furcă şi de care abia cu greu izbuti să scape. În cele din urmă o femeie de cărbunar îi luă băieţaşul, bărbatul ei murise, voia să aibă iarăşi un suflet viu în preajmă. Zile întregi îl însoţi un câine de pripas, îi mâncă din palmă, îl încălzi în timpul somnului, dar într-o dimineaţă se făcu nevăzut. Îi păru rău, se obişnuise să-i vorbească; ţinuse animalului discursuri pline de cugetări, lungi de câte o jumătate de ceas, despre răutatea oamenilor, despre existenţa lui Dumnezeu, despre artă, despre sânii şi coapsele unei tinere odrasle de cavaler pe nume Julie, pe care o cunoscuse cândva, în tinereţile sale. Pentru că, firește, în timpul acestei drumeţii prin moarte Gură-de-Aur cam înnebunise, toţi oamenii de pe meleagurile bântuite de ciumă erau puţin nebuni, iar mulţi

erau nebuni de-a binelea. Puţintel nebună trebuie să fi fost şi evreica Rebekka, fata frumoasă cu părul negru şi ochii învăpăiaţi, cu care îşi pierdu două zile.

O găsise pe câmp, în faţa unui orăşel, stătea ghemuită lângă nişte dărâmături negre, carbonizate, şi urla, se izbea singură peste faţă şi-şi smulgea părul negru. I se făcu milă de părul ei, era atât de frumos, îi apucă şi îi ţinu strâns mâinile furioase, îi vorbi stăruitor, şi între timp băgă de seamă că faţa şi trupul ei erau de o mare frumuseţe. Îşi jeluia tatăl care, împreună cu alţi patrusprezece evrei, fusese ars de viu din ordinul stăpânirii, ea izbutise să fugă, dar acum se întorsese deznădăjduită, acuzându-se că nu se lăsase arsă şi ea, împreună cu ceilalţi. Cu răbdare îi ţinu mâinile, care tresăreau spasmodic şi-i vorbi cu blândeţe, murmură cuvinte miloase şi ocrotitoare, îi oferi ajutor. Ea îi ceru s-o ajute să-şi înmormânteze tatăl, şi culeseră din cenuşa încă fierbinte, toate oasele, le cărară spre mijlocul câmpului, pe ascuns şi le acoperiră cu ţărână. Intre timp se înserase şi Gură-de-Aur căută un loc de dormit, aranja fetei un culcuş într-o pădurice de stejar, îi promise să vegheze şi stătu să asculte cum şi culcată ea nu contenea să plângă şi să suspine până când în sfârşit, adormi. Apoi dormi şi el puţin, şi dimineaţa îşi începu încercarea de cucerire. Îi spuse că nu poate rămâne astfel singură, îşi vor da seama că e evreică şi o vor omorî sau nişte nemernici de vagabonzi o vor batjocori; iar, în pădure, se aţin lupi şi ţigani. El însă, el e gata să o ia cu dânsul şi să o apere deopotrivă împotriva lupilor şi a oamenilor, căci îi stârneşte milă şi ţine la ea, fiindcă are ochi în cap şi ştie ce este frumuseţea, şi niciodată nu va răbda ca aceste pleoape dulci, înţelepte, şi aceşti umeri superbi să fie sfâşiaţi de fiarele hămesite sau să ajungă pe rug. Ea îl asculta sumbră, apoi sări din loc şi o rupse la fugă. Fu nevoit să gonească după ea şi să o prindă, ca să-i poată vorbi din nou.

— Rebekka, zise el, vezi doar că nu-ţi vreau răul. Eşti întristată, te gândeşti la tatăl tău, acum nu vrei să ştii de

dragoste. Dar mâine sau poimâine, sau mai târziu, am să te întreb iarăşi şi până atunci te ocrotesc şi-ţi aduc de mâncare şi nu mă ating de tine. Fii tristă, câtă vreme simţi nevoia să fii. Cu mine vei putea să fii tristă sau veselă, să faci întotdeauna numai ceea ce-ţi place.

Dar toate erau vorbe azvârlite în vânt. Nu voia să facă nimic, zise ea, încrâncenată şi furioasă, nimic ce i-ar plăcea, niciodată nu se va mai gândi la ceva ce putea semăna cu plăcerea şi, cu cât mai de grabă vor sfâşia-o lupii, cu atât va fi mai bine pentru ea. N-are decât să-şi vadă de drum, e în zadar tot ce-i spune, şi aşa au rostit prea multe cuvinte.

— Tu, zise el, tu nu vezi că peste tot e moarte, că în toate casele şi oraşele se moare şi totu-i plin de jale? Chiar şi furia proştilor care l-au ars pe tatăl tău nu este decât ananghie şi jale, şi vine doar din prea multă suferinţă. Uite, curând ne ia şi pe noi moartea şi o să putrezim în câmp şi cu oasele noastre o să joace zaruri cârtiţa. Dar înainte de asta, hai să trăim, să fim buni unul cu altul. Ah, ar fi atât de păcat de gâtul tău alb şi de piciorul tău mititel! Fată dulce şi frumoasă, vino cu mine, nu mă ating de tine, nu vreau decât să te văd şi să-ţi port de grijă!

O mai imploră lungă vreme şi deodată simţi, singur, cât de inutilă este încercarea de a o cuceri cu vorbe şi argumente. Tăcu şi o privi cu tristeţe. Faţa ei mândră, regească, încremenise într-o expresie de refuz.

— Aşa sunteţi voi, zise ea până la urmă, cu un glas plin de ură şi de dispreţ, aşa sunteţi voi, creştinii! Întâi ajuţi unei fiice să-şi îngroape tatăl, ucis de oamenii tăi – ultima din unghiile lui era mai de preţ decât tine – dar abia s-a isprăvit înmormântarea şi vrei ca fata să-ţi aparţină şi să-şi facă de cap cu tine. Aşa sunteţi voi, mai întâi am crezut că poate eşti un om bun. Dar cum să fii bun! Ah, sunteţi nişte porci.

În vreme ce vorbea, Gură-de-Aur zări, arzând în ochii ei dincolo de ură, ceva ce îl mişcă şi-l ruşina, şi-i merse adânc la inimă. Zări în ochii ei moartea, dar nu condamnarea la moarte, ci hotărârea de a muri, puterea de a muri, tăcuta

supunere, năzuinţa de a se dărui şi da ascultare chemării pământului-mamă.

— Rebekka, zise el încet, poate că ai dreptate. Nu sunt un om bun, deşi ţi-am vrut binele. Iartă-mă! Abia acum te-am înţeles.

Scoţându-şi boneta o salută cu o plecăciune adâncă, de parcă ar fi fost o prinţesă şi cu inima împovărată, plecă; trebuia să o lase să piară. Multă vreme rămase înnegurat şi nu voi să vorbească cu nimeni. Oricât de puţin se asemănau între ele, această biată copilă de evreu atât de mândră, i-o amintea totuşi, într-un fel, pe Lydia, fiica de cavaler. A iubi astfel de femei însemna suferinţă. Dar pentru un timp i se păru, că nu le iubise decât pe acestea două, pe biata, fricoasa Lydia şi pe sfioasa evreică, în cumplita ei amărăciune.

Câteva zile se gândi la fata cea brună, învăpăiată, şi câteva nopţi de-a rândul visă frumuseţea zveltă, arzătoare a trupului ei, care părea destinat fericirii şi înfloririi şi totuşi, se dăruise morţii. O, de ce să devină buzele acestea, sânii aceştia prada „porcilor” şi de ce să putrezească într-un câmp! Nu exista oare o putere, o vrajă care să salveze aceste flori de preţ? Da, exista o asemenea vrajă: ele dăinuiau în sufletul său şi vor fi modelate şi păstrate pentru veşnicie de mâinile lui. Cu spaimă şi cu încântare simţea cât de plin de imagini îi este sufletul, cum călătoria îndelungată prin ţara morţii încrustase în el o sumedenie de chipuri. O, cât îi încorda sufletul această plenitudine, cât de nostalgic jinduia să cugete în tihnă la toate cele ce le purta într-însul, să le lase să se reverse şi să se prefacă în imagini durabile! Încă mai arzător, şi mai lacom năzuia apoi, mereu cu ochii larg deschişi şi simţurile curioase, dar plin de un dor intens după hârtie şi condei, după lut şi lemn, după atelier şi muncă.

Vara trecuse. Mulţi dădeau asigurări că o dată cu toamna sau poate la începutul iernii molima va conteni. Era o toamnă fără veselie. Gură-de-Aur trecu prin ţinuturi unde

nu se mai afla suflare de om care să culeagă poamele, ele cădeau din pomi şi putrezeau în iarbă; în alte părţi, fuseseră jefuite şi stricate de hoarde sălbăticite, fugite din oraşe, pornite să tâlhărească.

Gură-de-Aur se apropia treptat de ţinta sa şi în vremea din urmă îl cuprinse de multe ori teama că se va molipsi de ciumă şi va trebui să moară în cine ştie ce grajd. Acum nu mai voia să moară, nu înainte de a gusta încă o dată fericirea de a sta într-un atelier, dăruindu-se creaţiei. Pentru prima oară în viaţă lumea i se părea prea largă şi imperiul german prea întins. Nici un orăşel frumos nu-l mai putea ispiti la popas, nici o ţărăncuţă drăgălaşă nu-l ţinea locului mai mult de o noapte.

Odată trecu prin dreptul unei biserici, pe portalul căreia, în nişe adânci, susţinute de mici coloane decorative se aflau numeroase statui de piatră din vremuri foarte vechi, figuri de îngeri, de apostoli şi martiri, cum mai văzuse de atâtea ori până acum; şi în mănăstirea lui, la Mariabronn, existau unele figuri de acest fel. Odinioară, în adolescenţă, le privise cu plăcere, dar fără pasiune; i se păruseră frumoase şi demne, dar puţin prea solemne, oarecum ţepene şi bătrânesc-patriarhale. Apoi, mai târziu, după ce la capătul primei sale drumeţii fusese atât de subjugat şi de mişcat de acea dulce, tristă Maică a Domnului cioplită de meşterul Niklaus, găsise că aceste solemne şi străvechi figuri de piatră francone, erau prea greoaie şi rigide şi străine, le privise cu o anumită superioritate şi văzuse în maniera nouă a meşterului său o artă mult mai vie, mai caldă, mai însufleţită.' Astăzi însă, când se întorcea din lume încărcat de imagini, cu sufletul brăzdat de cicatricele şi urmele unor aventuri şi emoţii intense, plin de o sfâşietoare dorinţă de a medita şi a crea din nou, aceste figuri străvechi, severe, îi mişcară inima dintr-o dată cu o putere covârşitoare. Stătu plin de cucernicie în faţa venerabilelor statui, în care continua să trăiască inima unui timp de mult apus, în care spaimele şi încântările încremenite în piatră ale unor

generaţii de mult dispărute înfruntau, după veacuri, efemerul. Făcu ce nu mai făcuse de nesfârşit de lungă vreme, căută un confesional, pentru a se mărturisi şi a se lăsa pedepsit.

În biserică existau într-adevăr confesionale, dar toate fără preoţi; muriseră, zăceau în spital, fugiseră, se temeau de molipsire. Biserica era goală, ecoul paşilor lui Gură-de-Aur răsuna sub bolţile de piatră. Îngenunche în faţa unui confesional gol, închise ochii şi şopti spre zăbrele: „Bunule Dumnezeu, uită-te ce am devenit. Mă întorc din lume şi am devenit un om rău, un fluieră-vânt, mi-am irosit anii tinereţii ca un risipitor, puţin mi-a mai rămas. Am ucis, am furat, am preacurvit, am trândăvit şi am luat pâinea de la gura altora. Bunule Dumnezeu, de ce ne-ai croit aşa, de ce ne duci pe astfel de căi? Nu suntem oare copiii tăi? Nu a murit Fiul tău pentru noi? Nu există sfinţi şi îngeri, să ne călăuzească? Sau poate acestea sunt numai poveşti frumoase, născociri, care se istorisesc copiilor, pe seama cărora râd până şi popii? Din pricina ta, Dumnezeule-Tată, m-am rătăcit, rău ai plămădit lumea şi rău o ţii în ordine. Am văzut case şi străzi pline de morţi care zăceau în ele, am văzut pe bogaţi cum se zăvorau în casele lor sau fugeau, şi pe săraci cum îşi lăsau fraţii neîngropaţi, cum se bănuiau unul pe altul, şi cum îi omorau pe evrei, ca pe nişte vite. Am văzut, atâţia nevinovaţi suferind şi pierind, şi atâţia oameni răi, înotând în bunăstare şi-n plăceri. Oare ne-ai uitat cu desăvârşire şi ne-ai părăsit, ţi-ai întors faţa de la propria ta creaţie, vrei să ne laşi, să pierim cu toţii?”

Oftând, ieşi pe sub portalul înalt şi zări figurile tăcute, de piatră, îngeri şi sfinţi, cum stăteau slabi şi înalţi în straiele lor, cu cutele rigid orânduite, nemişcaţi, de neatins, mai presus de oameni şi totuşi plămădiţi de mâna şi de spiritul omului. Stăteau acolo sus, în spaţiul lor strâmt severi şi surzi, inaccesibili vreunei întrebări sau rugăminţi şi, totuşi, însemnau o nesfârşită consolare, o victorie glorioasă asupra morţii şi a deznădejdii, aşa cum stăteau în demnitatea şi

frumuseţea lor, supravieţuind, generaţiilor muritoare ce se succed una după alta. Ah, printre ei ar trebui să stea şi biata, frumoasa evreică Rebekka, şi sărmana Lene, cea care arsese o dată cu coliba, şi frumoasa Lydia, şi meşterul Niklaus! Însă într-o zi vor sta şi ei astfel şi vor dura, el îi va înălţa acolo şi chipurile lor, care astăzi însemnaseră pentru el dragoste şi chin, frică şi pasiune, se vor înfăţişa urmaşilor ca imagini fără de nume şi fără poveste, simboluri calme, tăcute, ale vieţii omeneşti.

CAPITOLUL XV.

Gură-de-Aur îşi atinse în sfârşit ţinta, pătrunzând în oraşul după care jinduise prin aceeaşi poartă, prin care odinioară, cu atâţia ani în urmă, păşise pentru prima dată, în căutarea meşterului său. Încă pe drum, în vreme ce se apropia de ţelul său, îl ajunseseră din urmă veşti din oraşul de reşedinţă episcopală; ştia că ciuma bântuise şi aici, şi poate nici nu contenise încă, i se povesti despre tulburări şi răzmeriţe populare, şi că ar fi venit un guvernator imperial pentru a instaura ordinea, pentru a emite legi excepţionale şi a apăra avuţia şi viaţa cetăţenilor. Căci episcopul părăsise oraşul îndată după ce izbucnise molima şi locuia departe, într-unul din castelele sale de la ţară. Toate veştile acestea îl lăsaseră indiferent pe călător. Numai de ar mai exista oraşul şi atelierele în care spera să lucreze! Tot restul nu avea importanţă pentru el. La sosirea lui, ciuma era stinsă, se aştepta întoarcerea episcopului şi lumea se bucura de plecarea guvernatorului imperial şi de revenirea la viaţa paşnică, obişnuită.

Când Gură-de-Aur revăzu oraşul, inima îi fu cuprinsă de un sentiment al reîntâlnirii, al întoarcerii acasă, ca un val de o intensitate necunoscută înainte; îşi compuse o mină neobişnuit de severă, pentru a se stăpâni. Oh, toate erau la locul lor: porţile, frumoasele fântâni, vechiul turn mătăhălos al catedralei, şi cel nou, zvelt, al bisericii sfintei Maria, sunetul limpede al clopotelor de la Sfântul Lorenz, piaţa cea mare, plină de strălucire, a oraşului! Oh, ce bine că toate îl

aşteptaseră! Nu visase o dată, pe drum, că va sosi aici şi va găsi totul schimbat şi străin, în parte distrus şi în ruine, în parte de nerecunoscut datorită unor construcţii noi şi unor senine ciudate, puţin îmbucurătoare? Pe când trecea pe uliţi, recunoscând casă după casă, lacrimile erau gata să-i izbucnească. Până la urmă, parcă erau, totuşi de invidiat cei sedentari, aşezaţi în casele lor frumoase, sigure, trăindu-şi viaţa lor tihnită de burghezi, împlinită de sentimentul liniştitor, dătător de puteri, de a avea o patrie, de a fi acasă, în odaia sau în atelierul lor, între nevastă şi copii, slugi şi vecini?

Era o după-amiază târzie şi pe partea însorită a străzii, casele, emblemele hangiilor şi ale breslelor, uşile sculptate şi ghivecele cu flori erau bătute de razele calde, nimic nu amintea că şi în oraşul acesta bântuise moartea furibundă şi stăpânise nebunia fricii omeneşti. Răcoros, verde-deschis şi albastru-deschis, curgea sub bolţile sonore ale podului râul cel limpede; Gură-de-Aur se aşează o vreme pe parapetul ce mărginea malul, jos, în cristalul verde, mai lunecau şi acum, asemenea unor umbre, peşti întunecoşi, ori rămâneau nemişcaţi cu gura întoarsă împotriva curentului; şi acum mai licăreau ici-colo, din crepusculul adâncimilor, acele lumini slabe, aurii, care făgăduiesc atâtea şi îndeamnă atât de intens la visare. Şi alte ape licăreau astfel şi alte poduri sau oraşe desfătau privirea, totuşi lui i se păru că de foarte multă vreme nu mai văzuse asemenea privelişti, şi nu mai trăise asemenea simţăminte.

Două calfe de măcelar mânau, râzând, un viţel, schimbând priviri şi glume cu o slujnicuţă care strângea nişte rufe sus, într-un pridvor. Totuşi, cât de repede trecea totul! Nu de mult aici mai arseseră focurile ciumei şi domniseră slujitorii morţii din spitale şi acum, iată, viaţa mergea mai departe, se râdea şi se glumea; şi el însuşi făcea la fel, şedea aici, încântat de revedere şi simţea recunoştinţă şi nutrea chiar şi un sentiment de prietenie faţă de cei aşezaţi la casele lor, de parcă nici nu ar fi existat jalea şi moartea, nici Lene şi

nici prinţesa evreică. Zâmbind, se ridică şi porni mai departe, şi abia când se apropie de strada meşterului Niklaus mergând pe drumul pe care, altădată, îl bătuse zi de zi, vreme de câţiva ani, spre atelier, abia atunci începu să simtă teamă şi nelinişte, întinse pasul, voia să se înfăţişeze încă astăzi meşterului şi să afle ce şi cum, nu mai suporta nici o amânare, i s-ar fi părut absolut cu neputinţă să mai aştepte până mâine.

Oare meşterul să mai fie supărat pe el? Trecuse doar atâta vreme, cele petrecute odinioară nu mai puteau avea vreo însemnătate; şi chiar de ar fi să aibă, va birui această oprelişte. Dacă meşterul se mai află acolo, el şi atelierul, toate vor fi în bună regulă. Grăbit se îndreptă spre casa bine cunoscută, de parcă în acest ultim ceas ar mai fi putut pierde ceva, puse mâna pe clanţă şi se sperie cumplit găsind poarta zăvorâtă. Să fie un semn rău? Odinioară nu se întâmpla niciodată să fie zăvorită ziua în amiaza mare. Cu vuiet lăsă să cadă ciocanul şi aşteptă. Dintr-o dată simţi în inimă o teamă cumplită.

Apăru aceeaşi slujnică bătrână, care îl primise odinioară, când intrase prima dată în această casă. Nu devenise mai urâtă, însă mai bătrână şi mai neprietenoasă, şi nu-l recunoscu pe Gură-de-Aur. Cu voce speriată o întrebă de meşter. Ea îl privi tâmp şi neîncrezător.

— Meşterul? Aici nu există nici un meşter. Vezi-ţi de treabă, omule, aici nu dăm drumul nimănui!

Dădu să-l împingă îndărăt din poartă, el o apucă de braţ şi strigă la ea:

— Dar vorbeşte, Margrit, pentru numele lui Dumnezeu! Sunt Gură-de-Aur, nu mă mai cunoşti? Trebuie să merg la meşterul Niklaus!

Din ochii prezbiţi, pe jumătate stinşi, nu licări spre el nici un semn de bun-venit.

— Aici nu mai există nici un meşter Niklaus, zise ea pe un ton aspru – a murit. Căutaţi-vă de drum, nu pot sta aici, să flecăresc.

În vreme ce totul se prăbuşea în el, Gură-de-Aur o împinse la o parte pe bătrână care fugea, ţipând, în urma lui şi o luă în grabă, prin coridorul întunecos, spre atelier. Îl găsi zăvorât. Urmat mereu de bătrână care se jeluia şi-l ocăra, alergă în sus pe scări, zări în penumbra încăperii cunoscute sculpturile pe care le adunase Niklaus. Cu voce tare o strigă pe fecioara Lisbeth.

Uşa odăii se deschise şi apăru Lisbeth, şi când, uitându-se mai bine, o recunoscu, înfăţişarea ei stârni jale în inima lui. Dacă în casa aceasta, din clipa în care, spre spaima lui, găsise poarta închisă, totul i se păruse fantomatic şi vrăjit, asemenea unui coşmar, acum, la revederea Lisbethei, îi trecu într-adevăr un fior prin spinare. Frumoasa, mândra Lisbeth devenise o fată bătrână, sfioasă, încovoiată, cu faţa gălbejită, bolnăvicioasă, cu o rochie neagră, neîmpodobită, cu privire nesigură şi cu o atitudine speriată.

— Iertaţi, zise el, Margrit nu a vrut să-mi dea drumul să intru. Nu mă cunoaşteţi? Sunt Gură-de-Aur. Ah, spuneţi-mi: să fie adevărat că tatăl dumneavoastră a murit?

Din privirea ei văzu că acum îl recunoaşte şi totodată în acelaşi timp, îşi dădu seama că aici nu i se păstrase o amintire frumoasa.

— Aşa, sunteţi Gură-de-Aur? zise ea şi în vocea ei recunoscu ceva din felul trufaş de odinioară. V-aţi ostenit degeaba până aici. Tatăl meu a murit.

— Şi atelierul? întrebă el fără să vrea.

— Atelierul? E închis. Dacă vă căutaţi de lucru, trebuie să vă duceţi în altă parte.

El încercă să-şi revină:

— Domnişoară Lisbeth, zise prietenos, nu caut de lucru, voiam numai să vă salut, pe meşter şi pe dumneavoastră. Mă întristează atât de mult că trebuie să aflu toate acestea! Văd că aţi dus-o greu. Dacă un învăţăcel recunoscător tatălui dumneavoastră, vă poate fi cumva de folos, spuneţi-mi, ar fi pentru mine o bucurie. Ah, domnişoară Lisbeth, mi se rupe inima că vă găsesc atât dE. De covârşită de suferinţă.

Ea se retrase din uşa odăii.

— Mulţumesc, zise şovăind. Nu mai puteţi să ne fiţi în nici un fel de folos nici lui şi nici mie. Margrit vă va conduce.

Glasul ei suna aspru, pe jumătate supărat, pe jumătate speriat. Simţi limpede că de-ar fi avut curajul, l-ar fi dat afară, făcându-l de ruşine.

Ajunseră repede jos; bătrâna trânti poarta casei în urma lui şi trase zăvoarele. Izbitura surdă a celor două zăvoare îi suna încă în urechi, asemenea zgomotului cu care se închide capacul unui coşciug.

Se întoarse umblând agale la parapetul de pe mal şi se aşeză în acelaşi loc, deasupra râului. Soarele scăpătase, un curent de aer rece venea dinspre apă, rece era şi piatra pe care şedea. Uliţa de lângă mal devenise tăcută, la piciorul podului şuvoiul apei stârnea vuiet, adâncul se căsca sumbru, nu mai sclipea spre el nici un licăr auriu. „Oh, gândi el, de-aş cădea acum peste zid şi aş dispărea în râu!” Lumea era din nou plină de moarte. Trecu un ceas şi amurgul se prefăcu în noapte. În sfârşit fu în stare să plângă. Şedea şi plângea, picăturile calde îi cădeau pe mâini şi genunchi. Îl plângea pe meşterul mort, plângea frumuseţea dispărută a Lisbethei, o plângea pe Lene, pe Robert, pe fata de evreu, plângea tinereţea lui veştejită, irosită.

Într-un târziu nimeri într-o cârciumă în care odinioară chefuise de multe ori, cu prietenii. Cârciumăriţa îl recunoscu, ceru o bucată de pâine, ea i-o dădu şi, prietenoasă, îi dădu şi un pahar cu vin. Nu fu în stare să înghită nici pâinea, nici vinul. Noaptea aceea dormi pe o bancă acolo înăuntru. Cârciumăriţa îl trezi de dimineaţă, el îi mulţumi şi plecă, pe drum mâncă bucata de pâine.

Se duse la piaţa de peşte, aici se afla casa în care îşi avusese pe vremuri odaia. Lângă fântână, câteva neveste de pescar îşi ofereau marfa vie, el se uită lung în putini, la peştii frumoşi, strălucitori. Îi văzuse deseori odinioară, îşi aduse aminte că de multe ori i se făcuse milă de peşti şi se înfuriase împotriva vânzătoarelor şi a cumpărătorilor. Cândva, îşi aminti el, pierduse vremea pe aici, la fel ca şi acum într-o dimineaţă, admirase peştii şi-i compătimise, şi fusese foarte trist, trecuse multă vreme de atunci, şi pe râu se scursese multă apă. Fusese foarte trist, de asta îşi aducea bine aminte, dar ce anume îl întristase atât de mult,

nu mai ştia. Aşa se întâmplă: trece şi tristeţea, trec şi durerile şi deznădejdile, aidoma bucuriilor, trec, pălesc, îşi pierd adâncimea şi valoarea, şi până la urmă vine o vreme când nu mai eşti în stare să-ţi aduci aminte ce anume te-a durut atât de rău. Şi durerile pălesc şi se veştejesc. Oare se va veşteji cândva şi-şi va pierde însemnătatea şi durerea lui de astăzi, disperarea că meşterul era mort, că murise supărat pe el şi că nici un atelier nu-i deschidea uşa, ca să guste fericirea creaţiei şi să-şi uşureze sufletul de povara sa de imagini? Da, fără îndoială, şi această durere, şi acest chin amar, vor îmbătrâni şi vor obosi, le va uita şi pe ele. Nimic nu e trainic, nici suferinţa.

În vreme ce privea peştii şi se lăsa în voia acestor gânduri, auzi o voce înceată, rostindu-i prietenos numele.

— Gură-de-Aur, grăi cu timiditate vocea şi când se întoarse către ea, văzu stând în faţa lui o fată tânără, cam firavă şi bolnăvicioasă, însă cu ochi frumoşi, negri: ea îl strigase. N-o cunoştea.

— Gură-de-Aur! Eşti chiar tu? întrebă vocea sfioasă. De când eşti iarăşi în oraş? Nu mă mai cunoşti? Sunt Marie.

Totuşi n-o cunoştea. Fu nevoită să-i povestească cum că este fiica fostelor sale gazde şi că odinioară, la acel ceas din zori, înainte de plecarea lui, îi fiersese lapte în bucătărie. Se îmbujora, povestindu-i toate astea.

Da, era Marie, copilul amărât, cu încheietura şoldului vătămată, care pe vremuri se îngrijise de el cu atâta dragoste şi sfială. Acum îi reveneau toate amintirile: îl aşteptase în dimineaţa aceea răcoroasă şi fusese atât de tristă că pleacă, îi fiersese lapte şi el îi dăduse o sărutare, pe care ea o primise liniştită şi solemnă, ca pe un sacrament. Niciodată nu se mai gândise la ea. Pe atunci fusese încă o copilă. Acum crescuse mare şi avea ochi foarte frumoşi, dar tot mai şchiopăta şi arăta cam pipernicită. Îi dădu mâna. Se bucură că, totuşi, se găsise cineva în oraş care să-l cunoască şi să-l întâmpine cu drag.

Marie îl luă cu ea, el se împotrivi slab. La părinţii ei, în odaia în care tabloul său mai atârna pe perete şi pocalul său, din sticlă rubinie, stătea şi acuma pe poliţa de deasupra căminului, fu silit să ia prânzul şi îl poftiră să mai zăbovească vreo câteva zile, erau bucuroşi că aveau prilejul să-l revadă. Iar aici află, ce se întâmplase în casa meşterului său. Niklaus nu murise de ciumă, ci frumoasa Lisbeth fusese cea care se molipsise, zăcuse bolnavă de moarte şi tatăl ei o îngrijise până când murise el în locul ei; bătrânul închisese ochii încă înainte ca ea să se fi înzdrăvenit de-a binelea. Fusese salvată, însă îşi pierduse frumuseţea.

— Atelierul stă gol, zise stăpânul casei, şi pentru un sculptor vrednic ar fi un cămin frumos, şi bani destui. Gândeşte-te, Gură-de-Aur! Ea n-ar zice nu. Nu mai are de ales.

Mai află şi câte ceva din cele petrecute în vremea ciumei, cum gloata aprinsese întâi un spital şi apoi asaltase câteva case de bogătaşi pe care le jefuise; o vreme nu mai fusese nici un fel de ordine şi siguranţă în oraş, căci episcopul îşi luase tălpăşiţa. Atunci împăratul, care se afla tocmai prin apropiere, trimisese un guvernator al său, pe contele Heinrich. Ei da, era un om energic, cu cei câţiva călăreţi şi soldaţi ai săi restabilise ordinea în oraş. Dar acum ar fi într-adevăr vremea să i se isprăvească guvernarea, episcopul este aşteptat să se întoarcă. Guvernatorul pretinsese multe burghezilor şi lumea se săturase şi de ibovnica lui, de Agnes, o muieruşcă plină de draci. Mă rog, în curând or să plece, consiliul comunal e de mult sătul să aibă pe grumaz, în locul bunului episcop, un asemenea curtean şi războinic, care e favoritul împăratului şi primeşte necontenit ambasade şi deputăţii, ca un principe.

Şi-apoi veni rândul musafirului să fie întrebat despre întâmplările prin care trecuse.

— Ah, zise el trist, despre asta nu se vorbeşte. Am fost pe drumuri, şi iarăşi pe drumuri, şi pretutindeni bântuia molima şi zăceau morţii şi pretutindeni oamenii erau nebuni

şi înrăiţi de groază. Am rămas în viaţă, poate că o dată şi o dată voi putea uita toate astea. Şi acum mă întorc, şi meşterul e mort! Îngăduiţi-mi să stau câteva zile să mă odihnesc, şi-apoi am să plec iarăşi.

Nu rămase ca să se odihnească. Rămase pentru că era dezamăgit şi nehotărât, pentru că amintirea vremurilor mai bune îl făcuse să îndrăgească oraşul, şi pentru că dragostea bietei Marie îi pria. Nu-i putea răspunde, nu-i putea oferi decât prietenie şi milă, totuşi adoraţia ei tăcută şi umilă îl încălzea. Dar, mai mult decât toate acestea, îl ţintuia locului nevoia arzătoare de a deveni încă o dată artist, chiar şi fără atelier, chiar şi cu mijloace improvizate.

Câteva zile Gură-de-Aur nu făcu nimic altceva decât să deseneze. Marie îi făcuse rost de hârtie şi condei, iar el şedea în odaia lui şi desena ceas de ceas, umplea colile mari cu figuri, unele creionate în grabă, altele migălite cu gingăşie şi dragoste, deşerta pe hârtie întreagă acea carte doldora de poze pe care o purta în suflet. Desenă de multe ori faţa Lenei, cu zâmbetul pe care-l avusese după moartea vagabondului, plin de satisfacţie, de dragoste şi de voluptatea uciderii, apoi faţa Lenei aşa cum se transformase în ultima noapte, începând să se piardă în trecerea spre dincolo, spre nefiinţă, pornind să se reîntoarcă în pământ. Desenă un copil de ţăran, pe care odată, îl văzuse zăcând pe pragul odăii părinţilor săi, cu pumnişorii strânşi. Desenă un furgon încărcat cu morţi şi înaintea lui cele trei gloabe care-l trăgeau anevoie, alăturea, dricarii, cu prăjini lungi, cu ochii sticlind sumbru din tăieturile măştilor negre. O desenă mereu pe Rebekka, copila de evreu, zveltă, cu ochii negri, cu buzele subţiri, mândre, chipul plin de durere şi de indignare, trupul frumos, tânăr, care îi păruse anume făurit pentru dragoste, şi gura trufaşă, amară. Se desenă pe sine, ca drumeţ, ca îndrăgostit, ca fugar în faţa morţii cu coasa, ca dansator la orgiile celor îngroziţi de ciumă şi înfometaţi de viaţă. Pasionat se plecă peste hârtia albă, zugrăvi faţa trufaşă a fecioarei Lisbeth, aşa cum o cunoscuse odinioară,

înfăţişarea de arătare a bătrânei slujnice Margrit, chipul temut şi iubit al meşterului Niklaus. În câteva rânduri schiţă, cu trăsături subţiri, abia bănuite, o siluetă masivă de femeie, pământul-mamă, şezând cu mâinile în poală, cu o adiere de zâmbet pe faţă, umbrită de ochii melancolici. Îi făcu nesfârşit de bine această revărsare, senzaţia mâinii care desena, luarea în stăpânire a chipurilor. În numai câteva zile umplu cu desene toate colile pe care i le adusese Marie. Din ultima tăie o bucată şi pe ea desenă, din numai câteva trăsături de condei faţa Mariei, cu ochii frumoşi, cu gura ei care exprima renunţare. Schiţa aceasta i-o dărui.

Desenând, sentimentul de împovărare, de sufocare şi de preaplin din sufletul său se topise şi se uşurase. Atâta vreme cât desena, nu ştia unde se află, lumea lui nu se mai compunea decât din masa la care era aşezat, hârtia albă iar, seara, lumânarea. Acum se dezmetici, îşi aduse aminte de ultimele evenimente trăite, se vedea, implacabil, destinat unei noi pribegii şi începu să cutreiere oraşul cu sentimente ciudat de împărţite, pe jumătate de reîntâlnire, pe jumătate de bun-rămas.

Cu prilejul uneia din plimbările acestea întâlni o femeie, a cărei vedere dădu, ea singură, un nou centru de greutate sentimentelor sale, intrate altminteri în dezordine. Trecea călare, o femeie voinică, bălaie, cu ochi albaştri, curioşi, puţin reci, cu mădulare pline, puternice şi cu o faţă înfloritoare, pe care se citea pofta de plăcere şi de putere, siguranţă de sine şi curiozitate ascuţită a simţurilor. Se ţinea pe calul ei murg cu un aer oarecum trufaş şi dominator, vizibil obişnuită să poruncească, dar nu închizându-se în sine sau refuzând apropierea, ci, sub ochii reci, nările fremătătoare se deschideau, tuturor miresmelor lumii, iar gura mare, întredeschisă, părea a fi aptă deopotrivă pentru a lua şi pentru a dărui. În clipa în care o zări, Gură-de-Aur se trezi de-a binelea şi-l cuprinse dorinţa de a se măsura cu această femeie mândră. I se părea o ţintă nobilă s-o cucerească şi a-şi pierde viaţa în drum spre ea nu

i s-ar fi părut o moarte nepotrivită. Simţi îndată că această leoaică blondă avea, asemenea lui, sufletul şi simţurile bogate, gata să primească orice furturi, că era tot atât de sălbatică pe cât de gingaşă, cunoscătoare a pasiunilor dintr-o străveche experienţă moştenită a sângelui.

Ea trecu călare, el se uită în urma ei, iar între cârlionţii părului blond şi gulerul de catifea albastră zări, înălţându-se zveltă, ceafa ei viguroasă şi mândră, totuşi acoperită de o piele catifelată de copil. Era, aşa i se părea, cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată. Voia să poată cuprinde cu mâna această ceafă şi să smulgă ochilor taina lor răcoros-albastră. Nu-i fu greu să întrebe cine era. Curând află că locuia la castel şi era Agnes, iubita guvernatorului, ceea ce nu-l miră defel, căci ar fi putut fi însăşi împărăteasa. Se opri la jgheabul unei fântâni şi-şi căută imaginea oglindită în apă. Chipul lui se îngemăna cu cel al femeii blonde, numai că era din cale-afară de sălbăticit. Chiar în acea clipă se duse la bărbierul pe care îl cunoştea, şi-l convinse cu vorbe bune, să-i tundă părul şi barba şi să le pieptene frumos.

Două zile dură urmărirea. Agnes ieşi din castel, iar străinul blond aştepta în dreptul porţii şi i se uita cu admiraţie în ochi. Agnes ocoli, călare, întăriturile şi dintre arini apăru străinul. Agnes se duse la aurar şi la ieşirea din atelier îl întâlni pe străin. Îl fulgeră, scurt, din ochii ei de stăpână, în vreme ce nările ei jucau, tremurând. În dimineaţa următoare, când, la ceasul primei ieşiri călare, îl găsi iarăşi la postul său, îi zâmbi, azvârlindu-i provocarea. El îl zări acum şi pe conte, pe guvernatorul imperial; era un bărbat arătos şi temerar, nu putea să nu-l iei în serios; dar părul începuse a-i încărunţi şi pe faţa lui se înscriseseră grijile, Gură-de-Aur i se simţi superior.

Aceste două zile îl făcuseră fericit, radia de tinereţea redobândită. Era frumos să i se arate acestei femei şi să-i ofere lupta. Era frumos să-şi piardă libertatea predându-se

acestei frumuseţi. Era minunat şi captivant sentimentul de a-şi juca viaţa pe acest singur zar.

În dimineaţa celei de a treia zile Agnes ieşi călare pe poarta castelului, însoţită de un slujitor, călare şi el. Ochii ei se rotiră imediat, iscoditor, în căutarea urmăritorului, dornici de luptă şi puţin neliniştiţi. Într-adevăr, el se şi afla aici. Ea expedie servitorul cu o însărcinare oarecare, călări singură, încet, mai departe, trecu la fel de încet pe poarta de jos dinspre pod şi străbătu în lung podul. Numai o singură dată îşi întoarse privirea în urmă. II văzu pe străin urmând-o. Pe drumul spre biserica de pelerinaj Sankt Veit, la ora aceasta, complet pustiu, ea îl aşteptă. Fu nevoită să aştepte jumătate de ceas, străinul umbla agale, nu voia să-şi piardă răsuflarea. Veni spre ea proaspăt şi zâmbitor, ţinând între dinţi o crenguţă, cu o măceaşă, de culoare roşie aprinsă. Ea descălecase şi-şi legase calul, stătea acum rezemată de iedera care acoperea zidul înalt de apărare, şi se uită drept în faţa urmăritorului. El se opri cu ochii în ochii ei, şi-şi scoase boneta.

— De ce mă urmăreşti? întrebă ea, ce vrei de la mine?

— Oh, zise el, mult mai degrabă aş vrea să-ţi dăruiesc, decât să primesc ceva de la tine. Aş vrea să mă ofer ţie în dar, femeie frumoasă, ca să faci cu mine ce pofteşti.

— Bine, am să văd ce-i de făcut cu tine. Dar dacă ţi-ai închipuit că vei putea culege o floricică aici, departe de castel, ferit de primejdii, atunci te-ai înşelat. Nu pot iubi decât bărbaţii care, la nevoie, îşi riscă şi viaţa.

— Porunceşte, eşti stăpână peste mine.

Ea scoase de la gât, cu mişcări lente, un lanţ subţire, de aur, şi i-l întinse.

— Cum te cheamă?

— Gură-de-Aur.

— Frumos, Gură-de-Aur; am să gust cât de aurie ţi-e gura. Ascultă-mă bine; spre seară ai să arăţi acest lanţ la castel şi ai să spui că l-ai găsit. Nu-l dai din mână, vreau să-l primesc eu însămi înapoi de la tine. Vii aşa cum eşti, lasă-i să te

creadă cerşetor. Dacă vreunul dintre servitori te repede, rămâi calm. Trebuie să ştii că am numai doi oameni de încredere în tot castelul: pe rândaşul de la cai Max şi pe camerista Berta. La unul dintre aceştia doi trebuie să ajungi, ca să te laşi condus la mine. Faţă de toţi ceilalţi din castel, punându-l la socoteală şi pe conte, poartă-te prudent, sunt duşmani. Acum te-am prevenit. Te poate costa viaţa.

Îi întinse mâna, el o luă, zâmbind, o sărută cu gingăşie şi-şi frecă încet obrazul de ea. Apoi ascunse lanţul şi plecă, luând-o de vale, spre râu şi spre oraş. Viile erau pleşuvite, frunzele galbene cădeau una câte una de pe copaci. Gură-de-Aur dădu din cap şi surâse când, privind în jos, spre oraş, îl găsi prietenos şi demn de dragoste. Abia cu câteva zile în urmă fusese atât de trist, până şi pentru că îşi dăduse seama că şi chinul şi suferinţa sunt, trecătoare.

Într-adevăr, la ceasul acesta chiar şi trecuseră, scuturate ca podoaba aurie a crengilor. I se părea că niciodată înainte dragostea nu-i strălucise astfel, ca din fiinţa acestei femei, al cărei trup înalt şi a cărei plenitudine de viaţă blondă, zâmbitoare, îi amintea imaginea mamei, aşa cum o purtase în inimă odinioară, în adolescenţa sa, la Mariabronn. Încă alaltăieri ar fi socotit cu neputinţă ca lumea să râdă încă o dată spre el cu atâta veselie, să simtă încă o dată şuvoiul vieţii, al bucuriei, al tinereţii curgând atât de plin şi de impetuos prin vinele sale. Ce noroc că mai trăia, că în toate lunile acestea de groază moartea îl cruţase.

Seara se duse la castel. În curtea castelului era forfotă, se scoteau şeile de pe cai, curierii alergau de colo până colo, un mic grup de preoţi şi de demnitari ai bisericii era condus de servitori prin poarta interioară, şi apoi în sus pe scări; Gură-de-Aur încercă să se ia după ei, dar uşierul îl reţinu. Scoase lanţul de aur şi zise că avea poruncă să nu-l înmâneze decât însăşi doamnei sau cameristei. I se dădu un slujitor care să-l însoţească, trebui să aştepte mult timp pe coridoare. În sfârşit, apăru o femeie frumoasă şi sprintenă,

care trecu pe lângă el, întrebându-l cu glas scăzut: „Sunteţi Gură-de-Aur?” şi-i făcu semn să o urmeze. Dispăru pe tăcute printr-o uşă, reapăru după o vreme şi-i făcu semn să între.

Ajunse într-o cameră mică, unde mirosea puternic a blănuri şi a parfumuri dulci şi care era ticsită cu rochii şi mantii, pălării de damă şedeau pe suporturi de lemn, tot soiul de încălţări se înşirau într-un sipet deschis. Stătu şi aşteptă aici o jumătate de ceas, adulmecă mirosul straielor, îşi petrecu mâna peste blănuri şi zâmbi curios pe seama tuturor obiectelor frumoase, care atârnau prin încăpere.

În sfârşit uşa interioară se deschise şi nu veni camerista, ci însăşi Agnes, într-o rochie albastru-deschis, cu o bordură de blană albă la gât. Se îndreptă încet spre cel ce o aştepta, pas cu pas, ochii răcoros-albaştri îl priveau cu seriozitate.

— A trebuit să aştepţi, zise ea încet. Cred că acum suntem în siguranţă. E o deputăţie de preoţi la conte, ia masa cu ei şi vor avea, desigur, încă multă vreme de discutat, consfătuirile cu preoţii sunt întotdeauna lungi. Ceasul ne aparţine, mie şi ţie. Fii binevenit, Gură-de-Aur.

Se aplecă spre el, buzele ei jinduitoare se apropiară de ale lui, se cunoscură în tăcere, într-o primă sărutare. Încet îi cuprinse cu mâna grumazul. Ea îl conduse în dormitorul ei, era o încăpere cu tavan înalt, puternic iluminată. Pe o masă stătea pregătită mâncarea, se aşezară, ea îi puse, grijulie în faţă pâinea şi untul, puţină carne, şi-i turnă vin alb într-un pahar frumos, albăstrui. Mâncară, băură amândoi din acelaşi pocal albăstrui, mâinile lor se jucară, una cu alta, parcă încercându-se.

— De unde vii în zbor, îl întrebă ea, frumoasa mea pasăre? Eşti războinic sau muzicant sau doar un biet vântură-ţară?

— Sunt tot ce vrei, râse el încet, sunt cu totul al tău. Sunt muzicant, dacă vrei, şi tu eşti dulcea mea lăută şi când îmi aşez degetele pe gâtul tău şi cânt pe tine, auzim îngerii cântând. Haide, dragostea mea, nu am venit să-ţi mănânc

cozonacul gustos, nici să-ţi beau vinul alb, am venit numai de dragul tău.

Încet el îi trase blana albă de la gât şi-i scoase, cu mângâieri, straiele de pe trup. Afară, dincolo de pereţi, poate curtenii şi popii îşi ţineau consfătuirile, poate servitorii se strecurau pe coridoare cu pas tiptil şi secera îngustă a lunii apunea pe după copaci, însă amanţii nu mai ştiau nimic de toate acestea. Pentru ei înflorea paradisul, atraşi unul spre celălalt, împletiţi unul cu celălalt, ei se pierdură în noaptea înmiresmată, văzură licărind, tainele florilor ei albe, culeseră cu mâini gingaşe, pline de recunoştinţă, poamele sale râvnite. Niciodată înainte nu cântase lăutarul pe o asemenea lăută, niciodată înainte nu răsunase lăuta sub degete atât de viguroase şi de ştiutoare.

— Gură-de-Aur, îi şopti ea la ureche, încinsă. Oh, ce vrăjitor eşti! De la tine, dulcele meu odor de aur, aş vrea să am un copil. Dar şi mai mult mi-ar plăcea să mor din pricina ta. Soarbe-mă, iubitule, topeşte-mă, ucide-mă!

Lui îi vibră adânc în gâtlej un sunet al fericirii, când văzu cum se topeşte, cum se-nmoaie asprimea din ochii ei reci. Asemenea unui tremur gingaş, unei gingaşe morţi, prin adâncul ochilor ei trecu în zbor o înfiorare, stingându-se precum fiorul argintiu pe pielea unui peşte muribund, pal-auriu precum licărul acelor străluciri de vrajă din profunzimile râului. În clipa aceasta i se păru că îl copleşeşte întreaga fericire pe care o poate trăi un om.

Îndată după aceea, în vreme ce ea mai stătea cu ochii închişi, tremurând el se sculă încet şi-şi îmbrăcă straiele. Cu un oftat îi şopti la ureche:

— Frumoasa mea comoară, te părăsesc. Nu vreau să mor, nu vreau să fiu omorât de conte. Întâi vreau să te fac pe tine, şi pe mine, încă o dată la fel de fericiţi, ca astăzi, încă o dată, şi încă de multe ori.

Rămase culcată, în tăcere, până ce Gură-de-Aur se îmbrăcă. Apoi el întinse încet plapuma peste dânsa şi îi sărută ochii.

— Gură-de-Aur, zise ea. Oh, de ce trebuie să pleci? Vino mâine din nou! Dacă e vreo primejdie, îţi dau de ştire. Vino iar, vino mâine iar!

Trase de funia unui clopot. În uşa odăii pline de hainele ei, îl luă în primire camerista şi-l conduse afară din castel. Bucuros i-ar fi dat un galben; o clipă îi fu ruşine de sărăcia lui.

Spre miezul nopţii ajunse în piaţa de peşte şi-şi ridică privirea spre casa gazdelor lui. Era târziu, pesemne că toată lumea dormea şi va fi nevoit să petreacă noaptea afară. Spre uimirea lui găsi uşa casei deschisă. Se strecură tiptil înăuntru şi închise poarta în urmă. Drumul spre odaia lui trecea prin bucătărie. Aici era lumină. Lângă o lampă mică de ulei, la masa din bucătărie, şedea Marie. Tocmai aţipise, după ce aşteptase două, trei ceasuri. La intrarea lui se sperie şi sări de la locul ei.

— Oh, zise el, Marie, mai eşti trează?

— Sunt trează, zise ea. Altfel ai fi găsit casa zăvorâtă.

— Îmi pare rău, Marie, că m-ai aşteptat. S-a făcut atât de târziu. Nu fi supărată pe mine.

— Nu sunt supărată niciodată pe tine, Gură-de-Aur. Sunt numai tristă.

— Să nu fii. De ce eşti tristă?

— Ah, Gură-de-Aur, aş vrea să fiu sănătoasă şi frumoasă şi voinică. Atunci n-ar trebui să te mai duci noaptea prin case străine, ca să iubeşti alte femei. Atunci ai rămâne o dată şi la mine, ai fi şi cu mine drăguţ.

Nici o speranţă nu suna în glasul ei blând, şi nici o amărăciune, ci numai tristeţe. Stătu încurcat lângă dânsa, simţea atâta milă faţă de ea, nu ştia ce să-i spună. Cu băgare de seamă, îşi aşează mâna pe capul ei şi o mângâie pe păr, ea stătu şi nu rosti nici o vorbă, mâna lui îi stârni fiori, plânse puţin, se îndreptă iarăşi şi zise sfioasă:

— Du-te acum şi te culcă, Gură-de-Aur. Am spus prostii, am fost somnoroasă. Noapte bună!

CAPITOLUL XVI.

Gură-de-Aur petrecu pe dealuri o zi de fericită nerăbdare. De-ar fi avut un cal, ar fi făcut în această zi un drum la mănăstire, la frumoasa Madonă a meşterului său; simţea dorinţa să o revadă şi de asemenea i se părea că noaptea trecută îl visase pe meşterul Niklaus. Ei bine, mai târziu, îşi va împlini şi această dorinţă. Chiar dacă fericirea dragostei cu Agnes ar ţine numai scurtă vreme, chiar dacă va duce la un deznodământ nedorit – astăzi era în floare, n-avea voie să piardă nici o fărâmă din ea. Astăzi nu voia să vadă pe nimeni, nici să i se distragă atenţia, voia să petreacă ziua molcomă de toamnă, afară, sub copaci şi sub nori. Îi spuse Mariei că are de gând să facă o plimbare prin împrejurimi şi se va întoarce probabil târziu, să-i dea o bucată zdravănă de pâine pentru drum şi seara să nu vegheze de dragul lui. Ea nu-i răspunse, îi umplu buzunarele cu pâine şi mere, îi netezi cu peria haina veche, ale cărei găuri le peticise chiar din prima zi, şi-l lăsă să plece.

El trecu, plimbându-se, peste râu şi urcă dealul prin viile pustii, pe drumuri abrupte, în trepte, sus, se pierdu în pădure şi nu conteni să urce, până ce ajunse pe ultima coamă de deal. Aici soarele strălucea palid printre trunchiurile copacilor pleşuvi, mierlele stârnite ţâşneau din faţa lui zburând spre tufişuri, se piteau şi priveau spre el din desiş cu ochi negri, strălucitori, iar jos, departe, râul curgea într-un arc albastru şi oraşul se întindea, mititel ca o jucărie, de acolo până sus nu mai ajungea nici un sunet, în afară de dangătul clopotelor, la ceasurile de rugăciune. Aici, pe creastă, se aflau din vremuri străvechi, păgâne mici movile şi valuri de pământ năpădite de iarbă, poate fuseseră întărituri, poate morminte. Se lăsă pe una din aceste movile, aici putea şedea pe loc uscat, în iarba foşnitoare a toamnei cuprinzând cu vederea întreaga vale largă şi chiar dincolo de râu, dealurile şi munţii, lanţ după lanţ, până în zare, unde munţii şi cerul se întâlneau într-un joc albastru şi nu se mai puteau deosebi Picioarele sale călcaseră tot cuprinsul acestui ţinut şi încă mult mai

departe decât putea răzbate ochiul, toate aceste meleaguri, care acum nu mai erau decât depărtare şi amintire, fuseseră cândva apropiere şi prezent. În codrii aceştia dormise de sute de ori, se hrănise cu boabe, flămânzise şi tremurase de frig, peste aceste coame de munţi şi fâşii de câmpie colindase, fusese vesel şi trist, proaspăt şi ostenit. Undeva, în depărtarea aceasta, dincolo de zborul privirii, zăceau osemintele arse ale bunei Lene, undeva, pe acolo, mai putea hălădui şi acum camaradul său Robert, dacă nu-l răpusese între timp ciuma: undeva, acolo, zăcea mort Victor şi, undeva, în depărtări vrăjite, se afla mănăstirea anilor săi de tinereţe, se înălţa castelul cavalerului cu cele două fiice frumoase, alerga săracă şi hăituită, biata Rebekka, sau poate se prăpădise. Toate locurile acestea, multe, împrăştiate în lume, câmpiile şi pădurile acestea, oraşele şi satele, cetăţile şi mănăstirile, toţi aceşti oameni, fie că mai erau vii, fie că muriseră, el îi ştia prezenţi în sufletul său şi legaţi între ei în amintirea lui, în dragostea, în remuşcarea, în nostalgia sa. Iar dacă mâine moartea îl va ajunge şi pe el din urmă, toate acestea, se vor risipi iarăşi în neant şi se vor stinge, toată cartea sa cu poze, plină de femei şi iubiri, dimineţi de vară şi nopţi ale iernii. Oh, era timpul să mai făurească ceva, să mai dureze şi să lase în urmă ceva, care să-i supravieţuiască.

Din această viaţa, din pribegiile lui, din toţi anii trăiţi de când plecase în lume, nu s-au ales până astăzi decât puţine roade. Au rămas cele câteva statui pe care le cioplise cândva, în atelier, mai ales acel Ioan, şi apoi această carte cu poze, această lume ireală din capul său, frumoasa şi dureroasa lume de imagini a amintirilor. Oare va izbuti să salveze câte ceva din această lume lăuntrică, scoţând-o din sine? Sau va continua întotdeauna la fel: mereu oraşe noi, peisaje noi, femei noi, trăiri noi, imagini noi, înghesuite unele peste altele, din care lui nu-i rămânea decât această neliniştită împovărare a inimii, pe cât de chinuitoare, pe atât de frumoasă?

Era într-adevăr ruşinos să fii astfel dus de nas de viaţă, era de râs şi de plâns! Ori trăiai, îţi lăsai simţurile să-şi facă de cap, sugeai cât puteai la sânul eternei mame-Eva – şi atunci puteai gusta, ce-i drept, voluptăţi supreme, dar nu aveai nici o apărare împotriva efemerului; erai ca o ciupercă de pădure, astăzi împestriţată de culori frumoase, dar putrezită mâine. Ori te apărai, te închideai într-un atelier şi căutai să înalţi vieţii fugare un monument – şi atunci trebuia să renunţi la viaţă, nu mai erai decât o unealtă, stăteai într-adevăr în slujba nepieirii, dar în acelaşi timp te uscai şi-ţi pierdeai libertatea, plenitudinea şi plăcerea vieţii. Aşa se întâmplase cu meşterul Niklaus.

Ah, şi viaţa întreagă nu căpăta sens cu adevărat, decât dacă putea dobândi şi una şi alta, dacă viaţa nu era ciopârţită de acest searbăd ori-ori! Să crezi fără să plăteşti cu preţul vieţii! Să trăieşti fără a renunţa, totuşi, la nobleţea creaţiei! Oare nu era cu putinţă?

Poate că existau oameni care izbuteau aşa ceva. Poate că existau soţi şi părinţi cărora, fidelitatea, nu făcea să le piară plăcerea simţurilor? Poate că existau sedentari, cărora lipsa libertăţii şi a primejdiilor nu le seca, totuşi, inima? Poate. De văzut încă nu văzuse niciunul.

Toată existenţa părea să se întemeieze pe dualitate, pe contrarii; erai femeie sau bărbat, vagabond sau burghez, raţional sau simţitor – nicăieri nu puteai trăi concomitent inspiraţia şi expiraţia, bărbăţia şi feminitatea, libertatea şi ordinea, instinctul şi spiritul, întotdeauna unul trebuia plătit cu pierderea celuilalt, şi întotdeauna şi unul şi celălalt erau la fel de importante şi demne de a fi dorite! Femeile aveau poate o soartă mai uşoară. Pe ele natura le plămădise astfel, încât plăcerea îşi aducea ea însăşi fructul şi din fericirea dragostei se năştea copilul. La bărbat această fertilitate simplă era înlocuită de o eternă nostalgie. Oare Dumnezeu care le orânduise pe toate în felul acesta a fost supărat sau duşmănos, a râs pe seama propriei sale creaţii? Nu, nu a putut fi supărat, dacă a făurit cerbii şi căprioarele, peştii şi

păsările, pădurea, florile, anotimpurile. Dar fisura străbătea, totuşi, creaţia lui, aşadar fie că ea era neizbutită şi imperfectă, fie că Dumnezeu avusese intenţiile sale anume tocmai cu acest gol şi cu această nostalgie sădită în existenţa omenească, fie că era vorba de o sămânţă aruncată de duşman, de păcatul originar. Dar de ce să fie această nostalgie şi insatisfacţie un păcat? Nu din ea se isca oare tot ce este frumos şi sacru, tot ce omul a creat şi i-a redat lui Dumnezeu, în chip de ofrandă a recunoştinţei sale?

Apăsat de gânduri, îşi întoarse privirea spre oraş, zări piaţa de peşte, podurile, bisericile, clădirea consiliului. Şi, iată, acolo era şi castelul, mândrul palat episcopal, în care acum guverna contele Heinrich. Sub acele turnuri şi acoperişuri alungite locuia Agnes, locuia frumoasa, regeasca sa amantă, care arăta atât de trufaşă, dar care în dragoste era în stare să se uite pe sine, se putea dărui atât de desăvârşit. Cu bucurie se gândi la ea, cu bucurie şi plin de gratitudine îşi aduse aminte de noaptea trecută. Pentru a trăi fericirea nopţii trecute, pentru a putea ferici această femeie minunată, a fost nevoie de întreaga lui viaţă, de toată învăţătura primită din partea femeilor, de toată drumeţia şi suferinţele, toate nopţile când îşi croise pârtie prin zăpadă, toată prietenia şi intimitatea cu animalele, cu florile, cu copacii, cu apele, cu peştii şi fluturii. A fost nevoie de simţurile ascuţite în voluptăţi şi primejdii, de traiul fără căpătâi, de toată lumea de imagini, adunate înăuntrul său vreme de mulţi ani; cât timp viaţa lui era o grădină în care înfloreau asemenea flori vrăjite ca Agnes, nu avea voie să se plângă.

Toată ziua o petrecu pe înălţimile tomnatice, umblând, odihnindu-se, mâncând pâine, gândindu-se la Agnes şi la seara ce va să vină. La ceasul amurgului fu din nou în oraş şi se apropie de castel. Se făcuse răcoare şi casele îl priveau cu ferestrele ca nişte ochi calmi, roşii; întâlni un mic cortegiu de băieţaşi care cântau şi purtau înfipte în

vârfurile unor beţe, sfecle scobite în care tăiaseră feţe de oameni, iar înăuntrul lor băgaseră luminări aprinse. Mica mascaradă avea ceva iernatic, Gură-de-Aur zâmbind privi în urma ei. Multă vreme se învârti în jurul castelului. Ceata de popi mai zăbovea încă aici, la una sau alta din ferestre se zărea câte unul dintre domnii clerici. În sfârşit izbuti să se strecoare înăuntru şi să o găsească pe camerista Berta. Iarăşi fu ascuns în încăperea care slujea de garderobă, până ce Agnes apăru şi-l conduse cu delicateţe, în cameră. Cu gingăşie îl întâmpină chipul ei minunat, cu gingăşie, dar nicidecum bucuros; era tristă, îngrijorată, înspăimântată. Fu nevoit să se străduiască mult, pentru a o înveseli cât de cât. Încetul cu încetul sărutările şi cuvintele sale de dragoste îi insuflară puţină încredere.

— Ştii să fii atât de drăguţ, zise ea, recunoscătoare. Ai sunete atât de catifelate în gât, pasărea mea, când eşti drăgăstos şi gungureşti şi flecăreşti. Mi-eşti drag, Gură-de-Aur. De-am fi departe de aici! Nu-mi mai place aici defel, şi aşa se isprăvesc toate curând, contele e rechemat, azi-mâine se va reîntoarce prostul acela de episcop. Contele este furios astăzi, l-au chinuit popii. Ah, numai să nu dea cu ochii de tine! N-ai mai avea nici un ceas de trăit. Mă tem grozav pentru viaţa ta!

În amintirea lui răsăriră sunete pe jumătate pierdute – oare nu mai auzise cântecul acesta, în vremuri îndepărtate? Astfel îi vorbise cândva Lydia, atât de iubitoare şi de speriată, atât de gingaş-tristă. Astfel venise, nopţile, în odaia lui, plină de dragoste şi de frică, plină de griji, de imaginile teribile ale spaimei. El asculta cu plăcere cântecul gingaş-temător. Ce-ar fi dragostea fără tăinuiri Ce-ar fi dragostea fără primejdii.

Cu blândeţe o trase pe Agnes la sine, o mângâie, îi ţinu mâna, îi susură cuvinte îmbietoare în ureche, îi sărută sprâncenele. Îl mişca şi-l încânta că o găsise atât de speriată şi de îngrijată din pricina lui. Ea îi primi alintările

cu recunoştinţă, aproape umilă, se lipi, drăgăstoasă, de el, dar nu se-nveseli.

Şi deodată, tresări violent, în apropiere se auzi o uşă trântindu-se, şi paşi repezi îndreptându-se spre odaie.

— Pentru numele lui Dumnezeu, este el! strigă ea disperată. E contele. Repede, prin cămăruţă poţi să scapi. Repede! Nu mă trăda!

Îl şi împinse în camera plină de haine, unde rămase singur, bâjbâind prin întuneric. De dincolo îl auzi pe conte, vorbind cu Agnes, cu glas ridicat. Îşi pipăi drumul printre straie, spre uşă, calcă fără zgomot, pas cu pas. Ajunse în dreptul uşii care dădea în coridor şi încercă să o deschidă încet. Abia în clipa aceasta, găsind uşa zăvorâtă pe din afară, se sperie şi el, şi inima începu să-i bată sălbatec şi dureros. Putea fi o întâmplare nefericită, poate cineva să fi închis uşa, după ce el intrase aici. Dar nu credea. Căzuse într-o capcană, era pierdut; cineva trebuie să-l fi văzut pe când se strecura înăuntru. Îl va costa capul. Stătea în întuneric tremurând şi fulgerător îşi aduse aminte de cuvintele ei de despărţire: „Nu mă trăda!” Nu, nu o va trăda! Inima lui bătea sălbatic, dar hotărârea luată îl întări, îşi încleştă cu încăpăţânare dinţii.

Toate s-au petrecut în numai câteva clipe. Acum uşa de dincolo se deschise şi din odaia lui Agnes intră contele, cu un sfeşnic în stânga şi cu spada goală în dreapta. În aceeaşi clipă, Gură-de-Aur smulse din cuiere, cu o mişcare grăbită, câteva din rochiile şi mantiile atârnate împrejur, şi le azvârli pe braţ. Să fie socotit hoţ, poate că aşa mai avea o scăpare.

Contele îl zărise imediat. Se apropie încet de el.

— Cine eşti? Ce cauţi aici? Răspunde, altminteri izbesc.

— Iertaţi-mă, şopti Gură-de-Aur, sunt un om sărac şi voi sunteţi atât de bogaţi! Vă dau totul înapoi, domnule, tot ce am luat, priviţi!

Şi aşează mantiile pe pământ.

— Aşa, va să zică ai furat? N-a fost înţelept să-ţi rişti viaţa pentru o mantie veche. Eşti cetăţean al oraşului?

— Nu, domnule, sunt un pribeag. Sunt un om sărac, veţi avea indulgenţă.

— Încetează! Vreau să ştiu, dacă, până la urmă, ai fost atât de obraznic încât ai avut intenţia s-o plictiseşti pe doamna. Dar cum şi aşa vei fi spânzurat, nu mai trebuie să cercetăm şi asta. Furtul ajunge.

Bătu cu violenţă în uşa încuiată şi strigă:

— Sunteţi aici? Deschideţi!

Uşa fu deschisă de afară, trei oşteni stăteau pregătiţi, cu spada trasă.

— Legaţi-l bine, strigă contele, cu o voce neplăcută din pricina ironiei şi trufiei. E un vagabond care a furat. Puneţi-l la loc sigur şi mâine dimineaţă spânzuraţi haimanaua.

Lui Gură-de-Aur i se legară mâinile, fără ca el să se apere. Aşa fu condus prin coridorul lung, în jos, pe scări, prin curtea interioară, un slujitor le lumina calea, cu un felinar. În dreptul uşii ferecate, rotunde, a unei pivniţi, se opriră, începură să discute şi să ocărască, lipsea cheia; un oştean luă felinarul, iar slujitorul fugi îndărăt, să o caute. Stătură astfel trei oameni înarmaţi şi unul legat, şi aşteptară în faţa uşii. Cel cu felinarul, curios, lumină faţa prizonierului. În clipa aceasta trecură pe lângă ei venind dinspre capelă doi dintre numeroşii preoţi aflaţi ca oaspeţi la castel; se opriră în faţa grupului, privind amândoi cu atenţie scena nocturnă: cei trei oşteni, omul legat, care stăteau locului şi aşteptau.

Gură-de-Aur nu băgă de seamă nici preoţii, nu se uită nici la străjile sale. Nu putea vedea decât lumina, care tremura slabă, dar îi era ţinută aproape de ochi şi-l orbea. Iar în dosul luminii, într-un crepuscul de oroare, mai zărea ceva, ceva fără formă, imens, fantomatic: prăpastia, sfârşitul, moartea. Stătea nemişcat cu privirea fixă, nevăzând şi neauzind nimic. Unul din preoţi schimbă, cu insistenţă, câteva şoapte cu oştenii. Când auzi că omul urma să moară şi că ar fi hoţ, întrebă dacă i se adusese un confesor. Nu, i se răspunse, tocmai fusese prins asupra faptei.

— Atunci, zise preotul, dimineaţă, înainte de misa matinală, voi veni la el cu sfintele taine şi-i voi asculta confesiunea. Răspundeţi faţă de mine dacă îl veţi duce la pierzanie mai înainte. Cu domnul conte voi vorbi în seara asta. Omul poate fi hoţ, totuşi are dreptul la un confesor şi la sfintele taine, ca orice creştin.

Oştenii nu îndrăzniră să-l contrazică. Îl cunoşteau pe domnul cleric, era una din cinstitele feţe ale deputăţiei, îl văzuseră de mai multe ori şezând la masa contelui. Şi apoi, de ce să nu-i îngăduie bietului vagabond prilejul să-şi mărturisească păcatele?

Domnii plecară. Gură-de-Aur rămase locului, privind în gol. În sfârşit, sosi slujitorul cu cheia şi deschise. Prizonierul fu condus într-o pivniţă boltită, coborî cele câteva trepte împleticindu-se şi clătinându-se. O masă şi nişte scaune, cu trei picioare, fără spetează, stăteau vraişte pe aici, era o săliţă de la gura unei pivniţe de vinuri. Îi împinseră un scăunel lângă masă şi-i spuseră să se aşeze.

— Mâine dimineaţă vine un popă, ai să te poţi mărturisi, îi zise unul din oşteni. Apoi se duseră şi închiseră cu grijă uşa cea grea.

— Lasă-mi lumina, prietene, se rugă Gură-de-Aur.

— Nu, frăţioare, ai putea pune la cale vreo ticăloşie. O să meargă şi aşa. Fii cuminte şi împacă-te cu soarta. Şi apoi, câtă vreme arde asemenea lumină? Într-un ceas tot s-ar stinge. Noapte bună!

Rămase deci singur în întuneric, şezând pe scăunaş; îşi puse capul pe masă. Îi era incomod să stea aşa, legăturile de la încheietura mâinii îl tăiau dureros, dar aceste senzaţii pătrunseră numai într-un târziu în conştiinţa lui. La început şezu pur şi simplu, cu capul culcat pe masă ca pe butucul călăului, căci îl mâna impulsul de a face cu trupul şi cu simţurile, ceea ce se impusese acum inimii sale: să se predea inevitabilului, să se supună condamnării la moarte.

O veşnicie stătu astfel, jalnic încovoiat, şi încercă să ia asupră-şi ceea ce îi fusese impus, să accepte această

poruncă, s-o respire, să se umple de ea. Era seară, începea noaptea iar sfârşitul acestei nopţi îi va aduce şi lui sfârşitul. Asta trebuia să încerce a înţelege. Mâine nu va mai trăi. Va fi spânzurat, va fi un obiect pe care se vor aşeza păsările şi din care vor ciuguli, va fi ceea ce fusese meşterul Niklaus, ce fusese Lene, prefăcută în cenuşă odată cu coliba, ce fuseseră toţi cei pe care îi văzuse zăcând prin casele pustiite de moarte şi pe furgoanele gemând de cadavre. Nu era uşor să accepte şi să se lase pătruns de gândul acesta. De fapt era imposibil să-l accepte. Erau prea multe, de care încă nu se despărţise, de la care încă nu-şi luase bun-rămas. Ceasurile acestei nopţi îi erau date pentru a o face.

Trebuia să-şi ia rămas bun de la frumoasa Agnes, niciodată nu va mai vedea trupul ei înalt, părul ei senin, însorit, ochii ei reci, albaştri, niciodată clătinarea şi tremurul trufiei în ochii aceştia, niciodată dulcele puf auriu de pe pielea ei parfumată. Bun-rămas ochi albaştri, bun-rămas gură umedă şi fremătătoare! Sperase să o mai sărute de multe ori. Oh, chiar astăzi pe dealuri, în soarele de toamnă târzie, cum se gândise la ea, cum fusese al ei, cum o dorise! Dar trebuia să-şi ia rămas bun şi de la dealuri, de la soare, de la cerul albastru presărat cu nori albi, de la copaci şi păduri, de la drumeţie, de la ceasurile zilei şi anotimpurile anului. Poate că Marie mai şedea trează şi acum, biata Marie, cu ochii ei buni, drăgăstoşi şi cu mersul ei şchiopătat, şedea şi aştepta, adormea în bucătărie şi se trezea din nou iar Gură-de-Aur nu mai venea acasă.

Ah, şi hârtia şi condeiul şi nădejdea tuturor chipurilor pe care mai voise să le făurească! S-au dus, s-au dus! Şi nădejdea într-o revedere cu Narcis, cu dragul său apostol Ioan, şi la ea era nevoit să renunţe.

Şi mai trebuia să-şi ia bun-rămas de la propriile sale mâini, de la propriii săi ochi, de la foame şi sete, mâncare şi băutură, de la dragoste, de la cântecul lăutei, de la somn şi deşteptare, de la toate. Mâine va zbura o pasăre prin văzduh şi Gură-de-Aur nu o va mai vedea, o fată va cânta la

fereastră şi el nu o va mai auzi cântând, râul va curge, peştii cei întunecoşi vor înota în tăcere, se va isca vântul şi va mătura frunzişul galben, căzut la pământ, vor străluci soarele şi un întreg cer de stele, tineri se vor îndrepta spre tăpşanele de joc, peste munţii îndepărtaţi se va aşterne primul omăt – şi totul va continua, toţi copacii îşi vor culca umbra alături de ei, toţi oamenii vor privi veseli sau trişti, din ochii lor vii, câinii vor lătra, vacile vor mugi în grajduri prin sate şi totul se va petrece fără dânsul, nimic nu-i va mai aparţine, va fi smuls de lângă toate.

Simţi în nări mirosul câmpului în zori, gura i se umplu de gustul vinului nou, dulce şi al alunelor tari, proaspăt culese, prin inima lui frământată zbură o amintire, un reflex luminos al acestei lumi pline de culori, pe când se pierdea în adâncuri şi-şi lua bun-rămas, întreagă viaţa cea frumoasă şi nebună mai străluci o dată, prin toate simţurile sale, şi el se chirci de durerea ce izbucnise într-însul şi simţi cum se rostogolesc din ochii săi o lacrimă după alta. Hohotind se lăsă în voia valului, lacrimile îi curseră violent, se prăbuşi lăsându-se în voia unei nesfârşite dureri. O, voi văi şi munţi păduroşi, voi pâraie în crânguri verzi de arini, voi fetelor, voi seri cu lună pe poduri, o, tu, frumoasă, radioasă lume a imaginilor, cum să te las! Plângând zăcea cu capul pe masă, ca un copil fără alinare. Din năpasta care-i cuprinsese inima se înălţă un oftat, un bocet de implorare: „O, mamă, o, mamă!”

Şi când rosti numele de vrajă, din adâncurile amintirilor sale îi răspunse o imagine, imaginea mamei. Nu e figura mamei din gândurile şi visele sale de artist, ci imaginea propriei sale mame, frumoasă şi vie, cum n-o mai văzuse din vremea mănăstirii. Spre ea îşi îndreptă jelania, către ea îşi plânse această insuportabilă suferinţă a condamnării sale la moarte, ei i se dădea cu totul, ei îi dăruia pădurea, soarele, ochii, mâinile, ei îi înapoia toată fiinţa şi viaţa lui, aşezându-le în mâinile materne.

Adormi printre lacrimi; epuizarea şi somnul îl îmbrăţişară matern. Dormi un ceas sau două, şi astfel evadă din jale.

Când se trezi, simţea dureri intense. Încheieturile legate ale mâinilor îl ardeau chinuitor, dureri sfâşietoare îi înjunghiau spatele şi grumazul. Se îndreptă cu caznă, îşi reveni şi-şi dădu din nou seama de situaţia în care se afla. De jur-împrejurul său era beznă desăvârşită, nu ştia câtă vreme dormise, nu ştia câte ceasuri îi mai rămâneau de trăit. Poate chiar în clipa următoare vor veni să-l ia, spre a-l duce la moarte. Apoi îşi aduse aminte că i se promisese un preot. Nu credea că rugăciunile acestuia îi pot fi de mare folos. Nu ştia dacă o dezlegare şi iertare de păcate chiar şi completă l-ar mai putea duce în ceruri. Nu ştia dacă există un cer şi un Dumnezeu-tată, şi o judecată, şi o eternitate. În privinţa acestor lucruri, îşi pierduse de multă vreme orice fel de certitudine.

Dar fie că exista o veşnicie, fie că nu, el nu o dorea, nu râvnea la nimic, decât la această viaţă de aici, nesigură şi trecătoare, la această respiraţie, la această sălăşluire în propria piele, nu voia nimic decât să trăiască. Turbând de mânie se ridică, bâjbâi clătinându-se prin întuneric, până la zid, rămânând în picioare se rezemă de perete şi începu să se gândească. Trebuia totuşi să existe o scăpare! Poate că scăparea era preotul, poate va putea fi convins de nevinovăţia lui şi va pune o vorbă bună pentru el sau îl va ajuta să obţină un răgaz ori să fugă? Se cufundă pătimaş în aceste gânduri, iarăşi şi iarăşi. Şi chiar dacă nu se alegea nimic, tot nu voia să renunţe, jocul încă nu putea fi pierdut. Va încerca deci, întâi, să-l câştige pe preot, îşi va da cea mai mare silinţă să-l farmece, să-l încălzească, să-l convingă, să-l flateze. Preotul era singura carte bună din jocul său, toate celelalte posibilităţi erau numai vise. Totuşi puteau exista întâmplări şi potriviri, călăul se putea îmbolnăvi, funia spânzurătorii se putea rupe, se putea ivi o posibilitate neprevăzută de evadare. În orice caz, Gură-de-Aur refuza să moară; zadarnic încercase să se lase pătruns de acest

destin şi să-l accepte, nu izbutise. Se va apăra, va lupta până la sfârşit, îi va pune piedică paznicului, îl va îmbrânci pe călău, îşi va apăra viaţa până în ultima clipă, cu ultimul strop de sânge. Oh, de l-ar putea convinge pe popă să-i dezlege mâinile! Cu asta ar câştiga nesfârşit de mult.

Între timp încercă, neţinând seamă de dureri, să-şi roadă frânghiile cu dinţii. Cu furioasă încordare izbuti, după o vreme cumplit de lungă, să le mai slăbească, cel puţin aşa i se păru. Stătea gâfâind în noaptea temniţei sale, braţele şi palmele umflate îl dureau grozav. Când îşi recâştigă răsuflarea, se strecură pipăind, de-a lungul peretelui, tot mai departe, cercetă pas cu pas zidul umed al pivniţei, în căutarea unei muchii ascuţite. Îşi aduse aminte de treptele pe care se împleticise, când pătrunsese în beci. Le căută şi le găsi. Îngenunche şi încercă să frece frânghia de una din muchiile de piatră ale scărilor. Mergea greu, în locul frânghiei nimereau pe piatră încheieturile mâinilor, îl dureau ca focul, simţea cum curge sângele. Dar nu se lăsă. Când, printre uşă şi prag, se zări o dungă jalnică din lumina cenuşie a zorilor, izbutise. Frânghia era ruptă, o putea desface, avea mâinile libere. După aceea însă, abia izbuti să-şi mişte degetele, avea palmele umflate şi amorţite iar braţele înţepenite până sus, la umeri. Trebui să le dezmorţească, le sili să se mişte, pentru ca sângele să le străbată iarăşi. Căci acum avea un plan care i se părea potrivit.

Dacă nu va izbuti să-l convingă pe popă să-l ajute, atunci presupunând că vor fi lăsaţi singuri chiar şi numai o fărâmă de timp va fi nevoit să-l omoare. Cu unul din scaune, de pildă. De sugrumat nu-l putea sugruma, nu avea destulă putere în mâini şi în braţe. Va să zică, îl va izbi cu scaunul în cap, va îmbrăca repede straiele preoţeşti şi astfel înveşmântat va scăpa! Până când ceilalţi vor găsi mortul, el va ieşi din castel şi apoi va fugi, va fugi! Marie îl va primi în casă şi îl va ascunde. Trebuia să încerce. Avea o posibilitate.

Niciodată în viaţa lui Gură-de-Aur nu pândise astfel mijirea zorilor, n-o aşteptase, n-o dorise, nu se temuse de ea, ca în ceasul acesta. Tremurând de încordare şi hotărâre, urmări cu ochi de vânător, cum plăpânda dungă de lumină de sub uşă devenea, încetul cu încetul, mai luminoasă. Se întoarse la masă şi se strădui să şadă pe taburet în aşa fel, cu mâinile între genunchi, încât lipsa frânghiilor să nu poată fi observată de la bun început. De când avea mâinile libere, nu mai credea că va muri. Era hotărât să răzbată, chiar dacă lumea întreagă ar fi trebuit să se facă ţăndări. Era hotărât să trăiască, fie ce-o fi, cu orice preţ. Nările îi tremurau de dorinţa de libertate şi de viaţă. Şi, cine ştie, poate că-i va veni în ajutor cineva din afară? Agnes era femeie şi puterea ei nu era prea mare, poate îi lipsea şi curajul; era posibil să-l lase în voia sorţii. Dar îl iubea, poate totuşi avea să întreprindă ceva. Poate că afară dădea târcoale camerista Berta şi nu era şi un rândaş de cai, despre care ea îi spusese că avea încredere în el? Iar dacă nu apare nimeni şi nu primeşte nici un semn, îşi va pune planul în aplicare. Dacă dă greş, îi omoară pe paznici cu scaunul, doi sau trei sau câţi vor fi. De un avantaj era sigur: ochii i se obişnuiseră cu încăperea întunecoasă, acum recunoştea sau bănuia în beznă toate formele şi contururile, pe când ceilalţi vor fi orbiţi în primul moment.

Şedea ghemuit la masă, febril, cumpănind exact ce avea de spus preotului, ca să-i câştige ajutorul, căci cu asta trebuia să înceapă. Totodată observă cu lăcomie cum în crăpătura uşii lumina creştea încet. Clipa de care, cu ceasuri în urmă, se temuse cumplit, o râvnea acum cu ardoare, o aştepta nerăbdător; nu mai putea suporta multă vreme încordarea aceasta teribilă. Pe de altă parte puterile sale, atenţia, hotărârea şi vigilenţa sa aveau să scadă treptat. Era bine ca paznicul şi preotul să vină curând, câtă vreme starea de încordată pregătire, voinţa fermă de a se salva, mai erau destul de intense.

În sfârşit lumea de afară se trezea, în sfârşit se apropia duşmanul. Pe pietrele curţii răsunară paşi, cheia fu vârâtă şi răsucită în broască, după îndelungata tăcere de moarte fiecare dintre zgomotele acestea îi răsuna în urechi ca un tunet.

Acum uşa cea grea se urni încet, se deschise puţin şi scârţâi din balamale. Păşi înăuntru un preot, fără însoţitor, fără paznic. Intră singur, purtând un sfeşnic cu două lumânări. Iată că toate se petreceau totuşi altminteri decât îşi închipuise prizonierul.

Şi ce straniu şi emoţionant: preotul care intrase, în urma căruia mâini nevăzute împinseseră uşa la loc, purta straiele ordinului mănăstirii din Mariabronn, ţinuta binecunoscută, de acasă, cea purtată odinioară de abatele Daniel, de pater Anselmus, de pater Martin!

Vederea ei îi cutremură, miraculos, inima, fu nevoit să-şi ferească privirea. Apariţia acestor straie ale mănăstirii putea făgădui ceva îmbucurător, putea fi un semn bun. Dar poate că totuşi nu exista altă cale decât omorul. Îşi încleştă dinţii. I-ar veni foarte greu să-l omoare pe acest frate de ordin.

CAPITOLUL XVII

— Lăudat fie domnul Iisus Hristos – zise părintele şi aşează sfeşnicul pe masă. Gură-de-Aur murmură răspunsul, ţinând privirea aţintită în jos.

Preotul tăcea. Stătu în aşteptare şi tăcu, până ce Gură-de-Aur se nelinişti şi ridică ochii, cercetător, spre omul din faţa lui.

Bărbatul acesta, văzu el acum spre tulburarea lui, purta nu numai hainele părinţilor de la Mariabronn, ci şi însemnele demnităţii de abate.

I se uită abatelui drept în faţă. Era o faţă slabă, tăiată dur şi limpede, cu buzele foarte subţiri. Era o faţă pe care o cunoştea. Ca vrăjit privi Gură-de-Aur la faţa aceasta, ce părea modelată în întregime de spirit şi voinţă. Cu o mână nesigură apucă sfeşnicul, îl ridică şi-l apropie de faţa

străinului, ca să-i vadă ochii. Îi văzu şi sfeşnicul tremură în mâna lui când îl aşează la loc.

— Narcis! şopti el, abia auzit. Totul începu să se învârtească în jurul lui.

— Da, Gură-de-Aur, cândva m-am numit Narcis, dar a trecut mult timp de când nu mai port numele acesta, tu n-ai cum să ştii. De la hirotonisire mă cheamă Ioan.

Gură-de-Aur era cutremurat până în adâncul inimii. Lumea întreagă se schimbase dintr-o dată, iar prăbuşirea bruscă a încordării sale supraomeneşti ameninţa să-l sufoce, tremura, ameţise şi îşi simţea capul gol ca o băşică, iar stomacul i se chircise. Ochii îi ardeau, şi abia îşi stăpânea hohotul de plâns. Să izbucnească în hohote, să se prăbuşească în lacrimi, în leşin – după asta jinduia, în această clipă, toată fiinţa lui.

Dar din profunzimile amintirilor sale de tinereţe, evocate de vederea lui Narcis, se înălţa un semnal: cândva, în adolescenţă, plânsese şi dăduse frâu liber lacrimilor în faţa acestui chip sever, frumos, în faţa acestor ochi întunecoşi, atotştiutori. N-avea voie s-o facă din nou. Iată că acum, în clipa cea mai ciudată a vieţii sale, Narcis apăru din nou ca o stafie, probabil pentru a-l salva – şi tocmai acum să izbucnească iarăşi în plâns sau să leşine? Nu, nu, nu. Se ţinu tare. Îşi înfrână inima, îşi sili stomacul să se liniştească, îşi izgoni ameţeala din cap. Nu-i era îngăduit să vădească slăbiciune.

Cu vocea meşteşugit stăpânită, reuşi să spună:

— Trebuie să-mi îngădui să te numesc mai departe Narcis.

— Mă poţi numi astfel, dragul meu! Nu vrei să-mi dai mâna?

Gură-de-Aur se stăpâni din nou. Îşi rosti răspunsul. Pe un ton băieţos-încăpăţânat şi uşor batjocoritor, exact cum vorbise uneori pe vremea când era şcolar.

— Iartă-mă, Narcis! spuse el rece şi puţin blazat. Văd că ai devenit abate. Eu însă tot un vagabond am rămas. Şi afară de asta, discuţia noastră, oricât de binevenită îmi este, nu

va putea, din păcate, să dureze prea mult. Căci uite, Narcis, sunt osândit la spânzurătoare şi într-un ceas, sau poate mai repede, voi fi spânzurat. Ţi-o spun numai ca să ştii cum stau lucrurile.

Faţa lui Narcis rămase netulburată. Nota aceasta uşor băieţoasă, lăudăroasă în atitudinea prietenului, îl amuza mult şi-l mişca totodată. Însă mândria ascunsă, care-i interzicea lui Gură-de-Aur să-i cadă la piept plângând, o înţelegea şi o încuviinţa din tot sufletul. Într-adevăr, şi el îşi închipuise revederea altminteri, dar acum era cu desăvârşire de acord cu această comedioară. În nici un fel nu s-ar fi putut strecura Gură-de-Aur mai repede la loc, în inima lui.

— Ei da, zise el, făcând de asemenea pe nepăsătorul. De altfel, în privinţa spânzurătorii te pot linişti. Eşti graţiat. Am misiunea de a-ţi comunica asta şi de a te lua cu mine. Căci aici în oraş, nu mai ai voie să zăboveşti. Vom avea deci timp destul să ne povestim amintirile. Vrei să-mi dai, în sfârşit, mâna?

Îşi întinseră mâinile, şi le ţinură strânse vreme îndelungată, şi se simţiră adânc mişcaţi, dar în cuvintele lor asprimea aparentă şi comedia mai stăruiră o bună bucată de vreme.

— Bine, Narcis, prin urmare vom părăsi acest adăpost prea puţin onorabil şi am să mă alătur suitei tale. Te întorci la Mariabronn? Da? Foarte frumos. Şi cum? Călare? Excelent Deci va fi nevoie de un cal şi pentru mine.

— Îl vom primi, amice, şi chiar peste două ceasuri pornim la drum. Oh, dar ce mâini ai! Pentru Dumnezeu, sunt zgâriate şi umflate, şi pline de sânge! O, Gură-de-Aur ce ţi-au făcut?

— Să nu mai vorbim despre asta, Narcis. Singur mi-am rănit mâinile în felul acesta. Eram legat şi a trebuit să mă eliberez. Crede-mă că n-a fost uşor. De altfel ai fost destul de curajos că ai intrat la mine, fără însoţitor.

— De ce curajos? Doar nu era nici un pericol.

— O, numai pericolul neînsemnat să fii omorât de mine. Căci aşa îmi făcusem socotelile. Mi se spusese că vine un preot. L-aş fi omorât şi aş fi fugit în hainele lui. Planul era bun.

— Va să zică nu voiai să mori? Voiai să te aperi de moarte?

— Bineînţeles că voiam. Fireşte, nu puteam bănui, că preotul vei fi tocmai tu.

— Oricum, zise Narcis şovăind, a fost un plan destul de urât.

Într-adevăr ai fi fost în stare să omori un preot, care venea la tine să-ţi asculte mărturisirea?

— Pe tine, nu, Narcis, sigur că nu, şi poate că nici pe altul dintre părinţi, dacă purta rasa de la Mariabronn. Dar pe un alt preot, da, nu te îndoi.

Dintr-o dată glasul îi deveni trist şi sumbru.

— N-ar fi fost primul om pe care l-am omorât.

Tăcură. Amândoi avură un sentiment de penibilă stânjeneală.

— Despre lucrurile acestea, zise Narcis cu glas rece, vom avea prilejul să vorbim mai târziu. Odată, dacă vei vrea, vei putea să mi te mărturiseşti. Sau îmi vei putea povesti câte ceva din viaţa ta. Şi eu am unele lucruri să-ţi povestesc. Mă bucur dinainte. Mergem?

— Încă o clipă, Narcis! Mi-am amintit ceva, şi anume că odată te-am numit totuşi Ioan.

— Nu te înţeleg.

— Nu, fireşte că nu. Fiindcă nu ştii încă nimic. S-a întâmplat cu câţiva ani în urmă, atunci ţi-am dat eu numele de Ioan, şi ai să-l porţi întotdeauna! Căci mai de mult am fost sculptor şi cioplitor în lemn şi am de gând să reîncep. Iar cea mai bună statuie pe care am cioplito la vremea aceea, în lemn, un tânăr în mărime naturală, e imaginea ta, însă nu l-am numit Narcis, ci Ioan. Este apostolul Ioan sub cruce.

Se sculă şi porni spre uşă.

— Va să zică te-ai mai gândit la mine? întrebă Narcis încet.

Tot atât de încet răspunse Gură-de-Aur.

— O, da, Narcis, m-am gândit mereu la tine. Mereu. Izbi cu putere în lături uşa grea, dimineaţa palidă privi înăuntru. Nu mai vorbiră nimic. Narcis îl luă cu el, în odaia lui de oaspeţi. Un călugăr tânăr, însoţitorul său, pregătea bagajul pentru drum. Gură-de-Aur primi ceva de mâncare, mâinile îi fură spălate şi bandajate uşor. Curând se aduseră caii.

Când încălecară, Gură-de-Aur zise:

— Mai am o rugăminte. Să apucăm pe drumul care duce prin piaţa de peşte, acolo mai am ceva de orânduit.

Porniră călare şi Gură-de-Aur îşi plimbă privirea de-a lungul tuturor ferestrelor castelului, nădăjduind s-o mai zărească la una din ele pe Agnes. Dar n-o mai zări. Trecură călare prin piaţa de peşte. Marie fusese foarte îngrijorată din pricina lui. Îşi luă rămas-bun de la ea şi de la părinţii ei, le mulţumi de o mie de ori, promise să mai revină cândva şi plecă. Mărie rămase locului, sub bolta porţii, uitându-se după călăreţ până când îi pierdu din ochi. Apoi şchiopată încet, înapoi, spre casă.

Călăriră câteşi patru: Narcis, Gură-de-Aur, călugărul cel tânăr şi un rândaş de cai, înarmat.

— Îţi mai aduci aminte de căluţul meu, Bless, întrebă Gură-de-Aur, care se afla în grajdul vostru, la mânăstire?

— Desigur. Acum n-ai să-l mai afli şi, bineînţeles, nici nu te-ai aşteptat la asta. Sunt vreo şapte sau opt ani de când am fost nevoiţi să ne despărţim de el.

— Şi-ţi mai aduci aminte — Da, îmi aduc aminte.

Gură-de-Aur nu se întrista de moartea lui Bless, căluţul său. Era bucuros că Narcis cunoştea atât de precis soarta lui Bless, el care niciodată nu se interesa de animale şi, fără îndoială, nu cunoscuse vreodată numele unui alt cal al mănăstirii. Faptul acesta îl bucură nespus.

— Ai să râzi de mine, începu el din nou, pentru că prima fiinţă din mănăstirea voastră, de care am întrebat, a fost bietul căluţ. N-a fost frumos din partea mea. De fapt, voisem să te întreb despre cu totul altceva, în primul rând

despre abatele nostru, Daniel. Dar mi-am închipuit că e mort, de vreme ce tu eşti urmaşul lui. Şi am vrut să evit dintru început să vorbim numai de morţi. În clipa asta nu înclin să vorbesc despre moarte, din pricina nopţii trecute şi din pricina ciumei, am văzut prea multe din nenorocirile ei. Dar cum tot am ajuns acolo, şi o dată oricum trebuie să aflu, spune-mi, când şi cum a murit abatele Daniel, l-am respectat foarte mult. Şi mai spune-mi dacă pater Anselmus şi pater Martin mai sunt în viaţă. Sunt pregătit să aud orice. Dar fiindcă ciuma te-a cruţat cel puţin pe tine, sunt mulţumit. Deşi niciodată n-am crezut că ai fi mort, am crezut cu tărie în revederea noastră. Însă credinţa poate înşela, din păcate mi-am dat seama de asta. Nici pe meşterul meu Niklaus, sculptorul, nu mi-l puteam închipui mort, m-am bizuit cu totul pe faptul că o să-l regăsesc şi o să lucrez din nou cu el. Şi totuşi, până ce am sosit, murise.

— Îţi pot spune în două cuvinte, zise Narcis. Abatele Daniel a murit acum opt ani, fără a fi bolnav şi fără a avea dureri. Eu nu sunt urmaşul lui, sunt abia de un an abate. Urmaşul a fost pater Martin, fostul director al şcolii noastre, a murit anul trecut, nici nu împlinise încă şaptezeci. Şi nici pater Anselmus nu mai trăieşte. Te-a iubit mult, de multe ori te-a pomenit. În ultimul timp nu mai putea umbla deloc şi chiar şi întins în pat se chinuia; a murit de dropică. Da, ciuma a bântuit şi la noi, au murit mulţi. Să nu mai vorbim de asta! Mai ai şi altele de întrebat?

— Desigur, multe. Mai întâi de toate cum ai ajuns aici, în reşedinţa episcopală şi la guvernatorul imperial?

— E o poveste lungă şi te-ar plictisi, e vorba de politică. Contele e unul din favoriţii împăratului şi, în anumite probleme, împuternicitul său, şi în clipa de faţă, între împărat şi ordinul nostru există unele neînţelegeri care trebuie aplanate. Ordinul trimis cu o delegaţie, care urma să trateze cu contele. Succesul a fost neînsemnat.

Tăcu, şi Gură-de-Aur nu întrebă mai departe. Şi nici nu trebuia să afle că ieri seară, când Narcis îi ceruse contelui

viaţa lui Gură-de-Aur, ea trebuise plătită cu unele concesii faţă de neînduplecatul guvernator imperial.

Mergeau călări la drum întins; curând Gură-de-Aur simţi oboseala şi numai cu cazmă se mai ţinea în şa.

După o bună bucată de vreme, Narcis îl întrebă:

— Este adevărat că ai fost arestat pentru hoţie? Contele susţinea că te-ai strecurat în castel, chiar în incinta interioară şi că ai furat.

Gură-de-Aur râse:

— Da, părea într-adevăr că sunt hoţ. De fapt însă aveam întâlnire cu amanta contelui; a ştiut fără îndoială şi asta. Chiar mă uimeşte că mi-a dat drumul.

— Ei bine, a acceptat să discutăm.

Nu izbutiră să parcurgă distanţa prevăzută pentru ziua aceea. Gură-de-Aur era prea epuizat, mâinile lui nu mai puteau ţine hăţurile. Se încartiruiră într-un sat; el se băgă îndată în pat, avu puţină febră, aşa că mai rămase şi a doua zi culcat. Apoi se simţi din nou în stare să călărească mai departe. După aceea, pe nesimţite, mâinile i se vindecară, şi începu să-i placă drumul acesta călare. Nu mai călărise de mult! Învie, redeveni tânăr şi vioi, pe unele porţiuni de drum se lua la întrecere cu rândaşul şi în ceasurile când se înnădeau la vorbă îl asalta pe prietenul său Narcis, cu o sută de întrebări nerăbdătoare.

Narcis le punea calm, dar totuşi bucuros; era din nou vrăjit de Gură-de-Aur, îi plăceau întrebările sale vehemente, copilăroase, pline de nemărginită încredere în spiritul şi înţelepciunea prietenului.

— O întrebare, Narcis: aţi ars şi voi, vreodată, evrei?

— Să ardem evrei? Cum am putea? Doar la noi nu există evrei.

— Aşa-i. Dar spune: ai fi în stare să arzi evrei? Îţi închipui că s-ar putea întâmpla un asemenea lucru?

— Nu, de ce aş face-o? Mă socoteşti un fanatic?

— Înţelege-mă, Narcis! Vreau să spun: îţi poţi închipui că, într-o împrejurare anume, ai da ordin ca nişte evrei să fie

omorâţi sau, cel puţin, ţi-ai da încuviinţarea? Căci atâţia duci, primari, episcopi şi alţi demnitari au dat asemenea porunci.

— Nu aş da un astfel de ordin. În schimb, îmi pot închipui o situaţie în care aş fi nevoit să privesc şi să rabd o asemenea cruzime.

— Ai răbda-o, deci?

— Desigur, dacă nu mi-ar fi dată puterea s-o împiedic. Probabil că ai văzut odată cum au fost arşi nişte evrei, nu-i aşa, Gură-de-Aur?

— Ah, da.

— Ei, şi ai împiedicat o asemenea faptă? Nu. Vezi?

Gură-de-Aur istorisi amănunţit povestea Rebekkăi, se încălzi vorbind şi deveni pătimaş.

— Aşadar, încheie el violent, ce fel de lume mai e şi asta, în care suntem nevoiţi să trăim? Nu un iad? Nu e revoltătoare şi hidoasă?

— Desigur. Dar aşa e lumea.

— Aşa! strigă Gură-de-Aur, supărat. Şi de câte ori mi-ai afirmat odinioară că lumea este divină, că e o armonie de cercuri în centrul cărora tronează Creatorul şi că ceea ce există e bun, şi aşa mai departe. Spuneai că stă scris în Aristotel sau în sfântul Toma. Sunt foarte dornic să aud cum explici tu această contradicţie.

Narcis râse.

— Memoria ta e uimitoare, şi totuşi te-a înşelat puţin. L-am venerat întotdeauna fără rezerve pe Creator, ca fiind desăvârşit, dar niciodată creaţia. Nu am negat niciodată răul din lume. Că viaţa pe pământ ar fi armonioasă şi dreaptă, şi că omul ar fi bun, dragul meu, n-a susţinut încă niciodată un gânditor adevărat. Dimpotrivă faptul că plăsmuirile şi năzuinţele inimii omeneşti sunt rele, asta stă scris răspicat în Sfânta Scriptură şi ni se confirmă zi de zi.

— Foarte bine. Acum, în sfârşit, văd cum înţelegeţi voi, cărturarii, lucrurile acestea. Va să zică omul este rău şi viaţa pe pământ e plină de ticăloşii şi de porcării, cu asta

sunteţi de acord. Dar undeva, dincolo de toate acestea, în gândurile şi în manualele voastre, există dreptatea şi perfecţiunea. Sunt prezente, pot fi dovedite, numai că nu se face uz de ele.

— Ai adunat mult năduf împotriva noastră, a teologilor, dragă prietene! Dar tot nu ai devenit un cugetător, le zăpăceşti pe toate. Va trebui să mai înveţi câte ceva. Însă de ce spui că nu facem uz de ideea de dreptate? În fiece zi şi în fiece ceas o facem. Eu, de exemplu, sunt abate şi am de condus o mănăstire şi lucrurile ce se petrec în această mănăstire sunt tot atât de puţin desăvârşite şi fără prihană ca şi cele din lumea din afară. Totuşi noi opunem în permanenţă păcatului originar, ideea dreptăţii şi căutăm să măsurăm viaţa noastră imperfectă cu măsura ei şi încercăm să îndreptăm răul şi să aşezăm viaţa noastră într-un raport constant cu Dumnezeu.

— Ah, da, Narcis. Doar nu vorbesc despre tine, şi nici nu vreau să spun că n-ai fi un bun abate. Dar mă gândesc la Rebekka, la evreii arşi, la gropile comune, la marea moarte, la străzile şi odăile în care zăceau, duhnind, cadavrele ciumaţilor, la toată această pustietate îngrozitoare, la copiii rătăciţi, rămaşi de pripas, mizeri, la câinii de pază, morţi de foame în lanţ, – şi când mă gândesc la toate acestea şi văd în faţă aceste imagini, mă doare inima şi mi se pare că mamele noastre ne-au născut pentru o lume disperat de crudă şi de diabolică şi ar fi fost mai bine dacă nu ne năşteau şi dacă Dumnezeu nu ar fi creat această lume teribilă şi Mântuitorul nu ar fi trebuit să se lase crucificat fără rost, pentru dânsa.

Narcis încuviinţă prietenos spusele prietenului său.

— Ai dreptate întru toate, zise el cu căldură, descarcă-te, spune-mi totul. Dar într-o privinţă te înşeli foarte tare: socoteşti că ceea ce rosteşti tu aici sunt gânduri. Ei bine, nu, sunt sentimente! Sentimentele unui om împovărat de oroarea existenţei. Însă, nu uita că acestor sentimente triste şi deznădăjduite li se opun altele cu totul diferite!

Când te simţi bine pe bidiviul tău şi călăreşti printr-un ţinut frumos sau când eşti, destul de uşuratic, ca să te strecori seara în castel şi s-o curtezi amanta contelui, atunci lumea şi-a schimbat înfăţişarea pentru tine şi toate casele ciumate şi toţi evreii arşi nu te pot împiedica să cauţi plăcerea. Nu-i aşa?

— Desigur, aşa e. Tocmai pentru că lumea e atât de plină de moarte şi de groază, caut mereu să-mi consolez inima şi să culeg florile frumoase, care cresc în mijlocul acestui iad. Găsesc plăcerea şi pentru un ceas uit ororile. Dar datorită acestui lucru ele nu există mai puţin.

— Ai formulat foarte bine ceea ce simţi. Va să zică te descoperi trăind împrejmuit de moarte şi de groază, de aceea evadezi în plăcere. Dar plăcerea e fără durată, ea te leapădă din nou în deşert.

— Da, aşa este.

— Aşa li se întâmplă celor mai mulţi dintre oameni, numai că puţini sunt cei ce simt cu tăria şi violenţa ta, şi puţini simt nevoia de a deveni conştienţi de aceste sentimente. Dar spune-mi totuşi: în afară de acest du-te vino, disperat, între plăcere şi groază, în afară de această legănare între voluptatea vieţii şi sentimentul morţii –, nu ai încercat nici o cale?

— Ba da, fireşte. Am încercat calea artei. Ţi-am spus doar că, printre altele, am devenit şi artist. Într-o zi, să fi fost vreo trei ani de când colindam prin lumea largă, şi petrecusem tot timpul în drumeţie, am descoperit într-o mânăstire o Maică a Domnului, de lemn, atât de frumoasă şi vederea ei m-a mişcat atât de mult, încât am întrebat şi l-am căutat pe meşterul care o cioplise. L-am găsit, era un meşter vestit; am devenit învăţăcelul lui şi am lucrat câţiva ani la el.

— Mai târziu îmi vei povesti mai multe despre asta. Dar ce anume ţi-a adus şi a însemnat pentru tine arta?

— Înfrângerea vremelniciei. Am văzut că din sminteala şi din dansul macabru al vieţii omeneşti, ceva rămâne în urmă

şi supravieţuieşte: operele de artă. Se trec şi ele, probabil, cândva, ard sau se strică sau sunt distruse. Dar, oricum, supravieţuiesc multor vieţi omeneşti şi alcătuiesc, dincolo de clipă, un imperiu tăcut al imaginilor şi lucrurilor sfinte. Să-ţi aduci obolul la făurirea lui mi se pare un lucru bun şi alinător, căci constituie aproape o eternizare a ceea ce este efemer.

— Îmi place foarte mult ce-mi spui, Gură-de-Aur. Sper că vei mai făuri multe opere frumoase, am încredere în puterea ta şi sper că vei fi multă vreme oaspetele meu la Mariabronn şi-mi vei îngădui să-ţi încropesc acolo un atelier; mănăstirea noastră de mult timp nu a mai avut un artist. Dar cred că definiţia ta nu epuizează ceea ce este miraculos în artă. Cred că arta nu se reduce la aceea că prin piatră, lemn şi culori, ceva existent dar muritor, este smuls morţii şi făcut să dureze mai mult timp. Am văzut multe opere de artă, mulţi sfinţi şi multe Madone, despre care nu cred că ar fi doar simple reprezentări fidele ale unui om anume, care a trăit cândva aievea, şi ale cărui forme sau culori au fost păstrate de artist.

— Aici ai dreptate, strigă Gură-de-Aur înfrigurat, nici nu aş fi crezut că pricepi atât de bine arta! Imaginea originară a unei opere de artă izbutite nu este o figură reală, vie, deşi o astfel de figură poate constitui imboldul pentru făurirea ei. Imaginea originară nu este carne şi sânge, ci spirit. Este o imagine, a cărei patrie se află în sufletul artistului. Şi în mine. Narcis, trăiesc asemenea imagini, pe care sper să le reprezint cândva şi să ţi le arăt.

— Cât e de frumos! Şi acuma, dragul meu, fără să ştii, te-ai aventurat pe tărâmul filozofiei şi ai rostit unul din secretele ei.

— Râzi de mine.

— O, nu. Ai vorbit despre „imaginile originare”, adică despre imagini care nu există nicăieri altundeva, decât în spiritul creator însă, pot fi întrupate în materie, devenind astfel vizibile. Mult înainte ca o plăsmuire artistică să

devină vizibilă şi să dobândească realitate, ea este prezentă, ca imagine în sufletul artistului! Iar această imagine, această „imagine originară” este întocmai ceea ce vechii filozofi numesc o „idee”.

— Da, sună destul de adevărat.

— Bun, iar dacă vorbeşti despre idei şi despre imagini originare, atunci treci în lumea spirituală, în lumea noastră, a filozofilor, şi a teologilor şi admiţi că în mijlocul acestui confuz şi dureros câmp de bătălie al vieţii, în mijlocul acestui dans macabru, nesfârşit şi lipsit de sens al existenţei trupeşti, este prezent spiritul creator. Uite, acestui spirit din tine m-am adresat întotdeauna, de când ai venit la mine, şi erai numai un copil. La tine spiritul acesta nu este al unui cugetător, ci al unui artist. Dar este spirit, şi el va fi cel ce-ţi va arăta ieşirea din haosul sumbru al lumii simţurilor, din veşnicul balans între voluptate şi disperare. Ah, dragul meu, sunt fericit că te-am auzit rostind această mărturisire. Am aşteptat-o de atunci, de când l-ai părăsit pe dascălul tău Narcis şi ai găsit curajul să fii tu însuţi. Acum putem fi din nou prieteni.

În ceasul acesta, lui Gură-de-Aur i se părea că viaţa lui dobândeşte un sens, ca şi cum ar privi-o de sus, şi i-ar deosebi limpede cele trei mari trepte: dependenţa de Narcis şi desprinderea de el – vremea libertăţii şi a pribegiei – şi întoarcerea, revenirea la el însuşi, începutul maturităţii şi al roadelor.

Viziunea se pierdu iarăşi. Dar găsise acum acel raport cu Narcis, care i se cuvenea, şi care nu mai era un raport de dependenţă, ci unul de libertate şi reciprocitate. Acum putea fi, oaspete al acestui spirit superior, fără a se umili, deoarece celălalt recunoscuse în el pe egalul său, creatorul. Se bucura încă de pe acum, în timpul acestei călătorii, cu o dorinţă sporită mereu de nerăbdare, că va putea să i se reveleze, să-i înfăţişeze lumea lui lăuntrică prin opere, prin imagini create de dânsul. Însă câteodată îl cuprindeau îndoielile.

— Narcis, îl preveni el, mă tem că de fapt tu nu ştii pe cine duci cu tine la mănăstire. Nu sunt călugăr şi nici nu am de gând să devin. Cunosc cele trei mari legăminte şi cu sărăcia sunt bucuros de acord, dar nu iubesc nici castitatea, nici supunerea; virtuţile acestea nu mi se par a fi destul de bărbăteşti. Iar din cucernicie, n-a rămas nici urmă în mine, de ani de zile nu m-am rugat, nici nu m-am mărturisit, nici nu m-am împărtăşit.

Narcis rămase calm.

— Pari să fi devenit un păgân. Dar noi de asta nu ne temem. Nu te mai mândri cu nenumăratele tale păcate. Ai dus obişnuita viaţă lumească, ai păzit porcii asemenea fiului rătăcitor, nu mai cunoşti legea şi ordinea. Fără îndoială că ai deveni un călugăr deplorabil. Dar eu nu te invit să intri în ordin; te invit doar să fii musafirul nostru şi să-ţi aranjezi la noi un atelier. Şi încă ceva: nu uita că atunci, în anii noştri de tinereţe, eu am fost cel care te-a trezit şi te-a lăsat să pleci, afară, în viaţa lumească. Dacă ai devenit bun sau rău, nu eşti tu singurul răspunzător, după tine mai port şi eu răspunderea. Vreau să văd ce ai devenit; mi-o vei arăta prin cuvinte, prin viaţă, prin operele tale. După ce mi-o vei fi arătat şi dacă atunci voi găsi, cumva, că lăcaşul nostru nu este un loc potrivit pentru tine, voi fi primul care te va ruga să-l părăseşti din nou.

Gură-de-Aur era cuprins de admiraţie de fiecare dată când prietenul său vorbea astfel, când se comporta ca un abate, cu această siguranţă calmă şi nuanţă de ironie la adresa oamenilor de lume şi a vieţii lumeşti, pentru că atunci se putea vedea ce devenise Narcis: un bărbat. Un bărbat al spiritului şi al bisericii, e adevărat, cu mâini delicate şi faţă de erudit, dar un bărbat plin de siguranţă şi curaj, un conducător, unul care purta răspunderi. Acest Narcis-bărbat nu mai era tânărul de altădată, nici blândul, reculesul apostol Ioan iar pe acest nou Narcis, bărbat şi cavaler, voia să-l recreeze cu mâinile sale. Multe statui îl aşteptau: Narcis, abatele Daniel, pater Anselmus, meşterul

Niklaus, frumoasa Rebekka, frumoasa Agnes şi încă atâţia alţii, prieteni şi duşmani, vii şi morţi. Nu, el nu voia să devină frate de ordin, nici pios, nici învăţat, voia să creeze opere: iar gândul că patria sa de odinioară, din tinereţe, va fi patria acestor opere, îl ferici.

Călăriră prin toamna târzie, răcoroasă, într-o zi în care, de dimineaţă, copacii pleşuvi erau greu încărcaţi de promoroacă, trecură călare printr-un ţinut întins, vălurit cu porţiuni de mlaştini roşcate, pustii, şi contururile zidurilor lungi de dealuri păreau ciudat de evocatoare şi cunoscute, şi apoi ajunseră la o pădure înaltă, de frasini, la un pârâu şi la o şură veche, la vederea cărora inima lui Gură-de-Aur fu săgetată de o bucuroasă nelinişte; recunoscuse dealurile peste care călărise, odinioară, cu frumoasa fiică de cavaler, Lydia, şi câmpul peste care cândva, izgonit şi adânc întristat, plecase spre depărtări, prin ninsoarea firavă. Apărură pâlcurile de arini, şi moara şi castelul; cu o stranie durere recunoscu fereastra odăii de scris, unde atunci, în fabuloasele vremuri ale tinereţii sale, îl ascultase pe cavaler povestindu-şi pelerinajul şi apoi trebuise să-i corecteze frazele latineşti. Intrară călare în curte, era unul din popasurile prevăzute ale călătoriei. Gură-de-Aur îl rugă pe abate să nu pomenească aici numele său şi să-l lase să mănânce cu rândaşul, la masa slujitorilor. Aşa şi făcură. Bătrânul cavaler nu mai exista, şi nici Lydia, în schimb unii dintre vânători şi servitori mai erau aceeaşi iar în casă trăia şi guverna, alături de soţul ei, o foarte frumoasă, mândră şi autoritară doamnă nobilă, Julie. Şi acum mai era uluitor de frumoasă, foarte frumoasă, şi puţin aspră; nici ea, nici slujitorii nu-l recunoscură pe Gură-de-Aur. După gustare, în amurg, se strecură către grădină, privi, peste gard, straturile pregătite pentru iarnă, se strecură la uşa grajdului şi aruncă o privire spre caii dinăuntru. Dormi împreună cu rândaşul de cai, pe paie, şi povara amintirilor îi apăsă pieptul, se trezi de multe ori. O, cât de fărâmiţată şi neroditoare zăcea în urma lui propria sa viaţă, bogată în

imagini superbe, dar spartă în atâtea cioburi, atât de săracă în valoare, atât de săracă în iubire! Dimineaţa, la plecare, îşi ridică privirea cu teamă spre ferestre, în speranţa s-o mai zărească o dată pe Julie. La fel îşi rotise privirea nu de mult, în curtea reşedinţei episcopale, ca să vadă dacă se mai arăta Agnes. Dar ea nu venise şi nici Julie nu se mai arătă. Din asemenea momente, gândi el, se alcătuia toată viaţa sa: despărţiri, fugi, uitări, aşteptări, cu mâinile goale şi cu inima îngheţată. Toată ziua îl apăsară gândurile, nu scoase nici un cuvânt, stătu sumbru în şa. Narcis îl lăsă în voia lui.

Iată însă că se apropiau de ţinta lor şi după câteva zile şi ajunseră. Puţin înainte să înceapă a zări turnul şi acoperişurile mănăstirii, trecură călare peste aceleaşi câmpuri pietroase, pe care el, o, cu câtă vreme în urmă, căutase, cândva, pojarniţă pentru pater Anselmus, şi devenise bărbat în braţele ţigăncii Lise. Apoi trecură călare prin poarta de la Mariabronn şi descălecară sub castanul italian. Cu duioşie atinse Gură-de-Aur trunchiul copacului şi se aplecă să ridice una din cojile crăpate şi ţepoase, care zăceau presărate, brune şi ofilite, pe pământ.

CAPITOLUL XVIII.

În primele zile Gură-de-Aur locui chiar în mănăstire, într-o chilie pentru musafiri. Apoi, la cererea lui, i se dădu o odaie într-unui din acareturile care împrejmuiau, ca pe o piaţă de târg, curtea întinsă, faţă-n faţă cu fierăria.

Revederea îl învăluia într-o vrajă atât de intensă, încât el însuşi rămânea câteodată uimit. Nimeni nu-l cunoştea, în afară de abate, nimeni nu ştia cine este; oamenii de aici, fraţi şi laici deopotrivă, trăiau într-o ordine riguroasă şi fiind ocupaţi, îl lăsau în pace. Dar îl cunoşteau copacii din curte, îl cunoşteau portalurile şi ferestrele, moara şi roata de apă, dalele de pe coridoare, tufele veştede de trandafir din patio, cuiburile de barză de pe hambarul de grâu şi refectoriu. Din fiecare colţ adia spre el parfumul trecutului său, al primei sale tinereţi, dulce şi emoţionant, dragostea îl

mâna să revadă totul, să reasculte toate sunetele, clopotul de vecernie şi dangătul de duminică, foşnetul întunecatului pârâu al morii, printre malurile sale înguste, acoperite de muşchi, zgomotul sandalelor pe dalele de piatră, sunetul legăturii de chei seara, când fratele portar se ducea să închidă. Pe lângă rigolele de piatră, în care se scurgea apa ploii de pe acoperişul refectoriului de laici, năpădeau şi acum aceleaşi buruieni mărunte, pălăria cucului şi limba oii, şi bătrânul măr din grădina fierăriei mai avea şi acum crengile la fel de răsucite, întinse până departe. Însă mai puternic decât orice îl mişca de fiecare dată clopotul şcolii, când îşi făcea auzit clinchetul şi când, la ceasul lor de răgaz, toţi elevii mănăstirii dădeau buzna de-a valma, pe scări, în jos, şi-n curte. Cât de tinere şi prostuţe şi drăgălaşe erau chipurile lor de băieţandri – fusese oare şi el, într-adevăr, cândva atât de tânăr, de neghiob, de frumuşel şi de copilăros?

Dar, pe lângă această mănăstire binecunoscută, el găsi şi una aproape necunoscută, îi sări în ochi încă din primele zile şi dobândi din ce în ce mai multă însemnătate pentru el, îmbinându-se cu imaginea celeilalte binecunoscute. Căci chiar dacă mănăstirii nu i se adăugase nimic nou, chiar dacă toate erau aidoma ca pe vremea când fusese elev şi, înainte de asta, de o sută şi mai bine de ani, totuşi el nu le mai vedea, cu ochii şcolarului. Vedea şi simţea proporţiile construcţiilor, bolţile bisericii, vechile picturi, statuile de piatră şi de lemn de pe altare, din portaluri, şi deşi nu vedea nimic care să nu fi fost şi pe vremuri în acelaşi loc, totuşi, abia acum pentru prima oară vedea frumuseţea acestor lucruri şi spiritul care le plămădise. Vedea vechea Maică a Domnului, de piatră, în capela superioară, o îndrăgise de pe când era băieţandru şi o desenase, dar abia acum o vedea cu ochi treji şi-şi dădea seama că era o operă minunată, pe care n-ar fi putut depăşi nici cu cea mai frumoasă, cea mai izbutită dintre lucrările sale. Şi asemenea lucruri minunate mai existau, multe, şi nici unul

din ele nu stătea acolo singuratic, şi nu era întâmplător, ci fiecare îşi avea obârşia în acelaşi spirit şi stătea printre străvechile ziduri, coloane şi bolţi ca în patria sa firească. Ceea ce fusese clădit, dăltuit, pictat, trăit, gândit şi învăţat aici în câteva sute de ani, crescuse dintr-un singur trunchi, dintr-un singur spirit şi toate se potriveau unele cu altele, precum crengile unui copac.

În mijlocul acestei lumi, a acestei unităţi calme, viguroase, Gură-de-Aur se simţea acum foarte mărunt, şi cel mai mărunt atunci când îl vedea pe abatele Ioan, pe prietenul său Narcis, luând hotărâri şi guvernând în această ordine atât de solidă şi, totuşi, atât de liniştit-prietenoasă. Oricât de mare ar fi fost deosebirea între abatele Ioan, eruditul cu buze subţiri şi abatele Daniel, firesc şi bun în simplitatea lui, fiecare dintre ei slujea, totuşi, aceeaşi unitate, aceeaşi idee, aceeaşi ordine, prin ea îşi dobândise rangul, şi aducea drept ofrandă propria sa persoană. Şi prin asta semănau tot atât de bine, ca şi prin însemnele funcţiei şi straie.

În centrul mănăstirii sale, Narcis deveni în ochii lui Gură-de-Aur uluitor de mare, deşi nu se purta totuşi cu el altfel decât ca o gazdă şi ca un prieten. Curând abia mai îndrăzni să-i spună „tu” şi „Narcis”.

— Ascultă, abate Ioan, îi zise el odată, încetul cu încetul va trebui totuşi, să mă obişnuiesc cu noul tău nume. Trebuie să-ţi spun că-mi place mult aici, la voi. Aproape că aş avea poftă să-ţi fac o confesiune şi, după ce termin cu ispăşirea, să rog a fi primit ca frate laic. Însă vezi, atunci s-ar isprăvi cu prietenia noastră; tu ai fi abatele şi eu fratele laic. Dar să trăiesc pur şi simplu alături de tine, să mă uit la munca ta, iar eu să nu fiu şi să nu înfăptuiesc nimic, asta nu mai pot suporta. Şi eu aş vrea, din toată inima, să lucrez şi să-ţi arăt ce sunt şi ce pot, ca să vezi dacă a meritat sau ba să mă dezlegi din funia spânzurătorii.

— Mă bucur de ce-mi spui, răspunse Narcis, rostindu-şi cuvintele şi mai precis, şi mai atent decât în alte dăţi. Poţi începe oricând să-ţi aranjezi atelierul, am să trimit îndată

vorbă fierarului şi dulgherului să-ţi îndeplinească toate dorinţele. Dispune de materialul de lucru care-l găseşti aici, pe loc! întocmeşte o listă cu cele ce trebuie comandate afară şi aduse, prin cărăuşi. Şi acum ascultă ce cred eu despre tine şi despre intenţiile tale! Trebuie să-mi acorzi puţin timp ca să mă exprim; eu sunt cărturar şi aş vrea să încerc să-ţi înfăţişez problema din punctul meu de gândire, nu am alt limbaj decât acesta. Va să zică, urmăreşte din nou ce-ţi spun, ca în anii de demult, când m-ai ascultat adeseori, cu atâta răbdare.

— Încerc să te urmăresc. Vorbeşte.

— Adu-ţi aminte, cum încă din vremea când erai elev în şcoala noastră îţi spuneam câteodată că te socotesc un artist. Pe atunci mi se păruse că ai putea deveni poet; la lectură şi scris aveai o anumită aversiune faţă de noţiuni şi abstracţii şi din limbă iubeai îndeosebi cuvintele şi sunetele cărora le erau proprii calităţi senzual-poetice, adică acele cuvinte care te făceau să-ţi imaginezi ceva.

Gură-de-Aur îl întrerupse.

— Iartă-mă, dar noţiunile şi abstracţiile, pe care tu le preferi, nu sunt şi ele reprezentări, imagini? Sau, pentru gândire foloseşti şi iubeşti într-adevăr cuvintele dincolo de care nu ne putem închipui nimic? Se poate oare gândi fără a ne reprezenta ceva?

— E bine că întrebi! Desigur că se poate gândi fără reprezentări! Gândirea nu are absolut nimic de-a face cu reprezentările. Ea nu se consumă în imagini, ci în noţiuni şi formule. Exact acolo unde încetează imaginile, începe filozofia. Doar pe tema aceasta ne certam atât de des odinioară, când eram tineri: pentru tine lumea consta din imagini, pentru mine din noţiuni. Îţi spuneam mereu că eşti inapt să devii gânditor, şi-ţi mai spuneam că asta nu înseamnă o scădere, pentru că în schimb eşti un suveran pe tărâmul imaginilor. Fii atent, am să-ţi desluşesc acestea. Dacă, atunci, în loc să fugi în lume, deveneai un gânditor, ai fi putut stârni un dezastru. Căci ai fi fost un mistic. Pe scurt

şi poate cam general spus, misticii sunt acei gânditori care nu se pot desprinde de reprezentări, adică de fapt nu sunt gânditori. Sunt artişti ascunşi: poeţi fără versuri, pictori fără penel, muzicieni fără sunete. Se găsesc printre ei spirite nobile, înzestrate cu multe daruri, dar toţi, fără excepţie, sunt nişte oameni nefericiţi. Un astfel de om ai fi putut deveni şi tu. În loc de asta, slavă Domnului, ai devenit artist şi ai pus stăpânire pe lumea imaginilor în care poţi fi creator şi stăpân, în loc să rămâi, ca gânditor, împotmolit la jumătatea drumului.

— Mă tem, zise Gură-de-Aur, că nu voi reuşi niciodată să-mi alcătuiesc o noţiune despre lumea ta de gândire, în care se cugetă fără reprezentări.

— O, ba da, vei reuşi imediat. Ascultă: gânditorul încearcă să cunoască şi să înfăţişeze esenţa lumii prin logică. El ştie că raţiunea noastră şi unealta ei, logica, sunt instrumente imperfecte – la fel cum un artist înţelept ştie prea bine că penelul sau dalta sa nu vor putea exprima niciodată în chip desăvârşit fiinţa strălucitoare a unui înger sau a unui sfânt. Totuşi amândoi încearcă, gânditorul ca şi artistul, fiecare în felul lui. Nu pot şi nu au voie altfel. Căci un om care încearcă să se realizeze cu darurile ce-i sunt date de la natură, face lucrul cel mai important, singurul lucru cu sens pe care-l poate face. De aceea îţi spuneam atât de des odinioară: nu încerca să-l imiţi pe cugetător sau pe ascet, ci fii tu însuţi, încearcă să te realizezi pe tine însuţi.

— Te înţeleg, aşa, pe jumătate. Dar ce înseamnă de fapt: să te realizezi?

— Este o noţiune filozofică, n-o pot exprima altfel. Pentru noi, discipolii lui Aristotel şi ai Sfântului Toma, cea mai înaltă dintre toate noţiunile este existenţa desăvârşită. Existenţa desăvârşită este Dumnezeu. Tot ce mai există pe lângă el, există numai pe jumătate, numai parţial, este în devenire, este amestecat, constă din posibilităţi. Dumnezeu însă nu este amestecat, este unul, el nu conţine posibilităţi, ci este în întregime realitate. Dar noi suntem trecători,

suntem în devenire, suntem posibilităţi, pentru noi nu există desăvârşire, nu există existenţă deplină. Acolo însă unde păşim de la potenţă la faptă, de la posibilitate la realizare, acolo suntem părtaşi la adevărata existenţă, devenim cu un grad mai asemănători cu ceea ce e desăvârşit, dumnezeiesc. Asta înseamnă: a se realiza. Tu trebuie să cunoşti procesul acesta, din proprie experienţă. Eşti doar artist şi ai creat multe chipuri. Ei bine, dacă măcar o singură asemenea figură ţi-a izbutit într-adevăr, dacă ai eliberat imaginea unui om de amănunte întâmplătoare şi ai adus-o la o formă pură – atunci tu, ca artist, ai realizat această imagine umană.

— Am înţeles.

— Mă vezi, prietene Gură-de-Aur, într-un loc şi într-o funcţie în care naturii mele i se uşurează, întrucâtva, să se realizeze. Mă vezi trăind într-o comunitate şi o tradiţie care mi se potrivesc şi mă ajută. O mănăstire nu este cerul, e plină de imperfecţiune, totuşi o viaţă de mănăstire, dusă cum se cuvine, este pentru oameni de felul meu mult mai propice decât viaţa lumească. Nu vreau să vorbesc despre cele morale, dar chiar şi numai practic vorbind, gândirea pură, al cărei exerciţiu şi a cărei profesare este datoria mea, cere o anumită apărare de lume. Deci mie, aici, în casa noastră, mi-a fost mult mai uşor să mă realizez decât ţi-a fost ţie. Admir mult faptul că ai găsit totuşi o cale şi ai devenit artist. Căci ţie ţi-a fost infinit mai greu.

Gură-de-Aur roşi, stingherit de laudă, dar şi de bucurie. Pentru a abate discuţia, îl întrerupse pe prieten:

— Cele mai multe, din câte ai vrut să-mi spui, le-am putut înţelege. Un lucru însă tot nu vrea să-mi intre în cap: anume ce numeşti tu „gândirea pură”, adică aşa-zisa gândire fără imagini, şi operarea cu vorbe care nu te lasă să-ţi reprezinţi nimic.

— Ei bine, dintr-un singur exemplu te poţi lămuri. Gândeşte-te la matematică! Ce reprezentări conţin numerele? Sau semnele plus şi minus? Ce imagini conţine o

ecuaţie? Nici una! Când rezolvi o problemă de aritmetică sau de algebră, nu-ţi ajută nici o reprezentare, ci îndeplineşti, un exerciţiu formal în cadrul unor forme de gândire învăţate.

— Aşa este, Narcis. Dacă-mi aşterni un rând de numere şi de semne, pot străbate desişul lor fără nici o reprezentare, mă pot lăsa condus de plus şi minus, de ridicări la pătrat sau de paranteze şi aşa mai departe şi pot rezolva problema. Vreau să zic – am putut cândva, acum n-aş mai putea. Dar nu-mi închipui că rezolvarea unor asemenea probleme formale ar avea vreo altă valoare decât cea a unui exerciţiu de raţionare pentru elevi. E folositor să înveţi să socoteşti. Dar mi s-ar părea lipsit de noimă şi copilăros ca un om să stea toată viaţa lui aplecat peste asemenea calcule şi să acopere la nesfârşit hârtia cu şiruri de cifre.

— Te înşeli, Gură-de-Aur, pentru că presupui că acest harnic socotitor ar rezolva mereu numai alte şi alte probleme de şcoală, primite de la un dascăl oarecare. Dar el îşi poate pune întrebările şi singur, ele se pot isca în el asemenea unor forţe care-l constrâng. Trebuie să fi măsurat şi calculat matematic multe spaţii reale şi fictive, până să cutezi a aborda problema spaţiului ca gânditor.

— Ei da. Însă problema spaţiului, ca problemă de gândire pură, nici nu mi se pare, de fapt, o temă pentru care un bărbat să-şi irosească munca şi anii. Pentru mine cuvântul „spaţiu” nu înseamnă nimic şi nu merită să-i dăruieşti nici un gând, câtă vreme nu-mi închipui un spaţiu real, bunăoară spaţiul astral; a-l privi pe acesta şi a-l măsura, mi se pare, într-adevăr, o sarcină deloc nedemnă.

Zâmbind, Narcis interveni:

— De fapt tu vrei să spui că nu preţuieşti defel gândirea, în schimb preţuieşti aplicarea gândirii asupra lumii practice şi vizibile. Îţi pot răspunde: nouă nu ne lipsesc prilejurile de a pune în aplicare gândirea, nici voinţa de a o face. De pildă, gânditorul Narcis şi-a pus de sute de ori în aplicare rezultatele gândirii sale, atât în cazul prietenului Gură-de-

Aur, cât al fiecăruia dintre călugării săi şi o face ceas de ceas. Dar cum anume ar putea „aplica” ceva, ce nu ar fi învăţat şi nu ar fi exersat înainte? Doar şi artistul îşi exersează necontenit ochiul şi fantezia şi noi îi recunoaştem şi îi preţuim exerciţiul, chiar dacă el se exprimă apoi numai în puţine opere reale. Nu poţi să respingi gândirea ca atare, în schimb să-i accepţi „aplicarea”! Contradicţia e limpede. Deci îngăduie-mi să cuget în tihnă şi judecă-mi gândirea după efectele ei, la fel cum şi eu am să judec calitatea ta de artist, după operele tale. Tu eşti acum neliniştit şi iritat, pentru că între tine şi operele tale mai sunt oprelişti. Dă-le de o parte, caută sau clădeşte-ţi un atelier şi porneşte la înfăptuirea operelor tale! Multe probleme se vor rezolva astfel de la sine.

Gură-de-Aur nici nu-şi dorea ceva mai bun.

Găsi lângă poartă o încăpere, care stătea goală şi se potrivea pentru atelier. Îi comandă dulgherului o masă de desenat şi alte ustensile, pe care i le schiţă exact. Întocmi o listă de obiecte pe care cărăuşii mănăstirii urmau să i le aducă, unul câte unul, din oraşele mai apropiate, o listă lungă. La dulgher şi în pădure cercetă toate stocurile de lemn tăiat, îşi alese multe bucăţi şi puse să fie cărate, bucată cu bucată, în grădina năpădită de iarbă din dosul atelierului, unde le depozită ca să se usuce şi încropi cu mâna lui, un acoperiş deasupra lor. De asemenea lucră mult la fierar, pe al cărui fiu, un tânăr visător, îl vrăji de-a binelea şi-l câştigă de partea lui. Împreună cu acesta pierdea acum câte o jumătate de zi la forjă, la nicovală, la covată de răcire şi la piatra de tocit; făuriră aici toate cuţitele de cioplit, drepte şi curbe, toate dălţile, sfredelele şi răzuitoarele, de care avea nevoie pentru prelucrarea lemnului. Erich, fiul fierarului, un tânăr cam de douăzeci de ani, deveni prietenul lui Gură-de-Aur, îl urma şi îl ajuta pretutindeni şi era plin de zel şi curiozitate. Gură-de-Aur îi promise că-l va învăţa să cânte din lăută, ceea ce tânărul dorea din tot sufletul şi, de asemenea, că îi va îngădui să-şi încerce

puterile şi la cioplit. Când, la răstimpuri, Gură-de-Aur nu se simţea în largul său sau era deprimat de mănăstire sau de apropierea lui Narcis, lângă Erich avea prilejul să se învioreze, căci acesta îl iubea cu sfială şi-l admira neţărmurit. Adeseori îl ruga să-i povestească despre meşterul Niklaus şi despre oraşul de reşedinţă al episcopului; Gură-de-Aur o făcea cu plăcere din când în când şi apoi, deodată, se minuna el singur că sta să istorisească, asemenea unui bătrân, călătoriile şi faptele lui din trecut, când de fapt viaţa lui abia urma să înceapă.

Nimeni nu-şi dădea seama că în lunile din urmă se schimbase şi îmbătrânise mult peste anii săi, căci nu-l cunoscuseră dinainte. Pesemne că mizeriile pribegiei şi ale vieţii nesigure îl consumaseră încă din primii ani; apoi însă vremea ciumei, cu nenumăratele ei orori şi, la urmă, prizonieratul la conte şi acea noapte de groază din beciul castelului îl zguduiseră până în străfunduri, lăsând ici-colo câte o urmă: fire cărunte în barba blondă, cute subţiri pe faţă, perioade de somn nesănătos şi, câteodată, înăuntru, în inimă, o anumită oboseală, o slăbire a poftei şi a curiozităţii, sentimentul călduţ, cenuşiu, că a gustat destule şi e prea sătul. În timp ce-şi pregătea munca, în discuţiile cu Erich, în vreme ce lucra la fierar şi la dulgher, se dezgheţa, devenea vioi şi tânăr, îl admirau şi-l îndrăgeau cu toţii, însă din când în când şi nu rareori se întâmpla să şadă câte o jumătate de ceas sau chiar un ceas întreg obosit, surâzător şi visând, pradă apatiei şi indiferenţei.

Foarte importantă era pentru el întrebarea cu ce anume să-şi înceapă munca. Prima lucrare, pe care dorea s-o realizeze aici şi cu care nădăjduia să răsplătească ospitalitatea mânăstirii, nu trebuia să fie ceva întâmplător, aşezat undeva, în văzul celor curioşi, ci, asemenea operelor străvechi din incintă, să ţină în întregime de construcţia mânăstirii şi de viaţă, să devină o parte a ei. Ar fi vrut de pildă să facă un altar sau un amvon, dar nici pentru unul, nici pentru celălalt nu era nici spaţiu, nici nevoie. Găsi în

schimb, altceva. În refectoriul părinţilor exista o firidă înălţată, în care în timpul meselor un frate tânăr citea întotdeauna din vieţile sfinţilor. Această firidă era neîmpodobită. Gură-de-Aur hotărî să îmbrace accesul la pupitru şi pupitrul însuşi cu o ornamentaţie de lemn, semănând cu aceea a unui amvon, cu figuri, unele pe jumătate în relief, şi altele, câteva, aproape complet degajate. Îşi împărtăşi planul abatelui, care-l lăudă şi-l încuviinţă.

Când, în sfârşit munca putu începe – se aşternuse zăpada şi trecuse Crăciunul – viaţa lui Gură-de-Aur îmbrăcă o formă nouă. Pentru mănăstire era ca şi dispărut, nimeni nu-l mai vedea, la capătul orelor de şcoală nu mai aştepta roiul elevilor, nu mai hoinărea prin pădure, nu se mai plimba prin patio. Mesele le lua acum la morar – nu mai era acelaşi, pe care odinioară, ca elev, îl vizitase adeseori. Iar în atelier nu admitea picior de om, afară de ajutorul său, Erich; în unele zile nu-i adresa nici acestuia vreo vorbă.

Pentru prima sa lucrare, galeria lectorului, întocmise, după o îndelungată cugetare, următorul plan: din cele două părţi care alcătuiau lucrarea, una trebuia să reprezinte lumea, cealaltă verbul divin. Partea inferioară, scara, crescând dintr-un trunchi gros de stejar şi răsucindu-se în jurul său, avea să reprezinte creaţiunea, imagini din natură şi din viaţa simplă a patriarhilor. Partea superioară, balustrada, urma să poarte imaginile celor patru evanghelişti. Unuia dintre ei intenţiona să-i dea înfăţişarea răposatului abate Daniel, altuia a răposatului pater Martin, urmaşul său iar în figura lui Luca voia să-l eternizeze pe meşterul său Niklaus.

Dădu peste greutăţi mari, mai mari decât îşi închipuise. Ele îi pricinuiră griji, însă erau griji plăcute, îşi peţea opera cu încântări şi deznădejdi, ca pe o femeie pudică, se lupta cu ea încrâncenat şi cu gingăşie, precum se luptă un pescar cu o ştiucă mare, orice rezistenţă îl învăţa ceva şi îl sensibiliza mai mult. Uită tot restul, uită de mănăstire, uită

aproape şi de Narcis. Acesta se nimeri de câteva ori pe acolo, dar nu i se arătară decât nişte desene.

În schimb într-o zi Gură-de-Aur îl surprinse cu rugămintea de a-i asculta confesiunea.

— Până acum n-am fost în stare, mărturisi el, mi s-a părut că sunt prea neînsemnat, şi aşa m-am simţit destul de umilit în faţa ta. Acum mă simt mai bine, am munca mea şi nu mai sunt un nimeni. Şi, de vreme ce îmi duc viaţa aici, într-o mănăstire, vreau să mă supun ordinii.

Se simţea destul de puternic pentru a înfrunta ceasul acesta şi nu voia să-l mai amâne. Iar în traiul recules al primelor săptămâni, în emoţia tuturor revederilor şi amintirilor de tinereţe, ca şi în povestirile pe care i le tot cerea cu rugăminţi Erich, privirea retrospectivă asupra vieţii sale dobândise, o anumită ordine şi limpezime.

Narcis îl primi fără solemnitate la confesiune. Ea dură în jur de două ceasuri. Cu faţa neclintită abatele ascultă aventurile, suferinţele şi păcatele prietenului său, puse câteva întrebări, nu-l întrerupse niciodată şi ascultă impasibil şi acea parte a confesiunii, în care Gură-de-Aur îi mărturisi şi spulberarea credinţei sale în dreptatea şi bunătatea lui Dumnezeu. Multe din mărturisirile celui ce se confesa, îl emoţionau, îşi dădea seama cât de profund fusese zguduit şi speriat şi cât de aproape de pieire fusese, câteodată. Apoi îi venea iarăşi să zâmbească şi era mişcat de nevinovăţia copilăroasă păstrată de prietenul său, căci îl descoperea îngrijat şi plin de căinţă pentru unele gânduri puţin pioase, care, în comparaţie cu propriile sale dubii şi abisuri de gândire, erau inofensive.

Spre uimirea lui Gură-de-Aur, ba chiar spre dezamăgirea lui, confesorul nu consideră păcatele sale prea grave, dar îl admonestă şi îl pedepsi fără cruţare pentru că neglijase să se roage, să se mărturisească şi să se împărtăşească. Îi impuse canonul ca, înainte de a primi împărtăşania, să trăiască vreme de patru săptămâni cumpătat şi cast, să

asculte în fiecare dimineaţă slujbe şi în fiece seară să recite de trei ori Tatăl nostru şi un imn marianic.

După aceea îi spuse:

— Te previn şi te rog să nu iei prea uşor acest canon. Nu ştiu dacă mai cunoşti exact textul slujbei. Va trebui să-l urmăreşti cuvânt cu cuvânt şi să te dăruieşti înţelesului lor. Tatăl nostru şi câteva imnuri, am să le recit eu însumi, chiar astăzi, împreună cu tine şi am să-ţi indic spre care cuvinte şi sensuri trebuie să-ţi îndrepţi, în mod cu totul deosebit, atenţia. Să nu reciţi şi să nu asculţi sfintele cuvinte aşa cum se recită şi se ascultă cuvintele omeneşti. De câte ori te surprinzi că înşiri pur şi simplu cuvintele, şi asta se va întâmpla mai des decât ai crede, adu-ţi aminte de ceasul acesta şi de faptul că te-am prevenit, începe de la capăt şi rosteşte cuvintele astfel şi primeşte-le astfel în inimă, precum îţi voi arăta.

Fie că a fost o coincidenţă fericită, fie că abatele înaintase atât de mult în ştiinţa sufletului omenesc, fapt este că din această confesiune şi din acest canon rezultă pentru Gură-de-Aur o perioadă de împlinire şi de pace, care îl ferici profund. În toiul muncii sale, încărcată de încordări, griji şi satisfacţii, el se află în fiecare dimineaţă şi seară, graţie exerciţiilor spirituale uşoare, dar împlinite cu conştiinciozitate, eliberat de emoţiile zilei şi transpus cu întreaga lui fiinţă într-o ordine superioară, care-l smulgea din singurătatea primejdioasă a creatorului incluzându-l, în împărăţia lui Dumnezeu ca pe unul dintre copiii Lui. Chiar dacă trebuia să înfrunte solitar lupta pentru opera sa şi să-i dăruiască toată pasiunea simţurilor şi sufletului, totuşi ceasul de reculegere îl conducea de fiecare dată înapoi, la inocenţă. Scăpând adesea de furie sau de nerăbdare, sau transfigurat până la voluptate, în timp ce lucra în exerciţiile pioase se cufunda ca într-o apă adâncă, răcoroasă, care-l spăla de trufia entuziasmului, ca şi de trufia deznădejdii.

Nu reuşea întotdeauna. Câteodată seara, după ceasuri de muncă înfierbântată nu găsea liniştea şi concentrarea

necesară, de câteva ori uită exerciţiile şi de mai multe ori, în vreme ce se străduia să le aprofundeze, îl opri şi-l chinui ideea că a recita rugăciuni este, la urma urmelor, o străduanie copilărească faţă de un Dumnezeu care nu există sau care nici nu-l poate ajuta. I se plânse prietenului.

— Continuă, zise Narcis, ai promis şi trebuie să-ţi împlineşti promisiunea. Nu ai de ce să te întrebi dacă Dumnezeu îţi ascultă rugăciunea, sau, dacă, acel Dumnezeu, pe care ţi-l poţi reprezenta există în fond sau nu. Şi nici n-ai de ce te gândi că străduaniile tale sunt copilăroase. În comparaţie cu cel către care ni se îndreaptă rugăciunile, toate faptele noastre sunt copilăroase. În timpul exerciţiilor să-ţi interzici cu desăvârşire aceste gânduri neroade, de băieţandru. Rosteşte-ţi Pater noster-ul şi imnul marianic, dăruieşte-te cuvintelor, încarcă-te de ele, la fel cum bunăoară, în timp ce cânţi din gură sau la lăută, nu urmăreşti cine ştie ce gânduri înţelepte sau deducţii, ci execuţi un sunet sau o poziţie a degetelor pe cât poţi de curat şi desăvârşit. În vreme ce cântă, nimeni nu stă să se gândească dacă este sau nu de folos cântecul lui, ci cântă pur şi simplu. La fel trebuie să te şi rogi.

Şi din nou reuşi. Din nou eul său încordat şi setos se stingea în ordinea înaltă, din nou cuvintele venerabile treceau peste el şi prin el, asemenea stelelor.

Cu mare mulţumire abatele observă că după trecerea timpului prevăzut pentru canon şi după primirea sacramentelor, Gură-de-Aur continuă să îndeplinească exerciţiile zilnice, săptămâni şi luni de-a rândul.

Între timp, lucrarea înainta. Din stâlpul gros al scării în spirală crescu, parcă ţâşnind dintr-un izvor, o mică lume de figuri, de plante, de animale şi oameni, cu un tată Noe la mijloc, printre frunze de viţă şi ciorchini, o adevărată carte cu poze, o laudă a creaţiei şi a frumuseţii ei, desfăşurându-se liberă ca într-un joc, dar condusă de o tainică ordine şi disciplină. În decursul acestor luni nimeni nu văzu lucrarea afară de Erich, care îi dădea o mână de ajutor şi nu mai

nutrea alt gând decât acela de a deveni la rândul său artist în anumite zile nici el nu avea voie să calce în atelier. În alte zile Gură-de-Aur se ocupa de dânsul, îl instruia şi-i îngăduia să-şi încerce mâna, încântat de a avea alături un suflet credincios, un învăţăcel. Dacă lucrarea va fi gata şi va izbuti, plănuia să-l ceară tatălui său şi să-l crească, să-l ţină pe lângă el, ca ajutor permanent.

La chipurile evangheliştilor lucra în zilele sale cele mai bune, când toate erau armonioase şi nu se simţea chinuit de nici o îndoială. Cel mai bine izbutea, aşa i se părea, statuia căreia îi împrumutase trăsăturile abatelui Daniel, o iubea mult, căci faţa ei radia inocenţă şi bunătate. De figura meşterului Niklaus era mai puţin mulţumit, deşi Erich tocmai pe acesta o admira mai mult. Această statuie vădea discordie sufletească şi tristeţe, părea plină de planuri de creaţie înaltă şi, în acelaşi timp, plină de cunoaştere deznădăjduită a nimicniciei creaţiei, de tristeţe după unitatea şi nevinovăţia pierdută.

Când abatele Daniel fu gata, îl puse pe Erich să cureţe atelierul. Acoperi restul lucrării cu pânze şi aşează în lumină numai această figură. Apoi se duse la Narcis şi, deoarece îl află ocupat, aşteptă cu răbdare până în a doua zi. Atunci, la ceasul amiezii, îl conduse pe prietenul său în atelier, până în faţa sculpturii. Narcis stătu şi privi. Stătu şi-şi îngădui un răgaz, privind figura cu atenţia şi meticulozitatea cărturarului. Gură-de-Aur se afla în spatele lui, tăcea şi se străduia să-şi strunească furtuna inimii. „Oh, gândi el, dacă unul din noi doi nu rezistă acum, e foarte rău. Dacă lucrarea mea nu este destul de bună sau dacă el nu o poate înţelege, atunci toată munca mea de aici şi-a pierdut valoarea. Ar fi trebuit să mai aştept.”

Minutele îi părură ceasuri, se gândea la ziua în care meşterul Niklaus ţinuse în mână primul său desen, de încordare îşi încleştă una de alta mâinile fierbinţi şi umede.

Narcis se întoarse spre el şi în aceeaşi clipă Gură-de-Aur se simţi mântuit. Pe faţa îngustă a prietenului vedea

înflorind ceva ce nu mai înflorise din anii tinereţii: un zâmbet, unul aproape sfios, pe această faţă impregnată de spirit şi voinţă, un zâmbet de dragoste şi de dăruire, un licăr ca şi cum solitudinea şi mândria acestei feţe ar fi fost pentru o clipă străpunse şi din ea ar străluci numai expresia unei inimi pline de dragoste.

— Gură-de-Aur, zise Narcis, foarte încet, cumpănindu-şi şi acum cuvintele, desigur nu te aştepţi din partea mea să devin, dintr-o dată, cunoscător de artă. Nu sunt şi tu ştii bine asta. Nu-ţi pot spune nimic despre arta ta, ca să nu-ţi pară ridicol. Dar, îngăduie-mi să-ţi spun un sigur lucru: la prima privire am recunoscut în acest apostol pe abatele nostru Daniel şi nu numai pe el, ci şi tot ce el însemnase, pe atunci, pentru noi: demnitate, bunătate, simplitate. Aşa cum stătuse răposatul Daniel în faţa veneraţiei noastre tinereşti, la fel stă acum din nou în faţa mea şi laolaltă cu dânsul tot ce ne-a fost sfânt pe atunci şi ce ne face neuitată vremea aceea. Cu această imagine, mi-ai făcut un dar bogat, prietene, mi l-ai redat pe abatele nostru Daniel, dar în afară de asta mi te-ai dezvăluit pentru prima oară, în întregime. Acum ştiu cine eşti. Să nu mai vorbim despre asta, nu mi-e îngăduit. O, Gură-de-Aur, am avut parte şi de ceasul acesta!

Era linişte în încăperea cea mare. Gură-de-Aur vedea că prietenul său este mişcat până în adâncul sufletului. Stinghereala îi tăia respiraţia.

— Da, zise el scurt, mă bucur. Dar acum e într-adevăr timpul să te duci la masă.

CAPITOLUL XIX.

Doi ani lucră Gură-de-Aur la opera aceasta şi din al doilea an Erich îi fu repartizat ca ajutor permanent. În cioplitura scărilor făuri, cu inspiraţie, un mic paradis, plămădi cu încântare un frumos desiş de copaci, crengi înfrunzite şi ierburi, cu păsări pe ramuri, şi pretutindeni printre ele, răsăreau trupuri şi capete de animale. În mijlocul acestei grădini primordiale, paşnice, îmbelşugate în verdeaţă, reprezenta câteva scene din viaţa patriarhilor. Rareori îşi

întrerupse munca sârguincioasă. Rareori se ivea câte o zi, în care îi era cu neputinţă să lucreze, în care neliniştea sau plictisul îl făceau să se depărteze de opera sa. Atunci i-o dădea elevului în grijă, iar el umbla sau călărea prin împrejurimi, respira în pădure mireasma îmbietoare a libertăţii şi a vieţii de vagabond, îşi căuta câte o ţărăncuţă, se ducea şi la vânătoare şi zăcea cu orele în iarbă, neputându-şi lua ochii de la ogivele alcătuite de vârfurile copacilor, de la tufele sălbatice ale ferigilor şi grozamei. Niciodată nu lipsea mai mult de o zi sau două. Apoi se apuca de lucrare, cu înnoită pasiune sculpta cu voluptate desişul vegetal, dezghioca atent şi gingaş capete de oameni din lemn, cresta cu tăieturi viguroase câte o gură, un ochi, o barbă pletoasă. Afară de Erich numai Narcis mai cunoştea opera, intra de multe ori aici, atelierul îi devenea, la răstimpuri, încăperea cea mai dragă din mănăstire. Privea cu bucurie şi cu uimire. Acolo creştea şi înflorea ceea ce prietenul său purtase ani în şir în inima lui neliniştită, încăpăţânată şi copilăroasă, o creaţie, o mică lume ce ieşea acum la suprafaţă: poate un joc, dar cu siguranţă nu mai puţin preţios decât jocul logicii, al gramaticii şi al teologiei.

Îngândurat, el zise odată:

— Învăţ multe de la tine, Gură-de-Aur. Încep a înţelege ce este arta. Înainte vreme, în comparaţie cu gândirea şi cu ştiinţa, nu mi se părea demnă de luat în serios. Gândeam cam aşa: „Întrucât omul este un amestec îndoielnic de spirit şi materie, întrucât spiritul îi deschide cunoaşterea celor veşnice, iar materia, îl coboară şi-l înlănţuie de ceea ce este trecător, el ar trebui să se depărteze de simţuri şi să năzuiască spre tărâmul spiritual, pentru a-şi înălţa viaţa şi a-i da sens”. „Din obişnuinţă mă prefăceam a preţui arta, dar de fapt eram trufaş şi o priveam de sus. Abia acum văd câte căi există spre cunoaştere şi îmi dau seama că drumul spiritului nu este singurul şi, poate, nici cel mai bun. Este drumul meu, desigur; voi continua să-l urmez. Însă pe tine te văd pe drumul opus, pe drumul simţurilor cum prinzi la

fel de profund taina existenţei şi o exprimi mult mai viu decât sunt în stare cei mai mulţi dintre gânditori.

— Înţelegi acum, zise Gură-de-Aur, că nu pot pricepe ce poate fi gândirea fără reprezentare?

— Am înţeles de mult. Gândirea noastră este o permanentă abstractizare, o întoarcere a privirii de la simţuri o încercare de construire a unei lumi pur spirituale. Tu însă îndrăgeşti tocmai ce e mai nestatornic şi muritor, şi proclami sensul lumii tocmai în ceea ce este efemer. Tu nu-ţi întorci privirea de la aceste lucruri vremelnice, tu li te dăruieşti, şi prin dăruirea ta ele capătă valoare supremă, devin egale cu cele veşnice. Noi, cugetătorii, încercăm a ne apropia de Dumnezeu, scăzând lumea din flinta lui. Tu te apropii de El, iubindu-i creaţia şi creând-o din nou. Şi una şi alta sunt lucrări umane şi imperfecte, dar arta este mai nevinovată.

— Nu ştiu, Narcis. Dar se pare că voi, gânditorii şi teologii, reuşiţi totuşi mai bine s-o scoateţi la capăt cu viaţa, să vă apăraţi de deznădejde. De mult nu te mai invidiez pentru ştiinţa ta, prietene, dar te invidiez pentru liniştea, pentru netulburarea, pentru pacea ta.

— N-ar trebui să mă invidiezi, Gură-de-Aur. Nu există pace aşa cum o concepi tu. Pacea există, desigur, dar nu una care sălăşluieşte mereu în noi şi nu ne mai părăseşte. Există numai o pace care se cucereşte, prin lupte neîncetate şi trebuie recucerită zi de zi. Tu nu mă vezi luptând, nu-mi cunoşti nici lupta din timpul studiului, nici lupta din chilia de rugăciuni. E bine că nu le cunoşti. Tu vezi numai că sunt mai puţin supus toanelor decât tine şi socoteşti că asta înseamnă pace. Este însă luptă, luptă şi sacrificiu, ca orice viaţă adevărată, ca şi a ta.

— Să nu ne certăm pentru asta. Nici tu nu vezi toate luptele mele. Şi nu ştiu dacă poţi înţelege ce e în inima mea la gândul că, în curând, lucrarea aceasta va fi terminată. Va fi luată de aici şi pusă acolo unde îi e locul, eu voi primi câteva laude şi apoi mă voi întoarce într-un atelier gol,

despuiat, întristându-mă de tot ce nu mi-a izbutit în lucrarea mea, de tot ce voi, ceilalţi, nu puteţi vedea, şi voi fi în sufletul meu tot atât de gol şi de jefuit ca şi atelierul.

— Poate că-i aşa, zise Narcis, şi nici unul dintre noi nu-l poate înţelege în întregime pe celălalt. Însă toţi oamenii, care sunt de bună-credinţă, au ceva în comun şi anume faptul că până la urmă ne ruşinam de operele noastre, că trebuie să o luăm iarăşi şi iarăşi de la capăt, că sacrificiul trebuie mereu adus din nou.

Câteva săptămâni mai târziu, lucrarea lui Gură-de-Aur era terminată şi înălţată la locul ei. Se repetă acum ceea ce încercase cândva mai de mult: opera lui trecu în posesia celorlalţi, fu contemplată, judecată, lăudată, i se aduseră elogii şi onoruri; dar inima lui şi atelierul rămaseră goale şi nu mai ştia dacă opera meritase sacrificiul. În ziua dezvelirii fu invitatul părinţilor, se oferi un banchet în cinstea lui şi se servi cel mai vechi vin din pivniţele mânăstirii; Gură-de-Aur înghiţi peştele gustos şi vânatul, dar mai mult decât vinul vechi, îl încălzi participarea şi bucuria cu care Narcis salută opera şi cinstirea ei de către ceilalţi.

O nouă lucrare, dorită şi comandată de abate, era gata proiectată, un altar pentru capela Mariei din Neuzell, care ţinea de mănăstire şi unde un călugăr din Mariabronn slujea ca preot. Pentru acest altar Gură-de-Aur voia să sculpteze o statuie a Mariei, în care intenţiona să eternizeze una din figurile de neuitat ale tinereţii sale, frumoasa, mereu neliniştita fiică de cavaler, Lydia. În rest, însărcinarea avea prea puţină importanţă pentru el, însă părea potrivită pentru ca Erich să-şi facă dintr-însa lucrarea lui de calfă. Dacă Erich se dovedea vrednic, va dobândi în el, pentru totdeauna un bun colaborator, care îl va putea înlocui şi elibera pentru acele opere, care ele singure îl mai interesau într-adevăr. Căută acum cu Erich lemn potrivit pentru altar şi-l puse pe băiat să-l pregătească. Gură-de-Aur îl lăsa adesea singur, reîncepuse hoinărelile şi plimbările lungi prin pădure; când, odată, lipsi

mai multe zile în şir, Erich îi raportă abatelui absenţa sa, iar abatele se temu şi el ca prietenul lui să nu fi plecat pentru totdeauna. Între timp el se întoarse, lucră vreme de o săptămână la statuia Lydiei, apoi reîncepu să hoinărească. Era apăsat de griji; de când isprăvise lucrarea cea mare, în viaţa lui se înstăpânise dezordinea, lipsea de la mesa matinală, era profund neliniştit şi nemulţumit. Acum se gândea mult la meşterul Niklaus, întrebându-se dacă el însuşi nu va deveni curând asemenea lui Niklaus, harnic, destoinic şi deplin cunoscător al meşteşugului, dar văduvit de libertate şi de tinereţe. Deunăzi, o mică aventură îl pusese pe gânduri. În timpul hoinărelilor sale, întâlnise o ţărăncuţă tânără, Francisca pe nume, care-i plăcuse mult şi pe care se străduise s-o farmece, aşa că-şi pusese în aplicare toată arta de cuceritor, dobândită odinioară. Fata asculta cu plăcere flecăreala lui, râdea încântată de glumele sale, dar îi respinse ispitirile şi pentru prima oară simţi că apare bătrân în ochii unei femei tinere. Nu se mai duse pe acolo, dar nu putuse uita. Francisca avea dreptate, se schimbase, o simţea el însuşi, şi nu cele câteva fire cărunte ivite pretimpuriu sau cele câteva cute de sub ochi erau pricina, ci mai mult ceva din fiinţa şi din starea lui de spirit; se descoperi bătrân, se descoperi teribil de asemănător cu meşterul Niklaus. Se observă cu neplăcere şi dădu din umeri; devenise neliber şi sedentar, nu mai era nici vultur, nici iepure, devenise un animal de casă. Hoinărind prin pădure, căuta mai mult mireasma trecutului, amintirea călătoriilor de odinioară, decât o nouă pribegie şi o nouă libertate, le căuta cu jind şi cu suspiciune, asemenea unui câine care adulmecă o urmă pierdută. Iar după ce zăbovea pe drumuri o zi sau două, după ce colinda şi chefuia puţin, ceva îl atrăgea irezistibil înapoi, acasă, avea conştiinţa încărcată, simţea că-l aşteaptă atelierul, se simţea răspunzător pentru altarul început, pentru lemnul pregătit, pentru ajutorul său Erich. Nu mai era liber, nu mai era tânăr. Îşi propuse cu hotărâre ca atunci când Lydia –

Maria va fi terminată, să întreprindă o călătorie şi să mai guste încă o dată viaţa de drumeţ. Nu era bine să trăiască atâta vreme într-o mănăstire, numai printre bărbaţi. O fi bine pentru călugări, pentru el însă, nu. Cu bărbaţii se putea discuta frumos şi înţelept, aveau înţelegere pentru munca unui artist, dar restul, flecăreala, gingăşia, jocul, dragostea, plăcerea fără gânduri – toate acestea nu înfloreau printre bărbaţi; pentru ele era nevoie de femei, de drumeţie, de hoinăreală şi de imagini mereu înnoite. Aici, totul în jurul său era cenuşiu şi grav, greoi şi bărbătesc şi i se strecurase şi lui în sânge, molipsindu-l.

Gândul la viitoarea călătorie îl consola; se ţinea, cuminte, de muncă, pentru a se elibera cât mai curând. Şi pe măsură ce făptura Lydiei ieşea treptat din lemn, venind parcă spre el, şi mâna lui făcea ca veşmântul să cadă în cute severe de pe genunchii ei nobili, îl însufleţi o bucurie intimă şi dureroasă, o nostalgică iubire pentru această imagine, pentru chipul frumos, sfios de fată, pentru amintirea de odinioară, pentru prima sa dragoste, primele sale călătorii, pentru tinereţea sa. Lucra cucernic la imaginea gingaşă, o simţea legată de tot ce avea mai bun în fiinţa lui, de tinereţea sa, de cele mai delicate dintre amintirile sale. Era o fericire să-i modeleze gâtul plecat, gura prietenos-tristă, mâinile fine, degetele lungi, cupele frumos boltite ale unghiilor. Cu admiraţie şi cu respectuoasă dragoste privea şi Erich statuia, ori de câte ori avea prilejul.

Când fu aproape terminată, o arătă abatelui. Narcis zise:

— E cea mai frumoasă operă a ta, dragule, în toată mănăstirea n-avem nimic cu care s-ar putea asemăna. Trebuie să-ţi mărturisesc că în lunile acestea din urmă am fost de câteva ori îngrijorat din pricina ta. Te vedeam neliniştit şi suferind şi când dispăreai şi lipseai mai mult de o zi, mă gândeam, câteodată, cu grijă: „Poate că nu se mai întoarce”. Iar acum, ai făcut această statuie minunată. Sunt bucuros şi mândru de tine!

— Da, zise Gură-de-Aur, sculptura a ieşit destul de bine. Dar acum ascultă-mă, Narcis! Pentru ca lucrarea aceasta să izbutească, a fost nevoie de toată tinereţea mea, de drumurile, de dragostele mele, de strădania mea de a cuceri femeile. Aceasta este fântâna din care m-am adăpat. Fântâna va seca în curând, inima mi se usucă. Voi isprăvi această Maria, dar apoi îmi voi lua concediu o bună bucată de vreme, nu ştiu pentru cât timp, ca să-mi caut din nou tinereţea şi toate cele câte mi-au fost dragi odată. Poţi înţelege? Ei, da! Ştii, am fost oaspetele tău şi nu m-am lăsat niciodată plătit pentru munca mea.

— Ţi-am oferit plată, îl întrerupse Narcis.

— Da, şi acum primesc. Îmi voi comanda haine noi iar când vor fi gata, am să te rog să-mi dai un cal şi câţiva taleri, apoi voi pleca în lume. Nu-mi spune nimic, Narcis, şi nu fi trist. Nu că nu mi-ar plăcea aici, nicăieri nu aş putea-o duce mai bine. E vorba de altceva. Ai să-mi împlineşti dorinţa?

Nu se mai vorbi mult despre acest subiect. Gură-de-Aur îşi comandă un rând de haine simple, de călărie, şi cizme şi pe când se apropia vara, o isprăvi pe Maria, de parcă ar fi fost ultima lui lucrare; cu grijă plină de dragoste dădu mâinilor, feţei, părului, ultima lor desăvârşire. Părea chiar oarecum că tărăgănează plecarea, de parcă mereu s-ar fi lăsat cu plăcere, încă puţin reţinut de aceste ultime, delicate neteziri ale statuii. Trecu zi după zi şi el tot mai avea de orânduit câte ceva. Deşi apropiata despărţire îl durea, Narcis mai zâmbea câteodată pe seama îndrăgostirii lui Gură-de-Aur şi a neputinţei sale de a se rupe de chipul Mariei.

Gură-de-Aur îl luă totuşi, prin surprindere într-o zi, venind brusc să-şi anunţe plecarea. Luase hotărârea peste noapte. În costumul cel nou, cu o beretă nouă pe cap, veni la Narcis ca să-şi ia rămas bun. Se mărturisise şi se împărtăşise cu puţin timp în urmă. Acum venea să-i spună adio şi să-şi ia binecuvântarea de drum. Amândurora le venea greu să se

despartă, şi Gură-de-Aur se prefăcea a fi mai aspru şi mai netulburat decât se simţea în inima lui.

— Am să te revăd? întrebă Narcis.

— O, da, dacă frumosul tău cal nu-mi rupe gâtul, ai să mă revezi cu siguranţă. Altminteri n-ar mai exista nimeni care să te numească Narcis şi să-ţi dea bătaie de cap. Te poţi bizui pe asta. Nu uita să veghezi asupra lui Erich. Şi să nu se atingă nimeni de statuia mea. Precum am hotărât, va rămâne la mine în odaie şi te rog să nu dai cheia din mână.

— Te bucuri de călătoria asta? Gură-de-Aur avu un tremur al pleoapelor.

Ei, m-am bucurat, aşa e întotdeauna. Dar acum, când trebuie să încalec şi să plec, mi se pare totuşi mai puţin vesel decât credeam. Ai să râzi de mine, dar nu-mi vine deloc uşor să mă despart, şi această legătură mă necăjeşte. E ca o boală, oamenii tineri şi sănătoşi n-o cunosc. Meşterul Niklaus era şi el aşa. Dar să nu mai pălăvrăgim de pomană! Binecuvântează-mă, dragul meu, vreau să pornesc.

Încălecă şi se duse.

În gândurile sale, Narcis era foarte preocupat de prietenul său, îşi făcea griji din pricina lui şi-i ducea dorul. Oare va mai întoarce pasărea care îşi luase zborul, acest fluieră-vânt ce-i era atât de drag? Iată că omul acesta, ciudat şi iubit, a pornit din nou pe drumul lui încâlcit, lipsit de voinţă, hoinăreşte iarăşi prin lume avid şi curios, urmându-şi instinctele violente, sumbre, un copil mare furtunos şi nesăţios. Dumnezeu să-l ocrotească, întoarcă-se teafăr. Din nou zbura de colo până colo fluturele acesta, din nou păcătuia, ademenea femei, îşi căuta plăcerile, va ajunge poate iarăşi la crimă, în primejdii şi-n închisoare şi se va prăpădi. Câte griji putea pricinui acest băiat blond, care se jeluia că îmbătrâneşte şi te privea cu asemenea ochi de copil! Cât de mult trebuia să te temi pentru soarta lui! Şi, totuşi, Narcis se bucura din toată inima pentru el. În fond, îi plăcea că acest copil îndărătnic era atât de greu de

îmblânzit, că avea asemenea toane, că acum evadase din nou şi-şi tocea coarnele, gonind de colo până colo.

În fiecare zi, la un ceas sau altul, gândurile abatelui se întorceau către prietenul său, cu dragoste şi nostalgie, cu recunoştinţă şi griji, câteodată cu îndoieli şi reproşuri. Oare nu ar fi trebuit să-i dezvăluie în mai mare măsură prietenului său cât de mult îl iubea, cât de puţin l-ar fi dorit altfel, cât de bogat devenise prin el şi prin arta lui? Îi spuse prea puţin din toate acestea, poate mult prea puţin – cine ştie dacă nu l-ar fi putut reţine?

Dar prin Gură-de-Aur nu devenise doar mai bogat. Prin el devenise în acelaşi timp mai sărac, mai sărac şi mai slab şi era desigur bine că nu-i arătase prietenului său acest adevăr. Lumea în care trăia şi în care se simţea acasă, lumea lui, viaţa de mânăstire, funcţia, erudiţia lui, clădirea frumos orânduită a ideilor sale, fuseseră adeseori puternic zguduite şi puse sub semnul îndoielii de acest prieten. Nu exista dubiu: din unghiul de vedere al mânăstirii, al raţiunii şi al moralei, viaţa lui era mai bună, mai dreaptă, mai constantă, mai orânduită şi exemplară, era o viaţă a ordinii şi a slujirii severe, un sacrificiu continuu, o năzuinţă mereu înnoită spre limpezime şi dreptate, era cu mult mai curată şi mai bună decât viaţa unui artist, a unui vagabond şi a unui muieratic. Dar privind de sus, din unghiul de vedere al Domnului – oare într-adevăr ordinea şi disciplina unei vieţi exemplare, renunţarea la lume şi la fericirea simţurilor, îndepărtarea de murdărie şi de sânge, retragerea în filozofie şi reculegere, erau ele mai bune decât viaţa lui Gură-de-Aur? Oare omul fusese creat într-adevăr pentru a duce o viaţă măsurată, ale cărei ceasuri şi rânduieli erau însemnate de clopotele care chemau la rugăciune? Oare omul fusese creat într-adevăr pentru a-i studia pe Aristotel şi pe Toma de Aquino, pentru a şti greceşte, pentru a-şi sugruma simţurile şi pentru a fugi din lume? Nu fusese creat de Dumnezeu cu simţuri şi instincte, cu tenebre sângeroase, cu aptitudinea păcatului, a voluptăţii şi a

disperării? În jurul acestor întrebări se roteau gândurile abatelui, când zăboveau la prietenul său.

Da, şi poate că nu era doar mai copilăros şi mai omenesc să duci o viaţă ca Gură-de-Aur, poate că la urma urmei era şi mai temerar şi mai grandios să te laşi în voia curentului crâncen şi a smintelii, să comiţi păcate şi să iei asupra ta urmările lor amarnice, în loc să duci, alături de lume, o viaţă curată, cu mâinile spălate, să-ţi plantezi o frumoasă grădină cu gânduri pline de armonie şi să umbli fără de păcat printre straturile ei ocrotite. Poate era mai greu, mai curajos şi mai nobil să colinzi cu încălţările rupte prin păduri şi pe drumuri, să rabzi soarele şi ploaia, foamea şi nevoia, să te joci cu bucuriile simţurilor şi să le plăteşti cu suferinţa.

Oricum, Gură-de-Aur îi arătase că un om chemat la fapte mari se poate cufunda până departe de tot în sminteala sângeroasă, ameţită a vieţii, se poate năclăi în colb şi în sânge, fără a deveni, totuşi mărunt şi trivial fără a ucide dumnezeiescul din el, că poate rătăci prin bezne adânci fără ca lumina divină şi puterea creatoare să se stingă în sanctuarul sufletului său. Narcis privise adânc în viaţa tulbure a prietenului său, însă nici dragostea, nici respectul faţă de el nu-i scăzuseră. O, nu, iar de când văzuse ieşind de sub mâinile pătate ale lui Gură-de-Aur aceste splendide imagini, tăcute şi totuşi vii, transfigurate de o formă şi o ordine lăuntrică, aceste feţe însufleţite, radiind de duh, aceste plante şi flori nevinovate, aceste mâini ce implorau sau binecuvântau, toate aceste atitudini îndrăzneţe şi blânde, orgolioase sau sfinte, ştia bine că în această inimă nestatornică de artist şi de seducător, sălăşluia un belşug de lumină şi de har divin.

În discuţiile lor, nu-i fusese greu să pară superior prietenului, să opună pasiunii lui disciplina şi ordinea gândurilor sale. Însă fiece mic gest al oricăreia dintre statuile lui Gură-de-Aur, fiece ochi, fiece gură, fiece lujer şi fiece cută de veşmânt, nu însemnau ele mai mult, nu erau

mai adevărate, mai vii şi de neînlocuit, decât orice performanţă, a unui cugetător? Artistul acesta, a cărei inimă era atât de plină de îndărătnicie şi suferinţă, nu înălţase el pentru nenumăraţi oameni, prezenţi şi viitori, întruchipări ale suferinţei şi năzuinţelor lor, simboluri spre care se puteau îndrepta rugăciunile şi veneraţia, spaimele şi nostalgia celor fără de număr, pentru a găsi în ele alinare, încuviinţare şi îmbărbătare?

Zâmbind şi totuşi trist, Narcis îşi aduse aminte de toate momentele, începând din tinereţea lor timpurie când îl îndrumase şi-l dăscălise pe prietenul său. Prietenul îi primise sfaturile cu recunoştinţă, acceptase de fiecare dată, superioritatea şi poziţia lui de conducător. Şi apoi, îşi oferise în tăcere, operele născute din furtuna şi chinurile vieţii sale biciuite: nu cuvinte, nu doctrine, nu lămuriri, nu avertismente, ci viaţă adevărată, înălţată pe culmi. În schimb, cât de sărac era el însuşi, cu ştiinţa, cu disciplina sa monahală, cu dialectica sa!

Acestea erau întrebările, în jurul cărora se învârteau gândurile lui Narcis. Cum, cu mulţi ani în urmă, intervenise, violent şi zguduitor, în tinereţea lui Gură-de-Aur aşezându-i viaţa într-un spaţiu nou, la fel îl încercase acum prietenul care, de la reîntoarcerea sa, îl zguduise, îl împinsese către îndoieli şi cercetare de sine. Era egalul său; Narcis nu-i dăduse nimic ce să nu i se fi întors cu sporită dăruire.

Prietenul plecat călare în depărtări îi lăsa răgaz de cugetare. Săptămânile treceau, de mult înflorise castanul, de mult frunzişul de un verde fraged şi lăptos al fagilor devenise întunecos, des şi aspru, de mult poposiseră berzele pe turnul de la poartă, clociseră, scoseseră pui şi-i învăţaseră să zboare. Cu cât Gură-de-Aur întârzia mai mult, cu atât Narcis vedea mai limpede ce-i dăruise prezenţa lui. Avea câţiva călugări învăţaţi în mănăstire, un cunoscător al lui Platon, un dascăl eminent de gramatică, unul sau doi teologi subtili. Erau printre monahi, câteva inimi fidele, de bună-credinţă, care luau totul în serios. Dar nu avea nici

unul care să fi fost egalul său, nici unul cu care să se fi putut măsura. Acest dar preţios i-l făcuse numai Gură-de-Aur. Îi venea tare greu să se lipsească din nou de el. Se gândea cu dor la cel dus departe.

Adeseori trecea pragul atelierului, îl încuraja pe ucenicul Erich care continua munca la altar şi aştepta cu teamă şi nădejde întoarcerea meşterului său. Câteodată abatele descuia odaia lui Gură-de-Aur, în care se afla Maria, ridica grijuliu pânza de pe statuie şi zăbovea în faţa ei. Nu-i cunoştea obârşia, Gură-de-Aur nu-i spusese niciodată povestea Lydiei. Dar simţea, îşi dădea seama că acest chip feciorelnic trăise vreme îndelungată în inima prietenului său. Poate a sedus-o, poate a înşelat-o şi a părăsit-o. A luat-o însă cu sine, a păstrat-o în sufletul său, cu mai multă credinţă decât cel mai bun dintre soţi şi până la urmă, poate după ani mulţi, în care n-o mai văzuse o dată măcar, făurise această făptură frumoasă de fată atât de înduioşătoare iar în chipul, în atitudinea, în mâinile ei, cuprinsese întreaga gingăşie, admiraţie şi dorinţă ale unui îndrăgostit. Şi în sculpturile pupitrului de lectură din refectoriu citea câte ceva din povestea prietenului său. Era povestea unui vagabond, a unui om al instinctelor, a unui dezrădăcinat şi necredincios, dar ce rămăsese din toate acestea, ce se vedea aici, era în întregime bun şi credincios, era plin de o dragoste vie. Cât de tainică era viaţa aceasta, cât de vijelioase şi tulburi îi curgeau şuvoaiele şi cât de nobile şi de limpezi se alegeau la sfârşit rezultatele! Narcis se luptă. În cele din urmă învinse, nu deveni infidel propriului său drum, nu neglijă nimic din îndatoririle sale severe. Dar suferea din pricina pierderii şi de asemenea din pricină că recunoscuse ce mult îi era legată inima de acest prieten, inimă care nu trebuia, de fapt, să aparţină decât lui Dumnezeu şi misiunii sale.

CAPITOLUL XX.

Vara trecu, macul şi albăstrelele, neghina şi ochiul boului se veştejiră şi se scuturară, broaştele din eleşteu tăcură iar

berzele zburau în înaltul cerului, pregătindu-se să-şi ia bun-rămas. Atunci, Gură-de-Aur se întoarse!

Sosi într-o după-amiază, pe o ploaie molcomă şi nu intră în mănăstire, ci de la poartă se duse drept în atelierul său. Venise pe jos, fără cal.

Erich se sperie când îl văzu intrând. Deşi îl recunoscuse de la prima privire şi inima îi bătea bucuroasă, totuşi băiatului i se păru că acela ce se întorsese era cu totul alt om: un Gură-de-Aur fals, cu mulţi ani mai bătrân, cu faţa pe jumătate stinsă, prăfuită, cenuşie, cu trăsăturile supte, nişte trăsături bolnave, suferinde, pe care nu se citea totuşi durere, ci mai degrabă un zâmbet, un zâmbet binevoitor, bătrân, răbdător. Mergea greu, se târa şi părea a fi bolnav şi foarte obosit.

Acest Gură-de-Aur schimbat, străin, privi ciudat în ochii tânărului său ajutor. Nu făcea caz de întoarcerea sa, se purta de parcă tocmai ar fi ieşit din odaia alăturată, de parcă n-ar fi lipsit decât o fărâmă de timp. Întinse mâna şi nu avu nimic de spus, nici un salut, nici o întrebare, nici o povestire. Zise numai:

— Trebuie să dorm. Părea a fi teribil de obosit. Îl trimise pe Erich de acolo şi se duse în odaia lui, de lângă atelier. Aici îşi scoase bereta, o scăpă din mână, îşi trase încălţările şi se îndreptă către pat. În fundul odăii îşi zări, Madona înfăşurată în pânze; dădu din cap spre dânsa, dar nu se duse să-i scoată pânzele şi să-i dea bineţe. În schimb se strecură până la ferestruică, îl zări pe Erich afară, aşteptând speriat şi îi strigă:

— Erich, nu trebuie să spui nimănui c-am venit. Sunt foarte obosit. E timp şi mâine pentru asta!

Apoi se întinse, în pat cu hainele pe el. După câtva timp, fiindcă nu-i venea somnul, se sculă, se duse, greoi, până la perete unde atârna o oglindă mică şi se căută într-însa. Atent se uită la cel care-l privea din oglindă: un Gură-de-Aur obosit, un bărbat ostenit şi bătrân şi veşted, cu barba încărunţită bine. Cel ce privea spre el din pătratul mic şi

tulbure al oglinzii era un om bătrân, cam neîngrijit, o faţă binecunoscută, dar totuşi străină, părea ca de pe altă lume, părea că nu prea are legătură cu el. Îi aducea aminte de unele dintre feţele pe care le cunoscuse puţin, de meşterul Niklaus puţin, de bătrânul cavaler care odinioară îi comandase veşminte de paj, puţin de sfântul Iacob din biserică, de bătrânul, bărbosul sfânt Iacob care, sub pălăria de pelerin, era atât de străvechi şi de cenuşiu şi, totuşi, arăta bine şi vesel.

Cercetă cu grijă chipul din oglindă, de parcă ar fi ţinut cu tot dinadinsul să afle cât mai multe despre acest străin, îi făcu semn din cap şi îl recunoscu: da, era el însuşi, imaginea corespundea felului cum se simţea acum. Se întorsese din călătorie un bărbat bătrân, şi cam apatic, un om nu prea arătos, cu care nu te puteai făli, dar nici nu puteai avea ceva împotriva lui şi care, la urma-urmelor, îi era pe plac: avea pe faţa lui ceva ce Gură-de-Aur cel dinainte, cel drăguţ, nu avusese, în ciuda ostenelii şi a bătrâneţii, se întipărise o trăsătură de mulţumire, sau mai bine-zis de linişte. Râse încet, ca pentru sine, şi văzu că şi imaginea din oglindă râdea: frumos fârtat adusese cu el din călătorie! Jerpelit şi pârlit se întorsese iarăşi acasă, din mica sa escapadă în care îşi pierduse nu numai calul, traista de drumeţ şi talerii, dar mai irosise şi altceva: tinereţea, sănătatea, încrederea în sine, roşeaţa din obraji şi forţa din priviri. Totuşi imaginea îi plăcea: acest flăcău tomnatec, bătrân şi fără vlagă, din oglindă, îi era mai drag decât Gură-de-Aur cel de odinioară. Era mai bătrân, mai vlăguit, mai jalnic, dar mai puţin aprig, mai împăcat, te puteai înţelege mai bine cu el. Râse şi strânse una din pleoapele veştede. Apoi se culcă la loc, pe pat şi de astă dată adormi.

În ziua următoare, în timp ce şedea în odaia sa, aplecat peste masă şi încerca să deseneze puţin, Narcis veni să-l vadă. Se opri în uşă şi zise:

— Mi s-a spus că te-ai întors. Slavă Domnului, mă bucur mult. Cum tu nu m-ai căutat, vin eu la tine. Te deranjez de

la lucru?

Păşi mai aproape, Gură-de-Aur se îndreptă, ridicându-se de lângă hârtie şi-i întinse mâna. Deşi Erich îl pregătise, Narcis se sperie până în adâncul inimii de felul în care arăta prietenul său. Acesta îl primi cu un zâmbet prietenos.

— Da, sunt din nou aici. Te salut, Narcis, e ceva vreme de când nu ne-am văzut. Iartă-mă că nu te-am vizitat încă.

Narcis îl privi în ochi. La rândul lui, văzu nu numai jalnica ofilire a acestui chip, ci şi celălalt lucru, acea trăsătură ciudat de plăcută, de calm, chiar de indiferenţă, de resemnare şi seninătate veselă de moşneag. Experimentat în desluşirea feţelor omeneşti, el văzu, de asemenea, că acest Gură-de-Aur atât de înstrăinat şi de schimbat nu mai era întru totul prezent, fie că sufletul i se depărtase mult de realitate şi umbla pe cărări de vis, fie că stătea în pragul ce duce spre tărâmul de dincolo.

— Eşti bolnav? întrebă cu prudenţă.

— Da, sunt şi bolnav. M-am îmbolnăvit încă de la începutul călătoriei, din primele zile. Dar mă-nţelegi, n-am vrut să mă întorc imediat acasă. Aţi fi râs zdravăn pe socoteala mea dacă m-aş fi arătat în poartă atât de repede şi mi-aş fi scos iarăşi cizmele de călărie. Nu, n-am vrut asta. Am mers mai departe, am mai hălăduit un pic şi mi-era ciudă că nu mi-a izbutit călătoria. Prea m-am lăcomit. Ei bine, mi-era ruşine. În sfârşit, cred că ai înţeles, tu eşti un om atât de înţelept. Iartă-mă, ai întrebat ceva? Parcă ar fi o vrajă, uit mereu despre ce-i vorba. Însă isprava aceea cu mama, ai reuşit-o bine. M-a durut tare, dar.

Mormăitul i se stinse într-un zâmbet.

— Te vom înzdrăveni iarăşi, Gură-de-Aur, nu vei duce lipsă de nimic. Cum de nu te-ai întors din drum, îndată ce a început să-ţi meargă rău? De noi nu trebuie să-ţi fie ruşine. Ar fi trebuit să te întorci imediat.

Gură-de-Aur râse.

— Da, acum îmi aduc aminte cum a fost. Nu am îndrăznit să mă întorc, pur şi simplu. Ţi-am spus doar că mi-era

ruşine. Acum însă am venit Acum mă simt iarăşi bine.

— Ai avut dureri?

— Dureri? Da, am destule. Dar vezi tu, durerile sunt folositoare, ele mi-au băgat minţile în cap. Acum nu-mi mai este ruşine, nici măcar în faţa ta. Atunci când m-ai vizitat în temniţă, ca să-mi salvezi viaţa, a trebuit să-mi încleştez fălcile, fiindcă mă ruşinam îngrozitor. Dar acum, toate astea au trecut.

Narcis îi puse mâna pe braţ şi el tăcu în aceeaşi clipă, şi închise, zâmbind, ochii. Adormi paşnic. Tulburat, abatele alergă să-l cheme pe medicul casei, pe pater Anton, pentru a-l îngriji pe bolnav. Când reveniră, Gură-de-Aur şedea, dormind, la masă. Îl aşezară în pat, şi medicul rămase lângă el.

Îl găsi bolnav fără nădejde. Fu dus într-una din odăile pentru bolnavi, Erich fu pus să-l vegheze zi şi noapte.

Povestea ultimei sale călătorii n-o aflară în întregime niciodată. Unele amănunte le istorisi el, altele se puteau ghici. Adesea zăcea apatic, uneori avea febră şi vorbea aiurea, alteori era lucid şi în asemenea clipe era chemat de fiecare dată Narcis, pentru care aceste ultime convorbiri cu Gură-de-Aur însemnau foarte mult.

Unele fragmente din relatările şi mărturisirile lui Gură-de-Aur le-a transmis Narcis, altele ucenicul:

— Când mi s-au iscat durerile? Încă de la începutul călătoriei mele. Călăream prin pădure şi m-am prăbuşit, cu cal cu tot, am căzut într-un pârâu şi am zăcut în apa rece toată noaptea. Aici, înăuntru, unde mi-am rupt coastele, aici sălăşluiesc durerile de atunci. Nu mă aflam încă prea departe de mănăstire, dar nu-mi plăcea să mă întorc, a fost într-adevăr o copilărie, însă mă gândeam că ar fi caraghios. Am călărit deci mai departe, şi când n-am mai putut călări, căci mă durea prea rău, am vândut căluţul şi am zăcut multă vreme într-un spital.

Acum rămân aici, Narcis, s-a isprăvit cu călăritul. S-a isprăvit cu drumeţia. S-a isprăvit cu dansul şi cu muierile.

Ah, altminteri aş fi lipsit mai mult, ani întregi. Dar când am văzut că în lume nu mai există bucurii pentru mine, m-am gândit: înainte de a fi nevoit să cobor în ţărână, vreau să mai desenez puţin şi să mai sculptez câteva statui, căci de o bucurie trebuie să am parte şi eu!

Narcis îi spuse:

— Sunt foarte fericit că te-ai întors. Mi-ai lipsit atât de mult, m-am gândit în fiecare zi la tine şi de nenumărate ori mi-a fost teamă că n-ai să mai vrei să te-ntorci niciodată.

Gură-de-Aur clătină din cap:

— Ei, n-ar fi fost mare pagubă.

Narcis, cu inima arzând de durere şi dragoste, se aplecă încet spre el şi făcu acum ceea ce nu făcuse nicicând, în anii îndelungaţi ai prieteniei lor, atinse părul şi fruntea lui Gură-de-Aur cu buzele. Întâi mirat, apoi mişcat, Gură-de-Aur băgă de seamă ce se întâmplase.

— Gură-de-Aur, îi şopti prietenul la ureche, iartă-mă că nu ţi-am putut spune mai devreme. Ar fi trebuit să ţi-o spun atunci, când am venit la tine, în închisoare, la reşedinţa episcopală, sau când mi-a fost dat să-ţi văd primele sculpturi, sau, cine ştie când, altădată. Lasă-mă să-ţi spun azi, cât de mult te iubesc, cât de mult ai însemnat, dintotdeauna, pentru mine, cât mi-ai îmbogăţit viaţa. Nu va avea mare preţ pentru tine. Eşti obişnuit cu dragostea, pentru tine ea nu-i ceva rar, ai fost iubit şi răsfăţat de atâtea femei. La mine e altfel. Viaţa mea a fost săracă în dragoste, mi-a lipsit ce este mai bun. Abatele nostru, Daniel, mi-a spus o dată că mă socoteşte trufaş, probabil că avusese dreptate. Nu sunt nedrept faţă de oameni, mă străduiesc să fiu drept şi răbdător cu ei, dar de iubit, nu i-am iubit vreodată. Dintre doi învăţaţi ai mânăstirii, cel mai învăţat mi-e mai drag; niciodată n-am iubit un învăţat mai slab, în ciuda slăbiciunii sale. Dacă totuşi ştiu ce este iubirea, atunci, ţie ţi-o datorez. Pe tine te-am putut iubi, pe tine singur, între oameni. Tu nu-ţi poţi da seama ce înseamnă asta. Înseamnă izvorul dintr-un deşert, copacul înflorit dintr-un pustiu. Ţie singur îţi sunt

dator, că nu mi s-a uscat inima, că mi-a rămas un suflet, care mai poate fi atins de har!

Gură-de-Aur zâmbi fericit şi cam stingherit. Cu glasul încet, calm, pe care-l avea în ceasurile sale de luciditate, zise:

— După ce m-ai scăpat atunci de spânzurătoare, pe când călăream spre casă, te-am întrebat de calul meu, Bless, şi tu mi-ai dat lămuriri. Şi am văzut că tu, care altminteri abia deosebeşti un cal de altul, te-ai ocupat de căluţul Bless. Am înţeles că ai făcut-o de dragul meu şi m-am bucurat mult. Acum văd că într-adevăr aşa a fost şi într-adevăr mă iubeşti. Şi eu te-am iubit întotdeauna, Narcis, jumătate din viaţa mea a fost o încercare de a te cuceri. Ştiam că şi tu ţii la mine, dar niciodată n-am nădăjduit că mi-o vei spune, om mândru cum eşti. Acum mi-ai spus-o, în clipa aceasta în care nu mi-a mai rămas altceva, în care drumeţia şi libertatea, lumea şi femeile m-au părăsit. Primesc darul tău şi-ţi mulţumesc.

— Te gândeşti mereu la moarte? întrebă Narcis.

— Da, mă gândesc la ea şi la ceea ce a devenit viaţa mea. În fragedă tinereţe, pe când mai eram elevul tău, am dorit să devin un om la fel de spiritualizat ca tine. Tu mi-ai arătat că nu aceasta mi-era chemarea. Atunci m-am azvârlit de partea cealaltă a vieţii, cea a simţurilor şi femeile m-au ajutat să-mi găsesc în ele plăcerea, sunt atât de dornice şi de lacome. Dar n-aş vrea nicidecum să vorbesc despre ele cu dispreţ, şi nici să bârfesc plăcerea simţurilor, căci am fost adeseori foarte fericit. De asemenea am avut şi norocul să aflu că bucuria simţurilor poate fi îmbogăţită cu sufletul. De aici se naşte arta. Acum însă s-au stins ambele flăcări. Nu mai doresc fericirea voluptăţii – şi n-aş mai dori-o, chiar dacă femeile ar alerga şi astăzi după mine. Şi nici să creez opere de artă nu mai doresc, am cioplit destule chipuri, numărul lor nu contează. Mi-a venit vremea să mor. Nu mă împotrivesc şi-s chiar curios.

— De ce curios? întrebă Narcis.

— Ei bine, e poate o prostie din partea mea. Dar sunt într-adevăr curios să văd cum este. Nu lumea de dincolo, Narcis, la ea mă gândesc prea puţin şi dacă mi-e îngăduit s-o spun deschis, nu mai cred în ea. Nu există celălalt tărâm. Copacul uscat e mort pentru totdeauna, pasărea degerată nu se mai întoarce vreodată la viaţă şi tot atât de puţin omul, după ce a murit. Poate ne mai gândim un timp la el, după ce-a plecat dintre noi, dar nici asta nu ţine prea mult. Nu, sunt curios în privinţa morţii din pricina credinţei mele sau a visului meu că mă aflu pe drum spre mama. Sper că moartea va fi o mare fericire, o fericire la fel de mare, ca cea a primei împliniri în dragoste. Nu mă pot despărţi de gândul că în locul morţii cu coasa va veni mama mea, care mă va lua din nou la dânsa şi mă va conduce înapoi, în nefiinţă şi în nevinovăţie.

La una din ultimele sale vizite, după ce vreme de câteva zile Gură-de-Aur nu mai spusese nimic, Narcis îl găsi iarăşi treaz şi vorbăreţ.

— Pater Anton e de părere că trebuie să ai dureri mari. Cum izbuteşti, Gură-de-Aur, să le înduri atât de liniştit? Mie mi se pare că acum ţi-ai găsit pacea.

— Vrei să spui pacea cu Dumnezeu? Nu, pe aceea n-am găsit-o. Nu vreau pace cu el. A făcut lumea rău, n-avem de ce o lăuda şi lui, probabil, prea puţin îi pasă dacă eu îl laud ori ba. Rău a mai făcut lumea. Dar cu durerile din pieptul meu am făcut pace, asta aşa-i. Mai de mult suportam greu durerile, şi, deşi uneori credeam că îmi va veni uşor să mor, a fost o greşeală. Când era cât pe ce să fie serios, în noaptea aceea din închisoarea contelui Heinrich, s-a vădit limpede: pur şi simplu nu puteam muri, eram încă mult prea puternic şi sălbatic, ar fi trebuit să-mi zdrobească fiecare mădular în parte, de câte două ori. Acum însă, e altfel.

Vorba îl ostenea, glasul îi slăbi. Narcis îl rugă să se cruţe.

— Nu, zise el, vreau să-ţi povestesc. Mai înainte mi-ar fi fost ruşine să ţi-o spun. Are să-ţi vină a râde. Ştii, când am

încălecat şi am plecat de aici, nu m-am dus chiar fără nici o ţintă. Auzisem un zvon, cum că Heinrich contele ar fi iarăşi în ţară şi că l-ar însoţi iubita lui, Agnes adică. Ei bine, ţie nu ţi se pare important şi astăzi nici mie nu mi se mai pare; dar atunci, vestea mă fripsese grozav, nu mă mai gândeam la nimic, decât la Agnes; a fost cea mai frumoasă femeie pe care am cunoscut-o şi am iubit-o, voiam s-o revăd, şi să mai fiu o dată fericit cu ea. Am tot călărit, şi după o săptămână am găsit-o. Acolo, în ceasul acela s-a petrecut schimbarea mea. Va să zică am găsit-o pe Agnes, frumuseţea ei nu era cu nimic umbrită, am găsit-o şi am găsit prilejul să mă arăt şi să-i vorbesc. Şi, închipuieşte-ţi, Narcis: nu mai voia să ştie de mine! Eram prea bătrân pentru ea, nu mai eram destul de frumos şi de vesel, nu-i mai puteam da nimic. Cu asta de fapt, călătoria mea ajunsese la capăt. Am călărit însă mai departe, n-am vrut să mă întorc la voi atât de dezamăgit şi ridicol, şi cum călăream aşa, puterea şi tinereţea şi înţelepciunea m-au părăsit de-a binelea, căci am căzut cu cal cu tot într-o vâlcea, într-un pârâu, mi-am rupt coastele şi am rămas, zăcând în apă. Atunci am cunoscut, pentru prima oară, adevăratele dureri. În cădere am simţit rupându-mi-se ceva înăuntru, în piept şi ruptura m-a bucurat, am auzit-o cu plăcere şi am fost mulţumit de ea. Zăceam acolo în apă şi înţelegeam că trebuie să mor, dar era cu totul altminteri decât fusese atunci, la închisoare. N-aveam nimic împotrivă, moartea nu mi se mai părea ceva rău. Simţeam aceste dureri puternice, pe care le încerc de atunci încoace atât de des, şi deodată am avut un vis sau o viziune, cum vrei să-i spui. Zăceam şi simţeam în piept o durere arzătoare şi mă apăram şi ţipam, când am auzit un glas râzând – un glas pe carie nu-l mai auzisem din copilărie. Era glasul mamei mele, un glas adânc de femeie, plin de voluptate şi de dragoste. Şi atunci am văzut-o pe ea, pe mama, care stătea lângă mine şi mă ţinea în poală, îmi deschisese pieptul şi-şi afundase degetele adânc printre coastele mele, pentru ca să-mi elibereze inima. Când am văzut şi am înţeles asta, nu m-a

mai durut nimic. Şi acum, când durerile revin, ştiu că nu sunt dureri, nu sunt duşmani; sunt degetele mamei, care îmi scot inima. Se străduieşte de zor. Câteodată strânge şi geme parcă de voluptate. Câteodată râde şi murmură vorbe gingaşe. Câteodată nu stă lângă mine, ci sus, pe cer, îi văd faţa printre nori, o văd plutind, mare cât un nor, şi zâmbind tristă, iar zâmbetul ei trist mă soarbe şi-mi suge inima din piept. Mereu vorbea despre ea, despre mama lui.

— Mai ştii? întrebă el într-una din ultimele zile. Cândva o uitasem pe mama, dar tu mi-ai amintit-o. Şi atunci m-a durut grozav, de parcă boturi de jivine mi-ar fi ros măruntaiele. Pe atunci mai eram tineri, eram nişte băieţi frumoşi. Dar mama încă de pe atunci m-a strigat şi a trebuit s-o urmez. Ea e pretutindeni. A fost ţiganca Lise, a fost frumoasa Madonă a meşterului Niklaus, a fost viaţa, dragostea, voluptatea, a fost şi frica, foamea, instinctul. Acum e moartea şi îşi înfige degetele în pieptul meu.

— Nu vorbi prea mult, dragule, îl rugă Narcis, aşteaptă până mâine.

Gură-de-Aur îl privi în ochi cu zâmbetul său, acel zâmbet nou, pe care îl adusese din călătorie, care era atât de bătrânesc şi de fragil totodată şi care părea uneori puţin năuc, alteori exprima numai bunătate şi înţelepciune.

— Dragul meu, şopti el, nu pot aştepta până mâine. Trebuie să-mi iau rămas-bun de la tine şi la despărţire, trebuie să-ţi spun totul. Ascultă-mă încă o clipă. Voiam să-ţi vorbesc despre mama, cum îşi ţine degetele încleştate de inima mea. Mulţi ani visul meu cel mai îndrăgit şi mai tainic a fost să cioplesc figura mamei, ea a fost cea mai sfântă dintre toate imaginile mele, o purtam mereu în mine, cu mine, o figură plină de iubire şi de taină. Cu puţină vreme în urmă mi-ar fi fost cu totul de neîndurat gândul că aş putea muri fără a-i fi modelat chipul; viaţa mea toată mi-ar fi părut zadarnică. Şi acum, priveşte ce ciudăţenie, în loc ca mâinile mele s-o modeleze şi s-o plămădească, ea e cea care mă modelează şi mă plămădeşte. Îşi ţine mâinile în jurul

inimii mele şi mi-o smulge şi mă goleşte de sânge şi mă ademeneşte către moarte, şi o dată cu mine moare şi visul meu, figura cea frumoasă, imaginea mamei-Eva. O mai văd încă şi dacă aş avea putere în mâini, aş făuri-o. Dar ea nu vrea, nu vrea să dezvălui vederii taina ei. Vrea mai degrabă să mor. Mor bucuros, fiindcă ea îmi uşurează moartea.

Narcis îi ascultă cutremurat cuvintele, trebui să se plece adânc peste faţa prietenului său pentru a mai putea înţelege ce spune. Unele frânturi le auzea neclar, pe altele le auzea bine, dar sensul lor îi rămânea ascuns.

Bolnavul mai deschise o dată ochii şi privi îndelung faţa prietenului. Îşi luă rămas-bun de la el, cu ochii. Şi cu o mişcare de parcă ar fi încercat să clatine din cap, şopti:

— Dar, Narcis, oare cum ai să mori tu, căci tu n-ai mamă? Fără mamă nu se poate iubi. Fără mamă nu se poate muri.

Ce murmură după aceea nu se mai putu înţelege. În ultimele două zile, Narcis stătu zi şi noapte lângă patul său, privindu-l cum se stinge. Ultimele cuvinte ale lui Gură-de-Aur îl ardeau în inimă, ca un fier înroşit.